Wyrazy Obce

Nakładem Księgarni
Stanisława Köhlera
we Lwowie

Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu
nr inw.: K - 58514
BGZs 58514

1915
980
5

Kar 190

WYRAZY OBCE.

SŁOWNICZEK

zawierający

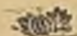
najpotrzebniejsze i najczęściej używane w polskiej mowie obce wyrazy,

z którymi spotykamy się codziennie w potocznej mowie, w pismach i drukach, jakoteż w mowach, wygłaszanych na zebraniach,

z dokładnem znaczeniem tychże i z przydaniem przy końcu zbiorku

NAJBARDZIEJ UŻYWANYCH

ZWROTÓW I PRZYSŁÓW ŁACIŃSKICH.

WYDANIE DRUGIE
przejrzane i uzupełnione.

LWÓW

NAKŁADEM KSIĘGARNI STANISŁAWA KOHLERA.
1905.

Z DRUKARNI NARODOWEJ (MANIECKICH).

58514
808.4-3

UWAGI.

Ponieważ pisownia obcych wyrazów nie jest jednolita i jedne z nich piszą się na sposób pisowni polskiej, a inne na sposób obcy, przeto obce wyrazy, rozpoczynające się n. p. na *k* trzeba szukać pod *k* i pod *c* (wymawiające się we francuskiem i po łacinie jak *k*). Rozpoczynające się na *sz* patrzeć też trzeba pod *ch* — *Eks* patrzeć też pod *egz* i t. p.

O ile jakie słowa łacińskie, rozpoczynające lub stanowiące *frazes* nie znajdują się tu w słowniczku, należy ich szukać w dodatku „Zwroty i przysłowia łacińskie".

Objaśnienia skróceń

a. znaczy z angielskiego; *arab.* = z arabskiego; *f.* = z francuskiego; *g.* = z greckiego; *h.* = z hiszpańskiego; *hebr.* = z hebrejskiego; *ł.* = z łacińskiego; *n.* = z niemieckiego; *r.* lub *ros.* = z rosyjskiego; *w.* = z włoskiego. Przen. = przenośnie (obrazowo).

K-9/84/216

PRZEDMOWA
do drugiego wydania.

Dobre przyjęcie przez publiczność pierwszego wydania „Wyrazów obcych" i stwierdzający je znamienny fakt wyczerpania tego nakładu — skłania wydawcę do podjęcia drugiego nakładu, znacznie uzupełnionego i jak najbardziej zastosowanego do potrzeb i do dobrego oryentowania się przy czytaniu dzienników, słuchaniu mów i t. p., tudzież do należytego używania obcych wyrazów w mowie i piśmie.

Tu uważamy za stosowne powtórzyć to, co się rzekło w ustępie do I. wydania:

Oświata i mowa nasza jest wprawdzie rodzima i oryginalna; wiadomo jednak, że znacznie zasilamy się i zapożyczamy u innych, żyjących, a nawet i nieżyjących już narodów europejskich. Inaczej też być nie może. Wszak to samo czynią i wszystkie inne narody cywilizowane. Jest to właśnie jednym z dowodów ciągłego oddziaływania ich na siebie w celu ułatwienia jak najszybszego postępu we wszystkich gałęziach wspólnej cywilizacyi.

Jak na wielu innych polach naszego życia codziennego, pojawia się ów obcy pierwiastek

zarówno w naszej mowie potocznej, jak i w piśmiennictwie. Wprawdzie uczeni, stojący na straży czystości języka, starają się wszelkie obce pojęcia, wyrażenia i zwroty odtworzyć słowami mowy ojczystej, co w wielu razach skutek pomyślny odnosi; pomimo to wcisnęło się i wciska ciągle w każdy język, a zatem i w język polski bardzo wiele wyrazów obcych. Z czasem takie wyrazy przyjmują się; ileż ich jednak zachowuje odrębną, obcą pisownię. Z tym faktem trzeba się koniecznie liczyć i do niego zastosować.

Zresztą owo zapożyczanie się stoi w ściślejszym związku ze specyalną dziedziną wiedzy, do której wyraz obcy należy. Tak na przykład czerpie świat uczony ze wspólnej wszystkim skarbnicy starożytnych języków, greckiego i łacińskiego; inni posługują się wyrazami angielskimi, francuskimi, włoskimi i t. p.

Kto posiadł te wszystkie języki, temu zrozumienie napotykanych tak często obcych wyrazów, cytatów lub przysłów nie sprawi oczywiście żadnych trudności. Tacy stanowią jednak wśród czytającej publiczności tylko wyjątki. Natomiast szeroki ogół, pragnący zrozumieć chociażby tylko dzienniki i inne pisma peryodyczne lub belletrystyczne, musi w tym względzie uciekać się do środków pomocniczych.

Potrzebę takiego objaśnienia wyrazów obcych, napotykanych w piśmiennictwie ojczystem, zrozumiano już dawniej. Zadanie to spełniają i zagranicą i u nas liczne, mniej lub więcej obszerne encyklopedye i leksykony.

Wszelako pragnieniem dzisiejszego społeczeństwa jest więcej, niż kiedykolwiek dawniej jak najkorzystniejsze wyzyskanie czasu i oszczędność w wydatkach. Dlatego wnet i leksykony wydały się dla bardzo wielu zbyt kosztownymi i obszernymi, zaczem postarano się zagranicą o odpowiadające ściśle tej potrzebie słowniczki.

Z czasem niektóre z owych słowniczków okazały się tak praktyczne, że doczekały się wielu wydań.

Mniej lub więcej obszernych, a przytem specyalnych i ściśle fachowych encyklopedyi, leksykonów i słowniczków dla poszczególnych gałęzi wiedzy ludzkiej pojawia się w polskim języku coraz więcej. Dla potrzeb jednak szerszej publiczności uczyniono dotąd u nas bardzo mało.

Publikacyi takich pojawiło się dotąd zaledwie kilka, częścią pod zaborem pruskim, głównie zaś w Warszawie, jakoto H. Wernica, J. Glińskiego i innych.

Czytająca publiczność naszego kraju ma odpowiednio do odmiennych pod niejednym względem stosunków i potrzeb swoje specyalne wymagania i życzenia. Zastosować się do wymagań i życzeń naszej publiczności i przedłożyć jej o ile możności dogodny podręcznik przy czytaniu dzienników i innych pism peryodycznych, tudzież utworów belletrystycznych, oto był jedyny cel, jaki wydawca niniejszego słowniczka miał na oku.

Aby ten cel osiągnąć, wybraliśmy i włączyli z wyrazów ściśle naukowych lub fachowych tylko te, które z terminologii poszczególnych nauk ścisłych się przedostały do słownictwa szerszej publiczności

Obok wyrazów, wymawiających się inaczej, niż są napisane, dołączyliśmy w nawiasie uwagę, jak się je właściwie wymawia; prócz tego podaliśmy przy każdem słowie w skróceniu, z jakiego języka pochodzi. Najwięcej jednak trudu i zastanowienia wymagał odpowiadający celowi dobór wyrazów i określenie znaczeń tychże. W tym względzie odbyto szczegółowy przegląd całkowitych encyklopedyi, jakoteż podobnych niniejszemu wydawnictw zagranicznych.

Czego nam dostarczyły dotychczasowe wydawnictwa swojskie, to starannie przerobiliśmy;

wyrazy u nas nie używane opuścili, a natomiast wieloma w naszym kraju przyjętymi uzupełnili i pod wielu innymi względami poprawili. Wreszcie gwoli uzupełnienia słowniczka dołączyliśmy do niego przy końcu zbiorek najczęściej używanych przysłów i sentencyi łacińskich wraz z ich polskim przekładem. W każdym razie jest niniejszy słowniczek w naszym kraju jednem z pierwszych wydawnictw tego rodzaju, a ponieważ przyjęty został życzliwie, przeto z dobrą otuchą oddajemy teraz w ręce publiczności drugie wydanie tego praktycznego podręcznika.

Wydawca.

A.

A. albo **a.** — **anno** (z łać.) znaczy w roku; **Anno Domini** = w roku Pańskim. W słowach z greckiego **a** = umieszczone na początku wyrazu ma znaczenie przeczenia, np. akatolik = niekatolik; à w francuskiem = do, w, od; w handlu znaczy po, n.p. à 1 kor. = po 1 K.; **a bas** fr. (wymawia się a baa) na dół!, na ziemię!, precz!.

Abażur *f.* zasłona na lampę.

Abdykacya *ł.* zrzeczenie się, ustąpienie (n. p. z tronu).

Aberracya *ł.* zboczenie (umysłowe), zbłądzenie.

Ab initio *ł.* od początku.

Ab intestato *ł.* odziedziczenie majątku po osobie zmarłej bez testamentu.

Abiturient *ł.* (mający odejść) uczeń, składający egzamin dojrzałości (maturę *ł.*).

Abjudykacya *ł.* odsądzenie od czegoś, nieprzyznanie czego, nieprzyznanie jakiegoś prawa.

Ablegier *n.* odrośl odłączona od rośliny i zasadzona osobno (odsadek).

Ablucya *ł.* umycie rąk.

Abnegacya *ł.* zaparcie się.

Abnegat *ł.* niedbający o siebie.

Abolicya *ł.* zniesienie, darowanie kary.

Abominacya *ł.* wstręt, obrzydzenie

Abonament *f.* przedpłata, opłata z góry za pewną rzecz zamówioną (n. p. dzieło, czasopismo, obiad i t. p.); *abonent f.* składający przedpłatę.

Ab ovo *ł.* od początku.

Abortus *ł.* poronienie, płód poroniony.

Aboriginowie *ł.* najdawniejsi mieszkańcy.

Abrewiacya skrócenie; abrewiatura, skrócenia znaków nutowych.

Absces *ł.* wrzód.

Absencya *ł.* nieobecność.

Absenteizm *ł.* szkodliwy zwyczaj zamożnych o-

bywateli przebywania za granicą.
Absentować się być nieobecnym.
Absolucya *ł* rozgrzeszenie.
Absolutoryum *ł.* uwolnienie n. p. z uniwersytetu po ukończeniu studyów; dowód ukończenia studyów.
Absolut *ł.* byt bezwzględny, doskonałość.
Absolutnie *ł.* bezwzględnie, stanowczo.
Absolutyzm *ł* samowładztwo, tyrania.
Absolwować *ł.* uwolnić n. p. ze szkół po ukończeniu tychże.
Absorbować *ł.* pochłaniać.
Abstrakcya *ł.* (odrywanie) tworzenie w myśli pojęć na podstawie tego, co spostrzegamy zmysłami; pojęcie oderwane: rzecz *in abstracto* tak jak ją pojmujemy — *in concreto* tak jak się zmysłom przedstawia: nauki *abstrakcyjne,* nauki traktujące o pojęciach oderwanych, t. j. oderwanych od tego, co widzimy, nie podpadających pod nasze zmysły n. p dusza, cnota, występek i t. p.
Abstynencya *ł.* wstrzemięźliwość.
Absynt *gr.* wyciąg z piołunu.

Absurd *ł.* głupstwo, niedorzeczność (absurdum).
Abusus *ł* nadużycie.
A. c. Anno currente *ł.* w bieżącym roku.
A capite *ł.* od głowy (zw.) od ustępu w liście, książce).
Accelerando *w* w muzyce, coraz spieszniej.
Acheront *g.* podziemie, piekło w wyobrażeniu starożytnych Greków.
Achillesa pięta, Achilles, bohater grecki, mógł być według podania tylko w piętę ze skutkiem raniony: stąd przenośnie A. p. = słaba strona człowieka.
Achromatyczny *g.* bezbarwny; przedstawiający przedmioty bez barw, a względnie bez smug lub obwódek powstających, wskutek tęczowatego rozszczepiania się światła.
Achromatopsya *g.* wada oka, polegająca na niemożności rozpoznania pewnych barw (ob. Daltonizm).
A condition *f.* (a kondisią) pod warunkiem.
A conto *w.* na rachunek.
Acquit (*fr.*) = (akki) uwolnienie od długu, kwit, potwierdzenie odbioru, **pour acquit** celem uwolnienia się z długu.

Activa, Aktywa *ł.* czynny stan majątku.
Ad acta *ł.* złożyć do aktów; przen. zaniechać dalszego prowadzenia sprawy.
Adagio *w.* (adadżo) zwolna (w muzyce).
Adaptacya *ł.* urządzenie czego (n. p. mieszkania, lokalu) i zastosowanie odpowiednio do potrzeb.
A dato *ł.* od dnia wyrażonego na dokumencie.
Ad calendas graecas *ł.* (do greckiego 1. dnia w miesiącu) przen. na czas nieograniczony; przysł „na święty nigdy“.
Adept *f.* zwolennik, uczeń stronnik, złototwórca rzekomy (Linde).
Ad exemplum *ł.* na przykład.
Adherent *ł.* stronnik.
Ad hoc *ł.* na to, w tym celu, umyślnie w tym celu.
Ad hominem *ł.* „do człowieka“ n. p. dowodzenie, zastosowane do pojęć człowieka, z którym mówimy.
Ad honorem (ad honores) *ł.* dla zaszczytu, celem odznaczenia.
Adieu *f.* (czytaj adiö) z Bogiem, żegnam, bądź zdrów.

Ad infinitum *ł.* do nieskończoności.
Ad interim *ł* tymczasowo.
Adjudykacya przysądzenie komu czegoś; sądowe przyznanie prawa do czegoś.
Adjunkt *ł* (przydzielony) pomocnik (np. sędziego), zastępca naczelnika (sądu), ranga urzędnicza.
Adjutant *f.* oficer przy boku wyższego, dla roznoszenia jego rozkazów.
Adlatus *ł.* dodany do boku (n. p. pomocniczy funkcyonaryusz, urzędnik).
Ad libitum *ł.* do woli, podług upodobania.
Ad litteram *ł.* co do joty, dosłownie.
Administracya *ł.* zarząd, zarządzanie.
Administrator zawiadowca, rządca.
Admiracya *ł.* zdumienie, podziwianie, uwielbienie; *admirować ł.* podziwiać.
Admirał *f.* dowódzca floty wojennej.
Admiralicya *ł.* urząd zarządzający sprawami floty.
Admonicya *ł.* napomnienie.
Adnotacya *ł.* uwaga, przypisek, objaśnienie, za-

pisek (n. p. w księgach gruntowych).

Ad oculos *ł.* naocznie.

Adonis *ł.* mityczny kochanek Wenery; przen. ulubieniec kobiet, piękny młodzian.

Adoptacya *ł.* przybranie dziecka cudzego za własne.

Adoracya *ł.* ubóstwianie, uwielbianie.

Ad patres *ł.* do ojców; przen. na drugi świat

Ad rem *ł* do rzeczy (właściwej).

Adres *f.* napis na kowercie, pismo dziękczynne, winszujące, prośba, odpowiedź sejmu na mowę panującego i td.

Adwent *ł.* czas przed „przyjściem Zbawiciela", 4 tygodnie poprzedzające uroczystość Bożego Narodzenia, obchodzone postem.

Adwersarz *ł.* przeciwnik.

Aerolit *g.* kamień z przestworza (meteorolit).

Aerometer *g.* przyrząd służący do oznaczania gęstości powietrza.

Aeronauta *g.* żeglarz napowietrzny; aeronautyka, sztuka unoszenia się w powietrzu, kierowania balonem.

Aerostat *g.* balon: aerostyka, nauka o równowadze ciał lotnych (powietrza, gazów).

Afekt *f.* uczucie, zw. uczucie miłości; afektacya, przesadna uczuciowość, przesadne wzruszenie.

Afera *f.* (affaire) sprawa, zajście nieprzyjemne, wydarzenie, (nieprzyjemna sprawa),

Aferzysta *f.* wyszukujący różne sprawy zagmatwane, aby z nich ciągnąć zyski.

Afirmacya *ł.* potwierdzenie

Afisz *f.* publiczne ogłoszenie; afiszować się *f.* zwracać na siebie uwagę.

Afonia *g.* brak głosu, utrata głosu.

Aforyzm *g.* zasada (myśl), krótko i treściwie wyrażona (krótkie zdanie); aforystycznie mówić, zwięźle wygłaszać swe myśli, zasady.

Afrodyta *g.* Venus *ł.* Wenera, bogini piękności, miłości.

Afront *f.* ubliżenie, uchybienie, hańba, obelga.

Aga *t.* naczelnik turecki.

Agat *t.* drogi kamień różnobarwy.

Agencya Ajencya, Ajentura *ł.* biuro, służące do załatwiania interesów, a w szczególności pośrednictwa n. p. handlowego: Agenda *ł.* sprawy do załatwienia, książka służąca do zapisywania spraw bieżących, książka zawierająca przepisy wykonywania obrzędów kościelnych.

Agent *ł.* Pośrednik lub wysłaniec załatwiający poruczone sobie sprawy n. p. handlowe, polityczne, policyjne, i t. p. Agent prowokacyjny, agent jednej władzy lub stronnictwa podżegający do zaburzeń w tym celu, aby potem zwrócić broń przeciw tym, którzy dali się uwieść do zaburzeń.

Agio *w.* (ażio) przewyżka, naddatek opłacany przy wymianie pieniędzy ponad ich nominalną wartość. Ażio złota wobec srebra, przewyżka ceny złota ponad normalny stosunek jego ceny do srebra.

Ażiotaż, spekulacye giełdowe, mające na celu wywoływać sztucznie (a często i nieuczciwie) zwyżkę lub zniżkę kursów.

Agitacya *ł.* wprawianie w ruch, poruszanie umysłów, celem nakłonienia ich do działania, do czynów dobrych lub złych, do zaburzeń. Agitator *ł.* poruszający umysły, nakłaniający, podburzający. Agitować = nakłaniać do czego (do dobrego lub złego), wichrzyć, podburzać, (sprawę agitować, popierać. Linde).

Agitato *w* w muzyce: z ożywieniem.

Aglomerat *ł.* zlepek, połączenie różnorodnych części w całość.

Agnat *ł.* krewny w linii męskiej po mieczu.

Agnoskować *ł.* poznać n. p. rozpoznać do kogo należą zwłoki znalezionego zmarłego.

Agonia *g.* konanie, opasowanie się ze śmiercią, beznadziejność, stan beznadziejny.

Agrafa *f.* spinka.

Agrarny *ł.* rolniczy, dotyczący spraw rolnictwa, zawodu rolniczego.

Agrarzysta, zajmujący się sprawami rolnictwa i polityki rolniczej (agrarnej).

Agressya *ł.* (przystęp), napad.

Agronomia *ł* nauka rolnictwa; agronom = wykształcony zawodowo rolnik

A jour *f.* (ażur) jak w dzień, przeźroczyście, przejrzyście.

Akademia *g.* stowarzyszenie uczonych. Zakład naukowy wyższy. Szkoła wyższa, wszechnica.
Akatolik *g.* niekatolik.
Akcent *ł.* nacisk (głosu).
Akcept *ł.* przyjęcie, to jest podpisanie wekslu przekazowego: zobowiązanie się przeto do zapłaty; w potocznem wyrażeniu kupieckiem, weksel: akceptant = przyjmujący zobowiązanie wekslowe przez podpis.
Akceptacya *ł.* przyjęcie, uznanie.
Akcesya *ł.* przyrost (majątkowy).
Akcesista *ł.* przystępujący do praktyki, kandydat na posadę.
Akcesorya *ł.* rzeczy przynależne lub dodatkowe.
Akcya *ł.* czynność, działalność; świadectwo udziału w pewnem przedsiębiorstwie z prawem do zysków z niego, papier wartościowy; w poezyi: tok czynności, stanowiącej osnowę poematu lub dramatu.
Akcydens *ł.* uboczny dochód.
Akcyonaryusz *f.* wspólnik tow. akcyjnego, właściciel akcyi jako papieru wartościowego.
Akcyza *f.* podatek od artykułów spożywczych.
Akkumulator *ł.* zbieracz elektryczności, przyrząd do skupiania siły elektrycznej.
Akwizycya *ł.* nabycie, zjednanie.
Akwizytor *ł.* zjednywujący n. p. członków dla towarzystwa, prenumeratorów dla czasopisma i t. d.
Aklamacya *ł.* jednogłośne przyjęcie czegoś przy głosowaniu, uznanie.
Aklimatyzować *f.* przyzwyczajać do miejscowego klimatu.
Akolita *g.* pomocnik, służący do mszy.
Akomodacya *ł* przystosowanie.
Akompaniament *f.* towarzyszenie instrumentu przy śpiewie, lub też towarzyszenie jednego instrumentu muzycznego drugiemu.
Akord *f.* zgoda tonów w muzyce, umowa o zapłatę od całości pracy, a nie od sztuki.
Akredytować *ł.* uwierzytelnić, (na) pełnomocnika, posła przy obcym dworze; akredytywa, list uwierzytelniający, dowód poselstwa, misyi dyplomatycznej.
Akrobata *g.* linoskok.

Akrostychon *g.* utwór poetycki, którego pierwsze litery poszczególnych wierszy tworzą pewne nazwisko lub zdanie.
Aksyomat *g.* prawda, niepotrzebująca dowodu, pewnik, zasada.
Akt *ł.* czynność prawna, lub uroczysta, obchód, obrzęd. część dramatu; akty (akta), dokumenty prawne.
Aktor *ł.* artysta dramatyczny.
Aktualnie *f.* istotnie.
Aktywa *ł.* stan czynny.
Aktywalny *ł* odnoszący się do stanu czynnej służby n. p dodatek do płacy za służbę.
Akustyka *g.* nauka o głosie; akustyczny, odnoszący się do słuchu, zastosowany tak, aby dobrze słyszeć można
Akuszer *f.* lekarz położnictwa i chorób kobiecych; akuszerka, kobieta egzaminowana w akuszeryi.
Akwarella *f.* obraz malowany wodnemi farbami.
Akwaryum *ł.* zbiornik z wodą do utrzymywania żywych okazów ryb, zwierząt i roślin wodnych.
Akwatynta *w.* miedzioryt lub w ogóle sztych, naśladujący malowanie tuszem.
Akwedukt *ł.* wodociąg.
A la *f* na sposób, jak.
Alabaster *f.* gatunek białego marmuru, przen. nadzwyczajna białość.
Ala minute *f.* za minutę, za chwilkę, zaraz, bardzo szybko.
Alarm *f.* krzyk „do broni“, zgiełk, popłoch, trwoga.; alarmować = wezwać pogotowie, rzucić postrach, zaniepokoić.
Albinos *ł.* człowiek o białych włosach i cerze, a czerwonawych oczach.
Albion *a.* dawna nazwa, dawana W. Brytanii wysoka wyspa, dziś tylko poetycznie: Wielka Brytania, Anglia.
Album *ł.* książka na fotografie lub do wpisywania wierszy, pamiętnik, (sztambuch).
Alchemia *g.* przesądna chemia średniowieczna; mniemana sztuka robienia złota.
Ale *a.* (el) mocne piwo angielskie z pszenicy, bez chmielu.
Alegat *ł.* załącznik t. j. dołączony do podania dokument, dowód, świadectwo.
Alegorya *g.* obrazowe przedstawienie.

Alewiacya *ł.* ulga, darowanie podatków, ciężarów skarbowych.

Alfa *g* a, pierwsza litera alfabetu (abecadła); alfa i omega, początek i koniec przenośnie wszystko.

Al fine *w.* do końca (w muzyce).

Al fresco *w.* rodzaj malowania na świeżo pobielonej ścianie.

Algebra *arab.* część matematyki, posługująca się literami w miejsce cyfr, jako liczbami ogólnemi (algebraicznemi).

Alians *f.* związek, przymierze, umowa (polityczna); aliant, należący do związku.

Alias *ł.* inaczej.

Aliaż *f.* mięszanina metali

Alibi *ł.* gdzieindziej, znajdowanie się gdzieindziej

Alienować *ł.* przenieść jakąś rzecz na własność innej osoby.

Alienacya *ł.* pozbycie się czegoś, zrzeczenie się, przeniesienie prawa własności na inną osobę

Aligator *ł.* rodzaj krokodyla.

Alimentacya *ł.* żywienie, zaopatrzenie, dostarczanie żywności, utrzymywanie.

Alinea *ł.* od początku wiersza; poszczególny wiersz, zaznaczony w druku.

All is true *a.* wszystko prawda.

Alkalia *g.* sole gryzące, ługowe.

Alkaloidy, sole organiczne.

Alkermes, barwnik, farba nieszkodliwa używana do cukrów i ciast.

Alkierz *arab.* mały pokoik przyboczny, zwykle sypialny.

Alkohol *arab.* wyskok t. j. spirytus pozbawiony wody. — Alkoholizm, przyzwyczajenie do używania alkoholu, zatrucie się alkoholem. Alkoholometr == probierz tęgości alkoholu.

Alkoran *arab*, pismo św. Mahometan.

Allach *t.* nazwa Boga u Mahometan.

Allegro *w.* ochoczo; allegreto, nieco ochoczo (w muzyce).

Alleluja *hebr.* chwalcie Boga.

Allons *f.* (alon) nuże! naprzód.

Alluzya *ł.* przygrywka, przymówka, przytyk.

Alma mater *ł.* matka żywicielka, czcigodna matka, tytuł akademii i uniwersytetów.

Allodya *ł.* lennictwa, lenne posiadłości; allodialny, lenniczy.

Allopatya *g.* leczenie za pomocą środków przeciwdziałających choroble.

Almanach *arab.* rocznik, kalendarz.

Al pari *w.* w równej cenie.

Alt *wł.* drugi z wyższych głosów średnich (w muzyce).

Alteracya *ł.* pomięszanie, wzruszenie.

Alter ego *ł.* drugi ja, zupełny zastępca.

Alternacya *ł.* przemiana.

Alternatywa *ł.* konieczny wybór jednego z dwojga.

Altruizm *ł.* uczucie przeciwne egoizmowi. miłośc bliźnich.

Aluminium *ł.* glin, metal lekki, biały.

Alumn *ł.* wychowaniec zakładu naukowego, zwłaszcza duchownego.

Aluwialny *ł.* napływowy.

Alwar *ł.* nazwana według autora dawna, gramatyka łacińska.

Amalgamat *ł.* mięszanina rtęci z metalami.

Amant *ł.* kochanek (aktor, grający role miłosne).

Amanuent *ł.* podręczny, urzędnik n. p. w bibliotekach publicznych.

Amator *ł* miłośnik, (nauk, sztuki).

Amazonka *g.* mityczne wojownicze kobiety; stąd kobiety jeżdżące konno, suknie do jazdy konnej.

Ambalaż *f.* opakowanie,

Ambaras *f.* (embarasse) zawada, przeszkoda. kłopot.

Ambasada *f.* najwyższej rangi poselstwo dyplomatyczne przy obcym dworze; ambasador *f.* najwyższy rangą poseł dyplomatyczny.

Ambo *ł.* 2. dwa numery postawione na loteryi liczbowej.

Ambra *arab.* wonna żywica.

Ambrozya *g.* boski pokarm (mitologiczny).

Ambulatorium *ł.* lecznica szpital tymczasowy.

Ambulans *f* polowy szpital wojskowy, wóz kursujący między pewnymi stacyami.

Amen *hebr* niech się tak stanie.

Ametyst, kamień drogi koloru fioletowego

Amfibie *g.* zwierzęta, mogące żyć zarówno w wodzie, jak na lądzie (także przenośnie mówi się o ludziach bez określonego charakteru).

Amfiteatr *g.* budynek bez dachu, opatrzony siedzeniami półkolem co raz to wyżej się wznoszącemi.
Amfitryon *g* lubiący sprawiać uczty, wystawnie przyjmować gości.
Amnestya *g.* ułaskawienie, pozwolenie na powrót z wygnania do kraju.
Amoniak *g* sól gryząca.
Amor *l.* bożek miłości, przen. miłość.
Amortyzować *f.* (uśmiercić), uznać co za nieistniejące, spłacać dług częściowo.
Amputacya *l* odcięcie części ciała.
Amulet *arab.* przedmiot, noszony przy sobie, jako mający chronić od nieszczęść (na Wschodzie).
Amunicya *f.* zapasy wojenne, głównie proch i kule.
Anabaptysta *g.* nowochrzczeniec, członek sekty religijnej, której przepisy nakazywały ponowny chrzest po dojściu do wieku dojrzałego
Anachoreta *g.* pustelnik, samotnik
Anachronizm *g.* fakt do niewłaściwego czasu w opowiadaniu historycznem odniesiony n. p. gdyby ktoś przedstawiając czasy biblijne, mówił o kolejach; a oznacza także niestosowną przestarzałość t. j. niepotrzebną pozostałość z dawnych czasów.
Anakreontyk *g.* żartobliwy, lekki wierszyk liryczny.
Analekta *g.* wybór najcelniejszych ustępów z pisarzy i poetów.
Analfabeta *g.* nie znający alfabetu, nie umiejący czytać i pisać.
Analgezya *g.* bezwrażliwość, nieczułość na ból.
Analiza *g.* rozbiór, rozkładanie na części — w chemii na pierwiastki.
Analogia *g.* podobieństwo.
Anarchia *g.* bezrząd, bezprawie, nieład; anarchista *g.* człowiek dążący do przewrotu istniejących stosunków społecznych.
Anatema *g.* klątwa kościelna, wyklęcie.
Anatocyzm *gr.* pobieranie odsetek od odsetek (przen. nadzwyczajna lichwa).
Anatom *g.* biegły w rozbieraniu ciał organicznych, znawca budow ciał; anatomia *g* nauka o składzie i rozbiera

niu ciał istot organicznych.
Andante *w.* zwolna, spokojnie (w muzyce).
Andromania *gr.* występny, chorobliwy, obłędny pociąg do mężczyzn.
Androfobia *gr.* wstręt do mężczyzn, obawa przed mężczyznami.
Androny, baśnie, bajki, plotki, bajanie.
Anekdota *g.* krótkie żartobliwe opowiadanie.
Anemia *g.* niedokrewność, blednica.
Angażować *f.* zapraszać, zamawiać, n. p. aktorów, artystów, prosić do tańca.
Angina *ł.* zapalenie gardła.
Anglikanizm, panujące w Anglii wyznanie religijne.
Anglizować. przykrócać koniom ogon.
Anilina, farba różnokolor. wydobywana z węgla kam. przez stosowne działania chemiczne.
Anima vilis *ł.* zwierzę, istota niedołężna, nędzna, nie mogąca się bronić.
Animalizm *ł.* zwierzęcość.
Animaliczny *ł.* pochodzenia zwierzęcego.
Animować *ł.* zachęcać, pobudzać.
Animozya *ł.* stan podnieceny; namiętności, pasya.
Animusz *ł.* męstwo, odwaga, śmiałość.
Ankier *n.* (kotwica), „wychwyt“ (w zegarze).
Ankieta *f.* specyalna komisya w celu zbadania pewnej sprawy.
Annały *ł.* roczniki.
Anneksya *ł.* zagarnienie, przyłączenie.
Annuitet *ł.* coroczna spłata długu w ratach, ewentualnie procentów; także rodzaj papierów wartościowych w Anglii.
Anoda *g.* miejsce gromadzenia się elektryczności dodatniej w stosach i bateryach elektr.
Anodyna *g.* lekarstwo, ból łagodzące.
Annulować *ł.* unieważnić.
Anomalia *g.* nieprawidłowość, nieforemność.
Anonim *g.* bezimienny, n. p. autor; list anonimowy, niepodpisany.
Anonsować *f.* uwiadamiać, ogłaszać.
Anorganiczny *g.* nie mający narządów, organów; martwe części przyrody np. minerały, rudy i t. d.
Anormalny *g.* nieprawidłowy.
Aneroid *g.* rodzaj barometra.

Ansambl, patrz ensembl.
Ansa *ł.* powód do gniewu, chęć zemsty, zaczepka, chrapka.
Antaba *n.* rękojeść, uszko.
Antagonista *g.* przeciwnik; antagonizm *g.* współzawodnictwo.
Antarktyczny *g.* leżący naprzeciw północnego bieguna ziemi = u bieguna południowego.
Antenat *ł.* przodek, (zwłaszcza wysokiego stanu).
Anti(y) *ł.* przeciw; dodane do słów nadaje im znaczenie przeciwności np. semita, żyd; anty-semita, nieprzyjaciel, przeciwnik żydów; anty-chryst, nieprzyjaciel Chrystusa.
Antologia *g.* wybór najpiękniejszych miejsc z pisarzów.
Antracyt *g.* węgiel kamienny z połyskiem.
Antrakt *f.* międzyakt.
Antreprener *f.* przedsiębiorca.
Antropo-fag *g.* ludo-żerca.
Antropologia *g.* nauka o istocie człowieka; antropolog, zajmujący się tą nauką; antropometrya, nauka o stosunku miar ludzkiego ciała, o pomiarach czaszki; antropomorfizm, przedstawienie czegoś w ludzkiej postaci; antropopatya, cierpienie ludzkie.
Antycypacya *ł.* wzięcie zapłaty lub podjęcie należytości naprzód, z góry; anticipando, sposobem antycypacyi.
Antydatować *ł.* położyć na jakiemś piśmie datę wcześniejszą.
Antydot albo **Antidotum** *g.* lekarstwo przeciw truciznie.
Antyk *ł.* przedmiot starożytny, zabytek, człowiek o przestarzałych pojęciach i zwyczajach.
Antykwarz *ł* handlarz i znawca starożytności; antykwaryat, handel, skład starożytności.
Antynomia *g.* sprzeczność w ustawach.
Antypatya *g.* niechęć, wrodzona odraza.
Antypoda *g.* mieszkaniec drugiej półkuli.
Antysemita *ł.* nieprzyjaciel żydów.
Antyseptyczny *ł.* zgniliźnie zapobiegający.
Antropocentryzm *g.* odnoszenie wszystkiego do człowieka, jako pana przyrody.
Antystrofa *g.* druga zwrotka w chórach greckich.
Antyszambrować się (antichambre = przedpokój) kręcić się po przedpokojach; wycierać kąty w przedpokojach pańskich (przen.).

Antyteza *g.* przeciwstawienie.
Aorta *g.* tętnica główną sercowa.
Apage *ł.* odstąp, pójdź precz; apage satanas, pójdź precz dyable.
Apanaż *f.* uposażenie, pensya, wypłacana książętom i książniczkom krwi.
Aparat *ł.* przyrząd.
A parte *f.* (apart) oddzielnie.
Apartament *f.* pokój wykwintnie urządzony.
Aparycya *ł.* ukazanie się, zjawienie.
Apatya *g.* obojętność, otrętwienie; apatyczny *g.* obojętny, nieczuły.
Apel *f.* nawoływanie, sygnał zgromadzenia się.
Apelacya *ł.* odniesienie się do władz wyższych.
Apendix *ł.* dodatek.
Apercepcya *ł.* spostrzeganie dokonanych już, przyswojonych spostrzeżeń.
Aplauz *ł.* oklask, okrzyk.
Aplikant *ł.* przysposabiający się do czego, praktykant; aplikować *ł.* gorliwie się do czego przykładać, bezpłatnie praktykować; aplikacya, (pilność) robótka kobieca, wymagająca wiele pracy i pilności.
Apodyktyczny *g.* stanowczy.
Apoftegma *g.* krótkie zdanie, przypowieść.
Apokalipsa *g.* objawienie (św. Jana).
Apokryf *g.* rzekome pismo, nieautentyczne; księgi pisma św. nie uznawane przez Kościół.
Apollo *g.* bożek sztuk pięknych, ideał piękności męskiej
Apologia *g.* obrona.
Apopleksya *g.* udar (mózgowy lub sercowy), szlak, nagłe uderzenie krwi.
Aportować *ł.* przynosić.
Apostata *g.* odstępca, odszczepieniec; apostazya *g.* odszczepieństwo, odstąpienie od religii.
A posteriori *ł* wnioskowanie z następstw, ze skutków o przyczynie.
Apostolstwo *ł.* posłannictwo.
Apostrofa *g.* uroczysta przemowa; apostrofować, opatrzyć znakami skrócenia, przemawiać do kogo; zebrać go z góry.
Apoteoza *g.* ubóstwianie.
Apretura *a.* przygotowanie tkanin do barwienia.

Aprobacya *ł.* potwierdzenie, pochwalenie; aprobata *ł.* pozwolenie władzy religijnej na wydrukowanie książki.
A propos *f.* (a propo) odnośnie do tego (tematu), co się tego tyczy.
Aproximative *ł.* w przybliżeniu.
A quatre mains *f.* (a katr mę) na 4 ręce (w muzyce).
Arabeski *f.* fantazyjne ozdoby.
Aranżować *f.* urządzić, ułożyć; aranżer *f.* prowadzący n. p. tańce.
Arbiter *ł.* rozjemca, sędzia polubowny.
Arbitralność *ł* dowolność.
Archaizm *g.* przestarzały sposób myślenia, mówienia lub pisania.
Archeolog *g.* znawca, badacz starożytności; archeologia, nauka o starożytnościach.
Archidyecezya *g.* arcybiskupstwo.
Archimandryta *gr.* przełożony zakonu lub dyecezyi w gr. kościele.
Archipelag *g.* gromada obok siebie leżących wysp.
Architekt *g.* budowniczy; architektura *g.* budownictwo.
Archiwum *ł.* miejsce przechowania starych dokumentów, map i t. p.
Arena *ł.* miejsce igrzysk, tor wyścigowy, widownia.
Arenda *ł.* dzierżawa; arendarz, dzierżawca.
Areometer *g.* narzędzie do mierzenia gatunkowego ciężaru płynów.
A revoir *f.* (a rewoar) do widzenia.
Areopag *g.* najwyższy sąd w starożytnych Atenach.
Argument, (argumentum *ł.*) dowód, środek przekonywujący.
Argumentum ad hominem = dowód zastosowany do umysłowości tego człowieka, z którym mówimy.
Argus *g.* mityczna postać stuoka; argusowe oczy, oczy czujne, podejrzliwe.
Arioso *w.* spiewnie, melodyjnie.
Arkada *f.* łuk, sklepienie.
Arkan *f.* sznur z kulą lub kluczką do chwytania zwierząt (rodzaj stryczka).
Arkana *ł.* tajemnice.
Arktyczny *g.* północny, podbiegunowy; dotyczący okolic bieguna północnego.
Arlekin *f.* błazen, pajac; arlekinada, błaznowanie.
Armatura *ł.* (arma. broń.) uzbrojenie; zbroja (także przy elektro-magnesach); vis armata, siła zbrojna (armia).

Arogancya *ł.* zarozumiałość, pycha.
Aromat *g.* zapach, woń.
Arondacya *ł.* zaokrąglenie n. p. gruntów nieregularnie rozmieszczonych.
Apregio *w.* (apredżio) szybkie następstwo tonów akordu (w muzyce).
Arsenał *f.* zbrojownia.
Arterya *ł.* tętnica, żyła prowadząca krew z serca.
Artezyjska studnia *f.* głęboko wiercona studnia.
Artrytyzm *g.* bolesna choroba stawów.
Artykuł *ł.* część ustawy, czasopisma.
Artylerya *f.* wojsko posługujące się działami.
Artysta *f.* sztukmistrz; artystycznie *f.* podług prawideł sztuki, z wdziękiem.
Arya *f* melodya, pieśń, śpiew.
Aryadne *g.* córka Minosa, króla Krety, której kłębek wyprowadził Tezeuza z labiryntu; stąd **nić Aryadny**, pewna wskazówka, szczęśliwy początek, ślad, po którym można dojść prawdy.
Aryergarda *f.* odwód; oddział wojska postępujący z tyłu.
Aryanizm *g.* sekta religijna, przecząca Bóstwa Chrystusa Pana.
Aryjskie języki, indoeuropejskie t. j. słowiańskie, romańskie. germańskie, łacińskie, greckie, perskie, indyjskie.
Arystokracya *g.* panowanie najprzedniejszych; wszechwładztwo szlachty; **arystokraci**, zwolennicy panowania klasy wyższej, względnie uprzywilejowanej.
Arytmograf *g.* łamigłówka, w której zamiast liter są liczby.
Asanacya *ł.* uzdrowotnienie pewnej okolicy lub miasta.
Asceta *g.* powściągliwy; samotnik; człowiek pobożny, umartwiający ciało.
Asekuracya *ł.* ubezpieczenie, n. p. od ognia, na życie i t. d., towarzystwo lub zakład ubezpieczeń.
Asesor *ł.* zasiadający przy czem, (przy naradzie urzędowej).
Asocyacya *ł.* kojarzenie, n. p. wyobrażeń, myśli; asocyacya społeczna, stowarzyszanie się, łączność.

Asonancya *ł.* zgodność dźwięków.
Aspirant *ł.* starający się o coś, ubiegający się o coś; aspiracya, ubieganie się, dążenie do czego.
Astenia *g.* niemoc, bezsilność.
Astma *g.* oddech utrudniony, dychawica.
Astrolog *g.* wróżący z gwiazd; astrologia, zabobonna nauka o gwiazdach.
Astronom, uczony badacz gwiazd; **astronomia** nauka ścisła o gwiazdach, wszechświecie.
Asumpt *ł.* powód, pobudka.
Asygnaty (cye) *ł.* przekazy, papiery wartościowe.
Asymilacya *ł.* upodobnianie.
Asystencya *ł.* orszak.
Asystent *ł.* pomocnik, przyboczny, funkcyonaryusz lub urzędnik.
Atakować *ł,* napadać, zaczepiać.
Atanazya *g.* nieśmiertelność.
Atawizm *ł.* dziedziczność duchowych lub cielesnych właściwości, objawiająca się niekiedy w jednostce drugiego lub dalszego nawet pokolenia.
Ateneum *g.* świątynia grecka, gdzie odczytywano utwory literatów.
Atentat *ł.* zamach n. p. na życie, spisek.
Ateusz, Ateista *g.* niewierzący w istność Boga, bezbożnik.
Atelier *f.* (atelje) pracownia n p. artysty, lekarza, fotografa.
Atlas *g.* bajeczny olbrzym unoszący świat na swych barkach; zbiór kart geograficznych.
Atleta *g.* człowiek silnie zbudowany.
Atmosfera *g.* powietrze i gazy ziemię otaczające
Atom *g.* nierozdzielna już więcej cząstka.
Atrakcya *ł.* siła przyciągania, przen. powab.
Atrofia *g.* niezyt, zmarnienie całego ciała lub części.
Atropina *ł.* pierwiastek wilczej jagody (belladony).
Attache *f.* (attasze) przydany; przydzielony urzędnik do poselstwa.
Attest *ł.* pisemne poświadczenie.
Attencya *ł.* uwaga, baczność, wzgląd, uszanowanie.
Attrybucya *ł* władza nadana, zakres tej władzy.
Attycka sól, wykwintny dowcip.

Attut *ł.* karta świętna, kozera.
Au courant *f.* (o kurać) w toku (spraw, studyów).
Audyencya *ł.* posłuchanie u wysoko w społeczeństwie położonej osoby; auditor; słuchacz, sędzia wojskowy; auditorium, (zgromadzenie słuchaczy).
Augmentacya *ł.* pomnożenie; augmentacyjny okręt=dowożący zapasy.
Augur *ł.* wróżbiarz, wieszczek.
Aula *ł.* sala
Aura *ł.* stan powietrza, pogoda.
Aureola *ł.* obwódka promienista około głowy świętych; przen. chwała.
Auskultant *ł.* (słuchacz), pomocnik sędziego.
A usance *f.* (a isans) podług zwyczaju, handlowego, wekslowego, giełdowego.
Auspicya *ł.* opieka; pod auspicyami, pod przewodnictwem.
Austerya *f.* dom zajezdny.
Autentyczność *g.* tożsamość, prawdziwość.
Autobiografia *g.* opis własnego życia.
Autochton *g.* pierwotny mieszkaniec kraju.
Auto da fé *hiszp.* akt wiary, palenie na stosie kacerzy lub pism kacerskich.
Autograf *g.* pismo własnoręczne.
Autokracya *g.* samowładztwo.
Automat *g.* przyrząd mechaniczny, zdający się własną poruszać siłą.
Autonomia *g.* samorząd; prawo wydawania ustaw w zakresie własnym i zarządzania sprawami pewnemi bez odnoszenia się do władz innych.
Autopsya *g* naoczne przekonanie się.
Autorament *ł* zaciąg wojska; dawnego autoramentu, człowiek starej daty.
Autorytet *ł.* niezbita powaga naukowa.
A vue *f.* (awiu) za okazaniem, także „a vista“.
Awans *f.* podniesienie do wyższej rangi, godności.
Awangarda *f.* przedni oddział wojska.
Awantaż *f.* korzyść, pożytek.
Awantura *f.* przygoda, kłótnia, zajście.
Awersya *ł.* wstręt, obrzydzenie.
A vista *w.* za okazaniem.
Awizacya *ł.* zawiadomienie; zawiadomienie (za pośrednictwem sądu) o wypowiedzeniu pomieszkania.

Azyl *ł.* przytulisko.
Ażio = obacz agio.
Ażur *f.* prześrocze; ażurowy, prześroczysty.

B.

Babel *hebr.* **Babilońska wieża**; przen. zamęt.
Bachanalie *ł.* uroczystość **Bachusa,** bożka wina i wyuzdanej rozkoszy zmysłowej; przen. pijatyka, rozpusta.
Bachantka *ł.* kapłanka Bachusa: przenośnie, kobieta rozkoszom zmysłowym oddana.
Baisse *f* spadek kursu papierów giełdowych; spekulacya na obniżkę.
Bajazzo *w.* pajac, klown, błazen.
Bakalaureat *ł.* pierwszy stopień akademicki.
Bakałarz *ł.* posiadający I. stopień akademicki, nauczyciel.
Bagaże, tłomoki, pakunki, juki wojskowe.
Bagnet *f.* rodzaj sztyletu do zasadzania na karabin.
Bajadera tancerka i śpiewaczka publiczna indyjska.
Bakcyle *f.* żyjątka drobniutkie, pod mikroskopem jedynie widzialne.
Bakterye, żyjątka mikroskopijne, chorobotwórcze „mikroby" (drobnoustroje); bakteryologia, nauka o bakteryach, mikrobach.
Balans *f.* równowaga, waga.
Balast *f.* ciężar n. p. służący do potrzebnego obciążenia okrętów lub balonów — przen. niepotrzebne rzeczy, rupiecie psujące porządek.
Balet *f.* utwór sceniczny polegający na tańcu i mimice.
Balotowanie *f.* głosowanie zapomocą gałek białych i czarnych.
Ballada *w.* rodzaj poetyckiego utworu, osnutego na tle podania.
Ballerina *f.* patrz solistka.
Ballistyka *ł.* nauka o ruchu ciał, wyrzuconych w powietrze — nauka o pociskach.
Balneologia, nauka o kąpielach, uzdrowiskach, wodach mineralnych.
Balsam *g.* wonny sok roślinny, lekarstwo; balsamiczny *g.* wonny, przyjemny; balsamować *g.* zaprawić ciało umarłego celem ochrony przed zgnilizną.
Balustrada *f.* szereg słu-

pów otaczających pewien przedmiot.
Bambus, indyjskie drzewo trzcinowe.
Ban, kroacki wojewoda, (także pieniądz).
Banalny *f.* oklepany, czczy, pospolity.
Bandaż *f.* opaska.
Bandera *f.* chorągiew okrętowa z herbem państwa.
Banderola *f.* opaska rządowa na artykułach spożywczych, podlegających opłacie.
Banderya, honorowy konny orszak.
Bandolet, pas rzemienny, przewieszony przez ramię, utrzymujący płaszcz.
Bandura *h.* rodzaj instrumentu muzycznego, lutnia kozacka z krótką szyją.
Bandyta *f.* rozbójnik należący do szajki (związku, bandy).
Banicya *n.* wygnanie z kraju; banita, wygnaniec.
Bankiet *f.* uczta, uroczysta biesiada.
Banknot *n* bezprocentowy bilet bankowy płatny każdego czasu za okazaniem.
Bankructwo *f.* popadnięcie w stan niewypłacalności, upadek interesu np. handlu, banku.
Baptysci *g,* sekta protestancka religijna, w której dorośli tylko chrzest otrzymują.
Barak *f.* tymczasowy budynek dla żołnierzy, robotników i t. p.
Barbaryzm *g.* błąd gramatyczny, polegający na przesadnem lub samowolnem używaniu obcych wyrazów.
Barbarzyństwo *g.* dzikość, srogość, okrucieństwo.
Bard, poeta, śpiewak, u dawnych Gallów.
Bardon (cet.) rodzaj lutni.
Barege *f.* (bareż) delikatna tkanina przeźroczysta.
Barjera *f.* zapora, rogatka.
Barka *f.* łódka, płaskie czółno.
Barkarola *w.* pieśń weneckich wioślarzy (gondolierów); czółno ozdobne bez masztu.
Barnum, przysłowiowy spekulant amerykański „król reklamy i humbugu".
Barocco *f.* dziwaczny, o nieregularnych liniach; nazwa architektonicznego stylu.
Barometr *g.* przyrząd wskazujący zmiany w ciśnieniu powietrza, skąd mniej więcej wnio-

skować można o pogodzie.

Barometrograf g. (barograf), barometr zapisujący automatycznie zmiany ciśnienia.

Barykada *f* wał ochronny z różnych przedmiotów; zatarasowanie ulicy.

Baryton *w.* głos basowy wyższy.

Bas *w.* głos najniższy.

Basen *ł.* zbiornik wody.

Bas-bleu *f.* (ba-blö) dosłownie „niebieska pończocha“ nazwa iro niczna nadawana kobietom uczonym, (sawantkom.)

Bas-relief *f* (ba relief) półwypukła rzeźba.

Basso-profondo *w.* najniższy bas.

Basta *w.* dosyć.

Bastard (f. bâtard) mięszaniec, także dziecko nieprawego łoża (bękart), pokurcze.

Bastyon *f.* wysunięta część fortyfikacyi z obwałowania.

Baston da *f.* bicie kijami.

Baszłyk *tur.* okrycie na szyję i ramiona u kobiet.

Baszta *t.* wieża obronna.

Baszybożuki *tur.* nieregularne tureckie wojsko.

Batalia *f.* bitwa, akcya, potyczka.

Batalion *f.* oddział wojska; (część pułku przy piechocie).

Baterya *f.* pewna liczba dział, armat; także stosów galwanicznych razem połączonych, celem wzmocnienia prądu elektrycznego.

Batuta *w.* dawanie taktu, laseczka do dawania taktu.

Batyst *f.* delikatny i cienki rodzaj płótna.

Bazalt, twardy kamień pochodzenia wulkanicznego.

Bazar *pers.* targowisko.

Bazylika *g.* kościół (katedralny) w stylu bazylik.

Bazyliszek, rodzaj jaszczurki, przen. człowiek ze złym wzrokiem, złośliwy.

Bazis *g.* fundament *ł.* podstawa.

Bea é du diable *f.* (boté diu diabl), djabelska, uwodząca piękność.

Beatyfikacya *ł.* zaliczenie w poczet błogosławionych.

Bedel, woźny, względnie fukcyonaryusz uniwersytecki.

Bej lub **Beg** *tur.* pan, tytuł urzędników w Turcyi.

Bejca (bajca) *n.* zaprawa, używana przy farbiarstwie, garbarstwie i t.d.

Bela *n.* 10 ryz papieru.

Bel-esprit *f.* (bel-espri) człowiek dowcipny.

Beletrysta, powieściopisarz; beletrystyka, literatura powieściowa.

Belial *hebr.* piekielny książę.

Bellona *ł.* bogini wojny.

Belweder *w.* piękny widok, miejsce skąd piękny widok; nazwa wielu pałaców i innych wspaniałych budowli, także z francuz. Bellevue (bellwi).

Belzebub, czart, szatan najstarszy

Bemol znak zniżenia o pół tonu w muzyce.

Bene *ł.* dobrze.

Benedykcya *ł.* błogosławieństwo, poświęcenie.

Beneficyat *ł.* otrzymujący pewne dobrodziejstwa, np. stypendyum; beneficyum *ł.* dobrodziejstwo, dochód; benefis *f.* dochód, korzyść.

Benevolencya *ł.* łaska, przychylność.

Berceuse *f.* (bersöz) kołysanka.

Berlinka *n.* duża łódź towarowa.

Beryl, kamień drogi, koloru morskiej wody.

Bestya *ł.* dzikie zwierzę.

Betel *ind.* gatunek liścia do żucia.

Bete noire (bet noar) *f.* znienawidzony, wstrętny człowiek.

Beton *f.* masa z wapna hydraulicznego i piasku, twardniejąca na powietrzu i w wodzie.

Bibliograf *f.* znawca książek, spisujący je; bibliografia *g.* nauka o książkach, wydawnictwach, księgozbiorach.

Biblioman *g.* namiętny amator lub zbieracz (rzadkich) książek.

Biblioteka *g.* księgozbiór, zbiór książek; bibliotekarz zawiadowca księgozbioru.

Bigamia *g.* dwużeństwo.

Bigot *f.* przesadnie nabożny.

Bigoterya *f.* zabobonne przesadzanie w wierze i nabożeństwie.

Bicykl *gr.* dwukołowiec, welocyped o dwu kołach.

Bilans *f.* porównanie dochodów i wydatków, przy zamknięciu rachunków.

Billet-doux *f.* (billje du) liścik miłosny.

Bil *f.* kula bilardowa.

Bill *a.* projekt prawa w Anglli.

Bimetalizm *g.* monetarny system, oparty na dwu metalach, złocie i srebrze; waluta podwójna.

Binokle *f.* nanośnik, cwiker, okulary, trzymające się na nosie zapomocą sprężyny, piencenez (pęsne).
Biograf *g.* piszący życiorysy; biografia *g.* życiorys, opis życia.
Biologia *g.* nauka o życiu istot organicznych.
Biret, czapka czworograniasta, używana przez duchownych i doktorów.
Bis *ł.* dwa razy.
Bisior *g.* rodzaj drogiej materyi.
Bisurman *ł.* Turek, Mahometanin, niewierny; przen. łotr.
Biurokracya *f.* władztwo urzędników, system pedanteryi urzędniczej; biurokrata, pedantycznie wykonywujący swą władzę urzędnik; biuralista, człowiek przesiąknięty porządkiem biurowym.
Biust *f.* popiersie.
Biwak *f.* koczowanie, obozowanie z bronią w ręku pod gołem niebem; koczowisko.
Bіżuterya *f.* klejnoty, wyroby jubilerskie.
Blaga *f.* udawanie, zmyślanie, kłamstwo, gadanina; *blagować*, udawać, kłamać, łgać; *blagier*, udający znajomość rzeczy, a mówiący ni w pięć, ni w dziewięć.
Blamować *f.* ośmieszyć, zniesławić.
Blanco *w.* na formularzu nie podpisanym.
Blankiet *f.* papier porubrykowany, ale nie wypełniony, jak kwit, weksel i t. p.
Blansz *f.* bielidło, barwa, puder.
Bleitram *n.* rama do naciągania płótna do malowania.
Blokada *f.* otoczenie klocami, słupami, oblężenie, osaczenie, opasanie; blokhaus *n.* twierdza z belek grubych; blokować, oblęgać miasto, port.
Blockhaus *n.* strażnica (twierdza ufortyfikowana ze strzelnicami).
Blondyny *f.* gatunek koronek cieniutkich.
Bluetka *f.* („iskierka“ dowcipu), dowcipny, mały utwór dramatyczny. (farsa).
Blumerystka *a.* zwolenniczka ubioru półmęskiego dla kobiet (od nazwy amerykanki Bloomer).
Block *f.* kloc, krążek, kartki papieru pozlepiane u brzegu.
Bojar *r.* wojownik, szlachcic ruski (wołoski).

Bojkotować mścić się lub karać kogoś przez zerwanie z nim stosunków społecznych i handlowych.
Boksy *a.* walka na pięście, stąd bokser i t. p.
Bolero *h.* narodowy taniec hiszpański ze śpiewami.
Bolid, kamień ognisty, meteoryczny.
Bomba *f.* pękająca kula napełniona palnym materyałem; bombardować, rzucać bomby, n. p. do miasta oblężonego.
Bombastyczność *g.* napuszystość.
Bonbon *f.* (bąbą) cukierek.
Bonbonierka *f.* ozdobne pudełko na cukierki.
Bonifikacya *ł.* wynagrodzenie szkody.
Bonifratrzy *ł* zakon, bracia miłosierni.
Bon jour (bążur) dzień dobry.
Bon soir *f.* (bą-suar) dobry wieczór.
Bon genre *f.* (bą-żaer) dobry gatunek, rodzaj.
Bon ton *f.* (bą-tą) dobry ton, sposób wytwornego obchodzenia się.
Bonum publicum *ł.* publiczne dobro.
Bon vivent *f.* (bą-wiwę) używający życia, hulaka.
Bon voyage *f.* (bą wojaż) szczęśliwej drogi.
Bony *a.* rodzaj papierów wartościowych, losy.
Bora *w.* wiatr północno-wschodni, na morzu Adryatyckiem (zw. Boreasz).
Bordereau *f.* (bordero) wykaz, spis, n. p. weksli, pieniędzy, dokumentów; skrawek arkusza.
Bordiura *f.* oblamowanie, obszycie.
Bordo *f.* barwa brunatno-wiśniowa.
Botanika *g.* nauka o roślinach; botanizować *g.* zbierać rośliny.
Brachylogia *g.* zwięzłe wyrażenie.
Braha *n.* wywar, pozostałość po odpędzeniu wódki w gorzelni.
Bransoleta *f.* ozdoba rąk, (naramiennik).
Branża *f.* zawód.
Bravissimo *w.* wybornie, brawo, bardzo dobrze.
Brawura *f.* spełnienie odważnego, ale niepotrzebnego czynu.
Breloki *f.* drobnostki, dewizki służące do ozdoby łańcuszka od zegarka.

Bremza *n.* hamulec.
Brevet *f.* (brewe) patent.
Breve *ł.* list papieski.
Brewerya *ł.* hałas, zamięszanie.
Brewiarz *ł.* książka do nabożeństwa dla duchownych.
Brewi manu *ł.* w krótkiej drodze, n. p. załatwić sprawę albo doręczyć. posyłkę.
Brighta (Brajta) choroba *a.* chroniczne zapalenie nerek.
Brokat *f.* ciężka materya jedwabna przerabiana złotem lub srebrem.
Brokatella *f.* materya pół jedwabna z wypukłymi kwiatami.
Bronchitis *g.* zapalenie oskrzeli.
Bronz, mięszanina miedzi i cyny, spiż.
Broszura *f.* książeczka tylko zeszyta.
Brulion *f.* zeszyt z pierwszem pismem na brudno.
Brutto *w.* waga towaru wraz z opakowaniem.
Bryg *a.* mały okręt dwumasztowy.
Brygada *f.* oddział wojska z 2 pułków złożony.
Bookmaker *a.* (bukmeker) urządzający na wyścigach grę losową.

Brygand *a.* i *f.* rozbójnik morski.
Brystol *a.* gatunek pięknego, przeświecającego papieru.
Brylować *f.* błyszczeć.
Bucyfał *g.* nazwa konia Aleksandra Wielkiego przen. szkapa, pegaz, niezdara.
Buchhalter *n.* książkowy, prowadzący księgi rachunkowe.
Buduar *f.* pokój damski ozdobny.
Budżet *a*, projekt dochodów i wydatków.
Bufer *n.* zderzak na sprężynach łagodzących uderzenia wagonu o wagon.
Bufet *f.* miejsce przeznaczone na przekąski.
Bufon *f.* komik operowy, błazen.
Bufonada *f.* nadętość.
Bukoliki *g.* pieśni pasterskie, sielanki
Buletyn *f.* sprawozdanie codzienne o wypadkach wojennych lub zdrowiu znakomitych osób, sprawozdania z posiedzeń.
Bulion *a.* masa wygotowana z mięsa, dająca się konserwować.
Buliony *a.* frenzle złote lub srebrne u szlif wyższych oficerów.

Bulla *ł.* orzeczenie, rozporządzenie papieskie.
Bull-dog *a.* rasa psów.
Bulwary *f.* szerokie spacerowe ulice, drzewami wysadzone.
Bunt *n.* związek, rokosz, powstanie; wiązka, pęk, 15 sztuk.
Burgrabia *n.* (Burggraf) naczelnik grodu (burgu).
Buńczuk *t.* drzewce z ogonem końskim oznaka godności w Turcyi.
Burleska *f.* farsa, (satyryczne przedstawienie poważnej rzeczy), krotochwila, rodzaj tańca.
Burnus *arab.* rodzaj płaszcza.
Bursa *f.* pensyonat dla ubogiej młodzieży.
Bursz *n.* student niemieckiego uniwersytetu, należący do związku akademickiego.
Burta *n.* bok łodzi lub okrętu.
Burżuazya *f.* mieszczaństwo.
Bushel a. (buszel) angielska miara ciał sypkich.
Busola *f.* kompas, igła magnesowa, wskazująca strony świata.
Buzdygan *ł.* dawna broń polska, żelazo na drzewcu osadzone.

C.

C rzymska liczba = 100; pierwszy ton gamy w muzyce; **C.** = Celsius.
Cadenza *w.* harmonijne zakończenie utworu muzycznego (w muzyce).
Caffe-chantant *f.* (kafeszantan) kawiarnia, w której odbywają się przedstawienia śpiewaków i śpiewaczek (tingl-tangl).
Calendae *ł.* pierwszy dzień w miesiącu.
Cambio *w.* weksel.
Camera *ł.* komnata.
Camera lucida *ł.* widnia optyczna, służąca do odrysowania z natury pewnych przedmiotów; *camera obscura*, ciemnia optyczna, mająca zastosowanie w fotografii.
Camerlengo *w.* kardynał w czasie przed wyborem papieża sprawujący rządy, zawiadujący skarbem papieża.
Canaille *f.* (kanaj) gmin, motłoch.
Cancer (kancer) = rak (choroba).
Cantabile *w.* śpiewnie.
Cantilena *w.* śpiewka.
Canossa *w.* (Kanosa) zamek w północnych Włoszech, w którym się Henryk IV. upoko-

rzył przed papieżem; *pójść do Canossy* = upokorzyć się.
Canzonetta *w.* piosnka, śpiewka.
Cap *f.* przylądek.
Capriccio *w.* (kapriczio) fantazya muzyczna.
Caput *w.* (przycisk na u), już po czemś, niema go!
Caput *ł.* (czyt. kaput.), głowa, rozdział w książce.
Caritas *ł.* miłość.
Carré (kare) *f.* czworobok, formowany przez wojsko, najeżony bagnetami.
Carte blanche *f.* (kart blansz) czysta biała karta; przen. dać komu carte blanche, nadać nieograniczone pełnomocnictwo.
Casus *ł.* traf, przypadek; casus belli, powód wojny; casus fatalis *ł.* nieszczęśliwy, fatalny wypadek.
Causa *ł.* przyczyna, sprawa.
Cause celebre *f.* (koz selebr) głośna, senzacyjna sprawa.
Cavatina *w.* rodzaj operowej aryi.
Caverna *ł.* jaskinia, jamka.
Cedent *ł.* ustępujący praw swoich, robiący cesyę (ustępstwo); cedować *ł.* ustępować, czynić ustępstwo.
Ceduła *w.* karta ze spisem, spis; wykaz kursu papierów i monet na giełdzie; ceduła wodna, spis towarów na okręcie, należących do pewnego kupca.
Cekhaus *n.* skład broni lub sprzętów wojskowych.
Cekin *w.* stara moneta.
Cela *ł.* izdebka klasztorna.
Celebrant *ł.* kapłan przewodniczący obrzędowi; celebrować *ł.* uroczyście odprawiać.
Celebs *ł.* bezżenny.
Celibat *ł.* stan bezżenny.
Celo *w.* (czelo) skrócone; wiolonczela.
Celluloid *ł.* masa przydatna na rozliczne wyroby, złożona z masy drzewnej i kamfory.
Cellulosa *ł.* włóknik, materya osłaniająca ściany komórek.
Celsyusz, imię wynalazcy termometru rtęciowego o 100 stopniach.
Cement *ł.* wapno hydrauliczne do spajania materyałów.
Census *ł.* oszacowanie majątkowe.
Cent *ł.* setna część (guldena w Austryi, dolara w Ameryce).

Centaur *g.* bajeczny potwór.
Centralizacya *ł.* skupienie,ześrodkowanie n. p.ześrodkowanie handlu albo urzędów po większych miastach; system rządzenia głównie przez władze centralne t. j. najwyższe; centralizować,ześrodkowywać; centralny, środkowy, główny; centrum *ł.* środek — w parlamencie: stronnictwo umiarkowane.
Centryfugalny *ł.* odśrodkowy; c. siła, działająca w kierunku od środka przy obrocie ciał około osi.
Centryfuga, przyrząd do oddzielania tłuszczu z mleka lub miodu z wosku za pomocą siły odśrodkowej.
Centyfolia *ł.* róża stulistna
Centymetr *ł.* setna część metra (miara długości).
Centygram *ł.* setna część grama (miara wagi).
Cenzor *ł.* urzędnik cenzury, rozpatrujący rękopisy.
Cenzura *ł.* władza rozpatrująca książki w celu przekonania się, czy nie zawierają czego zabronionego ustawą lub przeciwnego ustawie; postęp ucznia w przedmiotach naukowych; zabawa, towarzyska; cenzus, oszacowanie majątku w celach podatkowych; cenzus wyborczy, podatkowa podstawa praw wyborczych.
Cera *ł.* barwa twarzy.
Ceramika *g.* garncarstwo artystyczne.
Cerber *ł.* pies, broniący wstępu do podziemia (mitologiczny).
Cerealia *ł.* rośliny zbożowe, zboże; nazwa pochodzi od Cerery, bogini płodów polnych.
Ceremonia *ł.* obrządek; ceremonie, formy grzeczności; ceremoniał *ł.* porządek form, zachowywanych podczas pewnej uroczystości; ceremoniant, zbyt uważający na formy grzeczności.
Certyfikat *ł.* pisemne zaświadczenie.
Cessat *ł.* znosi się (ustępuje.
Cesya *ł.* odstąpienie od swego prawa na rzecz drugiego; cesyonaryusz, ten, na którego rzecz prawo odstąpiono.

Chaise longue *f.* (szezląg) rodzaj sofy z oparciem (z jednej zwykle strony).

Chalkografia *g.* sztuka rytowania na miedzi.

Chambre garnie *f.* (szambr garni) pokój umeblowany do najęcia.

Chambre sepere *f.* osobny, oddzielny pokój.

Champignon *f.* pieczarka, (grzyb).

Chan *t.* naczelnik tatarski.

Chaos *g.* zamęt, nieład; pierwotna materya świata; chaotyczny, pomięszany, bezładny.

Chapeauclacque *f.* (szapoklak) składany kapelusz.

Charakter *g.* właściwość, usposobienie człowieka; sposób pisania; charakternik, czarownik, wróżbiarz; charakterystyczny, mający odrębną cechę, znamienny; charakterystyka, opis właściwych cech usposobienia lub działalności pewnego człowieka, albo też własności pewnego przedmiotu; charakteryzować, kreślić czyj charakter, nacechować, odróżniać od innych; charakteryzować się w teatrze, przebierać się w sposób, odpowiadający roli w sztuce.

Charge *f.* (szarż) godność, stopień.

Charmant *f.* (szarman) powabny, ujmujący, nadskakujący.

Charta magna *ł.* nazwa konstytucyi angielskiej, nadanej w roku 1215.

Charybda *g.* wir morski w pobliżu Messyny naprzeciw niebezpiecznej Scylli; przysł. między Scyllą a Charybdą, znajdować się w wielkiem niebezpieczeństwie, między młotem a kowadłem.

Chateau *f.* (szato) zamek obronny.

Cheder lub **Chajder** *hebr.* żydowska szkoła.

Chef d'oeuvre *f.* arcydzieło.

Chemia *g.* nauka o pierwiastkach ciał i ich połączeniach; chemikalia, wyroby chemiczne.

Cher *f.* (szer) drogi kochany.

Cherubin *hebr.* anioł.

Chic *a.* (tszik) zgrabność, gustowny sposób zachowania się, elegancya (szyk).

Chimera *g.* potwór dziwaczny; przen. dziwactwo, kaprys, urojenie.

Chiromancya *g.* wróżenie z linii rąk.

Chloroform *g.* płyn usypiający, używany przy operacyach.

Chlorosa *g.* blednica.

Choleryk *g.* człowiek usposobienia cholerycznego, t. j. dążący stale do tego, co sobie przedsięwziął, rzadko się wzruszający, ale silnie.

Chorał *ł.* wspólny śpiew.

Choreografia *g.* nauka tańca.

Chorografia *g.* opis kraju lub okolicy.

Chrestomatya *g.* wybór ustępów z różnych dzieł.

Chromatyczny *g.* kolorowy, barwny; chromatyka nauka o mięszaniu barw; gama chromatyczna w muzyce: gama podwyższana lub obniżana półtonami.

Chromolitografia *g.* litografia barwami.

Chroniczny *g.* zastarzały, powtarzający się w pewnych okresach czasu.

Chronologia *g.* zestawienie wypadków dziejowych lub wogóle pewnych zdarzeń podług następstwa lat; nauka, wskazującą czas dziejowych wypadków, rachuba lat.

Chryja *g.* rozprawka, określona podług przepisów retorycznych; długie i nudne pismo lub mowa; kłótnia.

Chryzma *g.* balsam z oliwą, używany przy bierzmowaniu (krzyżmo).

Cicerone *w.* (cziczerone) przewodnik przy zwiedzaniu sławnych miejsc zabytków sztuki i t. p.

Circa *ł.* około, prawie.

Cis, z tej strony n. p. Cis-Litawia, kraje austryackie z tej strony rzeki Litawy.

Cito *ł.* szybko.

Civis *ł.* obywatel.

Clara pacta *ł.* dokładna umowa, szczery układy

Clown *a.* (klaun) błazen cyrkowy.

Coda *w.* (koda) zakończenie muzycznego utworu.

Cognomen *ł.* przydomek.

Collatio *ł.* porównanie, sprawdzenie pism stąd kollacyonować, sprawdzać (kollacyonowanie).

Collectanea *ł.* zbiór notatek i uwag.

College *f.* (koleż) wydział wyższego zakładu naukowego.

Colier *f.* (kolie) naszyjnik, kolia.

Colloquium *ł* rozmowa. dysputa egzaminacyjna (na uniwersytetach).
Coma *ł.* przecinek.
Comes *ł.* towarzysz, hrabia.
Comestate *w.* jak się masz?
Comfortable *a.* wytwornie, wygodnie.
Comme il faut *f.* (com il fo) ze szykiem, zgrabnie, jak należy.
Commisvoyageur *f.* (komiwojażer) podróżujący ajent handlowy.
Commerage *f.* komeraż, plotka.
Commerce *f.* (komers) obrót handlowy, wspólna uczta studentów uniwersytetu.
Compact *ł.* ścisły, gruntowny.
Comptoir *f.* (kątuar) kantor.
Comte *f.* (kąt) hrabia.
Comtesse *f.* (kątes) hrabina.
Concedo *ł.* ustępuję, zgadzam się.
Concilium *ł.* zebranie, zgromadzenie się celem narady.
Concordia *ł.* zgoda, jedność.
Condemnacya *ł.* skazanie, potępienie.
Condition *f.* (kądisią) warunek.
Confiteor *ł.* wyznaję, (modlitwa).
Conform *ł.* zgodny, stosowny.
Conglomerat *ł.* patrz konglomerat.
Congres *ł.* zejście się, zjazd monarchów; parlament w Stanach Zjednoczonych półn. Ameryki.
Congrua *ł.* patrz kongrua.
Consilium *ł.* rada, narada (zw. lekarska)! consilium abeundi, rada opuszczenia zakładu, stanowiska, towarzystwa w drodze dobrowolnej — dla uniknienia formalnego wydalenia.
Consortes *ł.* wspólnicy, towarzysze; et consortes i towarzysze.
Consortium *ł* stowarzyszenie.
Conto *w.* rachunek w buchalteryi; conto corrente rachunek bieżący.
Contra *ł.* przeciw.
Contre coup *f.* odpchnięcie, odbicie.
Contrefacon *f.* przedruk nieprawny, kradzież literacka.
Contralto *ł.* niższy alt.
Contumacya *ł.* patrz pod kontumacya.
Convenable *f.* odpowiedni, stosowny, przyzwoity.

Corps de balet *f.* (kor de bale) grupa tancerzy i tancerek baletu.
Corpus delicti *ł.* przedmiot, którym lub przy pomocy którego dokonano zbrodni — dowód nieomylny.
Corso *w.* bieg, tor wyścigowy, przjażdżka w oznaczonym dniu.
Couloir *f.* korytarz z sali do sali; za łożami w teatrze.
Coupe *f.* (kupe) przedział w wagonie.
Courant *f.* (kurant) bieżący, n. p rachunek b.
Couvert *f.* (kuwer) koperta, nakrycie do stołu.
Creditor *ł.* wierzyciel.
Credo *ł.* wyznanie wiary, zapatrywania.
Creme *f.* (krem) śmietanka.
Crescendo *w.* (kreszczendo) coraz silniej (w muzyce).
Cricket *a.* gra ogrodowa w piłki.
Crimen *ł.* zbrodnia; crimen laesae majestatis, obraza panującego.
Criterium *ł.* zasada przy wydawaniu opinii lub jakiegoś sądu.
Culpa *ł.* wina; mea culpa: moja wina.
Cum laude *ł.* chlubnie.
Curiosum *ł.* rzecz osobliwa, niezwykła.
Curriculum vitae *ł.* życiorys, opis życia.
Cymborium *ł.* miejsce na ołtarzu, do przechowania św. Hostyi służące.
Cykl *g.* okręg. okres pewnej liczby lat, zbiór, tworzący pewną całość n. p. cykl obrazów.
Cyklon *g.* wiatr połączony z trąbą powietrzną.
Cyklop *g.* bajeczny olbrzymi, jednooki lud mieszkający przy Etnie (mitolog).
Cynfolia *ł.* cienkie blaszki cyny.
Cynik *g.* wyznający zasady filozofii cynicznej — bezwstydny; cynizm *g.* bezwstyd, bezczelność.
Cynkografia *g.* sztuka odbijania rysunków na taflach cynkowych.
Cypel *n.* spiczasty koniec skały.
Cyrkulacya *f.* obieg, krążenie, n. p. krwi, pieniędzy; ruch.
Cyrkularz *ł.* okólnik.
Cyrkuł *ł.* obwód.
Cyrkumstancya *ł.* okoliczności, wypadkowi towarzyszące.
Cyrograf *g.* własnoręczne pismo, zobowiązanie się osobiste.

Cysterna *ł.* zbiornik na wodę.
Cytata *ł.* przytoczenie słów pewnego autora; cytacya, wezwanie (na termin).
Cywilizacya *ł.* uszlachetnienie obyczajów, stan oświaty w kraju.
Cywilny *ł.* świecki; ślub cywilny, ślub przed władzą świecką zawarty.
Czajka *tat.* wielka kozacka łódź; ptak.
Czambuł *tat.* oddział tatarów; łupy tatarskie w ludziach i bydle uprowadzone po splądrowaniu kraju.
Czardasz *w.* taniec węgierski.
Czek *a.* przekaz do banku, polecający wypłatę pewnej kwoty ze złożonego depozytu czekowego.
Czekan *węg.* broń w rodzaju obucha.
Czumak *tat.* chłop trudniący się furmanką na Ukrainie.

D.

Da capo *w.* powtórnie, od początku; da capo al fine (w muz.) od początku do końca.
Daktyl *g.* owoc palmy daktylowej; stopa wierszowa: jedna zgłoska długa i 2 krótkie.
Daktyliografika *g.* umiejętność rytowania drogich kamieni. Daktyliotek a *g.* zbiór wyrzynanych kamieni (kamei).
Daktylologia *g.* sztuka rozmawiania za pomocą znaczków palcami (na migi).
Dalmatyka *g.* ubiór dyakonów i subdyakonów, przy obrzędach kościelnych używany, szata używana przy koronacyi.
Daltonizm, nieczułość wzroku na barwy, niemożność rozróżniania barw (patrz achromatopsya).
Damnacya *ł.* potępienie, skazanie.
Damoklesa miecz, wiszący na włosku, stąd ciągłe niebezpieczeństwo.
Danaid praca, Danaidy ponoszą podług podania starożytnych Greków taką karę w Hadesie, że ciągle leją wodę do dziurawej beczki, stąd „daremna“, a niemożliwa do wykonania praca.

Dandy *a.* elegant, przesadnie się zachowujący, modniś.
Darwinizm, teorya słynnego przyrodnika angielskiego Darwina o powstawaniu gatunków na podstawie naturalnego doboru i walki o byt.
Data *ł.* oznaczenie miejsca i czasu w listach, dokumentach i t. p. *dato* w dniu podpisu; a dato od dnia podpisu; de dato z dnia.
Debata *f.* rozprawa, wymiana zdań; debatować, rozprawiać, obradować.
Debet *ł.* winien; dług.
Debit *f.* odbyt, prawo sprzedaży gazet za granicą.
Debitor *ł.* dłużnik.
Debiut *f.* początek, pierwszy występ (aktora), stąd debiutant.
Deboszować się *f.* żyć rozpustnie, łajdaczyć,
Decemvirat panowanie 10 władców (w Rzymie starożytnym).
Deces *ł.* brak.
Decenium *ł.* dziesięciolecie.
Decentralizacya *ł.* rozszerszanie samorządu od centrum państwa po krajach, powiatach i gminach.
Decolte *f.* (dekolte) wygorsowanie, odkrycie szyi aż do piersi.
Decorum *ł.* przyzwoitość.
Decrescendo *w.* coraz słabiej (w muzyce).
Decydować *ł.* rozstrzygać, wydawać wyrok.
Decygram *ł.* dziesiąta część grama.
Decymalny *ł.* system d., układ dziesiętny liczb tudzież podział miar i wag na dziesiętne części; decymalna waga: na której ciężarek równoważy dziesięć razy cięższy przedmiot.
Decymetr *ł.* dziesiąta część metra.
Decyzya *f* rozstrzygnięcie, wyrok.
Dedukcya *ł.* wywód, filozoficzna metoda rozumowania, rozszerzająca ogólne własności pewnej grupy na poszczególne jednostki do niej włączane; wnioskowanie z ogółu o szczegółach; (przeciwieństwo do indukcyi).
Dedykacya *ł.* ofiarowanie, przypisanie komu utworu lub dzieła, wyrażone zwykle na pierwszej stronicy.
De facto *ł.* rzeczywiście, w istocie.
Defekt *ł.* brak, wada.

Defensywa *ł.* odpór, obrona; defensor *ł*, obrońca (n. p. wiary); defenzywny *f.* odporny.

Deficyt *ł.* brak, niedobór.

Defigurować *ł.* uczynić bezkształtnem.

Defilada *f.* postępowanie szeregami z oddaniem hołdu starszemu.

Definicya *ł.* określenie, zwięzłe przedstawienie pewnego pojęcia.

Definiować *ł.* określać.

Definitor *ł.* pomocnik, prowincyała; zastępca dziekana.

Definitywnie *ł.* stanowczo, ostatecznie.

Defraudacya *ł.* sprzeniewierzenie cudzej własności

Degradacya *ł.* zniżenie stopnia, rangi.

Degeneracya *ł.* wyrodzenie się.

Degustować *f.* obrzydzić, zniechęcić.

Deista *ł. g.* wierzący na podstawie rozumowania w jednego Boga, stąd **deizm**, wiara j. w.

De jure *ł.* prawnie, z tytułu prawa.

Dejekt *ł.* dejekta, wydzieliny chorego.

Dei gratia *ł.* (gracia) dzięki Bogu; z łaski Bożej.

Déjeuner *f.* (deżöne) drugie śniadanie; d. dinatoire (dinatuar), ś. wystawne.

Deka *g.* = 10.

Dekada *g.* dziesięć dni.

Dekagram *g* dziesięć gramów—litr = 10 litrów; dekametr = 10 metrów.

Dekadencya *ł.* ustąpienie poniżenie, upadek.

Dekadentyzm *ł.* jeden z najnowszych kierunków w sztuce.

Dekanat *ł.* okręg, będący pod -zawiadowstwem dziekana.

Deklamacya *ł.* artystyczne wygłaszanie wierszy, mów; przenośnie czcza gadanina.

Deklaracya *ł*, oświadczenie się, oznajmienie.

Deklinacya, odmiana imion (w gram.); odchylanie się igły magnetycznej, zboczenie.

Dekokt *ł.* odwar, napój leczniczy.

Dekoncertować *f.* zmięszać siebie lub kogo, zafrasować.

Dekoracya *f.* ozdoba, malowidło, służące do ozdoby tudzież n. p. do przybrania sceny.

Dekorować *ł.* ozdabiać, upiększać.

Dekret *ł.* postanowienie władzy, uchwała.

Delacya *ł.* oskarżenie tajemne, denuncyacya; delator = donosiciel.

Del credere *w.* na wiarę; poręczenie za towar.

Delegacya *ł.* poczet osób, wysłanych w pewnej sprawie przez obywateli np. delegacya Sejmu do Rady państwa; Delegat delegowany, do delegacyi należący, deputat.

Delektować się *ł.* cieszyć się czemś, zachwycać.

Delia *w.* płaszcz z dużym kołnierzem.

Delibrować *ł.* rozważać.

Delta *g.* litera grecka d = △, stąd wyspa trójkątna u ujścia rzeki i rozwidlenie

Delfin *ł.* zwierzę morskie; tytuł francuskiego następcy tronu.

Delicye *f.* rozkosze, przysmaki.

Deliktum *ł.* przewinienie, przestępstwo, zbrodnia.

Delikwent *ł.* przestępca.

Delirium *ł.* obłęd, szał, majaczenie; delirium tremens *ł.* choroba umysłowa (drżączka wskutek zbytniego używania spirytualiów.

Delożować *f.* opróżnić mieszkanie, nakazać opróżnianie mieszkań jakiegoś domu zagrożonego n. p. zawaleniem się.

Demagog *g.* naczelnik pospólstwa, przywódca, podżegacz ludu.

Demarkacya *f.* rozgraniczenie; demarkacyjna linia, graniczna linia.

Demaskować *f.* zdjąć maskę, wykryć prawdę.

Dementować *ł.* zbijać, zaprzeczać; dementi *f.* (demanti) zaprzeczenie, wykazanie fałszu.

Demokracya *g.* gminowładztwo, rządy ludu; demokrata *g.* stronnik rządów, ludu, a więc przeciwuik arystokracyi.

Demolować *ł.* burzyć (celem stawiania nowej budowli).

Demon *g.* nadziemski duch, mający wpływ na losy ludzkie, zły duch.

Demonetyzacya *ł.* odjęcie znaczenia monecie; wycofane z obiegu.

Demoniczny *g.* opętany przez złego ducha, piekielny, potężny swą grozą i przewrotnością.

Demontować *ł.* usunąć, zrzucić, uczynić nieużytecznym (o działach).

Demonstracya *ł.* okazywanie, dowodzenie przy pomocy naocznych przykładów, publiczne

okazanie lub wyznanie swoich zapatrywań.
Demoralizacya *f.* zepsucie obyczajów.
Denat *ł.* zmarły.
Denaturować *ł.* zmieniać własności przyrodzone (jakiegoś produktu przez domieszkę).
Dendrologia *g.* znajomość drzew.
Denerwować *ł.* działać szkodliwie na nerwy; rozdrażniać.
Denobilitacya *ł.* pozbawienie szlachectwa.
De novo *ł.* na nowo.
Demi — monde *f.* (d' mimąd)= półświatek, kobiety złego prowadzenia się.
Dentysta *ł.* lekarz chorób zębowych.
Denuncyacya *ł.* doniesienie, tajemne oskarzenie; denuncyant *ł.* donosiciel tajemny, szpieg.
Departament *f.* okrąg, powiat, oddział.
Dependent *ł.* zależny, pomocnik (n. p. adwokata).
Depesza *f.* wiadomość szybko wysłana n. p. telegraficznie.
Deponować *ł.* składać do przechowania.
Depopulacya *ł.* wyludnienie.
Depopularyzować *ł.* pozbawić wziętości, podać kogo w nienawiść ogółu.
Deportacya *ł.* wysłanie, wywiezienie z kraju za karę.
Depot *f.* skład, magazyn.
Depozyt *ł.* rzecz, poruczona do przechowania.
Deprawacya *ł.* zepsucie obyczajów.
Deprecyacya *ł.* obniżenie wartości, ceny.
Deprymować *ł.* przygniatać, przygnębić.
Depresya przygnębienie.
De publicis *ł.* o sprawach publicznych.
Deputacya *ł.* poselstwo; deputat *ł.* poseł; deputowany, wysłannik, przedstawiciel narodu, stanu lub towarzystwa.
Deranżować *f.* przeszkadzać, zepsuć szyki, humor.
Dermatologia *g.* nauka o skórze.
De moplastyka *g.* sztuka wypychania zwierząt.
Derby *a.* drugi dzień wyścigów
Deruta *f.* ucieczka, rozsypka, zamięszanie, (na wojnie; na giełdzie i t. p.).
Derwisz *t.* kapłan mahometański.

Deser *f.* wety, (owoce, cukry) podawane po jedzeniu.
Descendent *ł.* potomek.
Deside ia *ł.* życzenie, żądanie; desiderata, przedstawione żądania.
Desinkfekcya, (robienie nieszkodliwym) odwonienie, odrażanie, oczyszczenie powietrza ze szkodliwych zarazków, z wyziewów i zaraźliwych materyi.
Deskrypcya *ł.* opis, opisanie.
Despekt *ł.* obelga, znieważenie, obraza, uchybienie.
Desperacya *ł.* zwątpienie, rozpacz.
Despota *g.* jedynowładzca, pan samowładny, ciemięzca; despotyzm *g.* samodzierzstwo, absolutyzm, samowolne panowanie.
Destylacya ob. dystylacya.
Detail *f.* szczegół, handel drobiazgowy (detaliczny).
Detektyw *a*, tajny agent policyjny.
Detencya *ł.* przytrzymanie. uwięzienie, (zwłaszcza przed wyrokiem).
Determinacya *ł.* stanowczość, zdecydowanie się na złe i dobre, odważne przyjęcie ciosu.
Detonacya *f.* huk wybuchu, wystrzał; detonować; huknąć, wybuchnąć, śpiewać fałszywie.
Detronizacya *ł.* złożenie z tronu.
Deus *ł.* Bóg; **Deus ex machina**, nadzwyczajne zdarzenie, osoba lub duch, pojawiający się na scenie, nadający inny kierunek akcyi w dramacie starożytnym.
Dewaluacya *ł.* urzędowe obniżenie wartości pieniędzy.
Dewastacy *ł.* spustoszenie, zniszczenie (n p. lasów).
Dewiza *f.* hasło, godło.
Dewocya *ł.* poświęcenie się praktykom. religijnym; dewotka nabożnisia, świętoszka; dewocyonalia przedmioty, służące do praktyk religijnych.
Dezercya *ł.* ucieczka (z wojska); dezerter, zbieg wojskowy, odstępca od pewnej sprawy.
Dezolacya *ł.* spustoszenie.
Diafragma *g.* przepona, błona, oddzielająca jamę brzuszną od klatki piersiowej; przegródka w lunecie.
Diametralny *ł.* patrz dyametralny.
Diavolo *w.* dyabeł.
Dictum *ł.* słowo; dictum acerbum, słowo przy-

kre; dictum factum *ł.* powiedziano i wykonano.

Dies irae *ł.* dzień gniewu Bożego, dzień fatalny (początkowe słowa hymnu pogrzebowego)

Digestya *ł.* strawność, trawienie.

Digesta *g.* patrz Pandekta.

Dilucida intervalla *ł.* (jasne) chwile zdrowia w czasie choroby umysłowej.

Diluvium *ł.* potop, powódź.

Diorama *g.* przedstawienienie obrazów na przeźroczystej tkaninie za pomocą przyrządu optycznego.

Directe *ł.* wprost.

Diva *w.* ubóstwiana, boska, ulubiona (artystka).

Diversa *ł.* rozmaitości.

Dixi *ł.* powiedziałem, skończyłem.

Docent *ł.* uczący, wykładający na uniwersytecie; przygotowujący się na profesora uniwersytetu.

Doctus ex libro *ł.* uczony z książki.

Doga *a.* duży pies angielski.

Dogmat *g.* niewzruszona zasada religijna, naukowe twierdzenie.

Dogmatyka *g.* nauka o zasadach wiary.

Doki *a.* warsztaty okrętowe.

Doktor *ł.* najwyższy stopień naukowy po złożeniu egzaminów ścisłych; doktorant *ł.* kandydat na doktora; doktoryzować się, zrobić egzamina na doktora; doktryna, nauka (pewnej szkoły); doktryner, zwolennik bezwzględny pewnej naukowej zasady.

Dokument *ł.* dowód pisemny, akt urzędowy.

Dokumentnie *ł.* niewątpliwie, pewnie.

Dolar *a.* moneta obiegowa w Stanach Zjednoczonych.

Dolce *w.* (dolcze) miło, łagodnie, słodko; **d. far niente** słodka bezczynność.

Domeny *ł.* dobra rządowe, koronne.

Dominium *ł.* majątek

Domino *w.* okrycie maskaradowe do pół twarzy lub płaszcz; rodzaj gry w kości.

Dominować *ł.* górować, panować; dominium, własność ziemska, wielka posiadłość.

Dominus *ł.* pan; Dominus vobiscum: Pan z wami.

Don *hiszp.* pan; donna (donja) pani.

Donacya *ł.* darowizna, dar.

Don Kiszot *h.* błędny rycerz z opowieści Cerwantesa; stąd marzyciel, awanturnik; donkiszoterya, śmieszne postępowanie w imię urojonych idej.

Don Żuan *h.* bohater poematu Byrona i opery Mozarta, uwodziciel kobiet.

Dotacya *ł.* uposażenie, zaopatrzenie.

Doza *g.* dosis (dosys) dawka, miara.

Doża *w.* tytuł naczelników Weneckich i Genueńskich.

Drachma *g.* b. mały ciężarek, używany w aptekach.

Draga *f.* maszyna, służąca do pogłębiania rzeki.

Dragon *f.* żołnierz lekkiej konnicy.

Dragoman *tur.* tłómacz urzędowy na Wschodzie.

Drakońskie, prawo, greckiego prawodawcy Drakona — surowe, okrutne.

Dramat *g.* utwór sceniczny, poważny, na tle historycznem lub społecznem osnuty; dramaturg; poeta lub pisarz dramatyczny: dramaturgia, teorya sztuki dramatycznej: dramatyczny opis, żywo rzecz przedstawiający jakby w dramacie.

Drang nach Osten *n.* parcie Niemców na Wschód.

Draperya *f.* ozdobnie ułożone fałdziste suknie, obicia lub osłony.

Drapować *f.* ubierać fałdzistą materyą.

Drastyczny *g.* zbyt silnie działający, drażniący, ostry, nieprzyzwoity.

Drelowanie *n.* sianie rzędem; drelownik, siewnik rzędowy.

Drenowanie *f.* osuszanie gruntów zapomocą (glinianych) rur (dreny).

Dresować *f.* tresować układać (n. p. psa do polowania) wyuczyć i oswoić zwierzę.

Drezyna *f.* wózek, poruszany po szynach kolejowych przez samego jadącego; nazwa od wynalazcy.

Drogista *f.* handlujący materyałami aptecznymi i korzennymi towarami po części; droguerya, skład tych artykułów.

Dryada *g.* nimfa, rusałka leśna.

Dryakiew *g.* maść gojąca.

Drylich, dryliszek *a* tkanina lniana mięszana z bawełną.
Drylować lub drelować, świdrować, wydobywać pestki z owoców.
Druid *celt.* kapłan celtycki.
Dualizm *ł.* dwoistość, system przyjmujący istnienie dwóch pierwiastków dobrego i złego które wzajemnie ścierają się z różnym skutkiem. Na systemie tym opierają się religie wschodnie. Także forma rządu, mocą której jeden panujący stoi na czele dwu państw, autonomicznie się rządzących np. w Austro-Węgrzech.
Dubeltowy *n.* powinno się mówić podwójny.
Dubium *ł.* wątpliwość.
Dublet *ł.* drugi egzemplarz tejżesamej książki w księgozbiorze (książnicy, bibliotece).
Dublować *f.* podwoić np. stawkę, strzał.
Due *w.* dwa, a due voci (due voczi) na dwa głosy w muzyce.
Duet *w.* muzyka na 2 instrumentach lub śpiew na 2 głosy.
Dulcynea *hiszp.* urojona dama Don Kiszota, stąd kochanka, ukochana, słodka, (zwykle w żartobliwem, drwiącem znaczeniu.
Duplika *ł.* odpowiedź na replikę t. j. drugie pismo powoda w procesie pisemnym. Proces ten zaczyna się od pozwu, wniesionego przez powoda; na pozew ten wnosi pozwany obronę, a gdy powód, nie zgadzając się z obroną, wniesie replikę, wtedy pozwany wnosi do sądu pisemną duplikę.
Duplikat *ł.* drugi egzemplarz, odpis dokumentu.
Dur *ł.* twardy ton w muzyce; choroba brzuszna.
Duser *f.* grzeczność, komplement.
Duumwirat *ł.* panowanie dwóch władców.
Dyabetyk *ł.* chory na cukrzycę, na cukromocz.
Dyadem *g.* ozdobna przepaska na głowę, godło królewskie.
Dyagnostyka *g.* nauka rozpoznawania chorób.
Dyagnoza *g.* rozpoznanie, oznaczenie choroby na podstawie symptomatów.
Dyakon *g.* duchowny, stopniem od kapłana niższy; dyakonat = niższy stopień święceń kapłańskich.

Dyalekt *g.* narzecze, (gwara w pewnej okolicy).
Dyalektyka *g.* biegłość w wymowie i rozumowaniu, sztuczne rozumowanie.
Dyalog *g* rozmowa dwóch osób (n. p. na scenie).
Dyametr *g.* średnica; dyametralny n. p. przekrój, idący wzdłuż średnicy.
Dyana *g.* bogini łowów.
Dyapazon *g.* oktawa w dawnej muzyce, skala głosu lub instrumentu muzycznego.
Dyaryusz *ł.* codzienne zapiski, dziennik.
Dydaktyczny *g.* nauczający, polegający na prawidłach dydaktyki: dydaktyka część pedagogii, podająca prawidła nauczania.
Dyecezya *g.* okrąg, pod zarządem biskupa pozostający.
Dyetaryusz *ł.* pisarz, funkcyonaryusz, dzienną płacę pobierający.
Dyeta *g.* zachowanie mierności w jedzeniu i piciu; dzienna, tytułem alimentacyi przyznawana, nadzwyczajna płaca urzędników, wysłanych na komisye.
Dyfamacya, dyfamia *g.* oszczerstwo, znieważenie.
Dyferencya *ł.* różnica, spór, niezgoda; dyferencyalny, różniczkowy n. p. rachunek w matematyce.
Dyfuzya *ł.* przenikanie i mięszanie się cieczy i gazów.
Dygnitarz *ł.* dostojnik.
Dygresya *ł.* odstąpienie, zboczenie.
Dykasterya *ł.* dział władz rządowych.
Dykcya *ł.* sposób wyrażania się lub pisania.
Dykcyonarz *ł.* słownik.
Dyktator *ł.* najwyższy urzędnik w państwie z nieograniczoną władzą, obierany w starożytnym Rzymie w chwilach najgroźniejszego niebezpieczeństwa na czas 6-cio miesięczny.
Dykteryjka *ł.* krótka powiastka żartobliwa.
Dylacya *ł.* odroczenie terminu w sądzie.
Dylemat *g.* dwojaki wniosek, z których jeden wybrać trzeba jako prawdziwy.
Dyletant *f.* oddający się pewnemu zajęciu n. p. sztuce z amatorstwa tylko, a nie zawodowo; dyletantyzm *f.* zajmowanie się czemś z amatorstwa, a nie zawodowo.

Dyliżans *f.* powóz pocztowy.

Dyluwium *ł.* potop; dyluwialny, odnoszący się do epoki potopu (w geologii) napływowy.

Dymensya *ł.* wymiar, rozmiar.

Dymisya *ł.* uwolnienie od służby.

Dynamika *g.* nauka o prawach ruchu ciał i o siłach poruszających.

Dynamit *g.* materya wybuchowa.

Dynamomaszyna *g.* maszyna, wytwarzająca siłę za pomocą elekryczności.

Dynamometr *g.* siłomierz.

Dynastya *g.* ród panujący; dynasta dziedziczny władca.

Dyplom *g.* dokument nadający prawa pewne lub godności.

Dyplomacya *g.* sposób postępowania i załatwiania spraw z obcemi państwami, przepisy dla posłów; posłowie dyplomatyczni; przen. zręczność w postępowaniu.

Dyplomata *g.* traktujący z przedstawicielami innych państw, człowiek zręczny w postępowaniu.

Dyplomatyka *ł.* nauka o dawnych dokumentach (także dawniej dyplomacyą zwana.

Dyrekcya *ł.* naczelne kierownictwo; dyrektywa, nadanie kierunku, udzielenie wskazówek; udzielone wskazówki i instrukcye.

Dyrygent *ł.* przewodniczący, kierujący, kiekierownik (n. p. chóru).

Dyrygować *ł.* kierować, prowadzić.

Dys (dis) *ł.* ma podobnie przeczące znaczenie jak *a* dodane do słów na początku np. harmonia, zgodność tonów, dysharmouia: niezgoda i w. i.

Dyscyplina *ł.* karność, porządek.

Dyscyplinarna kara, kara nałożona przez władzę zwierzchniczą, a nie przez sąd.

Dysenterya *ł.* krwawa biegunka.

Dysertacya, rozprawa naukowa pisemna.

Dysharmonia *ł.* niezgoda tonów, fałszywy dźwięk; przen. niezgoda.

Dyshonor *ł.* bezcześć, hańba.

Dyskonto *f.* potrącenie procentu przy płaceniu wekslu przed terminem.

Dyskurs *ł.* rozmowa.

Dyskrecya *ł.* oddzielanie, rozróżnianie; rozwaga, oględność, zachowanie tajemnicy; dyskretny *ł.* uważny, milczący, umiejący zachować tajemnicę.

Dyskusya *ł.* roztrząsanie, rozprawa.

Dyslokacya *ł.* rozmieszczenie.

Dyspenza *ł.* zwolnienie od pewnych obowiązków n. p. postu, także od przeszkód do zawarcia małżeństwa.

Dyspepsya *g.* złe trawienie, niestrawność.

Dysponować *ł.* rozporządzać, przygotowywać; **dysponent,** zastępca pryncypała w handlu.

Dyspozycya *ł.* rozporządzenie, usposobienie; rozkład, plan utworu.

Dysproporcyonalny *ł.* niekształtny, nieproporcyonalny.

Dysputa *ł.* rozprawa (n. p. uczonych).

Dyssonans *ł.* ton fałszywy, niezgodność, sprzeczność.

Dyssydent *ł.* innowierca, odstępca; ten, który porzucił religię katolicką.

Dystans *f.* przedział, odległość.

Dystrakcya *ł.* roztargnienie, rozrywka.

Dystrybucya *ł.* rozdzielanie, rozdawanie.

Dystrykt *f.* obwód, powiat.

Dystych *g.* dwuwiersz.

Dystylacya *ł.* oczyszczanie płynów z przymieszek.

Dystyngowany *ł.* odznaczający się wytwornością w obejściu i mowie, znakomity.

Dystynkcya *ł.* rozróżnianie, odznaczanie; wytworność, wyższość w obejściu.

Dysymulacya *ł.* udawanie.

Dyszkant *w.* najwyższy głos w śpiewie

Dytyramb *g.* pieśń pochwalna.

Dywan *tur.* rada państwa w Turcyi; kabierzec.

Dywersya *f.* odwrócenie, zboczenie; rozrywka; udany napad w czasie wojny dla zwrócenia uwagi nieprzyjaciela w inną stronę

Dywidenda *ł.* udział w zysku przedsiębiorstwa.

Dywizya *f.* oddział wojska z różnych rodzajów broni złożony, zdolny do samoistnego działania (dwie lub trzy dywizye stanowią korpus).

Dyżur *f.* dzienna służba, straż; stąd: dyżurny.

Dziekan *ł.* profesor, postawiony na czele wy-

działu uniwersyteckiego; duchowny przełożony nad dekanatem, obejmującym kilka probostw.
Dziryt *tur.* włócznia wł. pocisk tępy.
Dżentelmen, obacz gentleman
Dżuma *ł.* zaraza morowa.

E.

Eau de Cologne *f.* (o de koloń) woda kolońska.
Ecce homo! *ł* oto człowiek!; wizerunek Chrystusa z cierniową koroną
Ecclesia *g.* zgromadzenie wiernych, kościół.
Echo *g.* odgłos, odbicie głosu.
Eden *hebr.* raj, rozkosz.
Edukacya *ł.* wychowanie, wykształcenie
Edycya *ł.* wydanie, nakład np. dzieła.
Edykt *ł.* rozkaz, wyrok (sądowy).
Edyl *ł.* urzędnik bezpieczeństwa w starożytnym Rzymie, tyle co policya miejska.
Efekt *ł.* wynik, wrażenie, skutek; efekta *f.* rzeczy, pakunki (podróżnych), majątek ruchomy, wartościowe papiery; efektowny, sprawiający (dobre) wrażenie.
Efemeryczny *g.* szybko znikający, chwilowy.
Efeminacya *f.* zniewieściałość.
Efendi *tur.* pan, tytuł urzędnika i uczonego w Turcyi.
Efronterya *f.* bezczelność, bezwstyd, ubliżenie.
Egal *f.* jednakowy, równy.
Egalité *f.* równość.
Egida *g.* tarcza, stąd osłona, opieka; zwierzchnicza opieka.
Ego *ł.* ja.
Egoista *ł.* samolub, sobek.
Egoizm *ł.* samolubstwo, sobkowstwo.
Egzageracya *ł.* wyniosłość, przesada.
Egzaltacya *ł.* uniesienie, przesada, przesadna uczciwość, usposobienie skłonne do uniesień, marzycielstwo.
Egzamin *ł.* przesłuchanie celem zbadania postępu w nauce; egzaminator, przesłuchujący ucznia, poddającego się egzaminowi.
Egzegeta *g.* wykładający, objaśniający Pismo św. egzegeza, wykład (Pisma św.).
Egzekucya *ł.* wykonanie wyroku karnego, cywilnego lub też orzeczenia władz administracyjnych lub skarbowych, a więc także przymusowe ściąganie kar lub należytości skarbowych.

Egzekutor *ł.* wykonawca wyroku, ściągający kary i należytości w drodze przymusowej; egzekwować, wykonywać wyroki, ściągać n. p. zaległe podatki.
Egzekwie *ł.* nabożeństwo za umarłych.
Egzemplarz *ł.* jedna sztuka czegoś, jeden okaz.
Egzercycye *ł.* ćwiczenia.
Egzorcyzm *g.* zaklinanie, wypędzanie dyabła.
Egzorta *ł.* (exhorta) przemówienie, nauka religijna.
Egzoteryczny *g.* jawny, publiczny, widoczny dla wszystkich.
Egzotyczny *g.* obcy, zagraniczny (zw. z gorących stref przychodzący).
Egzystencya *ł.* byt, utrzymanie, istnienie; egzystować *ł.* być, istnieć, utrzymać się.
Eh bien *f.* (e bię) a dobrze, a zatem, i owszem.
Ein Mann — ein Wort *n.* człowiek słowny, na którego liczyć można, jak na Zawiszę.
Ejekcya *ł.* wymioty.
Eklektycyzm, eklektyzm *g.* wybieranie z rozmaitych systemów filozoficznych tego, co uważa się za najlepsze, celem utworzenia osobnej całości; eklektyk *g.* filozof, wybierający z najrozmaitszych zasad to, co mu się wydaje najlepszem.
Eklezyasta *g.* sługa kościoła, kapłan pobożny, kaznodzieja.
Eklipsa *g.* **eklipsis**, zaćmienie, zaciemnienie planety.
Ekliptyka droga ziemi około słońca kształtu spłaszczonego nieco koła.
Ekloga *g.* rzecz wybrana, w szczególn. wybrane krótkie utwory poetyckie, zwłaszcza piosenki pasterskie.
Ekonomia *g.* (dosł. zarząd domu) gospodarność, gospodarstwo (zw. rolne; stąd ekonom jako zawiadowca); oszczędność; ekonomia społeczna nauka o zjawiskach i prawach w gospodarstwie społecznem.
Ekonomista, zajmujący się nauką ekonomii społecznej, w teoryi lub w praktyce jej postulaty urzeczywistniający.

Ekran *f.* zasłona, używana przy doświadczeniach optycznych, zasłona na ramach rozpięta (z ozdobnemi zwykle wyszywaniami).

Ekscelencya *ł.* (dosł. excellentia, wyniosłość; znakomitość), tytuł wyższych urzędników, ministrów i t. d.

Ekscentryczność *ł.* przesada, dziwaczność, oryginalność; ekscentryk, dziwak.

Ekscepcya *ł.* wyłączenie, wyjątek; exepcyonalny, wyjątkowy (w procesie) zarzut.

Eksceprt *ł.* wyjątek, wyciąg z całości n. p. z książki lub z więcej książek.

Ekscess *ł.* nadużycie, wybryk, bezprawie; ekscedent *ł.* wykraczający, sprawca wybryków.

Ekscytacya *ł.* podniecenie, podrażnienie.

Ekshibit *ł.* podanie; akt wniesiony, a pewnej sprawy dotyczący.

Ekshortacya *ł.* napomnienie.

Ekshumacya *ł.* wyjęcie zwłok z grobu.

Eksklamacya *ł.* okrzyk.

Eksklusya *ł.* wykluczenie.

Eksklusiwe *ł.* wyłącznie.

Ekskomunikacya *ł.* wykluczenie ze społeczności kościelnej, wyklęcie.

Ekskrementa *ł.* odchody ludzkie i zwierzęce.

Ekskursya *ł.* wycieczka, przechadzka.

Ekskuza *ł.* uniewinnianie się; wytłómaczanie się; ekskuzować się, uniewinniać się.

Eksmissya *ł.* sądowe wyzucie z posiadania.

Ekspedycya *ł.* wysyłka, wyprawa.

Ekspedite *ł.* wybornie, doskonale.

Ekspedytor *ł.* wysyłający, ekspedytor (n. p. pocztowy).

Ekspektoracya *ł.* wykrztuszenie; wypowiedzenie co człowiek ma na sercu.

Ekspektant *ł.* kandydat, oczekujący na posadę.

Ekspens *ł.* wydatek, koszt.

Ekspert *ł.* znawca. biegły w czem; **ekspertyza**, badanie przez znawców.

Eksperyment *ł.* próba, doświadczenie; eksperymentalny *ł.* doświadczalny, od łać. experientia = doświadczenie.

Ekspiacya *ł.* zmazanie winy, odpokutowanie.

Eksplikacya *ł.* wyjaśnienie, wyłożenie.

Ekspiracya *ł.* ostatnie tchnienie; koniec terminu; stąd wyrażenie n. p. dzierżawa ekspiruje zam. „kończy się“.

Eksploatacya *f.* wydobywanie płodów ziemi na wielką skalę, wyzyskiwanie.

Eksplodować *ł.* gwałtownie wybuchać; **eksplozya** *ł.* wybuch, huk, wstrząśnienie.

Eksploracya *ł.* (rzadko używane) śledzenie, badanie.

Eksport *ł.* wywóz towarów z kraju za granicę.

Eksportacya *ł.* wyprowadzenie zwłok.

Ekspozycya *ł.* wystawa, przedstawienie rzeczy; eksponent; wystawca.

Ekspozytura *ł.* wydelegowany urząd po za obręb siedziby n. p. ekspozytura policyi, straży skarbowej i t. d.

Ekspresya *ł.* silne wyrażenie, nacisk, dosadność; wymuszenie.

Ekspropryacya *ł.* wywłaszczenie.

Ekspulsya *ł.* wypędzenie, wyparcie.

Ekstabulacya *ł.* wykreślenie długu (ciężaru) z księgi hipotecznej.

Ekstaza *g.* zachwyt, uniesienie.

Ekstenzya *ł* rozmiar, rozszerzanie się.

Eksterminacya *ł.* wytępienie.

Eksterni *ł.* (zw.) uczniowie, nie mieszkający w zakładzie; eksterniści, uczniowie, zdający egzamin w zakładzie, do którego nie uczęszczali na naukę codzienną.

Eksterytoryalny *ł.* podlegający prawu zagranicznemu, a nie krajowemu; **eksterytoryalność** posiadają n. p. posłowie obcego państwa.

Ekstra zob. extra.

Ekstradycya *ł.* wydanie (n. p. zbiega).

Ekstrakt *ł* wyciąg n. p. z ziół, mięsa.

Ekstrawagancya *ł.* postąpienie dziwaczne, dziwactwo, przesada, nadużycie.

Ekstyrpacya *ł.* wykorzenienie, wycięcie chorej części.

Ekstyrpator *ł.* wykorzeniacz, gracownik, narzędzie rolnicze do wykorzeniania chwastów i spulchniania gruntu.

Ekumeniczny *g.* powszechny, ogólny (n. p. sobór).

Ekwator *ł.* równik.

Ekwilibrysta *ł* umiejący zachować chwiejną równowagę, skoczek na

linie, ekwilibrystyka, linoskoctwo.
Ekwipaż *ł.* zaprząg, powóz z zaprzęgiem.
Ekwipować *f.* sprawiać ubranie. zbroić się; urządzać n. p. dom.
Ekwitacya *ł.* szkoła jazdy konnej.
Ekwiwalent *ł.* równoważnik; równoznacznik wartości lub ceny; podatek wymierzony za pewien czas osobom prawnym (n. p. fundacyom i towarzystwom) od majątku jako niepozbywanego.
Elaborat *ł.* wypracowanie.
Elastyczność *g.* sprężystość.
Eldorado *hiszp.* bajeczna kraina złota, bogactw; miejsce rozkoszne.
Elegia *g.* utwór poetycki liryczny, poważny, o żałosnym, smutnym nastroju
Elekcya *ł.* wybór; elekt *ł.* nowo obrany; elektor *ł.* wyborca.
Elektrody *g.* końce, przewodników jako miejsca gromadzenia się elektryczności dodatniej i ujemnej w stosach i bateryach.
Elektromagnetyzm *g.* magnetyzm, powstający pod wpływem elektryczności i nauka o związku elektryczności z magnetyzmem; elektroskop *a.* przyrząd do wykazania elektryczności. Elektroterapia *g.* leczenie za pomocą elektryczności; elektrofor *g.* prosty przyrząd do wytwarzania i zatrzymywania elektryczności.
Elektryczność *g.* szczególniejsza własność ciał, objawiająca się bądź siłą przyciągania i odpychania ciałek drobniejszych, bądź zjawiskami światła i ciepła, tudzież ruchu mechanicznego, świadczącemi o istnieniu dotychczas bliżej co do swej istoty niezbadanej siły elektrycznej; elektryzować, wzbudzać elektryczność; przen. ożywiać, wzruszać nagle.
Elektrotechnika *g.* zastosowanie elektryczności do celów technicznych; stąd **elekrotechnik**, technik, inżynier-specyalista w elektrotechnice
Elektroliza *g.* rozkładanie chemiczne ciał za pomocą elektryczności.
Elektromotor *g. l.* przyrząd, za pomocą którego elektryczność przeobraża się w pracę mechaniczną.

Element *ł.* żywioł, pierwotna materya, pierwiastek; przyrząd do wytwarzania elektryczności, stos elektryczny.
Elementarny *ł.* początkowy.
Eleuteria *gr.* wolność; wstrzemięźliwość; trzeźwość.
Elew *f.* uczeń, wychowanek.
Elewacya *ł.* podniesienie, wzniesienie; ustawienie osi działa w stosunku do linii poziomej; **elewator**, przyrząd do podnoszenia ciężarów; **elewator zbożowy**, magazyn do zsypywania zboża.
Elfy skandynawskie mityczne duchy ziemskie.
Eliksir *ł.* (najlepszy) odwar lub wyciąg roślinny, lekarstwo.
Eliminacya *ł.* wyrugowanie, wyrzucenie.
Elipsa *g.* krzywa linia w kształcie wydłużonego koła.
Elizyum *ł.* elizyejskie pola, mieszkanie cnotliwych w krainie umarłych.
Eljen! *węg.* wiwat!
Elokwencya *ł.* wymowa.
Elukubracya *ł.* przy świetle nocnem pisana rzecz; lichy utwór, rozprawa.
Emalia *f.* szklista kolorowa powłoka; szkliwo.
Emancypacya *ł.* wyzwolenie, usamowolnienie; emancypantka *ł.* kobieta. żądająca równouprawnienia z mężczyznami.
Emblema *g.* lub emblemat, symbol, znak, godło.
Embryologia *g.* nauka o rozwijaniu się płodu.
Embryon *g.* zarodek, płód.
Emeryt *ł.* wysłużony.
Emerytura *ł.* wysłużona pensya (płaca), wysłużba.
Emetyk *g.* środek na wymioty.
Emfatyczny *g.* przesadzający w mowie, napuszony, przesadny.
Emfaza *g.* przesada, napuszystość w mowie.
Emfiteutyczny *g.* wieczysty (dzierżawa).
Emigracya *ł.* wychodźtwo z kraju
Eminencya *ł.* znamienitość, oświeconość, wysokość: tytuł kardynałów.
Eminent *ł.* wyborny, celujący (uczeń).
Emir *ar.* tytuł książęcy mahometański.
Emisaryusz *ł.* wysłaniec (zw. polityczny z tajemnem poleceniem na zwiady).

Emocya *ł.* wzruszenie umysłu, wzburzenie.

Emulument *ł.* korzyść, zysk, dochody.

Empirycznie, na podstawie doświadczenia, doświadczalnie.

Empiryk *g.* opierający się na doświadczeniu; bez teorytycznego wykształcenia.

Empiryzm *g.* opieranie się na doświadczeniu.

Empire *f.* (aępir) cesarstwo; styl artystyczny z czasów pierwszego cesarstwa we Francyi.

Emporyum *ł.* rynek handlowy, wielkie miasto handlowe.

Emulacya *ł.* współzawodnictwo, współubieganie się.

En arrière *f.* (aęnarjer) w tył.

En avant *f.* (aęnawan) naprzód.

En carrière *f.* (aęnkarier) galopem.

Encyklika *g.* okólnik papieża do biskupów.

Encyklopedya *g.* alfabetyczny zbiór wiadomości, dotyczących wszelakich nauk i umiejętności.

Encyklopedysta *g.* posiadający obszerne wiadomości z rozlicznych nauk i umiejętności, a także powierzchownie tylko wykształcony; encyklopedystami zowią też pewne grono dawnych filozofów francuzkich z 18. w.

En bloc *f.* (aę blok) ogółem; hurtem, ryczałtem.

En depot *f.* (aę depo) na składzie.

En datail *f.* (aę detaj) częściowo, szczegółowo (n. p. częściowa sprzedaż).

Endosmoza *g.* wsiąkanie, przesiąkanie wzajemne płynów przez błonę je oddzielającą.

Ene gia *g.* siła; moc, wytrwałość.

Enerwacya *ł.* osłabienie nerwów.

En face *f.* (aę fas) całą twarzą.

En chef, (aę szef) naczelnik, głównodowodzący.

Enfant terrible *f.* (aęfan teribl) dziecko okropne, zdradzające tajemnice rodziny; człowiek, niedyskretnie lub niewłaściwie odzywający się w rozmowie i trzymający przez to interesowanych w obawie.

En gale *f.* (aę gal) w paradzie, w przepisanym na uroczystości stroju.

Engrosita *f.* kupiec, hurtownie sprzedający towary.

En gros (aę gro) *f.* w wielkiej ilości, hurtem.

Enigmatyczny *g.* zagadkowy.

Enkaustyka *g.* malowanie porcelany w ogniu.

En miniature *f.* (aę miniatur) w zmniejszeniu.

En profil *f.* w profilu, z boku.

Ensemble *f* (aęsambl) razem, całość, zgodność.

Entrée *f.* (aętre) wstęp.

Entrevue *f.* (aętrwiu) zobaczenie się, rozmowa, stąd interwiew, wizyta i rozmowa (n. p.) dziennikarza u którego z wybitnych mężów.

Entuzyasta *g.* zapaleniec, zagorzalec; entuzyazm *g.* zapał, zachwyt, gorliwość.

Enuncyacya *ł.* wygłoszenie, wypowiedzenie.

Enveloppe *ł.* (aęwelop) owinięcie, kowerta.

Eo ipso *ł.* tem samem, przez to samo.

Eol *g.* bożek wiatru; harfa Eola, harfa rozbrzmiewająca pod wpływem wiatru.

Eos *g.* jutrzenka.

Eparchia *g.* dyecezya greckiego biskupa.

Epiczna *g.* poezya, poezya opowiadająca, poetyczne opowiadanie.

Epidemia *g.* zaraźliwa choroba, większą przestrzeń obejmująca.

Epigamia *g.* powtórne małżeństwo.

Epigoni *g.* potomkowie; naśladowcy wielkich idei poprzedników.

Edigraf *g.* napis, godło, dewiza.

Epigramat *g.* krótki wierszyk satyryczny lub liryczny jako napis.

Epikureizm *g.* nauka greckiego filozofa Epikura, o szczęściu jako celu ludzkiego działania i życia; skłonność do zmysłowości; epikurejczyk, zwolennik Epikura, człowiek, uciechom zmysłowym oddający się.

Epilepsya *g.* padaczka (choroba).

Epil g *g.* zakończenie.

Episkopalny kościół *g.* panujący w Anglii kościół, na czele którego stoi monarcha i biskupi.

Epitafium *g.* napis na nagrobku, nagrobek.

Epitalamium *g.* pieśń weselna.

Epitet *g.* przydomek, nazwa.

Epizod *g.* ustęp w poemacie, nie posuwający dalej głównej akcyi.

Epoda *g.* śpiew końcowy.

Epoka *g.* pewien okres czasu; ważna chwila, poczynająca nowy okres w dziejach.

Epopeja, Epos *g.* poemat bohaterski, opowiadanie poetyczne o wielkich wypadkach z dziejów pewnego narodu.

Epruwetka *f.* próbówka, rurkowate naczynie do robót chemicznych.

E pur si mouve *w.* wyrzeczenie Galileusza o ziemi: „a przecież się porusza“!

Epuzer *f.* żeniący się; żenich.

Era *g.* wypadek dziejowy, rozpoczynający nowy okres i nową rachubę czasu.

Erato *g.* muza miłosnych pieśni (erotycznych).

Ereb *g.* podziemie, piekło.

Erekcya *ł.* wyniesienie czegoś, fundacya, zakład; eregować, ustanawiać, zakładać, fundować jakiś zakład, n. p. dobroczynny i td.

Eremita *g.* pustelnik, samotnik.

Ergo *ł.* a więc, a zatem.

Eris lub Eryda *g*, bogini kłótni, niezgody.

Eroico *w.* bohatersko, silnie (w muzyce).

Eros *g.* bożek miłości, miłość; erotyczny, miłosny n. p. utwór poetyczny.

Errata *ł.* błędy n. p. drukarskie.

Erudyt *ł.* głęboko uczony; erudycya, wykształcenie, uczoność.

Erupcya *ł.* wybuch (wulkanu).

Erygować *ł.* ustanawiać n. p. probostwo, kanonię; wznosić zakładać.

Esencya *ł.* treść, wyciąg, istota; esencyonalny *ł.* składający się z głównej istoty rzeczy, treściwy.

Eskadra *ł.* flota, pewna ilość okrętów.

Eskamoter *f.* kuglarz; zręczny złodziej; eskamotować, zręcznie sprzątać z przed oczu — laską kuglarską — lub też ukraść.

Eskonto *w.* procent, potrącony przy wypłacie należytości (wekslowej) przed terminem.

Eskorta *f.* orszak zbrojny, straż.

Eskulap *g.* bożek sztuki lekarskiej, przen. lekarz.

Esperanto język międzynarodowy na wzór wolapika.

Esplanada *f.* równy, wolny plac przed większą budowlą.

Espressiwo *w.* dobitnie z naciskiem (w muzyce).

Estetyczny *g.* zgodny z zasadami i poczuciem piękna; estetyka *g.* nauka o zasadach piękna.

Estrada *f.* wzniesienie.

Estyma *ł.* poważanie, szacunek.

Etablissement *f.* (etablisman) zakład przemysłowy; zakład.

Etalaż *f.* (etalage) wystawienie towarów na widok publiczny, wystawa sklepowa.

Etap *f.* popas, spoczynek, droga z przygotowanemi miejscami wypoczynku.

Etat *f.* (dosł. stan., państwo, rząd) stała pensya urzędników państwowych lub krajowych; etatowy *f.* (państwowy), pobierający stałą płacę; l' etat c'est moi (leta se mua) państwo to ja, wyrzeczenie Ludwika XIV.

Etażerka *f.* ozdobna półka bez boków na książki lub drobiazgi, albo też na kwiaty.

Eter *g.* domniemana substancya (materya nieważka), przestrzeń świata zapełniająca. Z jej ruchu według teoryi undulacyjnej t. j. falowej powstaje światło i ciepło; płyn lotny służący, jako orzeźwiający środek; eteryczny, powiewny, lotny, delikatny.

Etiudy *f.* świczenia muzyczne dla wprawy.

Etnografia *g.* opis ludu pod względem sposobu życia i t. d., ludoznawstwo.

Etnologia *g.* nauka o pochodzeniu, obyczajach, cechach i rasach ludów.

Etografia (logia) *g.* opis zwyczajów jakiegoś ludu.

Etui *f.* (etiui) futerał, pudełko.

Etyczny *g.* obyczajowy, moralny; etyka *g.* nauka obyczajów, moralności; filozofia moralności.

Etykieta *f.* ceremoniał, zwyczaje dworskie, kartka z napisem, nalepiona na jakimś przedmiocie, oznaczająca zawartość przedmiotu n. p. flaszki-pakietu; etykietalny *f.* ceremonialny.

Etymologia *g.* nauka o pochodzeniu wyrazów.

Eudaimonizm *g.* system filozoficzny, opierający

etykę na dążeniu do szczęścia i rozkoszy.

Eudemonia *g.* szczęście, rozkosz.

Eucharystya *g.* dosłownie: dziękczynienie, Sakrament ołtarza.

Eufemizn *g.* zastąpienie drażliwego lub niemiłego wyrażenia innem łagodniejszem; eufemicznie (n. p. przemawiać) łagodnemi słówkami.

Eufonia *g.* przyjemne brzmienie, dźwięczność.

Eunuch, rzezaniec, stróż haremu.

Eumenidy *g.* boginie zemsty, furye.

Eureka *g,* (heureka) znalazłem; sławny okrzyk Archimedesa w chwili odkrycia ciężaru gatunkowego.

Eutanazya *g.* łagodna śmierć, bez cierpień, pragnienie łagodnej śmierci.

Euterpe *g.* muza muzyki i poezyi lirycznej.

Evoe! *g.* okrzyk, radości u Greków.

Evviva! *w.* niech żyje!

Ewakuacya *ł.* opróżnienie (n. p. domu), ustąpienie.

Ewaluacya *ł.* ocenienie, obliczenie wartości.

Ewangelia *g.* (dosł. zwiastowanie dobrej nowiny) nowy testament.

Ewangelik *g.* protestant.

Ewentualność *ł.* możliwość; ewentualnie, na wypadek.

Ewidencya *ł.* widoczność; prowadzić w ewidencyi = tak, aby każdej chwili można znaleźć n. p. dłużnika w rejestrze.

Ewikcya *ł.* rękojmia, poręczenie.

Ewolucya *ł.* rozwój; obroty wojskowe; ewolucyonizm, teorya ewolucyjna lub ewolucyonistyczna, teorya powstawania i rozwoju gatunków z jednego lub kilku osobników.

Ex *ł.* ze, wy; także na oznaczenie przeszłości były, dawniejszy, n. p. exwojak, były wojskowy.

Ex abrupto *ł.* bez przygotowania.

Ex cathedra *ł.* z katedry, ze stanowiska nauczycielskiego; (ironicznie) orzec ex cathedra = ze zbytnią powagą wydać opinię.

Exceptio *ł.* wyjątek.

Exodus *ł.* wyjście = II. księga Mojżesza.

Także wyjście jakiegoś stronnictwa z sejmu, z parlamentu.

Exercycya *ł.* ćwiczenie, najczęściej w muzyce.

Excelsior *ł.* w górę, wyżej.

Exclusive *ł.* wyłącznie.

Exempli gratia *ł.* na przykład.

Exemptio *ł.* wyjątek, uwolnienie.

Exequatur *ł.* niech wykona; uznanie obcego posła (konsula) przez rząd

Ex improviso *ł.* niespodzianie, nagle.

Ex jure *ł.* na mocy prawa.

Ex libris *ł* z książek t. j. z księgozbioru.

Exchange *a.* (eksczendż) wymiana, weksel; nazwa giełdy w Londynie.

Ex officio *ł.* z urzędu, obowiązku; skrócone ex offo z urzędu, sprawa urzędowa

Explicite *ł.* wyraźnie, jasno.

Exposé *f.* wyjaśnienie, sprawozdanie, przedstawienie sprawy (n. p. expose ministra).

Expres *f.* posłaniec umyślny.

Ex professo *ł.* z powołaniem, z urzędu.

Ex promptu *ł.* z prędka, nagle, bez przygotowania.

Ex re *ł.* z okazyi.

Exterieur *f.* zewnętrzny wygląd, powierzchowność.

Extra *ł.* zewnątrz; także oprócz; nadzwyczajny, osobliwy, zwykle w złożeniach spolszczone „ekstra“ n p. ekstrawagancye; extra statum p. status.

Extraordinaria *ł.* nadzwyczajne wydatki.

Extrema *ł.* ostateczności. Les extrèmes se touchent *f.* (Lezekstrem se tusz) ostateczności się schodzą.

Ex usu *ł* z obyczaju, z używania.

Ex voto *ł.* na zasadzie ślubu.

Ezoteryczny *g.* przeznaczony tylko dla wtajemniczonych (przeciw. exoteryczny).

F.

F *w muz.* — Forte (silnie).

Fabrykat *ł.* wyrób fabryczny, sztuczny wyrób; także coś podrobionego. Pochodzi od fabryka *ł.*

Fabuła *ł.* (fabula) bajka, osnowa dzieła literackiego.

Facecya *ł.* żart, koncept, dowcip; facecyonista = lubiący żarty, dowcipny, lubiący opowiadać anegdoty.

Facet, facetka *f.* wyraz gminny, pogardliwy na oznaczenie „jakaś osoba nieszczególna".

Facette *f.* (faset) szlifowana, płaska ściana w dyamentach.

Facit *ł.* czyni t. j. czyni razem; suma.

Facienda *w.* handelek, frymarka.

Fach *n.* (należy mówić „zawód") rodzaj zajęcia, zawód; fachowy, zawodowy, kompetentny w czem.

Facsimile *ł.* podobizna, naśladowanie.

Factotum *ł.* do wszelkich posług, wyręczyciel — totumfacki.

Factum (fakt) *ł.* czyn, zdarzenie.

Facyata *w.* przednia ściana, żartobliwie twarz, oblicze.

Faeton *g.* imię mitologicz. syna słońca; lekki a wytworny powóz otwarty.

Fahrenheit, imię wynalazcy 212 stopniowego termometru.

Fajans *f.* rodzaj glinki, służącej do wyrabiania naczyń, imitujących porcelanę, po powleczeniu emalią.

Fajerwerk *n.* sztuczny ogień.

Fakcya *ł.* (rz.) poplecznicy, stronnictwo.

Fakir *ar.* mnich żebrzący mahometański; fanatyk hinduski.

Fakt *ł.* zdarzenie, rzeczywiste zajście; wypadek.

Faktor *ł.* pośrednik handlowy; faktorya *a.* wielka handlowa osada (kolonia).

Faktura *ł.* kupiecki rachunek towarów; rodzaj technicznej budowy utworu tak muzycznego jak i literackiego.

Faktycznie *ł.* rzeczywiście, istotnie.

Fakultet *ł.* wydział na uniwersytecie.

Falanga *g.* dawny szyk bojowy; zwarte szeregi.

Falcować *n.* (Falz) składać (zw.) arkusze drukowane w książkowy format.

Falset *n.* głos fistułowy.

Falstaf *a.* przysłowiowe nazwisko tchórzliwego samochwała i dowcipnego hulaki — pieczeniarz; postać z Szekspirowskiej komedyi.

Faliment *ł.* bankructwo, upadek.

Falsyfikat *ł.* rzecz podrobiona, sfałszowana (zw. dokument, pieniądz).

Fama *ł.* wieść, rozgłos.

Familiarny zażyły, zaufały.

Famulus *ł.* sługa, pomocnik.

Fanatyk *ł.* zagorzalec, zapaleniec; fanatyzm *g.* gwałtowna a przesadna żarliwość w jakimkolwiek kierunku n. p. w religii.

Fanfara *f.* huczna muzyka na trąbach lub rogach, wyrażająca tryumf; utwór muzyczny na trąby.

Fanfaron *f.* chełpliwy, zucha udający, pyszałek, zarozumialec; fanfaronada = udawanie, przechwałki.

Fant *n.* zastaw, zakład; fantować, grabić, zajmować.

Fantasmagorya *g.* urojenie, złudzenie optyczne.

Fantastyczny *g.* urojony, dziwaczny; fantastyk, człowiek pełen marzeń i urojeń, także dziwak; fantazya *g.* wyobraźnia; rodzaj utworu muzycznego lub literackiego.

Fara *w.* parafia, kościół parafialny.

Faraon — dawny król w Egipcie; gra hazardowna.

Farma *a.* albo ferma *f.* małe gospodarstwo rolne, folwark; fermer właściciel lub dzierżawca.

Farmaceuta *g.* oddający się naukom o lekach, aptekarz; farmacya *g.* nauka o przyrządzeniu lekarstw; farmakognozya *g.* nauka o surowych środkach lekarskich; farmakologia *g.* nauka o działaniu lekarstw na organizm.

Farmazon *f.* człowiek religijno-politycznej sekty wolnych mularzy, massonów; niedowiarek.

Farniente *w.* wypoczynek, próżnowanie, dolce farniente, słodka chwila spoczynku, słodkie próżnowanie.

Farsa *f.* komedyjka,

Fałszywy, obłudny.

Farsz *f.* nadziewka; farszerowany = nadziewany.

Faryna *w.* mączka; garkuchnia; stąd faryniarz, utrzymujący garkuchnię.

Faryzeusz *h.* członek sekty żydowskiej z czasów Chrystusa; nabożniś, obłudny.

Fasada *f.* przednia część budynku.

Fascykuł (skróc. Fasc.) *ł.* zeszyt, zbiór, plik dokumentów, papierów.

Fasya *ł.* zestawienie przychodu i rozchodu, wykaz majątku wzgl. dochodów dla celów podatkowych.

Fason *f.* forma, model, kształt.

Faszyna *f.* wiązka chrustu.

Fatalista *ł.* wierzący przeznaczenie, fataizm *ł.* wiara w przeznaczenie, konieczność nieunikniona; fatalny *f.* nieprzewidziany a okropny, nieuniknione, niechybny.

Fatamorgana *w.* rodzaj złudzenia optycznego.

Fatum *ł.* ślepy los, przeznaczenie, nieszczęście.

Fauna *ł.* ogół zwierząt pewnego obszaru, pewnej okolicy, kraju, części świata.

Faustrecht *n.* prawo pięści, prawo silniejszego.

Faux *f.* fałszywy n. p. faux pas (fo pa) fałszywy krok.

Fawor *ł.* łaska, przychylność; faworyzować szczególniej popierać.

Faworyt *ł.* ulubieniec, ukochany; faworki barwne wstążki u koszul; rodzaj ciastek.

Faza *g.* okres czasu; stadyum, stan pewnej czynności; odmiana księżyca.

Febris aurea *ł.* gorączka złota.

Febus *g.* imię mitologiczne bożka słońca, Apollina.

Fechtunek *n.* nauka robienia bronią, uczenie się sztuki robienia bronią; fechtować się, bić się na pałasze.

Federacya *ł.* połączenie związek.

Federalizm *ł.* system, związkowy w państwie.

Fejleton *f.* odcinek czasopisma, przeznaczony na powieści i nowelle, ulotne pisemko; fejletonista *f.* autor pisma umieszczonego w odcinku (fejletonie).

Feld *n.* pole (pole wojny) stąd, nazwa niektórych stopni wojskowych n. p. feldwebel, sierżant; marszałek polny i t. p.

Fellah *arab.* wieśniak egipski.

Femininum *ł* rodzaj żeński (w gram.).

Feminizm *ł.* tyle co emancypacya kobiet (wyzwolenie), dążenie do równouprawnienia kobiet; feministka = emancypantka, kobieta, postępująca w imię zasad równouprawnienia kobiet.

Fenianie, fenianizm *a.* stronnictwo (tajemne) polityczne, dążące do uwolnienia Irlandyi z pod panowania angielskiego.

Feniks *g.* bajeczny ptak, który według podania spala się co 500 lat i z popiołów na nowo się odradza, zatem symbol odrodzenia, nadzwyczajna osoba lub rzecz.

Fenomen *g.* osobliwe zjawisko, rzecz rzadka; fenomenalny, rzadki.

Feralny *ł.* (poświęcony zmarłym), zgubny, nieszczęśliwy, niepomyślny.

Fermata *w.* w muzyce znak dłuższego zatrzymania się na jednym tonie.

Ferment, fermentacya *ł.* kiśnienie; przen. niezgoda.

Ferować *ł.* wydawać wyrok.

Fertyczny *n.* zręczny, zwinny.

Ferwor *ł.* gorliwość, zapał, uniesienie.

Ferye *ł.* okres wolny od zajęć (zw. szkolne); sądowe = okres wolny od terminów.

Feston *f.* ozdoba w kształcie półwieńców n. p. z kwiatów.

Festyn *ł.* uroczystość, uczta, bankiet, zabawa. (zw. ogrodowa); to samo feta *f.*

Fetyszyzm, bałwochwalstwo; **fetysz** *port.* bożek.

Feu *f,* (fö) występowe, oddzielne wynagrodzenie aktorów za występ — oprócz pensyi.

Feudalizm *ł.* lenność, system lenny, podwładność ludzi; feudalny, lenniczy.

Fez *tur.* wełniania czapka z kutasem.

FF. w muzyce fortissimo.

Fiasko *w.* zupełne nieudanie się czego.

Fiat *ł.* niech się stanie, **fat lux,** niech się stanie światło.

Fideikomis *f.* p. majorat.

Fibra *ł.* włókno n. p. mięśni; fibryna włóknik krwi.

Fi donc *f.* (fidą) fe! brzydko! nieładnie!

Figura *ł.* kształt, posąg, wyobrażenie, symbol;

figurant (figurujący), aktor, grający niemą, podrzędną rolę;
figurować, znajdować się.
Figuryczny *ł.* obrazowy.
Fikcya *ł.* zmyślenie, utwór wyobraźni, wymysł.
Fiksacya, lekkie pomięszanie umysłu; **fiksat**, narwaniec, bzik.
Filantrop *g.* przyjaciel ludzkości; filantropia, dobroczynność.
Filaret *g.* miłujący cnotę, członek b. stowarzyszenia filaretów w Wilnie.
Filatelista *g.* i *f.* zbieracz marek pocztowych.
Filc *n.* pilśń.
Filharmonia *g.* (zamiłowanie harmonii), nazwa towarzystw i zakładów muzycznych.
Filet *f.* (file) polędwica.
Filia *ł.* (dosł. córka) oddział n. p. szkoły, towarzystwa i t. p. stąd filialny.
Filigran *f.* filigranowa robota, delikatna robota.
Filipika *g.* (filipiki) nazwa mów słynnego mowcy i patryoty greckiego Demostenesa, w których z niezwykłą natarczywością i siłą uderzał na niebezpiecznego wroga wolności Grecyi, Filipa macedońskiego, stąd: mowa gwałtowna lub ostre pismo polemiczne.
Filister *n.* przezwisko ludzi nizkich pojęć, których oprócz dobrobytu materyalnego nic nie obchodzi.
Filolog *g.* znawca języków, zwłaszcza starożytnych.
Filologia *g.* nauka języków (zw. starożytnych, klasycznych).
Filosemita *g.* sprzyjający żydom.
Filozela *f.* (filoselle) gruby jedwab.
Filozof *f.* mędrzec uczony, (miłośnik mądrości).
Filozofia *g* nauka o początku, istocie wszech rzeczy; nauka prawdy i mądrości.
Filtr *ł.* przyrząd, służący do oczyszczenia płynów; filtrować, oczyszczać.
Filut *f.* figlarz, żartowniś, frant, lis.
Finał *ł.* koniec, zakończenie.
Finanse *f.* stan majątkowy, skarb państwa; finansista, zajmujący się interesami pieniężnymi; finansować dać jakiemu pomysłowi, przedsiębiorstwu pieniężną podstawę.

Fin du siecle *f.* (fę diu siekl) schyłek wieku, moralne rozprzężenie, jako jeden z objawów końca wieku 19.
Fines *f.* chytrość, człowiek przebiegły.
Finfa, puszczenie komuś dymu rurką pod nos; obelga, zniewaga.
Finezya *f.* subtelność, chytrość, bystrość.
Finis *ł.* koniec.
Finish *a.* na wyścigach, nagłe wysunięcie się naprzód przy końcu biegu i świetne zakończenie.
Finta *w.* udany, pozorny zamach (w szermierce — także przen.).
Finita la comedia *w.* skończona komedya; skończona sprawa.
Fircyk *n.* trzpiot, modniś, wiercipięta.
Firma *w.* nazwisko, pod którem prowadzi się przedsiębiorstwo handlowe.
Firmament *ł.* sklepienie niebieskie.
Firman *tur.* rozporządzenie sułtana.
Fisharmonia *w.* instrument myzyczny klawiszowy z miechem, poruszanym nogami.
Fiskalny *ł.* dotyczący skarbu państwa. skarbowy; fiskus, skarb państwa.
Fizyka *g.* nauka o prawach i przyczynach zjawisk w przyrodzie, oraz własnościach ciał; fizyczny, np. f. siła, siła cielesna w przeciwstawnieniu do duchowej.
Fizyognomia *g.* wyraz twarzy, rysy; fizyognomista *g.* poznający charakter ludzi z rysów twarzy; fizys *g.* postać, wygląd.
Fizyognomika *g.* poznawanie charakteru z rysów twarzy.
Fizyokrata *g.* zwolennik szkoły ekonomicznej, dopatrującej się w zjawiskach społeczno-gospodarczych pewnych stałych przyrodzonych norm jakby n. p. w fizyce.
Fizyologia *g.* nauka o prawach i objawach życia.
Flaga *ł.* dżdżyste powietrze; *a.* okrętowa chorągiew, bandera.
Flegmatyk *a.* człowiek powolnego usposobienia, obojętny.
Fleksya *łac.* odmiana (w gramatyce).
Flibustyer *f.* rozbójnik morski; *przen.* awanturnik, łotr.
Flirt *a.* zalecanki, kokietowanie.

Flora *f.* królestwo roślin.
Flota *f.* (flotylla) pewna liczba okrętów pod jednym dowódcą.
Fluktuacya *ł* falowanie, chwiejność, niestałość.
Fluorescenya *ł.* zjawisko, polegające na pochłanianiu światła i wydawaniu go w odmiennej barwie.
Fluid, płyn, ciecz.
Flukty, fale; fluktuacya falowanie, zmienność.
Folblut *n.* koń czystej krwi angielski, wyścigowy.
Foliant *ł.* księga in folio: w formacie arkusza w dwoje złożonego; folio *ł.* arkusz; numer stronnicy, karta księgi w buchalteryi.
Folklorystyka *a.* nauka o podaniach i zwyczajach poszczególnych ludów.
Fonetyka *g.* nauka o dźwiękach, głosownia (w gramatyce) pisownia podług brzmienia słów przy wymawianiu.
Fonograf *g.* przyrząd Edisona, rysujący dźwięki głosu i znowu po pewnym czasie je wygłaszający.
Fora *w.* drugi raz, bis; *ł.* precz stąd.
Force majeure *f.* (fors mażoer) siła wyższa, elementarna, przeszkoda nie do pokonania.
Forma (format) *ł.* kształt, krój, wzór, moda, ceremonia; naczynie do nadawania odlewom kształtu.
Formacya *ł.* ukształtowanie, tworzenie się (zwykle pokładów ziemi).
Formalista *ł.* trzymający się zbytecznie form zewnętrznych postępowania, na drobnostki uważający; formalizm *ł.* trzymanie się zbytnio zewnętrznej formy.
Formalność *ł.* utarty sposób postępowania, warunki postępowania (urzędowego); formalny *ł.* wyraźny, według przepisów; formować *ł.* kształtować, układać.
Formularz *ł.* wzór, według którego jakieś pismo o utartej formie sporządzać należy.
Formuła *ł.* przepis, wzór, prawidło; formułować, określać, ująć w ścisłe wyrazy.
Fornir *n.* cieniutka deszczułka zwykle z szlachetnego drzewa, służąca do oklejania mebli.
Forpoczta *n.* straż przednia.
Forsa *f.* siła, gwałt, natężanie się; forsować

f. natężać, chcieć coś koniecznie przeprzeć, przeprowadzić, męczyć się, wysilać.
Fort, warownia mała, stanowiąca ogniwo całego obwarowania, fortyfikacyi.
Forte *w.* silnie, mocno.
Fortel *n.* podstęp, podejście.
Fortissime *w.* bardzo mocno.
Fortuna *ł.* szczęście, los, majątek.
Fortyfikacya *f.* obwarowanie,
Forum *ł.* rynek w dawnym Rzymie; także trybunał (sądowy)
Fory (for) *n.* (naprzód); dać komu for = puścić go w grze o pewną ilość punktów naprzód.
Forytować *f.* dopomagać, popierać n. p. osobę lub sprawę.
Forzando *w.* (w muz.) z naciskiem jednego tonu lub akordu.
Fosforescencya *g.* własność ciał pewnych, polegająca na świeceniu w ciemności.
Fotochemia *g.* nauka o chemicznem działaniu światła.
Fotografia *g.* zdjęcie widoku lub portretu za pomocą światła słonecznego, łącznie z potrzebnem działaniem chemicznem; *fototypia g.* światłodruk.
Foyer *ł.* (fuaję) ognisko; krata, przez którą opada popiół; izba ogrzana w teatrze.
Fracht *ł.* należytość za przewóz towarów.
Fragment *ł.* ustęp z dzieła, ułamek, urywek.
Franc maçon *f.* (fran masą) farmazon, wolny mularz.
Franko *w.* opłacony; (skrócone fr.) frankować, opłacać listy.
Frant *n.* chytry, filut, lis.
Frapować *f.* zwracać uwagę, wzbudzać podziw, zdumieć.
Frater *ł.* brat, braciszek zakonny; fraternizacya, zbratanie.
Fraucymer *n.* damy dworskie, pomieszkanie kobiet, należących do dworu.
Frazeolog *g.* człowiek, wypowiadający czcze rzeczy w ozdobnych zwrotach (frazesach); frazeologia *g.* piękna budowa czczych zdań; frazes, zwrot mowy, pięknie zbudowane zdania często używane; czcze zdania mimo pięknej budowy.

Frazować, oddzielać i akcentować poszczególne części melodyi w wykonaniu utworu (w muzyce), fraza — część melodyi.
Freblowska, metoda *n.*, poglądowa metoda Fröbla udzielania nauk początkowych; stąd szkółki freblowskie, nauczycielki freblanki.
Fregata *f.* szybki okręt wojenny.
Frekwencya *ł.* uczęszczanie, liczne odwiedzanie; zbieranie się gromadne.
Frenetyczny *g.* gwałtowny, szalony; frenezya *g.* szał, uniesienie.
Frenologia *g.* nauka poznawania skłonności ludzi z budowy czaszki.
Freski *w.* malowidło mineralnemi farbami na świeżym tynku (ob. al fresco).
Fricassées *f.* (frikasé) potrawka.
Fronda *f.* proca; stronnictwo polityczne we Francyi za Ludwika XIV.; przen. warcholstwo polityczne.
Front *ł.* czoło, część przednia, przód.
Fronton *f.* szczyt trójkątny nad gzymsem ściany frontowej gmachu.
Fryc *a.* początkujący, nowicyusz.
Frykasy *f.* wyszukane potrawy, łakocie.
Frymark *ł.* handel, kupczenie, zamiana.
Frytura *f.* łój wołowy, stopiony z masłem i smalcem.
Fryz *g.* ozdoba w budownictwie, pas wązki poziomy między nadsłupiem (brusem) a gzymsem; nadbrusie.
Fryza *f.* fałdowany kołnierzyk.
Fryzura *f.* piękne ułożenie włosów.
Fuga *f.* połączenie, rodzaj utworu muzycznego, *ł.* ucieczka; *fugas chrustas* w nogi, dać drapaka.
Fular *f.* lekka jedwabna materya.
Fumigacya *ł.* okadzanie.
Fumoi *f.* (fiumoar) oddzielny pokój do palenia cygar.
Fumy *ł.* dąsy, próżność, duma, ton.
Fundacya *ł.* ustanowienie, wzniesienie, zapis, założenie, (n. p. kościoła, szkoły).
Fundament *ł.* podwaliny, podstawa; fundamentalny *ł.* zasadniczy, główny.
Funkcya *ł.* sprawowanie, czynność, zajęcie; funkcyonować i fungować

ł. pełnić zajęcie, urząd; być w ruchu (o maszynie, przyrządzie), funkcyonaryusz, urzędnik pomocniczy.
Furaż *f.* karm koni wojskowych.
Furda *ł.* drobnostka, bagatelka.
Fuoco *w.* (fuoko) w muzyce z ogniem.
Furfant *w.* frant, fanfaron, samochwał.
Fnrg n *f.* wóz na bagaże żołnierskie.
Futryna *n.* obramowanie wewnętrzne drzwi lub okien.
Furioso *w.* szalenie, z uniesieniem.
Furora *w.* rzęsisty oklask, nadzwyczajne uznanie, podziw.
Furya *ł.* bogini zemsty; wściekłość, szał, kobieta złośliwa (patrz Eumenidy): **furjat**, szaleniec.
Furyer *f.* kwatermistrz wojskowy.
Fuszer *n.* partacz
Fuzya *ł.* połączenie, zmięszanie; *f.* strzelba.

G.

Gabinet, mały pokój do pracy; ministeryum; pokój ze zbiorem okazów naukowych.
Goblotka *f.* oszklona szafka na wystawach, w gabinetach i t. p.
Gagatek, ulubieniec, pieszczoch.
Gage *f.* patrz gaża.
Gala *f.* wspaniały strój, uroczystość dworska.
Galant *f.* grzeczny; elegant, nadskakujący paniom.
Galanterya *f.* delikatne, wytworne obejście: grzeczność, nadskakiwanie; galanteryjne towary, tow.ry, składające się z przedmiotów do ozdoby służących, wytwornych drobiazgów.
Galanthomme *f.* (galantom) człowiek honorowy, zacny; miły w obejściu.
Gala statek rzeczny do przewożenia towarów.
Galernik *f.* zbrodniarz na galery skazany; skazaniec na galery: galery, statki bez masztów, na których dawniej zbrodniarze pracowali.
Galerya *ł.* korytarz, miejsce w teatrze najwyżej położone, częśś budynku ozdobiona słupami; zbiory, mieszczące n. p. obrazy i t. p.

Galgenbumor *n.* humor szubieniczny, humor rozpaczy.

Gallicyzm *ł.* zbytnie naśladowanie francuskich zwrotów; zwrot lub słowo niezgodne z duchem języka polskiego, a wzięte z francuskiego.

Gallikański, francuski.

Galilaee vicisti *ł.* Galilejczyku (Chrystusie), zwyciężyłeś — słowa Juliana Apostaty w chwili śmierci.

Galimatias *f.* zamięszanie.

Galop *f.* bieg, cwał; taniec.

Galwaniczna baterya, połączenie kilku stosów (elementów) galwanicznych: galwanizm, elektryczność, powstająca przez zetknięcie się dwóch ciał niejednorodnych, dobrych jednak przewodników elektrycz.; galwanizowanie, użycie elektryczności jako środka leczniczego; powlekanie zapomocą prądu galw. przedmiotów powłoką z metalu np. złotem i srebrem.

Gama *g.* skala muzyczna.

Gambrinus *n.* bajeczny król, zwolennik piwa; napój Gambrinusa — piwo

Gangrena *g.* zniszczenie życia organicznego w pewnej części ciała, zgorzelina tkanek, a w następstwie tego rozkład krwi.

Garde *f.* (gard) gwardya, nationale (nasjonal) gwardya narodowa.

Garderoba *f.* szatnia; szaty, suknie.

Garnirować *f.* ozdabiać, obszywać, bramować.

Garnizon *f.* załoga miejscowa.

Garnitur *f.* przedmioty, tworzące komplet np. umeblowania, ubrania.

Garotowanie *h.* używany w Hiszpanii sposób tracenia zbrodniarzy przez uduszenie.

Garson *f.* posługacz w cukierniach i restauracyach, chłopiec usługujący.

Gastralgia *g.* ból żołądka.

Gastronomia *g.* sztuka wytwornego przyrządzania potraw; gastronom *g.* znawca wytwornej kuchni, smakosz.

Gastryczny *g.* żołądkowy.

Gastryleg *g.* brzuchomowca.

Gaudium *ł.* wesołość, radość.

Gawot *f.* dawny taniec francuski powolny.

Gaz *f.* ciało lotne.

Gaza *f.* przeźroczysta, cienka tkanina.

Gazometr, gazomierz

Gazon *f.* murawa, trawnik.

Gaża *f.* (gage, gaż) pensya, płaca, żołd.

Gea *g.* bogini ziemi, ziemia.

Gehenna *hebr.* piekło.

Gejzer *n.* źródło gorącej wody, która od czasu do czasu tryska wysokim strumieniem.

Gelée *f.* (żele) galareta mrożona, lody.

Gemma, *ł.* drogi kamień rzeźbiony.

Gencyana *ł.* goryczka (rośl.).

Genealogia *g.* rodowód; drzewo genealogiczne, rysunkiem przedstawiony rodowód.

Generacya *ł.* pokolenie, ród.

Generalia *ł.* główne daty, odnoszące się do osoby: Imię, nazwisko, płeć, wiek, zajęcie.

Generalissimus *ł.* najwyższy wódz.

Generalny *ł.* główny

Generoso *w.* wzniośle, szlachetnie..

Genesis *g.* to samo, co geneza, p. niż.; I. księga Mojżesza, księga rodzaju.

Geneza *g.* powstanie, pochodzenie; stąd genetyczny, dotyczący początku.

Genitalia *ł.* części rodne, płciowe.

Geniusz, umysł twórczy, wyższemi zdolnościami obdarzony, dokazujący nadzwyczajnych czynów i dzieł; genialny, będący wytworem geniuszu, twórczy, wyższemi zdolnościami obdarzony.

Genre *f.* (żanr) rodzaj, malarstwo rodzajowe.

Gentleman *a.* dżentlmen, człowiek honoru i wytwornych form towarzyskich.

Gentilhomme *f.* (żaętilom) szlachcic.

Geodezya *g.* nauka o mierzeniu powierzchni ziemi, miernictwo.

Geognozya *g.* znajomość układu warstw ziemi.

Geografia *g.* opis ziemi.

Geologia *g.* nauka o budowie, rozwoju i naturze ziemi.

Geometrya *g.* nauka o pomiarach przestrzeni i ciał bryłowatych; geometra, miernik.

Georgiki *ł.* poezye, opiewające ziemiaństwo (n. p. G. Wergiliusza).

Gérant *f.* (żerant) zawia-

dowca przedsiębiorstwa.

Germanizm *ł.* wyrażenie lub zwrot właściwy tylko językowi niemieckiemu, a w innym n. p. polskim źle użyty.

Ghetto *w.* żydowska dzielnica w miastach.

Giaur *tur.* niewierny.

Giełda *n.* miejsce załatwiania interesów pieniężnych, giełdowych, handlowych.

Giermek *węg.* młodzieniec, sposobiący się na rycerza i towarzyszący rycerzowi na wojnie.

Giesta *ł.* ruchy, wyrażające uczucia; gestykulacya *ł.* używanie giestów.

Gigant *g.* olbrzym.

Gildia *n.* stowarzyszenie kupców, cech.

Gilotyna *f.* maszyna do ścinania winnych we Francyi.

Gilza *n.* (Hülse) tutka nabojowa, łuska, tutka cygaretowa.

Gimnazyum *g.* średni zakład naukowy z wykładem języków klasycznych.

Giocoso *w.* (dżokozo) żartobliwie, wesoło (w muz.).

Giro *w.* (żyro) przekazanie weksla na 3-cią osobę; przeniesienie z folio na folio; girant ob. żyrant.

Giser *n.* odlewacz; gisernia, odlewarnia.

Gladyator *ł.* zapaśnik, szermierz u starożytnych Rzymian.

Glaukoma *g.* choroba oczu, jaskra.

Glazura *n.* polewa, szklista powłoka.

Gleba *ł.* ziemia orna; glebae adscriptus, związany z rolą, niewolny, poddany.

Glejt *n.* list, zapewniający bezpieczeństwo i wolne przejście, t. z. list żelazny.

Gliptoteka *g.* zbiór kamieni i kruszców rzeźbionych; galerya okazów snycerstwa, rzeźb i t. p.

Glob *ł.* kula ziemska; globus, kula, naśladująca ziemię lub niebo.

Gloria *ł.* chwała, cześć.

Glorieta *f.* altana na wzniesieniu z pięknym widokiem.

Glossa *g.* objaśnienie trudnych wyrażeń lub zawikłanych zdań (n. p. w piśmie św. lub dawnych księgach), na marginesie zwykle robione; dopisek.

Glottologia *g.* znajomość obcych języków.

Glukoza *g.* cukier gronowy.

Głagolica *serb.* najdawniejsze pismo starosłowiańskie.

Gnom *g.* duch ziemny, gór i skarbów strzegący.

Gnomon *g.* słoneczny zegar; gnomonika *g.* sztuka robienia słonecznych zegarów.

Gnostycyzm *g.* system filozofii religijnej, którego zwolennicy przypisywali sobie tajemniczą znajomość prawd religii chrześcijańskiej.

Gobeliny *f.* cenne dywany i obicia tkane wzorzysto.

Goddam *a.* (goddem) Boże mię skarz (zaklęcie angielskie).

Goim (goj) *hebr.* u żydów pogardliwe nazwisko każdego, kto nie jest żydem.

Goliat *hebr.* (przen.) olbrzym.

Gondola *w.* weneckie czółno.

Goniometr *g.* kątomierz.

Gordyjski węzeł, nierozwiązalny (Alexander Wielki mieczem go przeciął), przen. trudny do rozwiązania, zawiły.

Gargony *g.* mitol. straszne wiedźmy, których widok przemieniał w kamienie.

Gotyckie litery, stare niemieckie ozdobne pismo; gotycki styl, budowa, odznaczająca się ostrymi łukami.

Gracya *ł.* jedna z 3 bogiń wdzięku; wdzięk, powab, łaska; gracyalista *ł.* żyjący na łaskawym chlebie.

Gradacya *ł.* stopniowanie, podwyższanie.

Gradativo *w.* stopniowo.

Gradus *ł.* stopień.

Graficzny *g.* przedstawiony pismem i rysunkiem; grafikon, przedstawienie schematyczne pismem i rysunkiem.

Grafion *g.* przyrząd do kreślenia linii.

Grafolog *g.* poznający charakter człowieka z jego pisma.

Grafologia *g.* sztuka poznawania charakteru człowieka z pisma jego.

Grafomania *g.* mania pisania; bawienie się w wielkiego pisarza, uczonego.

Gramatyka *g.* nauka języka.

Granat *ł.* kamień drogi ciemno czerwony; pękająca kula.

Grand *h.* tytuł arystokracyi hiszpańskiej.

Grandioso *w.* wzniośle, wspaniale.

Grasować *ł.* rozszerzać się, panować (o chorobach).
Gratias domyśl. ago, *ł.* dziękuję.
Gratis *ł.* darmo, bezpłatnie.
Gratyfikacya *ł.* nadzwyczajne wynagrodzenie.
Gratulacya *ł.* życzenie, powinszowanie.
Gravissime *w.* seryo, z powagą (w muzyce).
Grawamina, skargi, zażalenia.
Grawerować *f.* ryć, wyrzynać.
Grawitacya *ł.* ciążenie.
Grawitować *ł.* n. p. do ziemi ciążyć, być przyciąganym, (przen.) skłaniać się ku czemu.
Grawiura *f.* miedzioryt lub staloryt.
Grazioso *w.* wdzięcznie, mile.
Great attraction *a.* (great atrekszen) główny powab, przynęta.
Gremialnie *ł.* gromadnie, razem.
Gremium *ł.* zgromadzenie, związek.
Gremplowanie *w.* równanie włókien wełny i t. p. za pomocą grempli, drucianej szczotki.
Grenadier *f.* rodzaj wojska pieszego.
Grenadyna *f.* lekka jedwabna materya.
Grog *a.* napój z gorącej wody, rumu i cukru.
Groom *a.* (grum) chłopiec, masztalerz, lokaj.
Gross *n.* wielki tuzin — 12 tuzinów.
Groteski *f.* arabeski, fantastyczne ozdoby.
Grotesque *f.* (grotesk) dziwaczny.
Gründer *n.* zakładający przedsiębiorstwo dla spekulacyi giełdowych na papierach tego przedsiębiorstwa; gründerstwo, ruch przedsiębiorczy w celach spekulacyjnych.
Grupa *n.* grono; stąd grupować, układać, ustawiać w grupy.
Gryf *n.* bajeczne zwierzę: lew z orlą głową i skrzydłami; rękojeść.
Grypa, katar krtani z zapaleniem i gorączką.
Gryzetka *f.* dziewczyna miejska zalotna.
Guano *hiszp.* nawóz z odchodów ptaków morskich.
Gust *ł.* upodobanie, smak.
Guturalny *ł.* gardłowy.
Gwarancya *f.* rękojmia, zabezpieczenie; gwarantować, ręczyć.
Gwardya *f.* przyboczna straż (panującego); narodowa = wojsko obywatelskie; gwardzista, członek gwardyi.

Gwardyan *ł.* przełożony klasztoru.
Gwint *n.* wężyk śruby
Gwinea *a.* złota moneta angielska = 21 szylingów; nazwa kraju w Afryce.
Gynekalogia *g.* nauka o naturze i chorobach kobiet.
Gzyms *n.* ozdoba architektoniczna; wystająca na zewnątrz ozdoba poziomu o różnych przekrojach.

H.

Habilitacya *ł.* wykład naukowy celem uzyskania prawa wykładania na uniwersytetach; stąd habilitować się
Habit *ł.* suknia zakonna.
Habitus *ł.* postawa, wejrzenie.
Hades *g.* świat podziemny, piekło u starożytnych Greków.
Hadżi *arab.* mahometanin, który odbył pielgrzymkę do Mekki.
Haja *n.* (ryba morska) rekin, ludojad.
Hajdamacy *tur.* kozackie oddziały rozbójnicze, bandy rozbójnicze; hajdamaka, zawadyaka, zbój.
Hajduk *węg.* dawne wojsko węgierskie; gwardzista, lokai.
Hakatyzm, polakożerczy kierunek pewnego stronnictwa niemieckiego, zwany tak od początkowych liter nazwiska przywódców: Hansemann, Kennemann i Tiedemann. Hakatyści, zwolennicy polakożerstwa, dążący do zniszczenia żywiołu polskiego w Niemczech.
Hala *n.* wielka sala, budynek otwarty.
Halabarda *n.* włócznia zakończona toporem.
Halucynacya *ł.* chorobliwe złudzenie zmysłów, przywidzenia, widziadła.
Hamak *tur.* rodzaj łóżka wiszącego z plecionych sznurów.
Hamernia *n.* fabryka wyrobów metalowych.
Hamować *n.* powściągać, powstrzymać.
Hands-off *a.* (hends off) precz z rękami, nie tykać.
Handżar *tur.* nóż, sztylet.
Hanza *n.* dawny związek handlowy miast niemieckich.
Haracz *tur.* danina, opłata.
Harem *tur.* poczet żon u mahometan, oddzielne mieszkanie żon.
Harmider *n.* wrzawa.
Harmonia *g.* zgodność (tonów).

Harmonijny *g.* zgodny, dźwięczny.

Harmonizować, zgadzać się.

Harpag n *g.* sknera, skąpiec,

Harpie *g.* potwory w postaci ptaków drapieżnych z głowami kobiet.

Harpun *a.* osęka, używana przy połowie wielorybów.

Hart, twardość, wytrwałość, siła chrakteru.

Haszysz *ind.* środek odurzający.

Hausse *f.* (os), zwyżka kursów na giełdzie; hausier (osie) spekulujący na podniesienie kursu (ceny) papierów.

Haus *ł.* łyk.

Haute nouveauté *f.* (ot nuwote) najświeższa nowość.

Hawelok *a.* rodzaj zarzutki z peleryną.

Hazard *f.* traf, przypadek; śmiałe i ryzykowne podjęcie się czegoś, gra niebezpieczna; narażanie się na niebezpieczeństwo; hazardować, stawiać na los szczęścia, ryzykować.

Hebe *g.* bogini piękności i młodości.

Hebes *ł.* (dosł.) tępy; zakuta, tępa głowa.

Hedonizm *g.* system filozoficzny, uważający rozkosze za właściwy cel życia.

Hedżra lub **Hegira** *arab.* ucieczka Mahometa z Mekki do Medyny w roku 622; era (początek liczenia lat) mahometańska.

Hegemonia *g.* naczelne dowództwo; przewaga, zwierzchnicza władza.

Hejnał *węg.* poranna pieśń religijna, wygrywana na dętych instrumentach.

Hekatomba *g.* ofiara ze stu byków; uroczysta ofiara.

Heksametr *g.* 6-cio stopowy wiersz daktyliczny, używany w epopejach

1 2 3
—◡◡|—◡◡|—◡◡|
4 5 6
—◡◡|—◡◡|—◡|

Hektograf *g.* przyrząd (naczynie blaszane) z masą odbijającą wielokrotnie pismo, atramentem chemicznem wykonane.

Hektolitr *g.* sto litrów.

Helikon *g.* góra w Beocyi (Grecya), siedlisko mityczne muz.

Heliograwiura *f.* rycina reprodukowana z płyty cynkowej, na której odbito ją fotograficznym sposobem.

Helios *g.* słońce, stąd;

Helioskop *g.* przyrząd optyczny, służący do obserwacyi słońca.

Heliostat *g.* przyrząd do skierowywania promieni słonecznych stałe w jedno miejsce, mimo odwracania się ziemi od słońca.

Hellada *g.* starożytna Grecya; helleniści, znawcy języka i literatury greckiej.

Helotyzm *g.* niewolnictwo (w Sparcie), poddaństwo, niewolnicze obyczaje; helota, niewolnik, poddany.

Helwecya *ł.* Szwajcarya.

Hematyna *g.* barwnik krwi.

Hemisfera *g.* półkula.

Hemoroidy *g.* krwawnice, obrzmienia żył w dolnym ustępie kanału kiszkowego, powstałe skutkiem nieregularnego trawienia.

Hepatyk *g.* cierpiący na wątrobę.

Herakles *g.* p. Herkules.

Heraldyk *g.* znawca herbów.

Heraldyka *g.* nauka o herbach.

Herb *g.* znak nadawany jako oznaka szlachectwa.

Herbarium *ł.* zielnik.

Herbarz *ł.* dzieło, obejmujące rodowody szlacheckie i opisy herbów.

Heredytalny *ł.* dziedziczny.

Heretyk *g.* nie wierzący w naukę kościoła katolickiego, kacerz; herezya, odszczepieństwo; herezyarcha przywódzca odszczepieńców.

Herkules *ł.* bohater grecki, syn Jowisza (Zeusa), symbol siły męskiej, przen. siłacz; herkulesowa praca, olbrzymia praca.

Hermafrodyta *g.* dwupłciowy, obojnak.

Hermetyczny *g.* szczelnie zamknięty.

Heroiczny *g.* bohaterski, dzielny.

Heroi-komiczny *g.* bohatersko-śmieszny.

Heroina *g.* bohaterka.

Heroizm *g.* bohaterstwo, gotowość do poświęcenia się, do ofiary ze siebie.

Herold, posłaniec, urzędnik królewski, obwieszczający wolę władcy, sługa urzędowy.

Heroldia *n.* władza badająca dowody szlachectwa.

Heros *g* półbożek, ubóstwiany bohater.
Herostrat, mieszkaniec Efezu, który pragnąc rozgłosić swe imię, spalił w 356 prz Chr. sławną świątynię Dyany w Efezie; sława Herostrata — smutna sława; osławienie.
Hesperydy *g* mitologiczne dziewice, strzegące złotych jabłek w ogrodach bogów.
Hetera *g* zalotnica, nierządnica.
Heterodoksya *g.* nauka, odstępująca od wiary kościoła.
Heu eka ob. eurcka.
Hiatus *g.* rozziew, zbieg dwu samogłosek trudnych do wymowy.
Hic mulier *ł.* dzielna kobieta, herod baba, szwed baba.
Hidalgo *a.* szlachcic hiszpański.
Hierarchia *g.* stopniowanie godności i urzędów n. p. hierarchia koscielna.
Hieroglify *g.* obrazowe pismo starożytnych Egipcyan.
High-life *a.* (haj lajf) życie wyższego świata; atystokracya.
Hipika *g.* znajomość koni; koniarstwo.
Hipochondrya *g.* śledziennictwo, chorobliwy rozstrój ducha, smutne, zgryźliwe usposobienie: choroba, powstająca z cierpień śledziony lub nerwów brzusznych
Hipodrom *g.* tor nakryty do ujeżdżania koni, cyrk.
Hipokryta *g.* obłudnik, fałszywy; hipokryzya *g.* obłuda, nieszczerość, udawanie.
Hipolog *g.* znawca koni; hipologia, nauka o koniach.
Hipoman *g.* namiętny miłośnik koni.
Hipoteka *g.* instytucya ksiąg gruntowych, podająca rzeczywisty stan majątkowy pewnych osób, ważna zatem przy pożyczkach, które bywają w hipotece zaznaczone i zabezpieczone.
Hipoteza *g.* teorya na prawdopodobieństwie oparta, przypuszczenie; hipotetyczny *g.* polegający na przepuszczeniu, niepewny.
Histerya, Histeralgia *g.* rozstrój w systemie nerwowym kobiety.
Histologia *g.* nauka o tkankach i komórkach ciał organicznych (częś anatomii).

Historyografia *g.* dziejopisarstwo; historyograf, historyk, dziejopisarz.
Historyozofia *g.* filozofia historyi; teorya dziejów.
Histryon *ł.* kuglarz, aktor u dawnych Rzymian.
Hiobowa wieść, smutna, żałobna.
Hoc anno *ł.* w tym roku
Hoch! *n.* w górę; niech żyje.
Hołd *n.* uległość, cześć.
Homagium *f.* hołdownictwo, przysięga wierności.
Homar *n.* rak morski.
Homeopata *g.* lekarz, posługujący się metodą homeopatyczną; homeopatya *g.* metoda dr. Hahnemana, polegająca na używaniu w małych dozach przeciw chorobie takich środków, które u zdrowych tę samą chorobę wywołać mogą.
Homeryczny *g.* jak za czasów Homera — śmiech, głośny; ogólny wybuch śmiechu.
Homerule, h o m r u l e ry, stronnictwo polityczne w parlamencie angielskim, domagające się samorządu Irlandyi.
Homicidium *ł.* morderstwo, zabójstwo.
Homilia *g.* kazanie, duchowna nauka.
Homme de fortune *f.* (om de fortiun) szczęśliwy człowiek.
Homme d' esprit *f.* (om despri) rozumny, genialny człowiek.
Homme d' etat *f.* (om deta) mąż stanu.
Homo *ł.* człowiek.
Homogen *g.* pokrewny, jednakowy.
Homologia *g.* zgodność, podobność; homologiczny, zgodny, odpowiedni, podobny.
Homonim *g.* dwuznaczny wyraz.
Homo novus *ł.* nowy człowiek, osobistość nieznana, a wypływająca na widok publiczny.
Homunculus *ł.* człeczyna.
Honeste *f.* szlachetnie, uczciwie, porządnie.
Honnête (onet) *f.* zacny, szczodry.
Honny s it qui mal y pense *f.* (onni sua ki mal y pęs) hańba temu, kto o tem źle sądzi (dewiza angielskiego orderu „Podwiązki").
Honor *ł.* dobre imię, cześć; honory oznaki czci; honory komu czynić, przyjmować gości; honoraryum *ł.* pieniężne wynagrodzenie autorów, lekarzy i t. p.; honorować *ł.* wysoko ce-

nié, wynagradzać; weksel h. zapłacić.

Honwedzi *węg.* obrona krajowa węgierska.

Hora *ł.* godzina; h. canonica, godzina przeznaczona na odmawianie przez kapłanów przepisanych modlitw.

Horda *tat* oddział tatarów; tłum, zgraja

Horoskop *g.* wykaz długości dnia i nocy o każdym czasie w różnych miejscowościach; wróżba losu z położenia gwiazd w chwili narodzenia się człowieka; widoki na przyszłość

Horrendum *ł.* coś strasznego!

Horror *ł.* zgroza strach; h. vacui *ł.* obawa próżni.

Hors concours *f.* poza konkursem; nie stający do konkursu o nagrodę.

Hortolog *ł.* znawca ogrodnictwa, ogrodnik.

Horyzont *g.* widnokrąg, zakres wiedzy.

Horyzontalny *g.* poziomy.

Hosanna *hebr.* zawitaj Panie! rodzaj pozdrowienia.

Hospitacya *ł.* zwiedzanie, wizytacya (szkoły lub urzędu przez wyższego urzędnika, inspektora).

Hospice *f.* (ospis) hospicicium *ł.* klasztor w górach, służący za schronienie dla podróżnych; schronisko, przytulisko.

Hotel garni *f.* urządzone mieszkanie do najęcia, hotel.

Hotentot, murzyn południowo-afryk.; człowiek nieokrzesany.

Humaniora *ł.* umiejętności wszechstronnie kształcące, języki, sztuka i literatura klas.

Humanista *ł.* wszechstronnie naukami klasycznemi wykształcony zwolennik humanizmu; humanitarny *ł.* ludzki łagodny, przyjazny; humanitarność, ludzkość; humanizować, łagodzić, uobyczajać, humanizm *ł.* system wykształcenia na nauce, sztuce i klasycznych autorach oparty.

Humbug *a.* blaga, oszustwo.

Humoreska *ł.* utwór, powiastka, żartobliwej treści; humorystyczny, dowcipny, wesoły.

Humus *ł.* czarnoziem.

Huragan *arab.* silna burza, wicher gwałtowny.

Huryska *arab.* dziewica w raju Mahometa wiecznie młoda i piękna.

Hybrydy *g.* mieszańce, płód dwóch gatunków n. p. konia i osła, z czego powstaje muł (także nazwa wysp).

Hydra *g.* wodny potwór, któremu głowy przez Herkulesa obcięte odrastały, stąd: ustawicznie szerzące się nieszczęścia.

Hydrant *g.* odnoga wodociągu z kurkiem do zakręcania węża gumowego do skrapiania ulic i gaszenia pożaru.

Hydrauliczna *g.* prasa, służąca do wywarcia znacznego ciśnienia.

Hydrocefalos *g.* człowiek o bardzo wielkiej głowie, ale mało rozwiniętym mózgu.

Hydrofobia *g.* wodowstręt hydrografia *g.* część geografii, traktująca o wodach; hydromania, namiętność przesadna leczenia się zimną wodą; hydropata *g.* lekarz, leczący zimną wodą; hydropatya *g.* metoda leczenia zimną wodą.

Hydropsya *g.* wodna puchlina.

Hydrostatyka *g.* nauka o równowadze płynów.

Hydrotechnika *g.* budownictwo wodne.

Hydroterapia *g.* zastosowanie wody jako środka leczniczego.

Hygiena *g.* nauka o warunkach zachowania zdrowia.

Hygrometer *g.* przyrząd do oznaczenia i mierzenia wilgoci w powietrzu.

Hyloteista *g.* uważający materyę za bóstwo, za początek i przyczynę wszechrzeczy.

Hymen *g.* bożek małżeństwa; błona dziewicza; małżeństwo.

Hymn *g.* wzniosła pieśń pochwalna.

Hyperastenia *g.* nadzwyczajne osłabienie, bezsilność.

Hyperbola *g.* rodzaj linii krzywej, także figura retoryczna: przesada; hyperbolicznie *g.* przesadnie, krzywo.

Hyperemia *g.* napływ krwi.

Hyperestezya *g.* zbytnia czułość, drażliwość nerwów.

Hyperprodykcya *g.* zbytnia produkcya, nadprodukcya, nadmiar wytwarzania.

Hypertrofia *g.* nadmierne odżywianie się, tycie, nadmierny wzrost lub krwistość pewnego organu.

Hypnotyzm *g.* sen sprowadzony wpływem t. zw. magnetycznym jednej osoby na drugą (mesmeryzm).

Hypnotyzować *g.* wprawiać w sen sztuczny, w stan odrętwienia.
Hypokryzya *g.* obłuda, skryte a złe usposobienie.
Hypsometrya *g.* nauka mierzenia wysokości.
Hysterotomia *g.* cięcie cesarskie (operacya przy porodzie).
Hyzop *g* aromatyczna roślina używana do potraw i lekarstwa.

I.

Ibidem *ł.* (skrócone **Ib.** lub **Ibid.**) tamże, w tem samem dziele, na tej samej stronicy.
Ichnog afia *g.* sztuka kreślenia planów.
Ichtyofagi *g.* ludzie, żywiący się niemal wyłącznie rybami.
Ichtyografia *g.* (opisowa) nauka o rybach.
Ichtyolog *g.* znawca ryb; ichtyologia *g.* naturalna historya ryb.
Idea *g.* rozumowe pojęcie doskonałości, wyobrażenie piękna; pomysł, do urzeczywistnienia którego zdążamy; idealista *g.* idealnie na rzeczy się zapatrujący, człowiek pełen rożnych nieurzeczywistnionych pomysłów; idealizm *g.* zapatrywanie się na rzeczy i stosunki świata ze strony idealnej — przez szkła wyobraźni, a nie ze stanowiska rzeczywistych stosunków; teorya, przypisująca człowiekowi wrodzone najwyższe uczucia postawione przez Platona: intellektualne, moralne i estetyczne, czyli prawdy, dobra i piękna; idealizować *g.* przedstawiać ze strony piękna, podnosić do ideału; idealny *g.* zbliżony do ideału, doskonały urojony, wymarzony, skończona piękność, duchowy; ideał *g.* przedmiot idei, twór myśli i wyobraźni, wzór piękna skończonego i doskonałości; idée fixe *f.* (idé fix) myśl ciągle a uporczywie zaprzątająca umysł, umysłowe zboczenie.
Idem *ł.* tensam; podobnież.
Identyczność *ł.* tożsamość, równoznaczność; identyczny *ł.* ten sam, taki sam, równoznaczny, jednakowy; identyfikować *ł.* dwa różne pojęcia uważać za jedno, utożsamiać.

Ideolog *g.* rozprawiający o ideach i ideałach, marzyciel, niepraktyczny; ideologia *g.* rozprawianie o ideach, zajmowanie się niepraktycznemi rzeczami, nauka o tworzeniu się pojęć.
Ideoplastya *g.* wpływ wyobraźni na ciało.
Idiolatrya *g.* ubóstwianie siebie samego.
Idiom *g.* prowincyonalne narzecze.
Idiosynkrasya *g.* usposobienie organizmu do odczuwania szczególniejszego popędu lub wstrętu ku pewnym rzeczom, szczególny wstręt n. p. szczególny wstręt do pewnych potraw; zapachów, szmerów.
Idiota *g.* półgłówek umysłowo niedołężny; stąd idyotyczny.
Idiotykon *g.* słownik wyrazów w pewnych okolicach używanych.
Idiotyzm *g.* głupkowatość, umysłowe niedołęstwo; właściwość języka.
Idylla *g.* sielanka, obrazek z sielskiego życia; idyliczny *g.* sielankowy, wiejski, niewinny, prosty.
Ignominia *ł.* niesława, zniewaga, hańba, wstyd; kara na honorze.
Ignorancya *ł.* niewiadomość, brak nauki; ignorantia juris albo legis *ł.* nieznajomość prawa, nieznajomość ustawy; ignorant *ł.* nieuk, nieświadomy niczego; ignorować *ł.* niechcieć znać, mieć za nic, lekceważyć.
Ignotus *ł.* nieznany.
Ihumen *g.* przełożony klasztoru wschod. obrz.
Ikara lot, zbyt śmiałe usiłowanie, zawód z powodu niedopisania zbyt śmiałych planów. (Ikar, mitycz. syn Daedala, sztukmistrza, który wynalazł skrzydła, wraz z ojcem wzbił się w górę i niepomny przestróg jego wzleciał zbyt wysoko w powietrze. Skrzydła woskiem przyklejone odpadły, a śmiały chłopiec zginął w głębiach morza).
Ikarya, wyspa na morzu Egejskiem, na której Daedal miał pochować swego syna Ikara (p. wyżej).
Ikon, ikona; obraz, wizerunek.
Ikonografia *g.* opisanie obrazów starożytnych i

posągów; ikonolatrya *g.* czczenie obrazów; ikonoklazya *g.* niszczenie, burzenie obrazów; ikonoklaści obrazoburcy, sekta religijna, nie uznająca obrazów świętych.

Iliada *g.* poemat bohaterski o trojańskiej wojnie w 24 księgach, przypisywany Homerowi.

Illata *ł.* wniosek; ofiara, wkładka, przyczynek majątkowy (posag).

Illegitimus *ł.* nieprawy, nieposiadający prawa; illegitimi tori = nieprawego łoża, nieprawy.

Iluminacya *ł.* uroczyste oświetlenie (na przykł. wszystkich okien)

Ilustracya *ł.* rycina, rysunek itd. objaśniający tekst jakiejś książki

Illustrissime *ł.* tytuł wyższych duchownych: najprzewielebniejszy.

Ilustrować *ł* ozdabiać tekst rysunkami.

Iluzya *ł.* złudzenie, marzenie zwodnicze; iluzoryczny, iluzyjny *ł.* zwodniczy, łudzący, niepewny.

Imaginacya *ł.* (imago — obraz) wyobraźnia; urojenie, przewidzenie; imaginować *f.* wyobrazić, wymarzyć, wystawić sobie; imaginacyjny, urojony.

Iman *arab.* uczony duchowny mahometański.

Imitacya *ł.* naśladowanie, naśladownictwo.

Immaculata *ł.* niepokalana.

Immatrykulacya *ł.* wpisanie do ksiąg uniwersytetu w charakterze słuchacza.

Immaturitas *ł* niedojrzałość, przedwczesność.

Immediate *ł.* wprost, bezpośrednio.

Immerite *ł.* niezasłużenie.

Immigracya *ł.* osiedlenie się gromadne w obcym kraju; immigrant, przybysz z zamiarem stałego osiedlenia się, kolonista.

Immobilia *ł.* nieruchomy majątek.

Immunis *ł.* wolny od wszelkich powinności, od podatków, nietykalny; immunitas. wolność od podatków, immunitacya uwolnienie od podatków.

Imparcyalność *ł.* bezstronność.

Impedimentum *ł.* zawada, przeszkoda.

Imperator *ł.* cesarz; imperatywny, rozkazujący, samowładny.

Imperfekcya *ł.* niezupełność, wada.

Imperializm *f.* rządy na rozkazach, na samowładztwie i sile wojskowej oparte

Imperium *ł.* państwo, cesarstwo.

Impertynencya *ł.* grubjaństwo, niegrzeczność, zuchwalstwo; impertynent *ł.* zuchwalec, grubjanin obrażający, bezczelny.

Impet *ł.* pęd, zapęd, uniesienie, siła; impetyk *ł.* porywczy, gwałtowny, unoszący się.

Implicite *ł.* łącznie (np. załatwiać pewną sprawę łącznie z drugą).

Implikacya *ł.* wplątanie kogoś w jakąś sprawę.

Imponować *ł.* wzbudzać podziw, szacunek lub obawę.

Import *ł.* przywóz zagranicznych towarów, importować, sprowadzać z zagranicy towary.

Impotencya *ł.* niemoc (męska), impotens, niemocny, niedołężny, niedołęga.

Impregnować *ł.* nasycić płynem np. papier woskiem.

Impresaryo *w.* przedsiębiorca przedstawień teatralnych, koncertów etc.

Impresya *ł.* wrażenie wpływ.

Impresyonizm *ł.* sposób malowania, polegający na wywoływaniu zjawisk barwnych przez barwy wzajemnie się uzupełniające, stąd impresyonista.

Impreza *w.* zamysł, przedsiębiorstwo.

Imprimatu *ł.* wolno drukować (pozwolenie cenzury)

Impromptu f. (ęprątiu) naprędce; rzecz wykonana naprędce bez przygotowania, na poczekaniu; wiersz z rękawa wytrząśnięty, zainprowizowany.

Improviso *ł.* niespodzianie, znienacka.

Improwizacya *ł.* mowa, poezya, muzyka bez przygotowania; improwizator, mówiący, śpiewający bez przygotowania.

Impudencya *ł* bezwstydność, bezczelność.

Impuls *ł.* zachęta, pobudka.

Imputacya *ł.* zarzut, posądzenie

Imputować *ł.* zarzucać coś komu, posądzać o co.

In abstracto *ł.* w pojęciu (nie w rzeczywistości).

In actu *ł.* w rzeczywistości.

In aeternum *ł.* na wieki.

In anima vili *ł* Experimentum i. a v. doświadczenia na zwierzęciu, na istocie, nie mogącej się bronić; wiwisekcya.

In articulo mortis *ł.* wobec zagrażającej śmierci.

Inauguracya *ł.* zagajenie, uroczyste otwarcie np. roku szkolnego.

In blanco *w* n p. weksel i. b. niewypełniony, tylko zaopatrzony podpisem.

Inclusive *ł.* włącznie, skrócone: incl.

In concreto, w rzeczywistości, w danym wypadku.

In continuo *ł.* w dalszym ciągu.

Incognito *ł.* pod obcem nazwiskiem.

In contumatiam *ł.* zaocznie.

In corpore *ł.* wszyscy razem.

Incorrect *ł.* nie w porządku.

In crudo *ł.* w surowym stanie.

Indagacya *ł.* badanie, śledztwo.

Inde irae *ł.* stąd gniew; w tem przyczyna nieporozumień

Indeks *ł*, wskazówka (na zegarze), spis rzeczy, wykaz książek, przez kościół zakazanych.

Indemnizacya *ł.* odszkodowanie, wynagrodzenie szkody, straty, spłata odszkodowania.

Indirecte *ł.* nie wprost.

Indolencya *ł.* nieczułość, obojętność, przytępienie, niedołężność.

Indos *w.* ustąpienie wekslu, zaznaczone podpisem na stronie odwrotnej; indosant, odstępujący weksel; indosaryusz, ten, na którego rzecz odstąpiono weksel.

Indorso *ł.* napis na odwrotnej stronie dokumentu.

Indukcya *ł.* wnioskowanie ze spostrzeżeń i doświadczeń pojedynczych o ogólnych prawach i przyczynach (por. dedukacya); w elektryczności: powstawanie prądów w przewodach, znajdujących się w pobliżu ciała elektryzowanego.

Indulgencya *ł.* pobłażanie, odpuszczenie.

Indult *ł.* zwolnienie od przepisów obowiązujących przez władzę duchowną.

Industria *ł*, przemysł.

Indyferentny *ł.* obojętny; indyferentyzm, obojętność, zwłaszcza w rzeczach religijnych; także

w sprawach politycznych i t. p.

Indygenat *ł.* nadanie cudzoziemcowi szlachectwa (w dawnej Polsce).

Indygnacya *ł.* oburzenie, gniew.

Indygo *h.* farbierski barwnik błękitny.

Indywidualizm *ł* sposób zapatrywania się na rzeczy, właściwy pewnej jednostce; indywidualność, odrębność, właściwość; indywiduum, jednostka, w pogardliwem znaczeniu: podejrzana osoba, licha.

Indywidualista *ł.* w pojęciu dekadentów — ten, który przedstawia w sztuce surową walkę własnych namiętności, właściwe sobie pojęcie piękna bez oglądania się na piękno w pojęciu społecznem.

In effigie *ł.* w obrazie (np. wykonać wyrok na portrecie złoczyńcy, nie mogąc go doscignąć).

Inercya *ł.* niezgrabność, bezczynność.

In excelsis *f.* na wysokościach, w niebiesiech.

Inexprimable *ł* dosł. nie do wymówienia (żartobliwie o pantalonach)

In extenso *ł.* w całości, dokładnie.

Infamia *ł.* niesława, hańba; infamis, shańbiony, pozbawiony czci, bezecny.

Infant, *h.* lub infantka, dzieci królewskie w Hiszpanii i Portugalii.

Infekcya *ł.* zarażenie się, infekcyjny, zaraźliwy

Infima *ł.* najniższa klasa w dawnych szkołach.

Infirmerya *ł.* szpital (na małą urządzony skalę).

In flagranti *ł.* na gorącym uczynku.

Inflamacya *ł.* zapalenie.

In folio *ł.* w formacie arkuszowym.

Informacya *ł.* objaśnienie.

Infuła *ł.* oznaka godności biskupiej (mitra); infułat, prałat, mający prawo używać infuły.

Infuzorya *ł.* wymoczki.

Infuzya *ł.* nalanie, namoczenie ziół; infuzum, nastrój.

Ingerencya *ł.* wpływ, mięszanie się do czego.

In gratiam *ł.* dla, gwoli, na cześć.

Ingredyencya *ł.* dodatki, przyprawy.

In gremio *ł.* wspólnie razem.

Ingres *ł.* uroczyste wejście do katedry, objęcie władzy biskupiej.

Inhalacya *ł.* wziewanie, wdychanie.

Inhumacya *ł.* pogrzebanie.
Inicyały *ł.* ozdobne litery początkowe; początkowe litery imienia i nazwiska.
Inicyatywa *ł.* rozpoczęcie, pobudka.
Injekcya *ł.* wstrzykiwanie.
Inkarnacya *ł.* wcielenie.
Inkasent *ł.* ściągający należytości; inkasso *w.* ściąganie należytości.
Inkaust *g.* atrament.
Inklinacya *ł.* skłonność.
Inkluz *ł.* czary zamknięte w czem, n. p. w pieniądzach, powodujące, że pieniądze te wracają do tej osoby, która je posiada.
Inkomodować *ł.* niepokoić, przeszkadzać.
Inkorporacya *ł.* wcielenie.
Inkrustacya *ł.* pokrywanie się przedmiotów osadem mineralnym, wykładanie mebli złotem, marmurem i t. p. (inkrustowany).
Inkryminować *ł.* oskarzać.
Inkubacya *ł.* wysiadywanie piskląt; inkubator, przyrząd do sztucznego wylęgania kurcząt.
Inkunabuły *ł.* pierwsze drukowane książki od wynalezienia druka do końca XV. wieku.
Inkwirować *ł.* badać sądownie.
Inkwizycya *ł* badanie; sąd duchowny dla śledzenia i karania kacerzy; badanie sądowe; inkwizyt *ł* obwiniony o przestępstwo; inkwizycyjna zasada, śledcza w procesie w przeciwstawieniu do zasady swobodnej rozprawy stron.
In merito *ł.* „w istocie rzeczy“ np. rozpoznawanie sprawy, wydanie wyroku co do istoty rzeczy, w odróżnieniu od orzeczenia co do formalności „in formali“.
In minus *ł* na zniżkę n. p. licytować.
In natura *ł.* w przyrodzie, w stanie natury, przyrody.
Innerwacya *ł.* wpływ stanu nerwów na temperament, usposobienie
Innowacya *ł.* zaprowadzenie jakiej nowości, (także wznowienie).
Inobiedencya *ł.* nieposłuszeństwo.
In octavo *ł* w ósemce, w formacie ósmej części arkusza; przyczem rozróżniamy format ósemkowy większy i mniejszy; po łacinie: in octavo minori i in octavo majori.
In odore sanctitatis *ł.* w błogim stanie świętości

In parenthesi *ł.* nawiasem.
In partibus infidelium *ł.* tytuł biskupów sufraganów, których dyecezye są w rękach niewiernych.
In persona *ł.* osobiście.
In petto *w.* w piersi, w głębi duszy, serca.
In pleno *ł.* na pełnem zebraniu, na zgromadzeniu całkowitem.
in plus *ł.* na zwyżkę np. licytować.
In quarto *ł* w formacie ćwiartkowym —czwartej części arkusza.
Insania *ł.* obłęd, insania nocturna, bezwiedne chodzenie po nocy (lunatycyzm).
Inscenizacya *ł.* przygotowanie do odegrania na scenie utworu dramatycznego.
In sedecimo *f.* w formacie szesnastki (arkusza).
Insektologia *ł.* nauka o owadach.
Inséparable *f.* (ęseparable) nierozłączny, nieodstępny.
Inserat *ł.* publiczne ogłoszenie (w czasopiśmie).
Inskrypcya *ł.* wpis, napis.
Insolacya *ł.* oświetlenie przez słońce, porażenie słoneczne.
Insolencya, niezwykły sposób wyrażania się, gburowatość.
Insolwencya *ł.* niewypłacalność; insolwent, niewypłacalny.
Is mia *ł.* bezsenność.
In spe *ł.* w nadziei.
Inspekcya *ł.* nadzór; wizyta inspektora
Inspektor *ł.* urzędnik nadzorujący.
Inspekty *ł.* grzędy ogrzewane sztucznem ciepłem (w grodnictwie)
Inspicyent *ł.* urzędnik nadzorujący.
Inspiracya *ł.* natchnienie wmówienie; inspirowany, podmówiony.
Inspirować, podmówić, nakłonić np. świadka do zeznania w pewien sposób.
Instalacya *ł.* wprowadzenie na urząd, posadę; zwykle nadanie probostwa.
Instancya *ł.* stopniowanie władz n. p. sądów na wyższe i niższe; wnosić instancyę za kim, wstawiać się.
Instantané *ł.* (ęstantané) natychmiast, tak zwane a la minut.
In statu quo *ł* w dotychczasowym stanie, położeniu.
Instrukcya *ł* wskazówki, przepis postępowania; instruktor *ł.* nauczyciel.
Instrument *ł.* narzędzie, przyrząd, (dowód).

Instruuować *ł.* nauczać, objaśniać.
Instygować *ł.* poduszczać, szczwać.
Instynkt *ł.* celowy popęd lub wstręt wrodzony, objawiający się w zmyślności zwierząt, bezwiednej zmyślności człowieka; instyktownie na podstawie bezwiednego popędu; bezwiednie, przeczuciowo.
Instytucya *ł*, zakład, ustanowienie; instytut, zakład n p. naukowy; instytuować, ustanowić.
Insubordynacya *ł.* niekarność, nieposłuszeństwo nicuległość wobec władzy, wykroczenie przeciw karności.
Insultacya *ł.* napaść, zniewaga; stąd insultować, napadać z obelgami.
Insurekcya *l.* powstanie, rokosz.
Insurgent *ł.* powstaniec.
Insygnia *ł.* oznaki królewskiej władzy.
Insynuacya *ł.* wmawianie w kogoś czego, wypowiadanie nieuzasadnionego podejrzenia.
Intabulacya *ł.* wpisanie do ksiąg gruntowych (hipotecznych).
Integralny *ł.* całkowity, nienaruszony, stanowiący nierozdzielną całość.
Intelektualność *ł.* władza pojmowania, umysłowość; intelektualny, rozumowy.
Inteligencya *ł.* wykształcenie umysłowe, bystrość rozumu; wykształcona warstwa społeczeństwa; inteligentny, pojętny, wykształcony.
Intencya *ł.* zamiar, chęć, zamysł
Intendent *f.* rządca, zawiadowca, wojskowy urzędnik administracyjny.
Intensya *ł.* wytężenie siły.
Intensywny *ł.* wymagający natężenia sił; intenzywne gospodarstwo *ł.* wymagające wielkich nakładów.
Intercalare *ł.* czas dodawany w roku przestępnym; czas między objęciem posady przy zmianie duchownych.
Intercepcya *ł.* przejęcie, zatrzymanie w drodze.
Intercyza *ł.* przedślubny kontrakt, przedślubna umowa.
Interdyk· *ł.* zakaz zwykle w sprawach duchownych: zakaz odprawiania służby Bożej, sprawowania urzędów, w zakres władzy kapłańskiej wchodzących.

Interes, sprawa, sprawunek.
Interkalaria *ł.* dochody z probostwa jeszcze nie obsadzonego.
Interesant *f.* mający w czemś udział, interes, mający interes.
Interesowny, chciwy.
Interesujący, zajmujący.
Interim *f.* tymczasem; rzeczowo wzięty ten wyraz znaczy też rozejm, pokój tymczasowy.
Interlinia przedział między wierszami w druku; na interliniach — z większym przedziałem.
Interlokutor *ł.* osoba, z którą się rozmawia.
Interludium *ł.* przygrywka w muzyce.
Intermedium *ł.* czas pomiędzy dwoma terminami.
Intermezzo *w.* krótki utwór dramatyczny lub operowy, dawany często między dłuższymi aktami sztuki, przegrywka w środku dzieła muzycznego lub opery.
Internacyonalny *ł.* międzynarodowy.
Internacyonał, związek międzynarodowy (socyalistyczny), międzynarodówka.
Internat *ł.* zakład wychowawczy.
Inter nos *ł.* pomiędzy nami, w cztery oczy.
Internować *ł.* ograniczyć komu miejsce wolnego pobytu w kraju; uwięzić.
Internuncyusz *ł.* poseł papieski; zastępca nuncyusza.
Interpelacya *ł.* publiczne zapytanie ze strony członka jakiegoś zebrania, postawione bądź prezesowi zebrania, bądź któremu członkowi prezydyum, bądź wreszcie innym członkom tego zebrania.
Interpolacya *ł.* wtrącenie w tekst nie znajdujących się tamże poprzednio wyrazów lub zdań (n. p. w celu sfałszowania dokumentu, w celu poprawienia lub wyjaśnienia tekstu itp.)
Interpretacya *ł.* wykład wyjaśnienie.
Interpunkcya *ł.* używanie, znaków piśmiennych.
Interregnum *ł.* bezkrólewie.
Interrogacya *ł.* pytanie.
Interview *a.* (interviu) schadzka, widzenie się, zwłaszcza wizyta dziennikarzy u znakomitych osób i rozmowa z niemi

Interwał *ł.* odstęp, pauza (w muzyce).
Interwencya *ł.* wdanie się, wmieszanie w cudzą sprawę; przypowiedzenie się, przystąpienie do sporu.
Interymalny *ł.* tymczasowy.
Intestatus *ł.* bez testamentu (zmarły); ab intestato, dziedziczenie po zmarłym bez testamentu.
Intime *f.* (ętim) poufały, ścisły.
Intoksykacya *ł.* zatrucie, otrucie.
Intolerancya *ł.* nieznoszenie obcych przekonań, religii.
Intonacya *ł.* podanie właściwego tonu, rozpoczęcie śpiewu.
Intrada *w.* przegrywka krótki wstęp do muzycznego otworu.
Intra muros *ł.* wewnątrz murów, u siebie.
Intransigeant *f.* (ętraęsiżaę) nieprzejednany.
Intra paranthesim *ł.* nawiasowo.
Intrata *ł.* dochód, zysk.
Intratny *ł.* zyskowny, wielki dochód przynoszący.
Introdukcya *ł.* wstęp przygotowanie do jakiejś czynności.
Introitus *ł.* wejście, wstęp; początek Mszy św.
Intromissya *ł.* sądowe wprowadzenie w posiadanie.
Intronizacya *ł.* wyniesienie na tron.
Intruz *ł.* wdzierca, natręt, gość nieproszony.
Intryga *f.* chytre knowanie, zawikłanie, podejście, zawikłanie akcyi w sztuce dramatycznej; intrygant, skrycie i podstępnie działający. wikłający sprawę; intrygować, knuć powikłania, wprawiać w kłopot; dawać do myślenia, zaciekawiać.
Intuicya *ł.* odczucie, przeczucie, wniknięcie myślą i wyobraźnią w jakąś sprawę np. w dzieje.
In usu *ł* w użyciu.
Inwalid *ł.* żołnierz niezdolny do dalszej służby z powodu kalectwa, wieku itp.
Inwazya *ł.* najazd, wtargnienie.
Inwektywa *l.* obraźliwy zarzut.
Inwencya *ł.* twórczość, wynalezienie.
Inwentarz *ł.* spis majątku spis nieruchomości, zwierzęta gospodarskie.
Inwestycya *ł.* sposób produktywnego użycia pieniędzy, włożenie kapitału w przedsiębiorstwo, użycie pieniędzy publicznej użyteczności

Inwestygacya *ł.* badanie siedzenie.
Inwestytura *ł.* nadanie praw lub władzy do rządów duchownych lub świeckich.
Inwitacya *ł.* zaproszenie.
Inwokacya *ł.* wezwanie błagalne.
Ipso facto *ł.* na podstawie samego czynu.
Ipso jure *ł.* na podstawie samego prawa, bez wydawania osobnego orzeczenia.
Irade *tur.* pismo, rozporządzenie sułtańskie.
Iris *g.* nazwa bogini; tęcza; tęczówka (błona oczna).
Ironia *g.* wypowiadanie zdania, mającego wprost przeciwne znaczenie np. pochwały zamiast nagany, ale w ten sposób, że łatwo dorozumieć się można, że chcemy szyderczo naganę wyrazić; szyderstwo.
Irracyonalizm *ł.* nie kierowanie się rozsądkiem.
Irredenta *w.* stronnictwo polityczne włoskie, dążące do połączenia z Włochami sąsiednich krajów z włoską ludnością; także Rumunia irredenta, Polonia irredenta itd.
Irrupcya *ł.* wtargnięcie, najście, napad.
Irrygacya *ł.* sztuczne nawodnianie.
Irytacya *ł.* rozdrażnienie, drażliwość.
Islam *tur.* religia mahometańska.
Istm *g.* międzymorze.
Item *ł.* równie, podobnie.
Ite missa est *ł.* idźcie, Msza skończona.
Itine arium *ł.* opis podróży (n. p. przedsiębranych przez panujących.)
Izabelowy kolor, brunatno-żółty.
Izolacya *g.* odosobnienie (np. przy elektryczności).
Izolować *g.* oddzielić, odłączyć, odosobnić.
Izokliniczne linie *g.* linie na mapach, łączące punkty, w których igła magnetyczna wykazuje jednakowy kąt nachylenia.
Izometryczny *g.* te same wymiary mający.
Izotery *g.* linie, łączące miejsca o jednakowej średniej temperaturze lata.

J.

Jakobini, skrajne stronnictwo republikańskie, za czasów pierwszej rewolucyi; czerwoni rewolucyoniści.
Jamb *g*. stopa wierszowa, składająca się z krótkiej i długiej zgłoski (⏑ —)
Janczary *tur*. wyborowa turecka piechota.
Jankes *a*. nazwa żartobliwa amerykanów w Stanach Zjednoczonych.
Jacht *a*. statek spacerowy, wiosłowy z żaglami.
Jaspis *g*. kamień, nieprzeźroczysty o różnej barwie i deseniach.
Jassy· *tur*. turecka lub tatarska niewola.
Jehowa *hebr*. Wieczny, nazwa Boga.
Jeremiada *f*. Skargi Jeremiego; (zbytnie skargi, narzekania.)
Jeton *f*. (żeton) marka do gry, znaczek ozdobny.
Jettatura *w*. (dżetatura) zły urok, urzeczenie.
Jockey *a*. (Dżoki) koniuszy, amator konnych wyścigów; Jockey Club (Dżoki klub) arystokratyczne stowarzyszenie amatorów konnych wyścigów.
Jocosa *ł*. żarty, farsy.
Jodlowanie. osobliwy śpiew gardłowy u Tyrolczyków.
John Bull *a*. (Dżon Böll) Jan Wół, żartobliwe przezwisko Anglików — gburowaty anglik.
Journal *f*. (żurnal) dziennik, wzory mód
Jowialny *ł*. wesoły, żartobliwy.
Jowisz, najwyższy bóg starożytnych Rzymian, u Greków Zeus.
Jubilat *ł*. obchodzący rocznicę rozpoczęcia zawodu lub innej ważnej w życiu chwili.
Jubiler *n*. właściciel pracowni i handlu kosztownościami.
Jubileusz *ł*. uroczystość pamiątkowa, obchodzona w 25-tą lub 50 rocznicę jakiegoś zdarzenia.
Judofil, zwolennik żydów.
Juki *tur*. torby, tłumoczki ładowane na konie.
Junior *ł*. młodszy.
Junona *ł*. mitol. małżonka Jowisza, królowa bogów i ludzi; Grecy zwali ją Hera.
Jupiter *ł*. Jowisz u Rzymian; u Greków Zeus, najwyższy bóg, mąż Junony (Hery).

Jurament *ł*. przysięga.
Jura stolae *ł*. dochody proboszczów za wykonywanie obrzędów religijnych.
Jure caduco *ł*. prawem kaduka, na mocy którego spadek, pozostały bez dziedzica, lub rzecz znaleziona, o którą nikt się nie zgłosił, przypada na rzecz państwa; przemocą.
Jurgielt *n*. płaca roczna.
Juris consultus *ł*. prawny doradca.
Jury *f*. (żiury) sąd przysięgłych, sąd znawców np. sztuki i przemysłu.
Jurydycznie *ł*. prawnie.
Jurysdykcya *ł*. władza sędziowska, jej zakres, moc sądzenia w pewnym okręgu.
Jurysprudencya *ł*. znajomość praw.
Jurysta *ł*. prawnik.
Jus gladii *ł*. prawo miecza (życia i śmierci).
Juste milieu *f*. (żiust miliö) właściwy środek, środkowa, pośrednia droga postępowania.
Justicia *ł* sprawiedliwość, Justyfikacya *ł*. tłómaczenie się, usprawiedliwienie.

K.

(Brakujących wyrazów należy szukać pod literą C.)

Kaaba *arab*. świątynia Mahometa w Mekce wraz z „kamieniem świętym“.
Kabała *hebr*. tajemnicza nauka; wróżenie z kart; matactwa
Kabel *f*. i *a*. lina okrętowa; ochrona zewnętrzna rur lub drutów np. telegraficznych; telegraf podmorski; druty zapuszczone w morze, lub prowadzone ziemią lub wodą.
Kabina *a*. budka kąpielowa, kajuta okrętowa.
Kabriolet *ł*. lekki powozik jednokonny, kariolka.
Kabza *ł*. worek na pieniądze.
Kacerz *n*. sekciarz, odszczepieniec, heretyk, odstępca od katolickiej wiary, stąd kacerstwo,
Kacyk, dowódca plemienia u Indyan południ. Ameryki.
Kadaster i Kataster *f*. wykaz, opis i ocenianie posiadłości ziemskich,

w celu opodatkowania tychże; także sam podatek t. z. katastralny.

Kadencya *f.* rytm, harmonij nezakończenie utworu muzycznego coraz niższymi tonami; czas przeznaczony do załatwiania pewnych czynności n. p. sejmowych, sądowych i t. p.

Kadi *tur.* sędzia u Turków.

Kadra *f.* komplet rezerwowych oficerów i podoficerów potrzebnych do zorganizowania oddziału wojska

Kaduk, w języku lud. dyabeł (n. p. idź „do kaduka" idź do dyabła, przepadnij), także: padaczka (choroba), iure caduco, p. wyż. Jure c.

Kafa ·, baba, przyrząd do wbijania pali.

Kahał *hebr.* zwierzchność gminy żydowskiej.

Kajak (grenland.) lekkie czółenko kryte z otworem dla wioślarza

Kajuta *f.* pokój na statku dla podróżnych.

Kakofonia *ł.* rozdźwięk, nieprzyjemny dźwięk.

Kalambur *f.* dowcipna gra wyrazów, wyrażenie dwuznaczne.

Kalander *f.* rodzaj prasy do gładzenia sukna, papieru itp.

Kalcynacya *ł.* zwapnienie.

Kalefaktor *ł.* palący w piecu; stróż szkolny.

Kalejdoskop *g.* optyczna zabawka, polegająca na prawie odbijania się światła w zwierciadłach kątowych, służy także do odrysowywania pięknych wzorów, w kalejdoskopie utworzonych.

Kaliber *n.* średnica otworu palnej broni; miara kuli.

Kaligrafia *g.* „piękne pisanie"; nauka pięknego pisania.

Kalikować, naciskać miech przy organach w celu nadęcia tychże.

Kaliopa *g.* muza pieśni bohaterskiej.

Kalka *f.* przeźroczysty papier (lub płótno) a także pokryty farbą, służący do odbijania.

Kalkulacya *ł.* obliczanie, obrachowywanie możliwych zysków i wyszukiwanie odpowiednich cen sprzedaży; kalkulować, obliczać, w jaki sposób urządzić ten lub ów interes towarowy.

Kalorya *ł.* jednostka miernicza ciepła.

Kaloryfer *ł.* urządzenie do rozprowadzania ciepła z pieca głównego

do pomieszkań w celu ogrzania tychże.

Kalorymetr *g.* przyrząd służący do oznaczenia ciepła ciał.

Kalumnia *ł.* potwarz, oszczerstwo.

Kamarylla *hiszp.* stronnictwo tajnych doradców i zauszników panującego.

Kamea *f.* kosztowny kamień wypukło rzeźbiony (zw. umieszczony na tle kamienia lub metalu odmiennej barwy).

Kameleon, jaszczurka zmieniająca barwę, przen. człowiek zmiennego charakteru, usposobienia.

Kameliowa dama, kokota

Kamera *ł.* komora; *camera obscura*, ciemnica optyczna; dobra państwowe; kameralny, odnoszący się do dóbr państwowych.

Kameralistyka *ł.* nauka gospodarstwa dobrami publicznemi.

Kamerdyner *n.* pokojowiec, szatny.

Kamerlengo, *w.* kardynał zawiadowca finansów i spraw kościoła podczas bezkrólewia papieskiego.

Kamerton *n.* instrument, podający ton główny do nastrojenia instrumentu. Posiada zwykle kształt widełek, po polsku nazywa się stroik.

Kameryzować *f.* wysadzać drogimi kamieniami.

Kamfina, czyszczona terpentyna; niewłaściwie nazywają też k. naftę.

Kamorra *w.* związek zbrodniczy tajny.

Kampania *f.* wojenna wyprawa, okres wojenny, czas (okres) fabrykacyi.

Kanalizacya *ł.* urządzenie kanałów w mieście lub też kanalizacya rzek celem uzyskania dróg wodnych.

Kancelista *n.* urzędnik manipulacyjny, pomocniczy.

Kanclerz *ł.* pierwszy minister, wysoka godność duchowna.

Kancyonał *ł.* śpiewnik kościelny.

Kandelabr *ł.* kilkoramienny świecznik.

Kanafarz *ł.* piwniczny klasztorny.

Kandydat *ł.* starający się o posadę lub o jakąś godność albo urząd publiczny.

Kandydatura *ł.* staranie się o posadę, wakujące miejsce, urząd publiczny.

Kandyz *f.* zcukrzenie; kandyzowane owoce, zcukrżone, obleczone cukrem.

Kanibalizm *f.* (cannibal) ludożerstwo; kanibal, ludożerca.

Kanikuła *ł.* upały, przen. szaleństwo.

Kankan *f.* rozpustny taniec.

Kanon *g.* reguła, przepis, ustawa; prawo kanoniczne, p. kościelne; pewna opłata gruntowa; kanonik, godność kościelna.

Kanonada *f.* dłuższy czas trwające strzelanie z dział; kanona, działo; kanonier, puszkarz.

Kanonierka *f.* mały okręt wojenny.

Kanonizacya *ł.* uroczyste uznanie za świętego.

Kantata *f.* utwór poetyczny, przeznaczony do śpiewu z towarzyszeniem muzyki lub bez tejże (na czyjąś cześć ułożony). Kantyczki, zbiór pieśni nabożnych, kolęd i t. p.

Kantor *f.* biuro, kancelarya kupiecka; *ł.* przewodniczący chóru kościelnego; kantorzysta, pracujący w kantorze.

Kantylena *w.* melodya, piosnka wesoła.

Kantyna *f.* szynk żołnierski; kantynierka *f.* markietanka.

Kanwa *f.* siatka pod haft i wyszywki.

Kaolin *chińs.* najczystsza glinka porcelanowa.

Kapacitas *ł.* zdolność, tęga głowa.

Kapela *w.* orkiestra; kapelmistrz, kierownik orkiestry.

Kapela, kaplica, stąd kapelan

Kapitał *f.* pieniądze dające dochód.

Kapitalista *ł.* posiadający kapitały, utrzymujący się z kapitałów lub procentów od tychże.

Kapitalizować *ł.* z dochodów tworzyć kapitały zwykle za pośrednictwem pieniądza; stąd też potocznie składać pieniądze, mieniać majątek na pieniądze.

Kapitalny *ł.* wyborny, wyśmienity.

Kapitel *ł.* nagłówek słupa, głowica; tytuł, napis u góry.

Kapitulacya *f.* poddanie się, złożenie broni na podstawie układa z nieprzyjacielem; kapitulować *f.* poddawać się nieprzyjacielowi.

Kapituła *ł.* rada kanoników, uchwała rady kanoników, (stąd wyciąć komuś kapitułę, dać tęgą naukę.)

Kaprys *f.* grymas, dziwactwo, zachcianka.

Kapsułka *ł.* rodzaj dętych pigułek; kulka żelatynowa, zawierająca wewnątrz płynne lekarstwo.

Kaptować *ł.* ująć, zjednać sobie.

Karaimi lub karaici *hebr.* sekta żydowska odrzucająca talmud, a trzymająca się tylko biblii.

Karambol *f.* w grze bilardowej uderzenie dwóch kul, zetknięcie się, zderzenie się pociągów par tańczących itp.

Karat *g.* ważka mała do złota i drogich kamieni, próba złota t. j. próba czystości złota według wagi.

Karawana *pers.* gromada kupców w podróży, pochód przewożących towary lub pielgrzymów.

Karbonaryusz *w.* „węglarz“ członek dawn. tajnego stowarzyszenia polit. we Włoszech.

Karbonizacya *ł.* zwęglanie.

Karbunkuł *ł.* rubin; wrzód zaraźliwy gangrenowaty.

Karcer *ł.* areszt w zakładach naukowych.

Kardynalny *ł.* główny, zasadniczy np. sąd; kardynał, najwyższa godność kościelna po papieżu.

Kares *f.* pieszczota, przymilanie się.

Karjatydy *g.* rzeźbione postacie ludzkie podtrzymujące gzymsy, balkony lub sklepienia.

Karjera *f.* ubieganie się o awans; widoki awansu; stąd karjerowicz.

Karjolka *f.* lekki powozik (jednokonny) zw. pocztowy.

Karmazyn *f.* ciemno-pąsowy kolor; nazwa szlachcica polskiego starożytnego rodu, któremu przysługiwało prawo używania karmazynowych szat.

Karnacya *f.* kolor ludzkiego ciała w malarstwie.

Karnet *f.* zapiśnik do wciągania porządku tańców.

Kartoować *f.* licho stawiać (w grze), nie ryzykować, wykpiwać grosz.

Kartacz *w.* pocisk armatni z kulkami wewnątrz.

Kartel *f.* umowa n. p. państw co do wymiany jeńców; producentów co do cen swoich wyrobów, co do zakresu produkcyi itd.

Kartografia *g.* sztuka rysowania map geograficznych

Kartonaż *f.* wyroby tekturowe.
Kartonować *f.* lekko oprawiać.
Kartusz *f.* schowek na naboje.
Karuzel *w.* drewniane konie lub wózki w koło się obracające, służące do zabawy.
Karyatydy obacz Karjatydy.
Karykatura *f.* przesadne przedstawienie jakiejś postaci, ohydna i śmieszna postać, dziwoląg; karykaturować, przedstawić w formie śmiesznej lub brzydkiej, oszpecić, zohydzić.
Kasacya *ł.* unieważnienie, zniesienie wyroku w najwyższej instancyi; stąd trybunał kasacyjny, sąd najwyższej instancyi.
Kasandra *g.* wróżbiarka mitol proroczego ducha, której słowom jednak nie wierzono.
Kasetka *f.* pudełko, szkatułka.
Kaskada *f.* wodospad.
Kasta *ł.* klasa ludzi oddanych wyłącznie pewnemu zawodowi (n. p. w Egipcie starożyt. k. kapłanów), przenośnie pewnemi zasadami przejęte stronnictwo w sobie skupione.
Kastaniety klekotki przyczepiane do rąk, służące tancerkom hiszpańskim do wybijania taktu w tańcu.
Kastel *ł.* ob. kasztel.
Kastorowy *ł.* bobrowy.
Kastowość, przestrzeganie i ścisłe trzymanie się praw urodzenia i pewnych stopni w społeczeństwie Zaskorupianie się w granicach stanów.
Kastrat *ł.* rzezaniec, eunuch.
Kastygacya *ł.* karcenie, chłosta.
Kasyno *w.* miejsce zebrań towarzyskich.
Kasztel, mała twierdza, zameczek.
Kataklizm *g.* przewrót gwałtowny, gwałtowna burza, przewrót wnaturze, przen. klęska lub przewrót w społeczeństwie.
Katakomby *g.* podziemne korytarze w starożytnym Rzymie, w których ścianach znajdują się trumny, podziemia na cmentarzach służące do umieszczania zmarłych. W nich to ukrywał się cały świat chrześcijański w wiekach prześladowania chrystyanizmu i odprawiał nabożeństwa.

Katalekty *g.* zebranie, zbiór ułomków n. p. starych dzieł.
Katalektyczny *g.* wiersz przerwany, niezupełny.
Katalepsya *g.* nerwowe odrętwienie całego ciała; choroba św. Wita, polegająca na powtarzaniu się takiego odrętwienia; kataleptyk.
Katalog *g.* spis alfebatetyczny np. dzieł, obrazów, imion.
Kataplazm *g.* ciepłe okłady wilgotne.
Katapleksya *g.* tężec (choroba).
Katarakta *g.* wodospad; choroba oczu, zaćma.
Kataster, patrz Kadaster.
Katastrofa *g.* niespodziewany a nieszczęśliwy wypadek; przełom w dramacie.
Katechumen *g.* przygotowujący się do przyjęcia chrztu w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, gdy go udzielano dorosłym.
Katedra *g.* główny kościół, miejsce wykładów nauczyciela i miewania odczytów, także posada profesora uniwersytetu n. p. katedra historyi, prawa itd.
Kategorya *g.* dział pojęć, klasa, podział, grupa, dział, rodzaj.
Kategorycznie *g.* dokładnie, stanowczo; kategoryczny, wyraźny, dokładny stanowczy.
Kateter *g.* cewnik (do wypuszczania moczu z pęcherza itp.)
Katon *ł.* senator rzymski, znany z surowości, stąd surowy sędzia obyczajów; mąż surowych obyczajów.
Katylina, wichrzyciel za czasów rzymskich; stąd katylinarna postać, wichrzyciel, ambitny podżegacz, łotr.
Kaucya *ł.* zabezpieczenie, zastaw, rękojmia dotrzymania umowy.
Kaustyczny *g.* gryzący, palący.
Kaustyka *g.* sztuka wypalania.
Kauteryzacya *ł.* wypiekanie chorych części ciała palącymi srodkami.
Kauzyperda *ł.* adwokat, przegrywający sprawę (żartobliwie używany wyraz).
Kawaler *f.* jeździec, mężczyzna bezżenny, członek zakonu rycerskiego.
Kawalkada *f.* konny orszak.
Kawatyna *w.* krótka piosnka zwykle miłosna.
Kazamaty *hisz.* piwnice na składy lub więzienia.

Kazeina *ł.* sernik, część składowa mleka i sera.
Kazualizm *ł.* teorya, podająca przypadek lub traf za przyczynę wszystkich zdarzeń.
Kazualny *ł.* przypadkowy.
Kazuista *ł.* teolog, rozstrzygający sprawy sumienia.
Kazuistyka *ł.* wyszukiwanie wszelkich możliwych kwestyj prawnych, celem ich rozwiązania — drobnostkowe badania prawnicze.
Kedyw khedyw *tur.* tytuł wicekróla Egiptu.
Keepsake (kipsek) *a.* album z rysunkami.
Kefir *tur.* napój wyfermentowany z krowiego mleka.
Kejf *tur.* poobiedni wypoczynek.
Keramika zob. ceramika; keramografia *g.* malowanie na naczyniach glinianych.
Kiermasz *n.* jarmark, uroczystość (odpustowa).
Kieson *f.* wóz na amunicyę; cylinder żelazny, w którym po zapuszczeniu w wodę i wypompowaniu tejże z wnętrza, muruje się filary mostowe.
Kilof *n.* rodzaj młota do rozbijania murów i ziemi (używany w górnictwie).
Kilogram *g.* (kilo z greckiego: tysiąc) 1000 gramów (waga); kilometr 1000 metrów.
Kindżał *tur.* długi sztylet, puginał.
Kinematyka, kinetyka *g.* nauka o ruchu.
Kinematograf i kinematoskop *g.* przyrząd do przedstawiania fotografii ruchomych, odtwarzający naturalne ruchy i sceny z życia wzięte.
Kinkiet *f.* lampa przytwierdzona do ściany, lampa teatralna.
Kiosk *tur.* altana ogrodowa, okrągły budynek do sprzedaży kwiatów, owoców i t. d.
Kiper *a.* przygotowujący wina do handlu; *n.* okrawacz i fałszerz pieniędzy.
Kiryasyer *f.* żołnierz ciężkiej jazdy noszący pancerz.
Kirylica, słowiański cerkiewny alfabet.
Kirys *ł.* zbroja z blachy, pancerz.
Kitaj *arab.* materya bawełniana glansowana; kitajka rodzaj tkaniny jedwabnej.
Klaka *f.* najęte oklaski dla aktorów; klakier, oklaskujący zawodowo

Klan (clan) *szkoc.* pokolenie, ród.
Klarnet *f.* dęty instrument muzyczny (drewniany)
Klarować *ł.* oczyszczać, wyjaśniać.
Klasa *ł.* oddział; stan w społeczeństwie; klasyfikacya, ugrupowanie, podział, także ocenienie postępów ucznia.
Klasycy *ł.* znakomici pisarze starożytności (Greków i Rzymian) jakoteż późniejsi pisarze, w duchu klasycznym piszący; klasycyzm, doskonałość artystyczna starożytnych, polegająca na zgodności formy i treści; naśladownictwo greckich i rzymskich klasyków; klasyczny, klasycznie piękny, wzorowy, klasyków naśladujący.
Klauzula *ł.* końcowy warunek w dokumencie lub końcowe zastrzeżenie; klauzula egzekucyjna, zastrzeżone w dokumencie prawo natychmiastowej egzekucyi w razie niedotrzymania umowy.
Klauzura *ł.* zamknięcie, przymus klasztorny.
Klawicymbał *f*, dawny instrument w rodzaju dzisiejszych fortepianów; klawikord podobnież.
Klepsydra *g.* zegar wodny, narzędzie składające się z dwóch baniek wązkim przewodem połączonych, przez który piasek przesypując się z bańki do bańki, oznacza czas upłyniony; doniesienie pogrzebowe.
Kleptomania *g.* chorobliwy pociąg do kradzieży.
Kler *g.* duchowieństwo; kleryk, kandydat na duchownego; klerykalny, popierający interesy kleru; klerykalizm, dążenie do przewagi kleru.
Klient *ł.* stale udający się o radę do pewnego adwokata, stale kupujący w handlu; klientela, ilość klientów, zwolenników.
Klika *f.* grono (w pogardliwem znaczeniu) szajka (n. p. złoczyńców).
Klimat *g.* stan ciepłoty pewnego kraju lub okolicy i właściwości atmosferycznych; klimatologia *g.* nauka o klimacie; stacye klimatyczne, miejsca z klimatem odpowiednim dla celów leczniczych; klimatyka, zarząd takich miejsc.

Klinika *g.* część szpitala, przeznaczona do praktycznej nauki medycyny (na chorych).
Klio *g.* muza historyi i pieśni bohaterskiej.
Klisza *f.* tablica z drukiem nieruchomym lub rycina, szklana tafla z negatywną fotografią.
Klown *a.* cyrkowy błazen.
Klub *a.* grono towarzyskie, stronnictwo polityczne w sejmie, parlamencie.
Koadjutor *ł.* prałat pomocnik biskupa.
Koafiura *f.*(coiffure) uczesanie włosów, fryzura, strój na głowie.
Koalescencya *ł.* zrośnięcie, ścisłe połączenie.
Koalicya *ł*, związek polityczny.
Kobold *n.* bajeczny duch górski.
Kodeks *ł.* księga praw, zbiór ustaw.
Kodycyl *ł* rozporządzenie ostatniej woli, nie mające wymogów testamentu; dodatek do testamentu.
Kodyfikacya *ł.* ułożenie poszczególnych ustaw w jedną systematyczną całość.
Koegzystencya *ł.* współistnienie.
Kofeina, składnik kawy, mający własność pobudzającą; w większej ilości trujący.
Kognacya *ł.* pokrewieństwo ze strony matki,
Kognoskować *ł.* rozpoznawać, badać, poszukiwać.
Koherencya związek, łączność, spólność.
Kohorta *ł* oddział wojska, 10. część legionu rzymskiego.
Koincydencya *ł.* współczesne wydarzenie się, zbieg okoliczności.
Kokieta *f.* kokietka, kobieta starająca się podobać, zalotna; kokieterya *f.* chęć podobania się, zalotność.
Kokon *f.* oprzęd poczwarki jedwabnika.
Kokota *f.* kobieta lekkich obyczajów.
Kolaborator *ł.* współpracownik.
Kolacyonować *ł.* porównywać odpis, sprawdzać zgodność odpisu z oryginałem.
Kolator *ł.* opiekun miejscowego kościoła, mający prawo mianowania proboszcza z przedłożonej mu listy kandydatów, mający prawo patronotu.
Kolaudacya *ł* sprawdzenie, czy budowa ukończona odpowiada planom i kosztorysom.

Kolegialny *f.* złożony z więcej osób, sąd kolegialny w odróżnieniu od jednoosobowego, znaczy taki sąd, w którym grono sędziów rozstrzyga o sprawie.
Kolegiata *ł.* kościół katedralny z kapitułą miejscową, lecz bez własnego biskupa.
Kolegium *ł.* zgromadzenie osób, narada; grono profesorskie na uniwersytecie; zakład naukowy publiczny.
Kolekcya *ł.* zbiór; kolekcyonista, zbieracz.
Kolektor *ł.* zbieracz; sprzedający losy; kolekta, składka.
Kolektura *ł.* miejsce sprzedaży losów loteryi liczbowej.
Kolektywizm *ł.* kierunek ekonomiczny, żądający upaństwowienia produkcyi (ziemi, fabryk itp) a wydzielania jednostkom tego, czego im potrzeba na zaspokojenie życiowych potrzeb.
Kolektywny *f.* zbiorowy.
Kolia *f.* naszyjnik, łańcuch na szyję.
Koligacya *ł.* pokrewieństwo, powinowactwo.
Kolizeum lub **Kolosseum**, olbrzymi cyrk w Rzymie; nazwa wytwornych gmachów na widowiska.
Kolizya *ł.* zbieg dwóch niezgodnych lub wprost przeciwnych okoliczności; kolizya obowiązków, zbieg sprzecznych obowiązków.
Kolokacya *ł.* spis i porządek wierzycieli, mających być spłaconymi w postępowaniu konkursowem; wieś, należąca do kilku właścicieli.
Kolonia *ł.* osada; kolonista, osadnik; kolonizacya, zasiedlenie miejscowości jakiejś osadnikami; kolonialne towary, towary pochodzące z zamorskich kolonii; kolonialny handel, handel tymi towarami.
Koloratura *ł.* artystyczne upiększenie śpiewu.
Koloryt *ł.* zabarwienie; umiejętne zestawienie barw.
Koloryzator *ł.* kolorujący rysunki farbami.
Kolos *g.* olbrzymi posąg; ogrom; kolosalny *g.* olbrzymi, ogromny.
Kolporter *f.* sprzedający po domach książki, gazety, roznoszący gazety lub książki; kolportaż:

f. obnoszenie książek i dzienników.
Kolumna *ł.* słup; oddział wojska, pojedyncza stronica książki lub gazety; kolumnada, szereg słupów, otaczających jakiś budynek.
Koma *ł.* przecinek.
Komandor *f.* naczelnik rycerskiego zakonu, posiadający najwyższy stopień orderu.
Komandyta *f.* spółka handlowa z uczestników czynnych gwarantujących i takich, co tylko funduszów dostarczają; komandytyści, członkowie spółki komandytowej.
Komasacya *f.* połączenie gruntów rozprószonych w jedną całość.
Kombinacya *ł.* umiejętne połączenie, wnioskowanie na podstawie rozstrząsania kwestyi; kombinacye tworzą też pewien rodzaj działania w matematyce (nauka o kombinacyach).
Kombustya *ł* spalenie.
Komedya *g.* sceniczny wesoły utwór; zabawne zdarzenie.
Komedyant, pogardliwa nazwa aktora, udawacz, obłudnik.
Komenda *f.* krótki rozkaz, wydany żołnierzom przez dowódcę; dowództwo; stąd: komendant lub komenderujący, dowódca; komenderować dowodzić; komenda znaczy także: oddział wojska.
Komentarz *ł.* objaśnienia i uwagi do dzieła; komentować *ł.* objaśniać dzieło, zaopatrywać przypisami.
Komeraż *f.* plotka, siejąca waśń — nieporozumienie.
Komercyjny i komercyalny *ł.* kupiecki, handlowy.
Komfort *a.* wygody życia, dostatek, przepych.
Komiwojażer patrz na **C.** comisvoyageur.
Komik *ł.* aktor do ról komicznych, człowiek dowcipny.
Komis *ł.* zlecenie dane w. handlowym interesie; dać w komis, dać towary na sprzedaż z warunkiem zapłacenia za nie po dokonanej sprzedaży.
Komisant *ł.* załatwiający komisy.
Komisowy dom *ł.* załatwiający zlecenia i interesy stron.
Komisya *ł.* wydelegowane z większego grona mniejsze, celem przeprowadzenia pewnej sprawy lub skonstatowania stanu tejże sprawy.

Komisyoner *f.* załatwiający handlowe zlecenia, interesa.
Komitat *węg.* powiat w Węgrzech.
Komitent *ł.* dający zlecenia.
Komitet *f.* zebranie osób, wybranych w celu przygotowania lub wykonania pewnych spraw.
Komitywa *ł.* zażyłość, przyjazne stosunki, poufałość.
Komocya *ł.* ruch, wzruszenie, wstrząśnienie.
Komparacya *ł.* porównanie.
Kompars *f.* niemą rolę na scenie grający, statysta.
Kompas *f.* igła magnesowa zawsze na północ się zwracająca, zegar słoneczny.
Kompendium *ł.* podręcznik, przewodnik.
Kompensacya i kompensata *ł.* potrącenie, wyrównanie wzajemnych należytości i pretensyi; wahadło kompensacyjne, wahadło dokładne, bo nie ulegające wpływom temperatury dzięki odpowiedniemu dobraniu metalów o różnej rozszerzalności.
Kompetencya *ł.* moc wyrokowania w pewnej sprawie, zakres działalności pewnej władzy, zdolność do wypowiadania zdania, wyroku w pewnym zakresie; kompetentny *ł.* uprawniony, właściwy, znający się na czemś zawodowo.
Kompilacya *ł.* ułożenie dzieła z utworów różnych autorów, dzieło ułożone z mechanicznie zestawionych ustępów z różnych autorów; kompilator *ł.* układający dzieło nie samoistnie, lecz przez zbieranie ustępów z różnych pism.
Kompleks *ł.* zwarta całość.
Kompleksya *ł.* układ, budowa ciała; usposobienie.
Komplet *ł.* ogół osób, potrzebnych do załatwienia pewnej sprawy; kompletny *ł.* cały, zupełny; kompletować *ł.* uzupełniać.
Kompliment *f.* pochlebstwo, grzeczne słówka.
Komplikacya *ł.* zawikłanie, zaplątanie, powikłanie (np. chorób).
Komplot *ł.* spisek tajemny, sprzysiężenie.

Komponować *ł.* tworzyć, ułożyć, wymyślać, zmyślać; kompozycya *ł.* ułożenie, układ, utwór muzyczny, tworzenie, dzieło; kompozytor *ł.* autor muzycznego utworu.

Kompres *ł.* zmoczone płótno przykładane do ciała w leczeniu (okład).

Kompromis *ł.* akt polubownego załatwienia sporu stron.

Kompromitacya *ł.* zdradzenie się z niehonorowemi lub nierzetelnemi sprawami, narażenie na wstyd lub odpowiedzialność, zhańbienie, zawstydzenie.

Komuna *f.* gmina; rewolucyjny ustrój gminny w Paryżu w r. 1871; komunard, członek paryskiej komuny; komunalny, gminny.

Komunał *ł* powszechnie znane zdanie, oklepane zdanie, ogólnik.

Komunik *ł.* oddział jazdy.

Komunikacya *ł.* wzajemne udzielanie wiadomości, związek, stosunek, drogi lądowe i wodne.

Komunikant *ł.* opłatek konsekrowany przy Mszy św.; także ten, co przystępuje do Komunii św.

Komunikat *ł.* piśmienne zawiadomienie strony drugiej; komunikować się, mieć z kim stosunki, znosić się z kim.

Komunista *ł.* zwolennik komunizmu; komunizm *f.* stronnictwo polityczno - socyalne, dążące do zrównania wszystkich stanów, zniesienia osobistego mienia i wspólnego używania własności ogółu.

Komutator *ł.* zmieniacz prądu elektrycznego.

Konak *tur.* pałac.

Koncentracya *ł.* sprowadzenie w jeden punkt, połączenie,ześrodkowanie; zgęszczenie (płynu).

Koncepista *ł.* urzędnik konceptowy niższej rangi np. przy urzędach politycznych.

Koncepcya *ł.* pojęcie; pomysł, poczęcie.

Koncept *ł.* pomysł, żart.

Konceptowy papier, zwyczajny papier; papier do pisania na brudno (do koncepowania).

Koncert *ł.* wykonanie publiczne muzycznych utworów przez jednego lub więcej artystów; koncertant *f.* artysta występujący na koncercie.

Koncesonaryusz *ł.* otrzymujący koncesyę, przyzwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa.

Koncesya *ł.* przyzwolenie, nadanie przywileju.

Koncha *ł.* muszla.

Koncylium *ł.* obrada, narada, zgromadzenie, sobór.

Koncypient *ł.* urzędnik konceptowy, względnie praktykant mający zostać koncepistą.

Koncypować *ł.* obmyślać.

Kondemnata *ł.* potępienie, skazanie.

Kondensacya *ł.* zgęszczenie, skroplenie pary.

Kondensator *ł.* zgęszczacz, aparat do zgęszczania i skraplania pary, gazów; zgęszczacz elektryczności, rodzaj ulepszonej butelki Leydejskiej.

Kondolencya *ł.* współczucie, okazanie współczucia.

Konduita *ł.* prowadzenie się, sprawowanie się, zachowanie; świadectwo zachowania się.

Kondukt *ł.* orszak towarzyszący np. przy pogrzebie.

Konduktor *ł.* nadzorca przy zakładach przewozowych; piorunochron; część machiny elektrycznej.

Kondycya *ł.* warunek, obowiązek, zawód.

Kondygnacya *ł.* przedziały, piętra, wiązanie z belek.

oneksya *ł.* nawiązane stosunki; znajomości i stosunki wpływowe.

Koneser *f.* znawca.

onfederacya *ł.* związek, sprzymierzenie (polit. w Polsce); konfederat *f.* sprzymierzony, związkowy.

Konfekcya *f.* gotowa robota, wykonanie np., ubrań damskich lub męskich gotowych.

Konferencya *ł.* posiedzenie, wspólna narada.

Konferować *ł.* naradzać się.

onfesya *ł.* wyznanie religijne; spowiedź, stąd konfesyonał.

Konfidencya *ł.* poufałość, zażyłość.

Konfidencyonalnie *ł.* poufale.

Konfiguracya *ł.* układ, ukształtowanie.

Konfirmacya *ł.* potwierdzenie; u ewangelików potwierdzenie chrztu przed pierwszą komunią

Konfiskacya lub konfiskata *ł.* zabranie majątku na rzecz skarbu, wogóle zabranie.

Konflikt *ł.* spór, sprzeczka, starcie, zawikłanie

kolizya w dramacie, zaciekawiająca czytelnika.

Konfrontacya *ł.* zestawienie dwu świadków jednej sprawy, pozostających w sprzeczności, dla wyjaśnienia, który się myli, lub stawienie obwinionemu świadków do oczu.

Konfundować *ł* zmięszać kogo, wprawić w kłopot.

Konfutacya *ł.* odparcie zarzutów, zbijanie dowodów.

Konfuzya *ł.* zmięszanie, zakłopotanie, zawstydzenie.

Kongestya *ł.* chorobliwy napływ krwi do głowy.

Konglomeracya *ł.* skupienie; konglomerat, mięszanina, zlepek.

Konglutynat *ł.* coś ze sobą spojonego; zlepek.

Kongregacya *ł.* zgromadzenie, stowarzyszenie; kongregacyonaliści *ł.* stowarzyszenie w Anglii, odrzucające władzę biskupią.

Kongres *ł*, zjazd n. p. monarchów, uczonych w celach narady.

Kongrua *ł.* odpowiedne utrzymanie duchownego, proboszcza, pensya,

Kongruencya *ł.* zgodność. przystawanie.

Koniczny *ł.* stożkowaty.

Konifery *ł.* drzewa szpilkowe.

Konjektanea *ł.* zbiory uwag, przypuszczeń i pomysłów różnej treści.

Konjektura *ł.* przypuszczenie, oparte na prawdopodobieństwie, domysł.

Konjugacya *ł.* odmiana czasowników.

Konjunkcya *ł.* połączenie, spójnik

Konjunktura *ł.* zbieg okoliczności, łączne zdarzenia i okoliczności, mające wpływ na ceny targowe i na stosunki handlu i produkcyi.

Konjuracya *ł.* sprzysiężenie.

Konklawe *ł.* zebranie kardynałów celem obioru papieża.

Konkludować *ł.* wnioskować, zakończyć; konkluzya *ł.* wniosek, zakończenie.

Konkokcya *ł.* trawienie, strawność.

Konkomitacya *ł.* zaopiniowanie prośby, podania przez władzę przełożoną.

Konkordancya *ł.* zgoda, zgodność.

Konkordat *ł.* ugoda papieża z rządem w sprawie religijnej.

Konkretny *ł.* podpadający pod zmysły, pewny, rzeczywisty.

Konkubinat *ł.* pożycie wspólne mężczyzny z kobietą bez połaczenia ślubem małżeńskim (t. z. na wiarę); konkubina, nałożnica.

Konkurencya *ł.* współzawodnictwo, współubieganie się zw. w handlu.

Konkurent *ł.* starający się, współzawodnik, rywal.

Konkurs *ł.* zawiadomienie sądowe dłużnika o swej niewypłacalności; łączne sądowe wystąpienie wierzycieli celem rozbioru pozostałego majątku dłużnika (masy konkursowej); ubieganie się o posadę, nagrodę i t. d.

Konsekracya *ł.* poświęcenie.

Konsekwencya *ł.* zgodność wyniku z założeniem, wynik, następstwo, postępowanie zgodne z zasadami; konsekwentny *ł.* zgodny z sobą. logiczny.

Konsens *ł.* udzielenie pozwolenia, zgoda, tyle co koncesya — np. w przemyśle pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa podlegającego koncesyi.

Konserwacya *ł.* zachowanie, utrzymanie w należytym porządku budynku, parku kolejowego i t. p.

Konserwatoryum *ł.* wyższa szkoła muzyczna.

Konserwatysta i konserwatywny *ł.* zachowawca starych zwyczajów, dawnych form politycznych, przeciwny postępowi i wszelkim reformom.

Konserwować *ł.* przechowywać, w całości utrzymywać; konserwy *f.* owoce, jarzyny lub mięsiwo odpowiednio przyrządzone i przechowane w szczelnie zamkniętych puszkach; okulary kolorowe, utrzymujące w stanie ochronnym wzrok.

Konskrypcya *ł.* spis, pobór (do wojska), obliczenie ludności za pomocą spisu.

Konsola *f.* podstawka przymocowana do ściany.

Konsole (consols) *f.* papiery publiczne wartościowe.

Konsolacya *ł.* pocieszenie pociecha; dzieci, potomstwo.

Konsolidacya *ł.* złączenie, ujednostajnienie, ugruntowanie.

Konsonans *ł.* całkowita zgodność tonów w muzyce.

Konsorcyum *ł.* towarzystwo, spółka.

Konspiracya *ł.* sprzysiężenie, spisek.

Konstabl *a.* policyant.

Konstatować *ł.* sprawdzać, stwierdzić.

Konstelacya *ł.* grupa gwiazd.

Konsternacya *ł.* zbicie z tropu, przerażenie, zakłopotanie, przestrach.

Konstrukcya *ł.* układ, budowa, wzór.

Konstrykcya *ł.* ściąganie się, ograniczenie.

Konstytuanta *f.* pierwsze zgromadzenie się towarzystwa, celem ukonstytuowania zarządu.

Konstytucya *ł.* ustawa państwowa, przyznająca obywatelom równość prawa bez względu na stan i majątek, tudzież udział w rządzie za pośrednictwem wybieralnych posłów.

Konstytuować *ł.* urządzać; ukonstytuować n. p. towarzystwo. wybrać zarząd i t. d.

Konsul *ł.* w starożytności najwyższy urzędnik rzeczypospolitej rzymskiej; we Francyi od r. 1800 — 1805. najwyższy urzędnik; przedstawiciel obcego państwa dla ochrony międzynarodowych interesów handlowych; konsulat urząd, biuro konsula.

Konsultacya *ł.* narada.

Konsumcya *ł.* spożycie, spotrzebowanie przez społeczeństwo wytworów np żywności; wycieńczenie ciała.

Konsument *ł.* spotrzebowujący, spożywający.

Konsumować *ł* spożywać, spotrzebowywać.

Konsyderacya *ł.* rozważanie, zastanowienie się.

Konsygnacya *ł.* wykaz, spis; konsygnować *ł.* spisać n. p. wysłane towary; trzymać w koszarach wojsko w pogotowiu.

Konsylium *ł.* narada (lekarska); konsyliarz, radca, lekarz.

Konsystencya *ł.* trwałość, moc, spójność.

Konsysterz *ł.* władza duchowna do załatwiania

spraw administracyi duchownej.

Konszachty *n.* tajemne porozumiewanie się.

Kontakt *ł.* zetknięcie się, związek z kim, połączenie.

Kontekst *ł.* związek myśli, wskazanie logicznego związku między poprzednimi a następnymi ustępami.

Kontemplacya *ł.* rozważanie, zastanowienie się; kontemplacyjny n. p. umysł, skłonny do rozważania, badania i zastanawiania się nad istotą rzeczy.

Kontenans *f.* postawa; przytomność umysłu; stracić kontenans, zmięszać sie.

Konterfekt *ł.* portret.

Kontestacya *ł.* potwierdzenie.

Kontorsya *ł.* przekręcenie; wykrzywienie twarzy.

Kontra *ł.* przeciw.

Kontrabas *ł.* bas o najniższym tonie.

Kontrabanda *f.* tajemny zprewóz towarów, przez granicę w celu uniknięcia opłaty cła; towary skonfiskowane przez straż akcyzową za przemytnictwo.

Kontradykcya *ł.* przeciwieństwo, sprzeczność.

Kontrahent *ł.* zawierający umowę.

Kontrakcya *ł.* ściągnienie, skrócenie.

Kontrakt *ł.* umowa, dokument pisemnej umowy.

Kontralt *w.* głos kobiecy niższy od altu.

Kontrapunkt *ł.* teorya muzyki, dotycząca harmonijnego układu i kombinowania tonów.

Kontrasekuracya *ł.* asekuracya wzajemna zakładów asekuracyjnych.

Kontrast *f.* przeciwieństwo, sprzeczność.

Kontrasygnować *ł.* położyć podpis po podpisie wystawiającego akt, stąd kontrsygnatura, drugi podpis (bez którego dokument mógłby być nieważnym.)

Kontrawencya *ł.* przestąpienie ustawy.

Kontrmina *ł.* podkop dla zniweczenia min nieprzyjacielskich; przen. fortele giełdowe dla osłabienia machinacyi strony przeciwnej.

Kontrola *ł.* nadzór, sprawdzenie; władza dozorująca; stąd kontrolor.

Kontrować *ł.* przeczyć.

Kontrowersya *ł.* spór, kwestya sporna (w nauce).

Kontrybucya *ł.* podatek jednorazowy, dodatkowy, opłata wojenna.

Kontrybuent *ł.* płacący podatek (kontrybucyę).

Kontumacya *ł.* niestawienie się przed sądem, zaoczność, wyrok zaoczny.

Kontur *ł.* szkic, zarys.

Kontuzya *ł.* uszkodzenie ciała powstałe skutkiem nacisku powietrza lub strzału.

Kontynent *ł.* ląd stały; kontynentalny odnoszący się do stałego lądu (a nie do wysp); stąd sysiem kontynentalny napoleoński, zakaz Napoleona zabraniający dowozu towarów angielskich na ląd stały

Kontyngens lub kontyngent *ł.* z góry umówiona ilość n. p. wojska lub potrzeb, które miasta lub kraje pewne mają dostarczyć; ilość umówiona rocznej produkcyi pewnych wytworów itp.

Kontynuacya *ł.* dalszy ciąg, przedłużenie; kontynuować *ł.* dalej jaką czynność prowadzić, ciągnąć naprzód.

Konweksyjny *ł.* wypukły.

Konwenans *f.* przyjęte formy towarzyskie, postępowanie, odpowiadające przyjętym formom towarzyskim; konwenansowy, dotyczący form towarzyskich.

Konwencya *ł.* ugoda, umowa.

Konwencyonalny *ł.* polegający na umowie, zwyczajem uświęcony, od dawna używany. pospolity.

Konweniować *ł.* zgadzać się w czem, przypadać do upodobania.

Konwent *ł.* zebranie zakonne, klasztor.

Konwersacya *ł.* rozmowa potoczna.

Konwersya *ł.* przemiana, zamiana, przejście na inną wiarę, zmiana stopy procentowej długu zaciągniętego przez państwo n. p. długu pewnego na inny korzystniejszy; konwertować *ł.* nawrócić, przemienić, zamienić; dług pewien zamienić na korzystniejszy pod względem opłaty procentów.

Konwertyta *ł.* nawrócony.

Konwikcya *ł.* przekonanie.

Konwikt *ł.* zakład, w którym przebywający mają wspólny stół, zwykle zakład naukowy.

Konwisarz *ł.* wyrabiający przedmioty cynowe.

Konwój *f.* oddział zbrojny, towarzyszący podróżnym lub taborowi.

Konwokacya *ł.* zwołanie, (w dawn. Polsce zwołanie sejmu na narady).

Konwulsye *ł.* drgawki, chorobliwe skurcze mięśni.

Kooperować *ł.* współdziałać, pomagać.

Kooptacya *ł.* dobranie, przyjęcie przez sam komitet lub wydział nowych członków ku przeprowadzeniu czynności.

Koordynować *ł.* uporządkować.

Kopia *ł.* odpis, naśladowanie; rodzaj piki (broń).

Kopiować *ł.* odbijać, przepisywać, odrysowywać.

Kopiał, księga do kopiowania listów, rachunków itp.

Kopulacya *ł.* ślub, połączenie.

Kopuła *ł.* półkuliste sklepienie, tworzące szczyt gmachu.

Koramizować *ł.* (od słowa „coram" wobec) podpisać jakiś dokument (n. p. w charakterze bądź świadka formalnego, bądź też w charakterze współuprawnionego do podpisywania dokumentów).

Koran *arab.* święta księga Mahometan.

Kord *pers.* pałasz, szabla.

Kordon *f.* pas graniczny, granica.

Kordonek, jedwab grubo skręcony do obszywek i robót kobiecych.

Kordyalny *ł.* serdeczny, poufny.

Kordyał *ł.* napój orzeźwiający.

Korekta, korektura *ł.* poprawa błędów (n. p. drukarskich).

Korelacya *ł.* wzajemny stosunek.

Korepetycya *ł.* wspólne powtarzanie lekcyi pod kierunkiem korepetytora (uczącego), wspólna nauka powtarzająca.

Korespondencya *f.* pisanie, zbiór listów; korespondować *f.* utrzymywać listowne stosunki, odpowiadać.

Korespondent *f.* piszący listy; handlowy pomocnik, prowadzący korespondencyę; członek pozamiejscowy towarzystw naukowych; współpracownik pism peryod.; korespondentka, kobieta pełniąca funkcyę korespondenta; karta pocztowa, odkrytka, pocztówka.

Kornet *f.* podchorąży; dawny czepiec kobiecy.

Korniszon *f.* mały niedojrzały ogórek marynowany (kwaszony).

Korporacya *ł.* zgromadzenie, cech, stowarzyszenie.

Korpulencya *ł.* otyłość.

Korpulent, korpulentny *ł.* tłusty, otyły.

Korpus *ł.* dosł. ciało; część ciała od szyi do nóg; oddział armii złożony z wszelakiego rodzaju broni, składający się zwykle z 2 lub 3 dywizyi.

Korsarz *f* rozbójnik morski.

Kortezy *hiszp.* (poch. od „corte“ = dwór) zgromadzenie stanów w Hiszpanii i Portugalii.

Korupcya *ł.* psucie się, gnicie ciała, moralne zepsucie, sprzedajność, przekupstwo.

Koryfeusz *g.* przewodnik chóru, (przen.) znakomitość w naukach lub sztuce.

Korygować *ł.* poprawiać.

Korynckí styl p. styl.

Kosmetyka *g.* sztuka upiększania, podnoszenia piękności ciała; kosmetyki *g.* upiększające środki.

Kosmiczny *g.* dotyczący wszechświata.

Kosmogonia *g.* nauka o powstaniu świata; kosmografia *g.* opisanie świata; kosmologia *g.* nauka o budowie i naturze wszechświata.

Kosmopolita *g.* obywatel, kierujący się zasadą: gdzie dobrze, tam ojczyzna (ubi bene, ibi patria), uważający świat za ojczyznę; kosmopolityzm, teorya o obywatelstwie całego świata, zasada „gdzie dobrze, tam ojczyzna“, połączona z obojętnością na sprawy swego kraju.

Kosmorama *g.* rodzaj panoramy, przedstawiającej malownicze widoki.

Kosmos *g.* świat, wszechświat.

Kostyczny *f.* złośliwy, szyderczy, uszczypliwy.

Kostyum *f.* ubiór, strój właściwy pewnej epoce, narodowi lub stanowi.

Koszenila *f.* owad z rodziny czerwców, służący do wyrabiania purpurowej farby.

Kotara *tat.* namiot, zasłona nad łóżkiem.

Koterya *f.* tyle co klika; łagodniejsze od tego wyrazu, ale mimo tego

ujemne określenie jakiegoś stronnictwa lub związku osób dla pewnego celu się łączących; stąd koteryjny

Kotować *f.* numerować (n. p. akta), położyć cenę na co; wciągnąć do cennika giełdowego (ceduła kursów), stąd papiery kotowane, papiery wartościowe, których kurs prowadzi giełda w ewidencyi.

Koturn *g.* wysokie teatralne obuwie starożytnych aktorów greckich; stąpać na koturnach, przesadzać, grać rolę, używać napuszystego stylu.

Kotylion *f.* walc z figurami tanecznemi.

Kozeta *f.* mała kanapka.

Kraby *hol.* gatunek raków.

Krach *n.* trzask; liczne i nagłe bankructwa w jednym czasie, wywołujące popłoch na giełdzie.

Kraniologia *g.* nauka o czaszce; kranioskopia *g.* nauka wnosząca z budowy czaszki o władzach umysłowych i charakterze człowieka.

Krater *g.* otwór wulkanu.

Kreacya *ł.* tworzenie, utwór.

Kreatura *ł.* stworzenie zw. w znaczeniu pogardliwem: człowiek, którego urzędnikiem lub dygnitarzem uczyniły nie zasługi, lecz protekcya.

Kredyt *ł.* zaufanie, udzielanie pożyczki; stosunek zobowiązań pieniężnych.

Kredytywa *f.* akredytywa, list uwierzytelniający, piśmienne pełnomocnictwo, dawane posłom uwierzytelnionym przy obcych dworach.

Kremacya *ł.* palenie zwłok, ludzkich; krematoryum, zakład do palenia zwłok ludzkich.

Kreole *h.* dzieci Europejczyków urodzone w gorących krajach Ameryki.

Kreować *ł.* wybierać, mianować; kreować posadę lub urząd, tworzyć.

Kreozot, olej trujący znajdujący się w smole drzewnej, używany jako środek przeciw zgniliźnie.

Krepa *f.* ciężka gaza czarna, oznaka żałoby.

Krescencya *ł.* (wzrost), plon zboża, urodzaje.

Kretyn *f.* człowiek małego wzrostu i upośle-

dzony na umyśle, idyota; stąd kretynizm.

Krezus, król Lidyi, sławny z bogactw; stąd przen. bogacz.

Krimen *ł.* zbrodnia.

Kronika *g.* historya porządkiem lat (chronologicznym) pisana; kronikarz, autor kroniki.

Krucyaty *ł.* wojny krzyżowe.

Krucyfiks *ł.* krzyż z wyobrażeniem zawieszonego na nim Chrystusa.

Krup *f.* silne zapalenie krtani, dławiec.

Krupier *f* pomocnik trzymającego bank w zakładach gry.

Kryminalista *ł.* uczony badacz zbrodni i prawa karnego; niewł. używane też w znaczeniu tem, co kryminalnik tj. zbrodniarz więzieniem karany; kryminał *ł.* więzienie.

Krypta *g.* kaplica podziemna, grobowce podziemne.

Kryptografia *g.* pisanie pismem tajemnem; kryptogram, pismo zrozumiałe dla wtajemniczonych.

Kryptonim *g.* autor, ukrywający swe nazwisko, podpisujący się n. p. pierwszymi literami lub innymi znakami.

Krystalizacya *g.* własność minerałów przybierania regularnych kształtów i tworzenia w ten sposób przyrodzonych kryształów.

Kryterium *g.* istotne oznaki (cechy), służące za podstawę do wydania sądu.

Krytyczny *g.* ściśle naukowo rzecz rozbierający; niepomyślny, przykry.

Krytyka *f.* ocena, sąd naukowy o czemś.

Krytykować *g.* oceniać, wydawać sąd naukowy.

Kryzys *g.* chwila decydująca i okoliczności, rozstrzygające o obrocie rzeczy; przesilenie się choroby; przesilenie społeczno-gospodarcze w produkcyi i t. p.

Ksantypa *g.* żona Sokratesa sławna z złośliwości i swarów; stąd przen. zła żona, kłótliwa kobieta, jędza.

Ksylofon *g.* cymbałki z drewienek na wiązkach słomkowych.

Ksylograf lub ksyloglif *g.* snycerz, rzeźbiarz (w drzewie).

Ksylografia *g.* sztuka robienia drzeworytów.

Kubiczny *g.* sześcienny.

Kulinarny *ł.* dotyczący kuchni.

Kulisy *f.* ściany ruchome, tworzące boczne dekoracye teatralnej sceny; za kulisami, skrycie; kulisa, część giełdy, gdzie zawierają interesa giełdziarze, nie należęcy do giełdy t. z. kuliserzy.

Kulminacyjny punkt *ł.* punkt, stopień najwyższy, najważniejsza chwila.

Kult *ł.* cześć religijna; kulturkampf *n.* przezwisko walki religijnej, wszczętej przez Bismarka przeciw kościołowi katolickiemu.

Kultura *ł.* umiejętna uprawa roli; oświata; kulturträger, (niosący oświatę n.) u nas w pogardliwem znaczeniu nazwa Niemców i innych, narzucających swą oświatę i język.

Kulturkampf *n.* patrz wyżej **Kult.**

Kumulacya *ł.* nagromadzenie, równoczesne piastowanie kilku urzędów.

Kumys *tat.* napój z kobylego mleka.

Kunktacya *ł.* zwlekanie, ociąganie się; w taktyce, unikanie bitwy, dręczenie przeciwnika unikaniem orężnego zetknięcia się; kunktator, zwlekający (umyślnie).

Kurantowy zegar, grający.

Kupido *ł.* kupidyn; amor, bożek miłości.

Kuplerstwo *f.* stręczenie do niemoralnych czynów n. p. do nierządu, rajfurstwo.

Kuplet *f.* wierszyk, piosnka wesoła okolicznościowa.

Kupon *f.* odcinek; przekaz na procenty, dołączany do papierów wartościowych, za okazaniem którego otrzymuje się wypłatę płynnego procentu.

Kuracya *ł.* leczenie.

Kurant *f.* (bieżący), monata obiegowa; arya, śpiewka, kurantowy zegar, grający.

Kuratela *ł.* opieka nad pełnoletnimi, urzędownie rozciągnięty nadzór nad osobą i jej majątkiem n. p. nad marnotrawcą, kretynem, obłąkanym; **kurator** *ł.* opiekun, zawiadujący sprawami osób oddanych pod kuratelę, zawiadowca spraw fundacyi naukowych, dobroczynnych i t. p. zostających w takim razie pod kuratoryą.

Kuraż *f.* (courage) odwaga, śmiałość.

Kurenda *ł.* okólnik, pismo obiegowe (zw. kościelne kurendy biskupie).

Kurja *ł.* nazwa klas w starożytnym Rzymie; kurja apostolska, dwór papieski; kurja wyborcza, klasa wyborców n. p. w Austryi.

Kurhan *pers.* mogiła.

Kurs *ł.* bieg, jazda, cena obiegowa; cena papierów wartościowych notowanych na giełdzie.

Kurscryczny *ł.* szybki, pospieszny, n. p. czytanie, wykład naukowy nie przerywany wyjaśnieniami.

Kursywa *ł.* rodzaj druku podobny do pisanych liter.

Kurtaż *f.* (courtage) wynagrodzenie, należące się stręczyczycielowi giełdowemu.

Kurtuazya *f.* uprzedzająca grzeczność, dworskość.

Kurtyna *f.* zasłona sceny.

Kurtyzanka *f.* dworaczka, zalotnica, nierządnica.

Kurya *ł.* obacz kurja.

Kurjer *f.* goniec; kuryerski *f.* szybko pędzący n. p. pociąg.

Kustosz *ł.* pilnujący, dozorujący, urzędnik biblioteczny lub muzealny.

Kwadra *ł.* takie położenie księżyca wobec ziemi, iż oświetlony jest przez słońce od strony ziemi, tylko do połowy tarczy czyli na czwartej części powierzchni.

Kwadrant *ł.* czwarta część koła i łuku koła podzielonego na stopnie; przyrząd do mierzenia kątów.

Kwadrat *ł.* czworobok umiarowy o równych bokach; kwadratura koła, problem naukowy, „zadanie niemożliwe do rozwiązania.“

Kwadrować *ł.* przypadać stosować się.

Kwakier *a.* (dosł. drzący), sekta religijna protestancka.

Kwalifikacya *ł.* uzdolnienie; dowody tegoż uzdolnienia do pewnych czynności n. p. do urzędowania.

Kwantum *ł.* ilość czegoś, mnogość.

Kwarantana *f.* miejsce i czas przeznaczony na zatrzymanie się osób, zwierząt tudzież przechowanie przedmiotów pochodzących z krajów dotkniętych zarazą.

Kwarta *ł.* czwarta część (n. p. garnca), nazwa czwartego tonu licząc od zasadniczego (w muzyce), rodzaj cięcia w szermierce.

Kwartał *ł.* czwarta część roku; dzielnica miasta.

Kwartet *ł.* utwór na cztery głosy, lub 4 instrumenty.

Kwatera *ł.* mieszkanie wojskowe; leże wojskowe; stąd kwaterować, kwaterunek.

Kwaterno *ł.* cztery numery (w loteryi liczbowej.)

Kwef *tur.* zasłona twarzy u kobiet na wschodzie.

Kwerenda *ł.* poszukiwanie, szperanie.

Kwesta *ł.* zbieranie datków na rzecz biednych, na klasztor i t. p. cele; kwestarz, chodzący po kweście.

westya *ł.* pytanie, rzecz do rozstrzygnięcia; kwestyonaryusz lub kwestyonarz, zbiór, szereg pytań rozesłany do różnych osób lub też przedłożony komuś, celem uzyskania odpowiedzi; kwestyonować *ł.* podawać w wątpliwość, zatrzymać urzędownie rzecz jakąś przy przewozie lub sprzedaży jako podejrzaną.

Kwietyzm *ł.* szukanie szczęścia w spokoju, bezczynności; obojętność.

Kwinta *w.* piąty ton od głównego; jedna ze strun skrzypcowych.

Kwinterno *ł.* pięć numerów (w loteryi liczbowej).

Kwintesencya *ł.* najsilniejszy wyciąg, treść sama, istota rzeczy.

Kwintet *w.* kompozycya na 5 głosów, lub tyleż instrumentów.

Kwirynał *ł.* i *wł.* pałac królewski w Rzymie; dwór włoski.

Kyrie elejson *g.* Panie zmiłuj się!

L.

L. cyfra rzymska = 50.

Labirynt *g.* nazwa mitycznej budowli o ogromnej ilości sal i krużganków na wyspie Krecie, którą Dedal sztukmistrz dla króla Minosa miał zbudować; z budynku niepodobna było znaleźć wyjścia, stąd przen. sprawa lub rzecz zawikłana, nierozwiązalna; gmach, w którym się można zabłąkać.

Laborant *ł.* pracujący w laboratoryum.

Laboratoryum *ł.* pracownia zw. chemiczna.

Lacrima Christi *ł.* „Łza Chrystusa“, lekkie wino z południowych Włoch.

Lacrimoso lub lagrimoso *w.* w muzyce, łzawo, żałośnie.

Lady *a.* (ledi) pani, dama w Anglii.

Laguny *w.* bagniste niziny na wybrzeżu Adryatyku tworzące wysepki i kanały.

Laik *ł.* braciszek zakonny; człowiek nie mający dokładnego pojęcia o pewnej sprawie lub nauce.

Laissez faire, laissez passer (aller) *f.* (lese fer, lese pase), zasada ekonomiczna, żądająca swobody konkurencyi.

Lakmus *ł.* błękitnik, niebieski barwnik roślinny; łakmusowy papier, papier nasycony sokiem błękitniku, przybierający w kwasach czerwoną barwę.

Lakonicznie *g.* zwięźle, krótko, węzłowato; lakonizm *g.* sposób jędrnego a krótkiego wypowiadania myśli.

Laktometr (laktoskop) *g.* przyrząd do mierzenia dobroci mleka.

Lama *tybet.* mongolski kapłan Buddy; rodzaj materyi przetykanej złotem lub srebrem; tkanina wełniana; obłamowanie sukni (stąd lamować); zwierzę tybetańskie.

Lament *ł.* krzyk boleści, skarga, użalanie się, stąd lamentacye, lamentować.

Lampas *tur.* pas odmiennego koloru n. p. u spodni, u czapki itp.

Lamperya *ł.* obicie dolnej części ściany deszczułkami, lub pomalowanie ciemniejszą farbą.

Lampion *ł.* mała lampka do illuminacyi.

Lamus *n.* budynek murowany, od ognia zabezpieczony, służący do przechowania rozmaitych rzeczy.

Lanca *f.* pika ułańska z chorągiewką.

Lancet *f.* nożyk do operacyi chirurgicznych.

Landara *w.* stara kareta podróżna.

Lando *f* powóz długi o jednakowo szerokich siedzeniach.

Landszturm *n.* pospolite ruszenie.

Landwera *n.* obrona krajowa.

Lankastra metoda *a.* metoda pedagogiczna wzajemnego uczenia się dzieci.

Lansady *f.* łukowe skoki konia, (skoki szczupakiem).

Lansier *f.* ułan; taniec francuski.

Laparotomia *g.* cięcie cesarskie.

Lapidarny styl *ł.* krótki a zwięzły sposób wyrażania się i pisania.

Lapis infernalis f. kamień piekielny do wypalania „lapisowania“ ciała (azotan srebra).

L' appetit vient en mangaent *f.* (lapeti wię an manżan) apetyt wzmaga się wraz z jedzeniem.

Lapsus calami *ł.* błąd pióra, popełniony przez pospiech lub nieuwagę.

Lapsus linguae *ł.* mimowolny błąd w mowie.

Lary i penaty *ł.* mityczne opiekuńcze duchy domu; ognisko domowe.

Larghetto *w.* nieco zwolna (w muzyce).

Largo *w.* zwolna.

Largo assai *w.* całkiem wolno, uroczyście.

Lari fari *ł.* niedorzeczność, brednie.

Larum *f.* alarm.

Larwa *ł.* poczwarka owadu, straszydło, widmo.

Laryngoskop *g.* wziernik krtani.

Lasciate ogni speranza *w.* porzućcie wszelką nadzieję. (Z Boskiej Komedyi Danta).

Laserować, (wyrażenie malarskie), pociągnąć rozrzedzoną farbą na białem lub srebrnem tle, tak by barwa tła przeglądała.

Lasso, Lazo, *hiszp.* rzemień długi z kulą, służący do chwytania zwierząt.

Lat not least *a.* (let not list) ostatni, ale nie najgorszy.

Lateralny *ł.* boczny, poboczny, postronny.

Laterować *ł.* zliczać sumę cyfr jednej strony celem przeniesienia na drugą.

Latryna *ł.* dół przeznaczony na odchody, wychodek.

Latyfundya *ł.* wielkie dobra ziemskie.

Latynizmy *ł.* zwroty właściwe językowi łacińskiemu.

Laur *ł.* wawrzyn, którym wieńczono bohaterów, stąd laury, tryumfy.

Laureat *ł.* uwieńczony za odznaczenie się w naukach lub sztuce.

Lawa *w.* stopiona masa wydobywająca się z wulkanów.

Laweta *f.* osada działa (armaty) z przyrządem do kierowania.

Lawina *n.* ogromna masa śniegu staczająca się z gór.

Lawirować *n.* żeglować przy przeciwnym wietrze w zygzak, aby nie stracić kierunku, działać ostrożnie a przebiegle.

Lawn-tennis *a.* gra ogrodowa w piłki, podbijane t. zw. rakietami.

Lawować *ł.* nakładać rozwodnioną farbą lub tuszem rysunki.

Lazaret *ł.* szpital.

Lazaroni *w.* żebracy w południowych Włoszech.

Lazur *ł.* minerał; błękitna, lazurowa barwa, błękit.

Lażować, folgować, pobłażać (w grze w karty).

Leader *a.* (lider) przodownik na wyścigach cyklistów.

Legacya *ł.* poselstwo.

Legalizować *ł.* urzędownie potwierdzić prawdziwość n. p. podpisu, uwierzytelnić, prawnie uznać; legalizacya, prawne uwierzytelnienie np. podpisu przez urząd lub przez notaryusza.

Legalny *ł.* prawny, zgodny z prawem.

Legat *ł.* poseł papieski; zapis, jako rozporządzenie ostatniej woli.

Legato *w.* grać łącząc i zlewając tony.

Legatura *ł.* przymieszanie nieszlachetnego metalu do szlachetnego.

Lege artis *ł.* według prawideł sztuki, po mistrzowsku.

Legenda *ł.* opis zdarzenia z życia świętego, podanie pełne cudowności.

Leggiero *w.* lekko, bez nacisku (w muzyce).

Legia *ł.* oddział wojska; legia honorowa, instytucya orderu legii: **le-**

Legion, wielki oddział wojska złożony z ochotników, nie wchodzący w skład armii stałej.

Legionista *ł.* dawny żołnierz polski, należący do legionów, będących w służbie francuskiej.

Legislacya *ł.* prawodawstwo; legislatura i legislatywa *f.* władza, ciało prawodawcze.

Legitymacya *ł.* udowodnienie tożsamości osoby na podstawie dokumentów; wykonanie praw pewnych, stąd **legitymować się** *ł.* praw swoich dowodzić, wykazywać się dokumentami.

Legitymiści *f.* we Francyi, zwolennicy dziedzicznej monarchii.

Legować *ł.* zapisać, przekazać.

Lekcya *ł.* wykład przedmiotu, wyjątki z pisma św.

Leksykograf *g.* autor słownika; leksykografia *g.* układanie słowników; leksykologia *g.* nauka o pochodzeniu, znaczeniu i używaniu wyrazów, **leksykon** *g.* słownik wyrazów z podaniem ich znaczenia.

Lektor *ł.* czytający, tytuł profesorów języków nowoczesnych na uni-

wersytecie; **lektura**, czytanie, czytelnictwo.

Lektyka *ł.* krzesło lub kanapka nakryta do noszenia ludzi.

Lelum-Polelum, starosłowiańskie bóstwo; przen. ślamazarność, niedołęstwo.

Lemma *a.* założenie, zdanie bez dowodzenia, przyjęte z pewnej nauki; pewnik.

Lenno *n.* średniowieczne prawo panów t. zw. „lennych“ nad gruntami lenników; lennictwo, dobra lenne; lenny, hołdowniczy.

Lentando *w.* (w muzyce) zwalniając.

Lente *ł.* powoli, ze spokojem.

Leptograficzne pismo *g.* drobniutkie pismo.

Le roi est mort, vive le roi *f.* (lö rua e mor, wiw lö rua) król umarł, niech żyje król! (powitanie nowowstępującego na tron monarchy.)

Les extremes se touchent *f.* (le zekstrem se tusz) ostateczności stykają się; przeciwieństwa schodzą się często; łacińskie „extrema se tangunt.“

Letarg *g.* śmierć pozorna.

L' état c' est moi *f.* (leta se mua) państwo to ja! słowa Ludwika XIV.)
Lete *g.* mityczna rzeka zapomnienia.
Leukopatya *g.* blednica.
Lewant *w.* kraje wschodnie, Turcya azyatycka; lewantyński handel, handel z krajami wschodnimi.
Lewar *ł.* przyrząd do podnoszenia ciężarów; przyrząd do przelewania płynów.
Lewiatan *hebr.* olbrzymi potwór morski.
Lex talionis *ł.* prawo odwetu.
Libacya *ł.* ofiara z wina u starożytnych; nadmierne picie wina.
Libella *ł.* waga do oznaczania poziomu; ważka (owad).
Liberalizm *ł.* wolnomyślność, dążenie do swobód obywatelskich; liberalny, wolnomyślny.
Libertyn *ł.* niedowiarek, rozpustnik.
Liberum veto *ł.* prawo możności zerwania uchwał sejmowych przez jednego posła za pomocą założenia t. zw. „veto" (w Polsce).
Liberya *f.* ubranie służby.
Libracya *ł.* wahanie się.
Librecista *ł.* układający tekst do oper; libreto *w.* tekst czyli słowa do opery.
Licencya *ł.* wolność; licentia poetica, wolność poetycka w używaniu niezwykłych form lub w budowie wiersza.
Licet *ł.* wolno, jest dozwolone.
Liceum *g.* średni zakład naukowy, gimnazyum.
Licytacya *ł.* publiczna sprzedaż polegająca na przetargu, publiczny przetarg; licytant, stający do licytacyi.
Lieutenant *ł.* (lejtnant) podporucznik.
Liga *f.* związek, przymierze.
Ligato *w.* w muzyce: w sposób łączący tony.
Likier *f.* wódka słodka, zaprawna.
Likwidacya *ł.* obrachunek należytości, ostateczne obliczenie; stąd likwidacyjna komisya, likwidacyjny termin, t. j. czas sądownie wyznaczony wierzycielom do zgłaszania się z pretensyami; likwidacyjne listy, papiery wartościowe, stanowiące odszkodowanie właścicieli ziemskich za uwłaszczenie włości

wreszcie „likwidować", wykazać dowodami swą pretensyę, uznać płynność pretensyi; także: zwijać interes
Likwor *ł.* płyn; likwory, wódki słodkie.
Liliput, człowiek bajecznie mały.
Liman *tur.* szerokie, błotniste ujście rzeki.
Limfa *ł.* płyn bezbarwny składem do krwi podobny krążący w organizmie w limfatycznych naczyniach (rureczkach); krowianka; limfatyk, człowiek, u którego w organizmie przeważa limfa, człowiek powolnego usposobienia.
Limitować *ł.* ograniczyć ścisle, oznaczyć, ustanowić. odroczyć.
Lincz także Linch (*ang.* Lynch) wyrok doraźny ludu i doraźna kara zwykle przez powieszenie; stąd linchować, doraźnie ukarać śmiercią.
Lingwista *ł.* znawca i badacz języków.
Lingwistyka *ł.* znajomość i badanie języków.
Linia demarkacyjna *f.* linia odgraniczająca.
Liniowe wojsko, wojsko regularne; liniowe okręty, okręty wojenne.
Linoleum *ł.* mięszanina mielonego korka i kauczuku, używana na chodniki.
Lir *w.* moneta obiegowa włoska równa się 1 fr.
Limited *a* (limid) przy spółce wytwórczej lub handlowej znaczy „z ograniczoną poręką".
Lira *g.* starodawny muzyczny instrument; symbol poezyi; liryczny uczuciowy, pełen uczucia; poezya liryczna, opiewająca przeważnie uczucia; liryk *g.* poeta liryczny.
Literalny *ł.* dosłowny.
Literat *ł.* pisarz, artysta, żyjący z prac literackich, uczony pracownik na polu piśmiennictwa; literatura *ł.* ogół piśmiennych utworów, odźwierciedlających życie duchowe i rozwój oświaty narodu.
Litkup *n* w zwyczaju będący poczęstuuek po dokonanem kupnie.
Litochromia *g.* litografowanie barwnych obrazów — tyle co chromolitografia.
Litofania *g.* sztuka wyrabiania na półprzeźroczystych obrazów na porcelanie.

Litoglifika *g.* sztuka rzeźbienia na kamieniach.
Litograf *g* rysownik, rytownik na kamieniu, tudzież ogólnikowo: pracujący w litografii, właściciel zakładu litograficznego.
Litografia *g.* sztuka rytownicza na kamieniu; przemysł (artystyczny), polegający na rozmnażaniu za pomocą płyt kamiennych utworów sztuki, pisma itp.; zakład, w którym odbijają pismo i ryciny sposobem litograficznym.
Litoralny *ł.* n. p. kraj nadbrzeżny.
Litotomia *g.* wydobycie kamienia (w chirurgii).
Litura *ł.* wykreślenie, zatarcie pisma.
Liturgia *g.* porządek odprawiania nabożeństwa wraz ze wszystkimi, odnoszącymi się doń przepisami; liturgiczny, dotyczący nabożeństwa; liturgika, opisanie i wyjaśnienie obrzędów kościelnych.
Liwerant *n.* przedsiębiorca, dostawca hurtowny (zw. dla wojska), stąd liwerować, liwerunek.
Lloyd *a.* instytucya morskich ubezpieczeń i żeglugi parowej.

Loco *ł.* w miejscu.
Logarytm *g.* w matematyce szukany wykładnik potęgi liczby stałej ze względu na liczbę daną; tablice logarytmów, wykaz obliczonych logarytmów.
Logiczność *ł.* ścisłość myślenia i rozumowania; logiczny *g.* odpowiedni prawidłom rozumnego myślenia; logika *g.* nauka badająca i podająca prawidła rozumnego myślenia, (myślenie).
Logogryf *ł.* zagadka głoskowa, polegająca na przestawieniu głosek i zgłosek.
Lojalność *f.* trzymanie się ustaw, wierność, prawość; lojalny *f.* trzymający się ustaw, wierny, prawy.
Lokacya *l.* umieszczenie; zamieszczenie na wyższem lub niższem miejscu w klasyfikacyjnym spisie uczniów.
Lokal *ł.* mieszkanie.
Lokalizować *ł.* umiejscowić; ograniczyć na pewne miejsce np. ogień.
Lokalny *ł.* miejscowy.
Lokomobila *ł.* motor parowy (maszyna parowa), dająca się przewozić-

Lokomocya *ł.* zmiana miejsca; lokomocyjny *ł.* ułatwiający przenoszenie się z miejsca na miejsce.
Lokomotywa *ł.* motor parowy, poruszający się z miejsca na miejsce; parowóz, parochód.
Lokować *ł.* umieszczać, ustawić, umieszczać kapitały na procenty.
Lokucya *ł.* sposob wyrażania się.
Lombard *w.* zakład zastawniczy.
Lont *n.* sznurek nasycony palną materyą, służący do zapalania broni palnej (dawnej), materyi wybuchowych, min i t. p.
Lord *a.* tytuł szlachty wysokiej w Anglii; Lord major (lord mer) burmistrz Londynu.
Loreta *f.* dama półświata.
Los *n.* przeznaczenie, zdarzenie, przygoda, dola; szczęście i nieszczęście; bilet loteryjny.
Lotto, loterya *w.* gra publiczna, w której stawiający na pewien numer w stosunku do stawki zyskuje prawo do wygranej.
Lotus (lotos) lilia wodna Nilowa, która występuje jako motyw w wielu ozdobach rzeźbionych i malowanych.
Louvre *f.* (luwr) dawny pałac królewski w Paryżu, mieszczący liczne zbiory sztuk pięknych.
Lowelas *f.* uwodziciel,
Loża *f.* przegródka dla widzów w teatrze; loża masońska, miejsce zgromadzenia wolnych mularzy.
L. s. (Loco sigilli) *ł.* miejsce pieczęci; miejsce na odpisie, odpowiadające temu miejscu w oryginalnym dokumencie, gdzie się pieczęć znajduje.
Lubryka *ł.* czerwono tlenkiem żelaza zabarwiona kredka używana przez stolarzy.
Lucyper *ł.* szatan; wódz szatanów.
Lucida intervalla *ł.* patrz dilucida.
Ludwisarnia, fabryka, w której odlewają działa, moździerze, dzwony i t. p.
Luidor *f.* moneta złota 20 franków.
Luka *n.* otwór, dziura, wyłom, brak czego.
Lukratywny *ł.* zyskowny, korzystny.
Luksus *ł.* zbytek, przepych.

Lukubracya *ł.* nocna naukowa praca.
Lukulusowa uczta *ł.* przen. bardzo zbytkowna uczta.
Lumen *ł.* światło, przen. człowiek bardzo światły; luminarz *ł,* znakomity.
Lunacye *ł.* zmiany księżyca.
Lunatyk *l.* człowiek chodzący we śnie po nocy przy świetle księżyca; lunatyzm, chorobliwy stan, objawiający się chodzeniem we śnie.
Lunch *a.* (lôncz) drugie śniadanie, przekąska.
Luneta *f.* dalekowidz, przyrząd optyczny „przybliżający“ oddalone przedmioty.
Lupa *f.* soczewka powiększająca, służąca do rozpatrywania drobnych przedmiotów.
Lustracya *ł.* przegląd, rewizya; stąd lustrować.
Luzować *n.* zmieniać np. żołnierza na posterunku.
Luzak, sługa obozowy.
Lynch *a.* ob. Lincz.

Ł.

Ł. znaczy funt sterling. 10 zł. w. a.
Łaszt *n.* miara = 1865 litrom; waga okrętowa = 1865. klg.

M.

M. cyfra rzymska znacząca 1000.
M' skróc. **Mac** *a.* syn, wyraz przychodzący często na początku nazwisk szkockich n. p. M' Donald, syn Donalda
M = metr; m. skrócone masc.
Maceracya *ł.* rozmiękczenie, wymoczenie; macerować, moczyć, miękczyć, czynić kruchem; wymacerowany, wymoczony; wyniszczony.
Machiawelizm *w.* przebiegłe i przewrotne postępowanie.
Machina *ł.* przyrząd, służący do odpowiedniego skierowywania i oszczędzania siły, do przenoszenia jej, tudzież do wytwarzania.
Machinacya *ł.* podstępne działanie, knowanie, matactwo.
Machinalnie *ł.* bezwiednie np. poruszać się, działać.
Madame *f.* pani.
Mademoiselle *f.* (madmuazel) panna.

Made (med) *a.* zrobiony, fabrykowany in... w jakimś kraju: wyrób tego lub owego kraju.
Madonna *w.* obraz Najś. Panny.
Madras, półjedwabna tkanina.
Madrygał *f.* krótki wierszyk żartobliwej treści, zawierający dowcipny komplement i t. p.
Madziar, Madyar, Węgier.
Maestoso *w.* wzniośle, uroczyście, majestatycznie,
Maestro *w.* mistrz.
Mafja *w.* tajne stowarzyszenie przemytników i rozbójników w Sycylii.
Ma foi *f.* (ma fua) na honor, doprawdy.
Mag *pers.* astrolog, czarnoksiężnik.
Mag. skrócony wyraz Magister.
Magazyn *f.* skład większy, magazynier, zarządzający składem.
Magia *g.* sztuka czarnoksięska; sztuka wywoływania zdumiewających zjawisk z pomocą fizyki i chemii; magiczny *g.* czarodziejski; magik *g.* biegły w sztukach magicznych.
Magister *ł.* stopień naukowy uniwersytecki.
Magistrat *ł.* władza, zwierzchność gminna miasta; budynek, mieszczący w sobie zwierzchność miasta; magistratura *ł.* władza zwierzchnia; urząd.
Magna charta *ł.* dokument stanowiący podstawę konstytucyi angielskiej z r. 1215.
Magnat *ł.* wielki pan; bogacz.
Magnaterya *ł.* zasobna arystokracya.
Magnes *ł.* odmiana żelaza, posiadająca własność przyciągania metali; przenośnie przedmiot przyciągający; magnesować *ł.* udzielać żelazu własności magnesu (przyciągania); magnesowa igła, metalowa strzałka osadzona na osi pionowej, zwracająca się końcem stale ku północy i służąca do rozpoznania stron świata; magnetyczny *ł.* przyciągający; magnetyzm *ł.* zjawiska siły magnetycznej; t. zw. magnetyzm zwierzęcy oznacza ogół zjawisk połączonych ze snem sztucznym; zjawiska te znane są pod nazwą mesmeryzmu; magnetyzować *ł.* wprawiać

w t. z. sen magnetyczny.

Magnificus *ł.* dostojny, tytuł rektora uniwersytetu; magnifika *ł.* pani, kobieta okazała, wystrojona; żona (w żartobliwem znaczeniu).

Mahabharata *ind.* poemat indyjski epiczny zawierający 100.000 wierszy.

Mahdi *arab.* prorok, przewódca wojny religijnej w Egipcie.

Mahometanizm *arab.* religia ustanowiona przez Mahometa; Islam.

Majestat *ł.* wielkość, wspaniałość, godność majestatyczny *ł.* wspaniały.

Majoliki *w.* naczynia gliniane, powleczone białą lub kolorową emalią.

Majones *f.* (właściwie) piana z bitej oliwy; sos, potrawa w sosie.

Major *ł.* wyższy stopień oficerski.

Majorat *ł.* przez władzę uznane prawo familijne, mocą którego majątek przechodzi niepodzielnie na najstarszego syna lub najbliższego krewnego; posiadłość, przywiązana do tegoż prawa.

Major domus *ł.* marszałek domu.

Majorowa tonacya w muzyce, tonacya lub gama o wielkiej tercyi, składającej się z dwóch całych tonów; dur.

Majorytet *ł.* większa liczba głosów, przewaga; stąd *majoryzować*, przewagą swą innych przygnębiać.

Makadamizacya *a.* system budowania dróg z kamieni drobno tłuczonych.

Makaronizm *w.* styl, sposób mówienia, polegający na mięszaniu cudzoziemskich zwrotów i wyrażeń do ojczystej mowy; okres makaroniczny — w literaturze polskiej, zakażony makaronizmem. (od połowy 17. do poł. 18. w.)

Makata *arab.* drogie obicie z tkaniny jedwabnej, przetykanej srebrem lub złotem.

Makintosz *a.* materya nieprzemakalna, płaszcz z tejże materyi.

Makrobiotyka *g.* sztuka długiego życia; zachowanie przepisów hygieny ciała i ducha.

Makrologia *g* rozwlekłość mowy.

Maksyma *ł.* zasada, zdanie, wypowiadające jakąś zasadę.

Maksymalnie *ł.* najwyżej, najwięcej, o ile można.

Makulatura *ł.* papier zepsuty nieudałem pismem lub drukiem; pierwsze odciski na prasie drukarskiej, które się wyrzuca, tudzież nieudałe druki; stąd papier na nic nie przydatny, chyba do obwijania przedmiotów.

Mala fide *ł.* w złej wierze.

Mal a propos *f.* nie w porę.

Mala nota *ł.* zła kreska.

Malarya *w.* rodzaj febry.

Maleficium *ł.* zbrodnia.

Malentendu *f.* (malantandiu) nieporozumienie.

Male parta *ł.* źle nabyte rzeczy; majątek nieuczciwie nabyty.

Maligna *ł.* silna gorączka połączona z majaczeniem.

Malkontent *f.* niezadowolony ze stosunków n. p. politycznych lub lub społecznych.

Maltretować *f.* źle się z kimś obchodzić.

Maltuzyanizm *a.* teorya angielskiego ekonomisty Malthusa, według której państwo winno powstrzymywać zbyteczny wzrost ludności.

Malum necessarium *ł.* konieczne złe, złe nieuchronne, nieuniknione.

Malwersacya *ł.* sprzeniewierzenie, oszustwo.

Mamelucy *arab.* mahometańska gwardya przyboczna, pochodząca od niewolników, ślepo oddana rozkazom; stąd w polityce mamelukami nazywają stronnictwo ślepo oddane na czyjeś usługi.

Mamona *chald.* pieniądze skarby, bogactwa.

Mamut *tat.* olbrzymie przedpotowe zwierzę.

Mandaryn *sans.* wysoki urzędnik w Chinach.

Mandat *ł.* polecenie, pełnomocnictwo, zlecenia dane posłowi przez wyborców.

Mandataryusz *ł.* pełnomocnictwo, dawniejszy urząd w Austryi.

Manekin *a.* duża lalka o ruchomych członkach; człowiek niesamodzielny.

Mane - Tekel - Fares *chald.* obliczono, zważono, osądzono; zapowiedź zniszczenia.

Manewr *f.* podstęp, wykręt; manewrować ćwiczyć w obrotach (wojsko); przemyślnie działać, używać wybiegów, podstępu; mane-

wry, ćwiczenia wojskowe.

Maneż *f.* ujeżdżalnia.

Mania *g.* obłęd, namiętny popęd, skłonność ku czemu; mianiak, fanatyczny zwolennik jakiegoś upodobania.

Maniera *f.* ułożenie, sposób zachowania się; manierowany, układający się według przyjętych form bez własnego odczucia.

Manifest *f.* publiczna odezwa panującego do narodu.

Manifestacya *f.* publiczne wyjawienie zasad myśli, lub uczuć; manifestować *ł.* okazywać, jawnie przedstawiać

Manipulacya *f.* czynność biurowa polegająca na usługach więcej mechanicznych, aniżeli konceptowych.

Manko lub **Manco** *ł.* brak.

Mankament *ł.* uchybienie, błąd.

Manometr *g.* przyrząd do mierzenie prężności gazów i pary wodnej.

Mansarda *f.* poddasze, mieszkanie na poddaszu; mansardowy dach, zaopatrzony wyniesieniami i oknami.

Mantyka *g.* zrzęda, nudziarz.

Mantyla *w.* zarzutka damska, pelerynka.

Mantyna *f.* rodzaj jedwabnej materyi.

Manuale *ł.* podręcznik, książka podręczna.

Manufaktura *ł.* rękodzielnictwo, wyroby rękodzielnicze.

Manu propria *ł.* własnoręcznie.

Manuskrypt *ł.* rękopis.

Marazm *g.* wycieńczenie, osłabienie wskutek starości.

Marcepan *w.* ciasto z migdałów i cukru.

Marchande des modes *f.* (marszaąd de mod) modniarka.

Margaryna *f.* sztuczne masło, fabrykowane z łoju.

Margiel, gatunek ziemi, złożonej z gliny, wapna i piasku; margielowanie, nawożenie marglem.

Margines *ł.* brzeg książki lub papieru czysty, niezadrukowany lub zapisany.

Marka *n.* pieniądz niemiecki = 60 ct.; znaczek, znak pocztowy, wyrobów przemysłowych.

Markier *f.* obsługujący przy bilardzie.

Markietanka *f.* handlująca wiktuałami w o-

bozie lub podczas marszu wojska.

Markiz *f.* margrabia; markiza *f.* margrabina; ruchomy płócienny daszek nad oknem.

Marmelada *f.* roztarta masa z owoców gotowanych z cukrem.

Maroder *f.* żołnierz, odłączający się od wojska lub opóźniający się z powodu słabości.

Maronici, chrześcijańska sekta w Syryi.

Maroquin *f.* (marokę) skóra koźla farbowana i delikatnie groszkowana; safian.

Mars *ł.* bożek wojny; grożna postać, groźny wyraz twarzy; płaneta; **marsowy**, wojenny, groźny; marsowaty, nasrożony.

Marselina *f.* lekka jedwabna materya.

Marsylianka *f.* pieśń z czasów rewolucyi francuskiej.

Marsz pochód; marszruta, wskazówki co do pochodu.

Marszałek; najwyższy urząd wojskowy, dworski lub autonomiczny.

Martyrologium *g.* dzieje życia i śmierci męczennika.

Maryasz *f.* rodzaj gry w karty.

Maryaż *f.* związek małżeński, ożenienie.

Maryonetka *f.* lalka o ruchomych członkach, człowiek bez własnej woli, popychadło.

Marynarz *ł.* żeglarz; marynarka, ogół okrętów wojennych pewnego państwa; rodzaj ubrania.

Marynować *f.* zaprawiać octem i korzeniami; stąd przen. długo coś przechowywać bez użytku; marynata, marynowane n. p. ryby.

Masa *ł.* ilość, mnogość materyi zawartej w jakiemś ciele.

Masa konkursowa *ł.* majątek dłużnika oddany sądownie do podziału między wierzycieli konkursowych.

Masakrować *f.* mordować, niszczyć, zbić.

Masarz *f.* wędliniarz.

Masaż *f.* mięsienie, nacieranie, nagniatanie ciała w celach leczniczych, masowanie.

Masculinum *ł.* rodzaj męski (skróc. masc.)

Maska *f.* osłona twarzy, naśladująca twarz ludzką lub zwierzęcą; maskowanie, udawanie; fałsz, obłuda m. pośmiertna, forma gipsowa, zdjęta z twarzy ludzkiej po śmierci.

Maskarada *f.* bal maskowy.
Maskarony *w.* potworne twarze, ozdoby architektoniczne umieszczane nad oknami lub dachami.
Maskować się *f.* zasłaniać się, udawać, być obłudnym.
Mason *f.* wolny mularz, masonerya, wolnomularstwo.
Mastodont *g.* olbrzymie zwierzę przedpotowe w rodzaju słonia; przenośnie podobnie jak mamut, człowiek bardzo starej daty, nie odczuwający nowszych prądów.
Mastyks *g.* rodzaj żywicy.
Masztalerz *n.* doglądający koni, stajenny.
Maszyna ob. machina.
Maszynerya *ł.* urządzenie wewnętrzne jakiegoś przyrządu; urządzenie scenicznych ruchomych dekoracyj.
Maślacz *węg.* gatunek węgierskiego wina.
Matowy *f.* bez połysku.
Mat *pers.* w grze w szachy przegrana.
Matador *hisz.* pogromca byków na igrzyskach, mąż wysoko położony, znakomity.
Match *a.* (macz) zakład między dwoma osobami.
Mater dolorosa *ł.* Matka bolejąca; Matka Boska bolejąca.
Materya *ł.* to, z czego przyroda tworzy rozliczne swe postacie; rzecz spostrzedz się dająca, dotykalna; materyał, zapas wytworów, przeznaczonych do przerobienia; materyalista, człowiek uznający tylko materyę w świecie, żyjący tak, jakby się świat składał tylko z materyi, goniący tylko za pieniądzmi; materyalizm, system filozoficzny, nie uznający istnienia ducha i uważający materyę za przyczynę wszechrzeczy.
Matrona *ł.* kobieta poważna ze względu na wiek i stanowisko; matka obywatelka.
Matryca *f.* forma, służąca do odlewania czcionek, monet, metali.
Matrymonialny *ł* odnoszący się do małżeństwa; matrymonialne zamiary, zamiary zawarcia małżeństwa-
Matura *ł.* dojrzałość; egzamin dojrzałości naukowej.
Mauvais genre *f.* (mowe żagr) w złym tonie.

Mauvais gout *f.* (mowe gu) w złym guście.
Mauvais sujet *f.* (mowe sjuże) hultaj, nicpoń
Mauzoleum *g.* wspaniały grobowiec.
Maximum *ł.* najwięcej, najwyższa wartość.
Mazerować, naśladować farbą słoje drzewa.
Mea culpa *ł.* moja wina.
Meandry *g.* ozdoby z poplątanych linii lub roślin; rodzaj krótkich utworów poetyckich.
Mecenas *ł.* opiekun nauk i sztuk; adwokat, obrońca sądowy.
Mechaniczna praca, na sile fizycznej polegająca: **mechanika** *g.* nauka o prawach równowagi i ruchu ciał; o budowie i zastosowaniu maszyn.
Mechanizm *g.* wewnętrzne urządzenie machiny lub też jakiegoś zakładu np. przemysłowego.
Meczet *tur.* kościół mahometański.
Medium *łac.* srodek, pośrednik u spirytystów; osoba pośrednicząca przy wywoływaniu zjawisk snu sztucznego, będąca przedmiotem tych zjawisk.
Meduza *g.* jedna z 3 mitycznych gorgon (jędz), mająca na głowie zamiast włosów węże, których groźny widok przemieniał patrzącego w kamień.
Medyacya *ł.* pośrednictwo; medyator, pośrednik.
Medycyna *ł.* nauka o zdrowym i chorym organiźmie ludzkim i leczeniu.
Medykament *ł.* środek lekarski·
Medytacya *ł.* zastanawianie się, rozważanie, rozmyślanie; medytować, rozważać, rozmyślać.
Meeting obacz mityng.
Mefisto, Mefistofeles, dyabeł.
Mefityczny *g.* cuchnący, duszący.
Megaskop *g.* przyrząd optyczny oddający obrazy w powiększonych rozmiarach.
Megera *g.* jędza, furya.
Mekka *arab.* święte miejsce w Arabii, jako rodzinne miejsce Mahometa.
Mekler *n* pośrednik w interesach zw. giełdowych.
Melancholia . *g.* choroba polegająca na ponurosmutnem usposobieniu smętne usposobienie.
Melanż *f.* mięszanina, zw. kawa ze śmietanką.

Melasa *g.* syrop, pozostający po skrystalizowaniu się cukru.
Melinit *g.* rodzaj materyi wybuchowej.
Melio acya *ł.* ulepszenie.
Melitele *lit.* bogini wiosny i kwiecia.
Melodramat *g.* dramat z towarzyszeniem muzyki.
Melodya *g.* śpiewność, nuta, śpiew.
Meloman *g.* namiętny miłośnik muzyki.
Melotypia *g.* druk nut za pomocą czcionek.
Melpomena *g.* muza tragicznej poezyi.
Mełamed *hebr.* nauczyciel w szkole żydowskiej.
Momorandum *ł.* ku pamięci, odezwa przypominająca.
Memoryał *ł.* pismo przedstawiające obszernie, dla utrwalenia w pamięci ważniejsze a szczegółowo uzasadnione sprawy, żądania itp. odezwa, księga notat dla pamięci.
Menaż *f.* prowadzenie gospodarstwa domowego; oszczędzanie, wspólny stół; menażki, naczynia do przenoszenia potraw.
Menażerya *f.* zbiór żywych zwierząt trzymanych w klatkach.
Menażować *ł.* oszczędzać.
Mener *f.* przywódca partyi np. ludowej.
Mennica *n.* zakład, w którym biją pieniądze.
Menonici sekta religijna.
Menstruacya *ł.* miesiączka, peryod u kobiet.
Mente captus *ł.* głupkowaty, waryat.
Mention honorable *f.* (mansią onorabl) zaszczytna wzmianka; list pochwalny.
Mentor *ł.* przewodnik, nauczyciel, doradca,
Menu *f.* (menü) spis potraw.
Menzura *ł.* wymiar, przedział między pojedynkującymi się; w muzyce: oznaczenie wzajemnego stosunku tonów; w aptekach: naczynie do mierzenia płynów; w drukarstwie: miara kolumn.
Mer *ł.* (maire) naczelnik okręgu we Francyi, burmistrz.
Meritum *ł.* treść główna sprawy, przedmiot sporu.
Merkantylny *ł.* kupiecki; merkantylizm *ł.* system ekonomii społecznej, upatrujący bogactwo kraju głównie w pieniądzach, zalecający rozwój eksportu, a ograniczanie importu itd.

Merkury *ł.* planeta; mitologiczny bożek kupców, przemysłu i złodziei.
Merkuryusz *ł.* rtęć, żywe srebro.
Merla *a.* rodzaj grubej a sztywnej gazy, używanej do usztywnienia sukien.
Merydyan *ł.* południk.
Merynosy *hiszp.* wyborowe hiszpańskie owce.
Merytoryczny *ł.* dotyczący głównej treści przedmiotu, stanowczy n.p. orzeczenie stanowczo załatwiające sprawę.
Mesyasz *hebr.* (dosł. namaszczony) poświęcony przez Boga; oczekiwany Zbawca; mesyanizm, nauka Towiańskiego o posłannictwie wybranych ludzi i narodu polskiego.
Mesmeryzm, nauka o t. z. magnetyzmie zwierzęcym i leczenie za pomocą zwierzącego magnetyzmu.
Messalina *ł.* kobieta na wyższem stanowisku, a najgorszych obyczajów; rozpustnica, nazwa od imienia żony cesarza rzymskiego Klaudyusza.
Mestozo *w.* smutnie, żałośnie.
Meta *ł.* cel, kres.
Metachromotypia *g* przenoszenie kolorowych obrazków na inne przedmioty.
Metafizyka *h.* nauka o nadzmysłowych rzeczach; metafizyczny, nadzmysłowy.
Metafora *g.* przenośnia; przedstawienie obrazowe.
Metafraza *g.* tłómaczenie dosłowne, przerobienie wierszy na prozę.
Metaliczny *g.* naśladujący, przypominający metal np. połysk, głos dźwięczny.
Metaliki, wartościowe papiery austr. z r. 1816 płatne w złocie.
Metaloidy *g.* pierwiastki niemetaliczne, ale podobne do metali.
Metalurgia *g.* sztuka topienia metali.
Metamo foza *g.* przemiana.
Metempsychoza *g.* wędrówka dusz, wiara w przechodzenie dusz zmarłych z jednego organizmu w drugi.
Meteor *g.* zjawisko świetlne w powietrzu, gwiazga spadająca, kula ognista; coś szybko przemijającego; **meteorolit** kamień spadły z powietrza.

Meteorologia *g.* nauka o zjawiskach w powietrzu, w atmosferze.
Meteoroskop *g.* przyrząd, wskazujący zmiany powietrza.
Metier *f.* (metié) zawód, rodzaj zatrudnienia.
Metoda *g.* sposób postępowania, wykładu; metodyczność, systematyczność w postępowaniu, metodyczny, systematyczny.
Metodyści *g.* sekta protestancka w Anglii i Ameryce.
Metr *f.* jednostka systemu dziesiętnego miary długości; nauczyciel.
Metrampaż *f.* starszy zecer, łamiący złożony przez więcej zecerów skład, na formy do druku.
Metresa *f.* kochanka, ulubienica.
Metronom *g.* taktomierz, przyrząd do mierzenia taktu.
Metropolia *g*, stolica arcybiskupa, kraj macierzysty wobec swych kolonii; metropolita *g.* główny arcybiskup.
Metrotomia *g.* cięcie cesarskie.
Metryczny system, dziesiętny system miar i wag,
Metryka *g.* świadectwo urodzenia; nauka o mierze wierszy lub tonów; zbiór dzwnych listów, aktów i dokumentów urzędowych.
Metys *hiszp.* potomkowie ludzi białych i Indyan amerykańskich.
Mezalians *f.* małżeństwo między osobami nierównego stanu.
Mezzanin *f.* półpiętro.
Mezza-voce *w.* (meca-wocze) półgłosem, przytłumionym głosem.
Mezzo-piano *w.* niezbyt cicho.
Mezzo-soprano *w.* niższy sopran od *a* do *f.*
Mf. (mezzo forte) *w.* niezbyt mocno.
Mgr. *f.* skrócone obacz Monseigneur.
Miazmaty *g.* zaraźliwe wyziewy z chorobotwórczemi bakteryami powstające z gnijących ciał roślinnych i zwierzęcych.
Migracya *ł.* wędrówka np. ptaków.
Migrena *f.* nerwowy ból głowy.
Mikado *chiń.* japoński cesarz.
Mika *ł.* łyszczyk, minerał przezroczysty, dający się łupać w tafle i używany zamiast szkła.

Mikracya głosu *g.* znikanie głosu.
Mikroby *g.* drobnoustroje, najniższe organiczne twory dostrzegalne tylko pod mikrcskopem; niektóre z nich są często przyczyną chorób i zarazy.
Mikrocefal *g.* człowiek o niezwykle małej głowie, małogłowiec.
Mikrofon *g.* przyrząd w telefonie umożebniający pochwycenie najcichszych tonów.
Mikrokosmos *g.* świat na małą skalę, (człowiek).
Mikrometr *g.* pızyrząd do mierzenia bardzo małych rozciągłości; śruba mikrometryczna — to samo.
Mikroorganizm *g.* drobnoustroj, mikrob.
Mikroskop *g.* drobnowidz, przyrząd powiększający przedmioty; mikroskopijny *f.* bardzo drobniutki, ledwo dostrzegalny.
Mikstura *ł.* lekarstwo z kilku środków zmięszane, płynne.
Milady *a.* (miledi) pani.
Miliard *ł.* tysiąc milionów.
Milicya *ł.* sila zbrojna, nienależąca do stałej armii.
Miligram *ł.* tysiączna część grama.
Milimetr *ł.* tysiączna część metra.
Militarny *ł.* wojskowy; militaryzm *ł.* przewaga wojskowości w państwie.
Millenium *ł.* tysiąclecie.
Milord *a.* JW. pan, tytuł szlachty w Anglii.
Mimika *g.* sztuka wyrażania uczuć i myśli ruchami ciała i układaniem twarzy, gestykulacya.
Mimoza *ł.* czułek, roślina, zamykająca listki za dotknięciem; przen. istota czuła.
Mina *ł.* podkop, kopalnia, wyraz twarzy.
Minaret *tur.* okrągła wieża przy tureckim meczecie, skąd zwołują lud na modlitwę.
Mincarstwo *ł.* bicie monet; mincarskie, opłata mennicza.
Mineralogia *g.* dział nauk przyrodniczych, traktujący o minerałach; minerał *g.* związek chemiczny wytworzony w naturze, kamień, ruda kruszcowa; mineralne wody, z rozpuszczanemi ciałami mineralnemi, lecznicze.
Minerwa, rzymska bogini mądrości.
Minia *ł.* rodzaj czerwonej farby.

Miniatura *f.* portrecik nader drobnych rozmiarów; miniaturowy *f.* drobniutki.
Minimum *ł.* najmniej; minimum egzystencyi, najmniejsza ilość pieniędzy (mienia), wystarczająca na utrzymanie.
Minister *ł.* dawniej urzędnik dworski, obecnie najwyższy urzędnik, zawiadujący pewnym działem spraw państwa; stąd ministeryum ministeryalny.
Ministrant *ł.* służący do Mszy św.; ministrantura *ł.* sposób służenia do Mszy św.
Minnezengerzy *n.* wędrowni rycerscy spiewacy miłości w średnich wiekach.
Minor *ł.* młodszy; tonacya muzyczna.
Minorum gentium *ł.* niższych stopni, drugorzędni n. p. autorowie, powieściopisarze.
Minotaur *g.* potwór w postaci pół byka i pół człowieka.
Minstrel *a.* bard, śpiewak i muzyk wędrowny, poeta (w średnich wiekach).
Minus *ł.* mniej, brak.
Mirabilia *ł.* rzeczy cudowne.
Miracula *ł.* cuda.
Miraż *f.* złudne zjawisko napowietrzne, malowidło.
Miriady *t.* niezliczona ilość.
Miryametr *g.* 10.000 metrów.
Mirra *g.* wonna żywica.
Miryorama *g.* obrazy tworzące przy łączeniu ich z sobą coraz nowe widoki.
Mirza i Murza *pers.* książę perski i tatarski.
Mis en scen *f.* (miz aę sen) obacz Inscenizacya.
Miscellanea *ł.* pisma różnej treści, notatki różnej treści razem zebrane.
Miserere *ł.* dosł. zmiłuj się; choroba ciężka, połączona z wymiotami kałowemi.
Misericordia *ł.* litość, miłosierdzie; dawny średniowieczny trójsieczny sztylet do zadawania ostatniego ciosu powalonemu przeciwnikowi.
Miss *a.* panna, dziewica.
Mister *a.* pan.
Misterye *g.* tajemne obrzędy rel. u Greków; duchowne dramaty w wiekach średnich; przedstawienie męki Chrystusa Pana.

Mistress *a.* (missis) pani.
Mistycyzm *g.* badanie niepojętych tajemnic religi; zamiłowanie w nadzmysłowych rzeczach; chorobliwe upodobanie w tajemniczości, nadzmysłowości; mistyczny *g.* tajemniczy, nadzmysłowy.
Mistyfikacya *g.* wprowadzenie w błąd.
Misya *ł.* posłannictwo, nawracanie pogan na wiarę chrześcijańską wysłanie duchowieństwa między lud dla utwierdzenia go w wierze; misyonarz *ł.* kapłan poświęcający się nawracaniu pogan.
Miszna *hebr.* pierwsza część tałmudu.
Mit zob. Myt.
Mitologia *g.* nauka o bajecznych bogach starożytności.
Mitra *g.* infuła biskupia, korona książęca.
Mixtum compositum *ł.* mieszanina z rozlicznych części złożona.
Mizantrop *g.* nieprzyjaciel ludzi, odludek; mizantropia, wstręt do ludzi.
Miser w łacinie znaczy nędzny, stąd mizerny; mizerak (biedak) mizerota, a wreszcie mizerka, nie posiadanie żadnej lewy względnie atutu w grze w karty.
Mizogamia *g.* wstręt do stanu małżeńskiego.
Mnemonika, mnemotechnika *g.* sztuka wyrabiania sobie pamięci.
Mobilizacya *ł.* powołanie wojska pod broń; uruchomienie wojska
Mobilia *ł.* ruchomości, własność ruchoma w przeciwstawieniu do nieruchomości (immobile) jak grunta i domy.
Moda *f.* powszechne używanie n. p. pewnego stroju.
Model *ł.* wzór; osoba służąca artyście za przedmiot studyów.
Modelować *ł.* odciskać lub wyrabiać z gliny i gipsu wzory do figur.
Moderacya *ł.* umiarkowanie.
Moderato *ł.* umiarkowanie (w muz.)
Moderator *ł.* kierownik przy maszynie (część maszyny, regulująca ruch).
Modernista *f.* pisarz lub artysta, uwzględniający nowsze prądy w sztuce, ducha czasu; modernizm, współczesny kier[illegible] sztuce.
Modernizować *ł.* nadawać zabytkom lub utwo-

rom dawnym pozór i cechy nowoczesnych.

Moderować *ł.* uspokajać, łagodzić.

Modła, wzór, miara.

Modny *f.* nowy, gustowny

Modulacya *ł.* harmonijne przechodzenie tonu w ton drugi.

Moduł, w budownictwie miara stosunku poszczególnych części.

Modus *ł.* sposób; *modus procedendi*, sposób postępowania; *modus vivendi*, utrzymanie dobrych stosunków.

Modyfikaoya *ł.* zmiana; modyfikować *ł.* zmieniać, złagodzić.

Mohair *a.* (moher) włochata wełniana materya.

Moire antique *f.* (moar antik) rodzaj materyi jedwabnej.

Molekuły *ł.* drobiny, najdrobniejsze cząstki ciał.

Molestować *ł.* naprzykrzać się.

Moll *w.* tonacya, gama (w muzyce).

Molo *w.* tama.

Moloch *hebr.* bożek, któremu na ofiarę poświęcano ludzi.

Mołła *tur.* muzułmański kapłan.

Moment *ł.* chwila; mgnienie oka.

Momus *ł.* bożek żartu i szyderstwa

Monady *g.* żyjątka mikroskopijne z gromady pierwotniaków.

Monarchia *g.* jednowładztwo, państwo, w którem władza jest w rękach panującego; monarchista, stronnik monarchii.

Moneta *ł.* sztuka pieniądza metalowego, opatrzonego stemplem nadającym jej wartość i oznaczającym cenę; stąd system monetarny itp.

Mongolfier, balon wznoszący się za pomocą ogrzanego powietrza (nazwa od wynalazcy).

Monitor *ł.* napominający; bat, rózga.

Monitum *ł.* napomnienie, przestroga.

Monizm *g.* system filozoficzny, według którego duch i materya stanowią jedność.

Monodram *g.* sztuka teatralna, w której tylko jedna osoba występuje.

Monofiletyzm *g.* teorya, według której wszystkie organiczne istoty od jednego pierwotnego gatunku pochodzą.

Monogamia *g.* jednożeństwo.

Monografia *g.* rozprawa, traktująca o jednej tylko osobie, o jednym przedmiocie, o jednem zdarzeniu lub wypadku historycznym.

Monogram *g.* znak złożony z początkowych liter imienia i nazwiska ze sobą powiązanych

Monokl *f.* szkiełko na jedno oko.

Monolit *g.* słup z jednej sztuki kamienia.

Monolog *g.* rozmowa jednej osoby samej z sobą (na scenie).

Monometalizm *g.* system waluty jednokruszcowej, uznającej tylko jeden z kruszców szlachetnych za istotny materyał pieniężny; przeciwieństwo bimetalizmu, uznającego zarówno złoto jak srebro za materyał walutowy.

Monopol *g.* prawo państwa do wyłącznego handlu lub wytwarzarzania pewnego przedmiotu; także przywilejem lub faktycznym stanem rzeczy wytworzone prawo takie na korzyść prywatnych jednostek.

Monosylabowy *g.* jednozgłoskowy.

Monoteizm *g.* wiara w jednego Boga.

Monotonny *g.* jednostajny, nudny.

Monseigneur *f.* (mąsenjer) i **Monsignor** *w.* (monsinior) wasza Wysokość.

Mons pietatis *ł.* (góra pobożności, dobrych uczynków), nazwa kościelnych zakładów zastawniczych.

Monstrancya *ł.* wspaniałe naczynie, służące do przechowywania Hostyi św.

Monstrualny *ł.* potworny.

Monstrum *ł.* straszydło, potwór.

Montować *f.* przytwierdzać, urządzić, zaopatrzyć, ustawić (np. maszynę).

Monument *ł.* pomnik.

Monumentalny *ł.* pomnikowy, wieczny.

Mora *f.* wzór falisty na papierze i tkaninach z mieniącym się odblaskiem.

Moralizować *ł.* dawać nauki moralne.

Moralność *ł.* obyczajność, moralna filozofia, nauka o obyczajach, obowiązkach i cnocie — etyka.

Morał *ł.* nauka moralna, uwaga, sens moralny.

Moratoryum *ł.* zwłoka, udzielenie sądowe zwłoki w wypłacie długów.

Mores *ł.* obyczaje, karność.

Morfeusz *ł.* bożek snu i marzeń.

Morfina *ł.* pierwiastek roślinny, znajdujący się w opium; morfinista (stka) używający(a) nałogowo morfiny.

Morf logia *g.* nauka o tworzeniu się i ukształcaniu ciał organicznych.

Morganatyczne małżeństwo *g.* małżeństwo między członkiem panującej rodziny a kobietą innego stanu i wogóle małżeństwo nie uznane przez ustawę familijną jakiegoś rodu, z którego to małżeństwa zrodzone dzieci wykluczone są od praw rodowych; małżeństwo z lewej ręki.

Morituri *ł.* mający umrzeć.

Mormoni *a.* sekta, popierająca wielożeństwo (w półn. Ameryce).

Mortyfikacya *ł.* umorzenie; umartwienie, dręczenie ciała.

Moslem *tur.* mahometanin.

Mosso *w.* prędko (w muz.)

Moszus *ł.* piżmo.

Mot d' ordre *f.* (mo dordr) hasło.

Motia *ł.* połowa, wspólnictwo w grze.

Motor *ł.* przyrząd, wprawiający w ruch maszynę; sprawca.

Motto *w.* godło, przytoczenie (cytacya) słów jakiego autora jako myśli przewodniej, temat.

Motu propri› *ł.* z własnego popędu.

Motyw *ł.* pobudka, powód działania, myśl zasadnicza, przewodnia; główna melodya utworu muzycznego; motywować *ł.* uzasadnić.

Mozaika *f.* kunsztowna robota w obrazy lub desenie z różnokolorowych kamyków ułożona, rozmaitość.

Mozaizm. religia Mojżesza.

M. p. p manu propria.

Msgr. skrócone Monsegneur.

Muezzin *ar.* u Mahometan zwołujący do modlitwy.

Mufty *ar.* najwyższy kapłan w Turcyi.

Mulat h*iszp.* urodzony z ojca białego a matki murzynki lnb na odwrót.

Multanka r*um.* piszczałka

Multum *ł.* wiele.

Multyplikacya *ł.* mnożenie.

Mumia *ł.* zwłoki przez zabalsamowanie uchronione od zepsucia; przen. człowiek wyschły, jakby bez życia.

Mundować *ł.* przepisaćna czysto

Municya *ł.* amunicya.

Municypalność *ł.* zwierzchność miejska; zarząd miasta.

Muskularny *ł.* mający dobrze rozwinięte mięśnie, silny.

Muskufy *ł.* mięśnie.

Musować *f.* pienić się; musujący napój, pieniący się:

Musson, monsun *malaj.* wiatr peryodyczny na oceanie indyjskim.

Mustang *a.* (mösteng) dziko żyjący koń, półdziki koń amerykański.

Mustra *n.* ćwiczenie żołnierzy w obrotach wojskowych.

Muszkiet *f.* strzelba.

Muszkieter *f.* żołnierz pieszy z gwardyi królów francuskich uzbrojony muszkietem.)

Muta (w muz.) niema nuta — pauza.

Mutacya *ł.* zmiana (zw. zmiana głosu w wieku młodzieńczym.)

Mutatis mutandis *ł.* z potrzebnemi zmianami; po uskutecznieniu potrzebnych zmian.

Mutra, muterka *n.* macica śruby, otwór wężykowato żłobiony do wkręcania śruby.

Mutualizm *ł.* system wzajemności, usuwający zysk przedsiębiorców.

Muzy *g.* boginie nauk i sztuk, natchnienie poetyckie; stąd też pochodzi:

Muzeum *g.* zbiory okazów nauki, sztuki, natury, przedmiotów pamiątkowych; stąd muzealny itp.

Myologia *g.* dział anatomii traktujący o mięśniach.

Myopia *g.* krótki wzrok.

Myt *g.* podanie, baśń.

N.

Nabab albo **Nabob** *arab.* namiestnik Indyi, prz. bardzo bogaty człowiek

Nacya *ł.* naród.

Nacyonalny *ł.* narodowy.

Nadir *arab.* przeciwległy zenitowy punkt sfery niebieskiej

Nafta *g.* skalny, ziemny olej.

Namaz tur. codzienna modlitwa wspólna Turków.

Naiwność *ł.* naturalność, dobrodusznotć, pro-

stota, nieświadomość rzeczy.

Najada *g.* nimfa wodna.

Nargile *tur.* przyrząd do palenia tytoniu, w którym dym przechodzi przez wodę.

Narkotyk *g.* środek odurzający, usypiający, w większych dozach trujący; narkoza odurzenie, znieczulenie.

Narracya *ł.* opowiadanie.

Narrator *ł.* opowiadacz.

Narty, długie a lekkie sanie używane w Syberyi; łyżwy do biegania po śniegu.

Natura *ł.* przyroda, właściwość przyrodzona.

Naturalista *ł.* badacz, przyrodnik.

Naturalizacya *ł.* otrzymanie w innem państwie prawa obywatelstwa.

Naturalizować się *ł.* przyjąć w obcym kraju obywatelstwo.

Naturalność *ł.* prostota, brak przesady, zgodność z naturą, prawdą, istotą rzeczy.

Naturalny *ł.* zgodny z naturą, bez przesady.

Nautyka *g.* żeglarstwo; umiejętność żeglugi.

Nawa *ł.* okręt, wnętrze kościoła.

Nawigacya *ł.* żegluga.

Na zdar *czes.* powodzenia, Szczęść Boże!

Nefas *ł.* niegodność — per nefas niedognym sposobem.

Negacya *ł.* przeczenie.

Negatywa *ł.* w fotografii: obraz odbity na szkle, mający cienie jasne, a światła ciemne.

Negatywny *ł.* odmowny, przeczący; odwrotny.

Negliż *f.* ranne lub nocne ubranie domowe.

Negliżować *f.* zaniedbywać, nie zważać na kogo; negliżować się, zaniedbywać się.

Negocyacya *ł.* przaprowadzenie układów; umawianie się.

Negocyant *ł.* załatwiający sprawy, pośrednik handlowy, kupiec.

Negocyator *ł.* umawiający się.

Negować *ł.* zaprzeczać.

Negr *ł.* murzyn.

Negus negesti, król królów, tytuł władców Abisynii.

Nekrolog *g.* krótki opis życia zmarłej osoby, wiadomość o czyjej śmierci; **nekrologia**, dział czasopisma poświęcony nekrologom.

Nekropolis *g.* miasto zmarłych, cmentarz.

Nekrotomia *g* otwieranie zwłok.

Nektar g. napój bogów; słodycz, roskosz.

Nemezis *g.* bogini zemsty i karzącej sprawiedliwości; Nemezis historyczna, sprawiedliwość dziejowa.

Nemrod *hebr.* myśliwy.

Neofita *g.* ten, który przyjął nową wiarę, zwłaszcza przyjmujący wiarę chrześcijańską.

Neologia *g.* wprowadzenie do języka nowych wyrazów; nowatarstwo.

Neologizmy *g.* nowo wprowadzone wyrazy i zwroty w mowie.

Neoplatonizm *g.* nauka filozoficzna 3—6 w. po Chr. łącząca platońskie idee z poglądami chrześcijan.

Nepotyzm *ł.* wynoszenie przedewszystkiem krewnych na posady i godności.

Neptunizm *ł.* teorya przypisująca ukształtowanie się powierzchni ziemi działaniu wody.

Nequam *ł.* nicpoń, niegodziwiec.

Ne quid nimis *ł.* byle nie zanadto.

Nereidy *g.* morskie nimfy.

Nervus rerum *ł.* (nerw rzeczy) przen. pieniądze jako główna przyczyna ludzkich czynności.

Nerwowy *ł.* mający osłabione nerwy, drażliwy, wrażliwy.

Nerwy *ł.* narzędzia czucia i ruchu w organizmie zwierzęcym.

Nesese i **Neseserka** *f.* toaletka, pudełko na podręczne drobiazgi; podręczna torebka.

Nestor *g.* jeden z bohaterów Homera; przen. wymowny, mądry, doświadczony, najstarszy między ludźmi jednego zawodu.

Netto *w.* waga towaru bez opakowania; czysty dochód po strąceniu kosztów, także cena, odpowiadająca własnym kosztom.

Neurastenia *g.* nerwowa niemoc, osłabienie nerwów, niedomoga nerwów.

Neurologia *g.* [illegible]ka o nerwach.

Neuropata *g.* cierpiący nerwowo.

Nauropatologia *g.* nauka o chorobach nerwowych.

Neuroza *g.* nerwowa choroba, newroza.

Neutralizacya *ł.* zobojętnienie, ubezwładnienie (stronnictw).

Neutralność *ł.* bezstronność; nie mięszanie się do państw, będących w wojnie.

Neutralny *ł.* bezstronny, obojętny; neutralne państwo, państwo, nie mieszające się do wojny i spraw innych narodów.

Neutrum *ł.* rodzaj nijaki.

Newralgia *g.* ból nerwowy.

Nexus *ł.* związek.

Niedyskrecya *f.* niedelikatność, niedochowanie tajemnicy.

Niedyskretny *f.* nie dochowujący sekretu, nie lubiący dotrzymać tajemnicy, zbyt ciekawy.

Niedyspozycya *ł.* złe usposobienie.

Niedyspozyt *ł.* niezdrów, w złem usposobieniu.

Nieparlamentarny, nieprzyzwoity, grubiański sposób wyrażania się.

Nihiliści *ł.* tajne stronnictwo w Rosyi, dążące do zupełnego obalenia istniejącego porządku społecznego i państwowego.

Nihilizm *ł.* nicość, teorya dążąca do unicestwienia obecnych stosunków.

Nihilować *ł.* niszczyć, unicestwiać.

Nikotyna *ł.* trujący pierwiastek tytoniu.

Nimb *ł* tyle, co aureola

Nimfy *g.* półboginie, opiekunki gór, rzek i lasów.

Niponizm zamiłowanie do wszystkiego, co japóńskie, patryotyzm japoński.

Nirwana *ind.* nicość, oderwanie umysłu od rzeczy ziemskich.

Nisza *n.* zagłębienie ściany, rodzaj alkowy.

Nitować *n.* łączyć zapomocą ćwieków, zaklepywanych po obu końcach, spajać.

Nitrogliceryna *g.* płyn oleisty posiadający własność wybuchania.

Niwelacya *f,* sprowadzenie do poziomu, poziomowanie; wyrównanie nierównego pola (terenu).

Nizam *tur.* turecki żołnierz regularny.

Nobilitacya *ł.* wyniesienie do stanu szlacheckiego.

Noblesse *f.* szlachta; noblesse oblige *f.* (obliż) szlachectwo nakłada obowiązki, otrzymanie zaszczytu zobowiązuje.

Nocya *ł.* zabranie znajomości, pojęcie; poszukiwanie np. usterek i wytknięcie braku stempla na podaniu; stąd nocyować, podać do wiadomości władzy brak stempla na podaniu; toż nocyowanie.

Nokturn *w.* utwór muzyczny o smętnym charakterze.

Nomadowie *g.* ludy koczownicze.

Nom de guerre *f.* (ną de ger), przybrane nazwisko, przydomek, pseudonim.

Nomenklatura *ł.* zbiór nazw i technicznych wyrazów dotyczących pewnej nauki; sposób nazywania.

Nominacya *ł.* mianowanie nominat, mianowany.

Nominalny *ł.* imienny; wartość nominalna; wartość wyrażona pieniądzmi lub na papierach wartościowych, częstokroć nieodpowiadająca wartości realnej, względnie faktycznej.

Nonchalant *f.* (nąszalan) swobodny w ruchach i ubiorze — bez ceremonii; nonszalancya, bezceremonialność.

Nonlusz, przyrząd do mierzenia bardzo drobnych długości.

Non licet *ł.* nie wolno.

Nonpareille (nąparel) gatunek czcionek bardzo drobnych.

Nonsens *ł.* niedorzeczność.

Non troppo *w.* nie nazbyt.

Norma *ł.* prawidło, zasada, przepis.

Normalny *ł.* prawidłowy, zgodny z przepisami, należyty, zwykły.

Normować *ł.* uregulować, ustalić, uporządkować podług pewnych zasad.

Nostalgia *g.* choroba pochodząca z tęsknoty za rodzinnym krajem

Nostryfikacya *ł.* uznanie przez władze dyplomu doktorskiego otrzymanego za granicą.

Nota bene (N. B.) zważyć należy, zapamiętać należy.

Nota *ł.* znak, zapisek; zapisek o postępach ucznia; odezwa n. p. nota dyplomatyczna— odezwa rządu jednego państwa do drugiego.

Notable *f.* znakomitsi obywatele.

Notacya *ł.* oznaczanie znakami umówionymi.

Notaty *ł.* uwagi, znaczczenia; stąd dalej utworzono: notatki, notatniki i notesy, po polsku zapiśniki.

Notaryat *ł.* biuro notaryusza, instytucya notaryuszów.

Notaryusz *ł.* urzędownie ustanowiony prawnik dla uwierzytelnienia umów, podpisów na dokumentach, dla pertraktacyi spadkowych itd.

Notoryczny *ł.* powszechnie znany, jawny; notoryczność, wykluczenie dowodzenia przed sądem rzeczy powszechnie znanych i uznanie ich za udowodnione.

Notturno *w.* zobacz Nokturn.

Notyfikacya *ł.* oznajmienie, uwiadomienie, zaznaczenie.

Nauvaete *f.* (nuwote) nowość.

Nowacya *ł.* nowość.

Nowalia *ł.* pierwszy raz w roku podana ogrodowina.

Nowatorstwo *ł.* wprowadzenie nowych rzeczy, pojęć, nowości; nowator wprowadzać lubiący nowości, zmiany.

Nowella *ł.* dodatek do obowiązującej ustawy; rodzaj powieści w małych zarysach, szkicujących obrazy z życia.

Nowelista, piszący nowele, powiastki.

Nowenna *ł.* dziewięciodniowe nabożeństwo.

Nowicyat *ł.* czas próby w zakonie.

Nowicyusz *ł.* nowo wstępujący do zakonu, zawodu.

N. S. nowego stylu, według Gregoryańskiego kalendarza.

Nuance *f.* (niuans) odcień lekka różnica, nieznaczne przejście.

Numeracya *ł.* oznaczenie numerem, liczbą.

Numeryczny *ł.* liczebny.

Numizmatyk *g.* znawca starych monet i medali; numizmatyka, opis dawnych monet i nauka o nich; numizmat stara moneta.

Nuncyusz *ł.* poseł papieski.

uncyatura *ł.* urząd i siedziba nuncyusza.

Nupcyalny *ł.* weselny.

Nuta *ł.* znak dźwięku, tonu.

Nyktalopia *g.* dzienna ślepota, widzenie w nocy (oczna choroba).

O.

Oaza *arab.* obfitujące w wodę i roślinność miejsce wśród pustyni,

Obdukcya *ł.* sądowe oglądanie uszkodzeń ciała lub zwłok.

Obduoent *ł.* lekarz, przeprowadzający sądowe oględziny.

Obediencya *ł.* posłuszeństwo.

Obelisk *g.* rodzaj kolumny czworogrannej,

u wierchu kończastej z napisami po bokach.

Objekcya *ł.* zarzut.

Objektywność albo objektywizm *ł.* przedmiotowość, przedstawienie rzeczy tak, jak się miała istotnie; objektywny *ł.* przedmiotowy, rzeczywisty, odpowiadający naturze i własności przedmiotów.

Objektyw *ł.* szkło objektywne (objektywa), zewnętrzne szkło w lunecie, zwrócone ku przedmiotowi obserwowanemu.

Oblata *ł.* wniesienie aktu do ksiąg.

Oblig *ł.* pisemne przyznanie należytości, skrypt dłużny, rewers.

Obligacya *ł.* zobowiązanie, piśmienne przyznanie długu; obligacye *ł.* publiczne papiery procentowe stopniowo umarzane (spłacane).

Obligato *ł.* w muzyce: obowiązkowo.

Obligo *w.* być w obligo, pozostawać w zobowiązaniu z tytułu dłu gu lub poręki.

Obligować *ł.* zobowiązać, usilnie prosić.

Obol *g.* stara grecka moneta (dawana zmarłym w usta).

Obrogacya *ł.* zmiana jakiegoś postanowienia ustawy.

Obscene *f.* sprośny, nieprzyzwoity; dwuznaczny, tłusty dowcip.

Obsekwie *ł.* żałobne nabożeńtwo:

Obserwacya *ł.* badanie, przypatrywanie się uważne.

Obse wacyjny *ł.* badawczy, spostrzegawczy.

Obserwant *ł.* trzymający się ściśle przepisów.

Obserwatoryum *ł.* budynek przeznaczony do spostrzeżeń astronomicznych; obserwować *ł.* rozpatrywać się, badać, pilnować; przestrzegać czegoś, zachowywać coś (przepisy.)

Obskurant *ł.* ciemny, nieoświecony, przeciwnik oświaty, człowiek zacofany.

Obskurantyzm *ł*, zacofaństwo, dążność przeciwna wszelkiej oświacie.

Obskurny *ł.* ciemny; lichy, pospolity.

Obstrukcya *ł.* zatwardzenie; obstrukcyonizm, przeciąganie rozpraw w parlamencie w celu przeszkodzenia rozstrzygnięciu sprawy.

Obstupui *ł.* zdumiałem się.

Obstynacya *ł.* upór, krnąbrność.
Obsygilacya *ł.* sądowe opieczętowanie nieruchomości.
Obwoluta *ł.* owinięcie, wierzchnia okładka.
Ochlokracya *g.* panowanie tłumu ulicznego.
Ochmistrz *n.* marszałek dworu.
Oda *g*, wzniosła pieśń liryczna na cześć czyją napisana.
Odaliska *tur.* kobieta sułtańskiego haremu.
Odeon i Odeum *g.* gmach na przedstawienia muzyczne przeznaczony.
Odiosa *ł.* wstrętne, nienawistne rzeczy.
Odium *ł.* nienawiść, niechęć, wstręt.
Odontolit *g.* kamień winny na zębach; zęby skamieniałe.
Odor *ł.* zapach, woń.
Odwach *n.* miejsce straży wojskowej.
Oedema *g.* obrzęknięcie.
Oeuvre *f.* (oewr) dzieło.
Ofenzywa *ł.* stan zaczepny.
Oferta *ł.* ofiarowanie, propozycya, oświadczenie n. p. chęci kupna; ofertowa rozprawa, licytacya za pomocą ofert.
Officinalia *ł.* dozwolone środki lekarskie
Officium *ł* nabożeństwo, obowiązek, służba.
Oficyalista *ł.* urzędnik prywatny, zw. w gospodarstwie wiejskiem.
Oficyalnie *ł.* urzędownie.
Oficyalny *ł.* urzędowy.
Oficyał *ł.* stopień urzędniczy.
Oficyna *ł.* boczna lub tylna część większego domu; pracownia.
Ofir *hebr.* bajeczna kraina bogactw.
Oftalmia *g.* zapalenie oczu.
Oftalmologia *g.* zob. okulistyka.
Oftalmoskop *g* wziernik oczny.
Okaryna *w.* instrument muzyczny dęty.
Okazya *ł.* sposobność, okoliczność, powód.
Okcydentalny *ł.* zachodni.
Oko *w.* miara używana w Turcyi, Rumunii i na Bukowinie·
Okseft *a.* wielka beczka.
Oksydacya *g.* utlenienie, chemiczne połączenie z tlenem czyli kwasorodem; oksydować, utleniać np. metale; stąd oksydowany.
Oktawa *ł.* cała objętość 8 tonów; 8-mio dniowy obchód
Oktet *ł.* utwór na 8 głosów lub instrumentów.
Oktrojowanie *f.* nadanie przywilejów, (np. handlowych) nadanie przez rząd konstytucyi.

Okulista *ł.* lekarz chorób ocznych.
Okulistyka *ł.* nauka o oku i jego chorobach.
Okulizacya *ł* oczkowanie, szczepienie drzew.
Okultyzm *ł.* ogół tajemniczych zjawisk trudnych do wytłómaczenia prawami natury; n. p. hypnoza, telepatya itp.
Okupacya *ł.* zatrudnienie, tymczasowe zajęcie kraju
Oligarchia *g.* panowanie w kraju kilku arystokratycznych rodzin; możnowładztwo.
Olimp *g.* mitologiczna siedziba bogów.
Olimpiada *g.* czterolecie od jednych igrzysk olimpijskich do drugich, rachuba czasu u Greków starożytnych.
Olstra *n.* skórzany futerał u siodła na pistolety.
Ombrometr *g.* przyrząd do mierzenia opadu deszczowego, wogóle opadów atmosferycznych.
Omega *g.* ostatnia litera alfabetu greckiego, stąd: koniec.
Omen *ł.* znak, przepowiednia.
Omisya *ł.* opuszczenie, pominięcie.
Omladina *ser.* młodzież (stronnictwo młodych) radykalne stronnictwo.
Omlet *f.* legomina z jaj.
Onanista, oddający się samogwałtowi.
Onania *g.* samogwałt; onanizm, oddawanie się samogwałtowi.
Ondulacya p. undulacya.
Onomatopeja *g.* naśladowanie głosów natury w mowie; wyraz naśladujący jakiś dźwięk wydawany przez zwierzęta = n. p. „gdakać", „gęgać", „miauczeć" itp.
On revient toujours a ses premiers amours *f*, (ą rewię tużur za se premie zamur) stara miłość nie rdzewieje.
Ontologia *g.* nauka o bycie, dział metafizyki.
Onus probandi *ł.* obowiązek dowodzenia, przeprowadzenie dowodu (w procesie.)
Op. skróc. Opus zob.
Opal *ł.* drogi kamień mleczno biały, ale mieniący się piekną grą barw, stąd opalizacya i opalizować, mienić się jak opal.
Oparatować *f.* policzbować karty księgi, przeciągnąć sznurem i opatrzyć pieczęcią tudzież podpisem na końcu.

Opcya *ł.* wybór.
Opera *ł.* dzieło dramatyczno-muzyczne ze śpiewami; budynek, w którym się odbywają przedstawienia oper.
Operacya *ł.* prowadzenie jakiejś większej czynności; czynność chirurgiczna, rękoczyn n. p. amputacya; czynność w ogóle n. p. obracanie pieniądzmi, operacya finansowa.
Operacyjna linia *ł.* ogólny sytuacyjny kierunek wojennych działań.
Operat *ł.* opracowanie pisemne jakiejś sprawy biurowej.
Operator *ł.* lekarz przeprowadzający operacye.
Operetka *ł.* utwór dramatyczny przeplatany śpiewem zwykle wesołej treści.
Operować *ł.* działać, przeprowadzać czynność chirurgiczną.
Opiat *ł.* środek usypiający, z opium sporządzony.
Opinia *ł.* zdanie, sąd ludzki, głos powszechny, powszechne mniemanie; mieć dobrą opinię, mieć dobre imię u ludzi, dobrą sławę.
Oponent *ł.* przeciwnik.
Oponować *ł.* sprzeciwiać się.
Oportunista *ł.* naginający się do stosunków, umiejący wyzyskiwać okoliczności dla tem pewniejszego dojścia do celu.
Opozycya *ł.* opór, sprzeciwianie się; stronnictwo, partya przeciwna n. p. w parlamencie.
Opresya *ł.* ucisk, gnębienie.
Oprymować *ł.* uciskać.
Optometr *g.* przyrząd do oznaczania siły wzroku.
Optować *ł.* dobrowolnie wybierać.
Optyczny g. tyczący się wzroku; optyczne złudzenie, złudzenie świetlne.
Optyk g. wyrabiający optyczne przyrządy.
Optyka g. nauka o świetle i wzroku.
Optymaci *ł.* partya możnych.
Optymista *ł.* zapatrujący się na wszystko z lepszej strony, widzący wszystko w najlepszem świetle.
Optymizm *ł.* zapatrywanie się na wszystko z najlepszej strony, widzenie wszystkiego w najlepszem świetle; żywienie ciągle dobrej nadziei.

Opugnować *ł.* czynić zarzuty; zwalczać czyjeś twierdzenie, prowadzić spór sprzeciwiać się.
Opus *ł.* dzieło, praca.
Oracya *ł.* mowa, przemowa.
Oranż *f.* pomarańczowy kolor.
Oranżada *f.* napój z pomarańcz i cukru.
Oranżerya *f.* cieplarnia.
Orator *ł.* mowca.
Oratorski *ł.* krasomówczy.
Oratoryum *ł.* utwór muzyczny treści religijnej; sala modlitwy.
Orbis pictus *f.* świat malowniczy, świat w obrazach.
Orbis terrae *ł.* okręg ziemi.
Orbita *ł.* jama oczna; oczodół; droga obiegu planet.
Ordalia *ł.* średniowieczne boże sądy, posługujące się dla dowodów winy ogniem i wodą.
Order *f.* znak zasługi; odznaczenia udzielane przez panujących.
Ordre de bataille *f.* (ordr de bataj) porządek bitwy.
Ordre du jour *f.* (ordr diu żur) dzienny rozkaz, porządek obrad.
Ordynacya *ł.* familijna ustawa przyznająca prawo dziedziczenia najstarszemu synowi; ordynacya wyborcza, ustawa, postanawiająca sposób i porządek wyborów do sejmu, parlamentu, rad gminnych i t. d.
Ordynans *f.* rozkaz; żołnierz. będący w służbie, na rozkazach starszych wojskowych, podobnież ordynansowy oficer.
Ordynarya *ł.* zwyczajny dodatek w zbożu i innych artykułach żywności dodawany zwykle wiejskiej gospodarskiej służbie i urzędnikom do płacy.
Ordynarya *ł*, władza, sprawująca rządy dyecezyi w zastępstwie biskupa.
Ordynaryjny *ł.* zwyczajny, pospolity.
Ordynaryusz *ł.* zarządzający; gospodarz klasy.
Ordynat *ł.* właściciel majątku podległego prawom ordynacyi.
Ordynek *ł.* porządek szyk.
Ordynować *ł.* rozkazywać; przepisywać (lekarstwo), opatrywać.
Ordynator *ł.* lekarz ordynujący w szpitalu.
Oremus *ł.* módlmy się.
Orfeum i Orfeon g. nazwa towarzystw muzycznych od mitycznego śpiewaka Orfeusza.

Organ g. narząd ciała; dziennik, czasopismo pewnego towarzystwa o tegoż sprawach traktujące; organy, instrument muzyczny kościelny.
Organiczny g. posiadający narządy stanowiące o zdolności życia i rozwoju, tworzący całość organiczną.
Organizacya g. ustrój, urządzenie tworów żyjących i rozwijających się; układ, porządek, system.
Organizm g. ustrój, układ, narządów ciała, budowa.
Organmistrz g. fabrykant organów.
Orgia g. hulatyka, pijatyka, nierząd.
Orient — obacz oryent.
Orkan *w.* gwałtowna burza z wichrem.
Orkiestra g. grupa osób razem grających na różnych instrumentach.
Orkiest ion g. instrument muzyczny, większy, z mechanizmem naśladującym grę całej orkiestry.
Orlean *f.* barwa pomarańczowa; tkanina półjedwabna.
Ornamenty *ł.* ozdoby w rysunkach i w sztuce architektonicznej.
Ornamentyka *ł.* sztuka przyozdabiania ornamentami; ornamentacya *ł.* przyozdabianie ornamentami.
Ornat *ł.* ubiór kapłański.
O nitolog g. uczony, znawca ptaków.
Ornitologia g. nauka o ptakach.
Orografia g. część geografii zajmująca się górami.
Orszada *f.* napój z migdałów, cukru i wody.
Orszak *węg.* drużyna, towarzystwo, otoczenie.
Ortodoksya g. prawowierność, ścisłe trzymanie się wyznawanej religii.
Ortografia *g.* poprawne pisanie, poprawna pisownia.
Ortograficzny g. zgodny z prawidłami pisowni.
Ortopedya g. nauka o leczeniu i prostowaniu ułomności u dzieci i samoleczenie tychże; stąd zakład ortopedyczny i **ortopedysta** lekarz zajmujący się leczeniem fizycznych ułomności.
Oryentalista *ł.* znawca wschodnich krajów, języków i literatury.
Oryentalny *ł.* wschodni.
Oryentować się *ł.* rozpoznawać miejsce, położenie; pomiarkować się.

Oryentacyjny zmysł, dar szybkiego oryentowania się.
Oryginalność *ł.* pierwiastkowość właściwość, osobliwość, pochodzenie wprost z właściwego źródła, z pierwszej ręki, stąd oryginalny *ł.* źródłowy, nienaśladowany, osobliwy.
Oryginał *ł.* pierwowzór, dziwak.
Oscylacya *ł.* wahanie się, kołysanie, drganie; oscylować, drgać, chwiać się (o cenach lub wadze).
Osmanowie *tur.* Turcy.
Osmologia *g.* nauka o ciałach wonnych.
Osmoza *g.* przenikanie płynów przez błony.
Ostalgia *g.* ból kości.
Ostentacya *ł.* chełpienie się, przepych, okazałość.
Osteologia *g.* nauka o kościach.
Ostracyzm *g.* sąd skorupkowy; wydalenie z granic kraju potężnych i wpływowych osób bez podania powodów.
O tempora o mores O! co za czasy, co za obyczaje!
Otiatra *g.* lekarz chorób usznych.
Otomanka *tur.* sofa turecka.
Otomański, turecki.
Otoskop *g.* wziernik uszny.
Owacya *ł.* uczczenie, okazałe przyjęcie.
Owal *f.* forma okrągło-podłużna (jajowata).
Ozon *g.* odmiana tlenu.
Ozonometr *g.* przyrząd do mierzenia zawartości ozonu w powietrzu.

P.

P. skrócone w matematyce = procent; p. = stopa %; p. w nutach = piano; p. albo pag. = pagina.
Pacht *n.* dzierżawa, arenda.
Packet-boot *n.* (peket but) statek parowy.
Pacta conventa *ł.* zobacz pakt.
Pacyent *ł.* cierpiący, chory, pozostający pod opieką lekarza.
Pacyfikacya *ł.* uspokojenie kraju; uśmierzenie buntu, powstania; zawarcie pokoju, przywrócenie pokoju.
Pacyfikał *ł.* schowek na świętość w kościele katolickim; krzyż dawany do całowania.
Paczula *chiń.* rodzaj perfumy.
Padyszach *pers.* tytuł sułtana tureckiego.

Pagina *ł.* strona książki: paginować, liczbować stronicy książki lub zeszytu, stąd pagina na fracta, stronica przełamana wzdłuż na dwie połowy, z których tylko jedna ma być zapisaną.

Pagoda *ind.* świątynia pogańska w Indyach i Chinach.

Pajuk *pers.* pokojowiec, służba przyboczna utrzymywana dawniej po dworach dla przepychu.

Pakt *ł.* umowa, ugoda; pacta conventa, układy króla z narodem.

Paktol, rzeka w Azyi Mn. złotodajna w starożytności; stąd opływanie w dostatki.

Paladyn *f.* rycerz, szukający przygód, błędny rycerz, awanturnik.

Palankin *port.* nosze, lektyka.

Palatyn *ł.* dawny urząd w Niemczech; w Węgrzech namiestnik królewski, wojewoda.

Pale-ale *a.* (pel-el) piwo angielskie.

Paleografia *g.* znajomość i umiejętność odczytywania starych rękopisów.

Paleologia *g.* nauka i znajomość starożytnosci.

Paleontologia *g.* nauka o skamieniałościach roślinnych i zwierzęcych przedpotopowych.

Palestra *g.* korporacya sądowa obrończa w Polsce, praktyczna szkoła nauki prawa i adwokatury.

Palestrant *g.* należący do palestry.

Paleta lub **Paletra** *f.* deseczka, na której umieszcza się farby.

Paliatywa *f.* złagodzenie, łagodzący środek; paliatywny środek, łagodzący.

Palindromon *g.* wiersz mający jedno znaczenie przy czytaniu wprost i wspak.

Palingeneza *g.* odradzanie się, odradzanie się ducha na drodze wyższego postępu.

Paliowy kolor *f.* kolor słomkowy.

Palisada *f.* ogrodzenie z zaostrzonych pali, obwarowanie.

Palisander, rodzaj drzewa kosztownego, zmieniającego na powietrzu barwę fioletową na ciemną.

Palium *ł.* noszona na szyi przez biskupów w kościele katolickim taśma z białej wełny, naszywana krzyżykami oznaka godności biskupiej.

Palladium *g.* świętość, miejsce dla nas święte.

Pampa, albo w liczbie mnogiej Pampas, trawiaste stepy Ameryki południowej.

Palpitacya *ł.* przyspieszone bicie serca i pulsu.

Paludamenty *ł.* górne ozdoby sceny teatralnej.

Pamflet *g.* pisemko złośliwej treści, utwór oszczerczy; pamflecista autor pamfletu.

Panaceum *g.* ogólny środek lekarski na wszystkie choroby.

Panama; przesmyk Panamski w Ameryce; projektowany kanał panamski; oszustwo.

Pancerz *n.* blacha, okrywająca piersi walczącego, boki okrętu itp.

Pandekty *g.* zbiór praw cywilnych rzymskich.

Pandemiczny *g.* powszechny, ogólny.

Pandemonium *g.* miejsce zamieszkania demonów (złych duchów), miejsce ogólnego zepsucia moralnego.

Pandory puszka *g.* z której wysypywały się na ziemię dolegliwości, klęski i choroby (mitolog.).

Pandur *węg.* pieszy żołnierz, żandarm w Węgrzech.

Panegiryk *g.* mowa, pismo lub wiersz przesadnie pochwalny, stąd panegiryczny: przesadnie pochwalny; okres panegiryczny, okres literatury polskiej, w którym przeważają pstre panegiryki (od połowy XVII. w. do połowy XVIII. w.)

Pangermanizm *g.* dążenie do zjednoczenia wszystkich Niemców.

Panhelenizm *g.* dążność do zjednoczenia wszystkich Greków w państwową całość, stąd panhelenista.

Panika *g.* przerażenie, popłoch, przestrach.

Panis *ł.* chleb; p. bene merentium, chleb, utrzymanie dla dobrze zasłużonych; nagroda za usługi dla społeczeństwa.

Panklastyt *g.* materyał wybuchowy, złożony z kwasu podazotnego, oliwy, nafty i t. p. wszystko druzgocący.

Panleksykon *g.* słownik, zawierający wyrazy w wielu językach.

Panoptikon *g.* zbiór osobliwości wszelkiego rodzaju.

Panorama *g.* widoki malowane, oglądane przez szkła powiększające; również piękny rozle-

gły widok w naturze lub sztucznie przedstawiony.

Panotyp *g.* fotografia na ceracie warstwą kolodium pokrytej.

Panslawizm *g.* dążność do połączenia Słowian w jedną polityczną całość, stąd panslawista.

Panteista *g.* zwolennik panteizmu.

Panteizm *g.* pogląd filozoficzny, utożsamiający Boga z wszechświatem.

Panteon *g.* świątynia wszystkich bożków w starożytności; miejsce wiecznego odpoczynku znakomitych ludzi.

Pantomina *g.* wyrażenie uczuć i myśli ruchami ciała, mimika.

Pantograf *g.* przyrząd do kopiowania oraz mechanicznego pomiejszania lub powiększania rysunków.

Papier maché *f.* (papie masze) masa papierowa używana na wyroby rozmaitego rodzaju.

Papilot *f.* zwitek papieru do kręcenia włosów.

Papista *ł.* stronnik papiestwa.

Papyrus *g.* staroegipski papier.

Par *f.* (pair) tytuł członka izby wyższej w parlamentach.

Pa abola *g.* przypowieść; w geom. rodzaj linii krzywej.

Parachronizm *g.* błąd w liczeniu czasu.

Parada *f.* okazałość, wystawność; odbicie cięcia w szermierce

Paradny *f.* okazały, strojny.

Paradoks *g.* zdanie przeciwne ogólnie przyjętemu, przeciwne nauce, pozornie sprzeczne, dziwaczne.

Paradyz *f.* galerya w teatrze.

Parafia *g.* okrąg, zostający pod zawiadywaniem jednego proboszcza.

Parafialny *g*, należący do parafii; parafiański, prostoduszny, nieobyty w świecie; parafiańszczyzna, zacofaństwo, połączone z dobrodusznością.

Parafina *f.* tłuszcz z brunatnego węgla, służący do wyrobu świec.

Parafować *g.* zob. oparafować.

Parafraza *g.* powtórzenie tej samej rzeczy innemi słowami (tautologia).

Parafrazować *g.* przedstawiać (określać) jedno i to samo różnemi słowami, mówić obszernie, szerzej myśl rozwijać.

Paralela *g.* równoległość; porównanie.

Paraliż *g.* porażenie, ubezwładnienie ruchów-

Paraliżować *g.* ubezwładniać, psuć czyje zamiary.

Paralogizm *g.* fałszywy, błędny wniosek.

Parapet *f.* oparcie, mur służący do oparcia n. p. przy moście, przy oknie wystający na wewnątrz.

Paratonia *g.* przesada egzaltacya.

Paratrofia *g.* nieprawidłowe odżywianie się.

Parazyt *g.* pasożyt

Parbleu! (parblö) do licha!

Parcela *f.* dział, część, kawałek roli.

Parcelować *f.* dzielić na części.

Parcyalny *ł.* stronny, stronniczy, jednostronny, bezparcyalny, bezstronny, sprawiedliwy.

Parcyalnoćć *ł.* stronniczość.

Pardon *f.* przebaczenie, darowanie życia na wojnie; przepraszam (pardą); pardonować, przebaczać.

Parentela *ł.* ród, familia, krewni.

Parere, orzeczenie rzeczoznawców.

Par exellence *f.* (exselans) przedewszystkiem; oznaczenie czego przez wypowiedzenie cechy najwybitniejszej, najcharakterystyczniejszej

Par exemple (egzaępl) *f.* na przykład.

Par force *f.* (par fors), przemocą, siłą.

Pari *w.* (al pari) nominalnej wartości.

Pari passu *ł.* równym krokiem, w równej mierze.

Parricida *ł.* ojcobójca.

Parricidium *ł.* ojcobójstwo.

Park *a.* większy, sztuczny ogród naśladujący naturę, zatem pełen dzikich drzew, strumyków itp.; park artyleryjski, działa i amunicya wraz z ich obsługą; podobnie park kolejowy, zapas wagonów itd.

Parki *ł.* boginie losów ludzkich, snujące nić życia; gdy się ta przerwie, człowiek umiera (podanie starożytnych Greków).

Parkiet *f.* posadzka z tafli (n. p ozdobnych drewnianych, zwanych parkietami), dolne sie-

dzenie w teatrze (parter).

Parlament *f.* ciało ustawodawcze, zgromadzenie przedstawicieli narodu, posłów; Rada państwa.

Parlamentarny *f.* sejmowy.

Parlamentaryzm *f.* system polityczny w państwie, polegający na współudziale perlamentu w ustawodastwie; wpływ i udział parlamentu w rządzie.

Parlamantarz *f.* poseł strony walczącej, układający się z drugą co do spraw wojennycb np. zawieszenia broni, poddania się itd

Parlamentować *ł.* zawierać układy z nieprzyjacielem.

Parlando *w.* w śpiewie: wymawiając wyraźnie słowa.

Parlatoryum *w.* pokój w klasztorach przeznaczony do rozmowy z osobami świeckiemi, rozmownica.

Parlować *f.* paplać po francusku, nie umiejąc dobrze tego języka, lub tylko dla śmiesznego popisywania się francuczczyzną.

Parmezan *w.* rodzaj sera wyrabianego koło Parmy.

Parnas *g.* góra w Grecyi, mityczna siedziba muz, stąd dziedzina poezyi i poetów; wejść na Parnas: być poetą.

Paroch *g.* proboszcz, pleban.

Parochia *g.* probostwo.

Parodia *g.* przedstawienie rzeczy poważnej w sposób żartobliwy, śmieszny, wystawienie poważnej rzeczy na śmiech, stąd parodyować.

Paroksyzm *g.* silnv atak choroby.

Parol *f.* hasło; zagiąć parol, czyhać na coś; podwójna wygrana; parole d' honneur *f.* słowo honoru.

Par ordre *f.* z rozkazu, stosownie do rozkazu.

Parować *f.* zastawiać się, odbić n. p. uderzenie pałasza.

Pars *ł.* część, oddział.

Partenon *g.* świątynia Minerwy w Atenach na Akropolis.

Parter *f.* mieszkanie na na dole, dolne miejsca w teatrze.

Partner *a.* współuczestnik np. w grze.

Partya (z łacińskiego pars) oddział, stronnictwo. korzystne małżeństwo, gra.

Partycya albo partytura *w.* nuty podające utwór muzyczny lub wokalny we wszystkich głosach lub instrumentach, zestawionych w pewnym oznaczonym porządku n. p. Sopran Tenor, Alt, Bas.

Partycypować *f.* uczestniczyć w czem, brać udział.

Partykularny *ł.* częściowy, odnoszący się do pewnaj części kraju.

Partykularyzm *ł.* dążenie do odrębności, popieranie wyłącznie interesów pewnych ckolic, okręgów.

Partykularz *ł.* licha mieścina, zakątek.

Partykuła *ł.* nieodmienna część mowy n. p. spójnik, wykrzyknik.

Partyzant *f.* ochotnik, walczący w podjazdowej wojnie.

Partyzantka *f.* podjazdowa wojna, prowadzona małymi odziałami złożonymi zwyczajnie z ochotników.

Paryasi *ind.* ludzie najniższej klasy, pozbawieni praw społecznych.

Parweniusz *f.* dorobkiewicz.

Pas *f.* (pa) krok w tańcu.

Pasamanterya, pasamonictwo *f.* szmuklerstwo.

Pasaty *ł.* wiatry zwrotnikowe o stałym kierunku.

Pasaż *f.* kryte przejście między domami; melodyjne przejście między następującymi p sobie tonam .

Pasażer *ł.* podróżny.

Pascha *hebr.* Wielkanocne święta.

Paschał *g.* wielka poświęcana świeca, z pięciu otworami na pamiątkę pięciu ran Chrystusa Pana.

Paser *f.* przechowujący kradzione rzeczy.

Pas mal *f.* nieźle.

Pasować *f.* przystosowywać; stosować się; pasować nz rycerza, nadawać uroczyście rycerstwo; pasować się, mocować się.

Passable *f.* ujdzie.

Passe partout *f.* (pas partu) bilet sezonowy t. j. dający wstęp na wszystkie przedstawienia w pewnym okresie czasu; ramka tekturowa.

Passeport (paspor) ob. paszport.

Passez moi le mot *f.* (pase moa le mo) darujcie, że takiego wyrazu użyję.

Pasta *w.* ciasto; miazga, dająca się ugniatać, plastyczna.

Pastel *f.* kolorowa kredka, sucha farba, pastelowe malowidło, malowanie suchemi farbami (kredkami na odpowiednio przyrządzonym papierze.)

Paste yzować (od uczonego Pasteura) wyjaławiać; ogrzewać płyn celem przeszkodzenia rozwinięciu się szkodliwych bakteryi.

Pasto- *ł.* pasterz, duchowny ewangelicki.

Pastorał *ł.* laska biskupia, władzę biskupią oznaczająca.

Pas trop de zéle *f.* za wiele gorliwości.

Pastylki *ł.* cukierki, zawierające lekarstwo.

Pasya *ł.* historya męki Chrystusa; gniew, namiętność.

Pasyans *f.* jednoosobowa gra w karty, połączona z wróżbami

Pasyjny *ł.* odnoszący się do męki Chrystusa.

Pasyonat *ł.* złośnik, unoszący się lada czego gniewem.

Pasywa *ł.* stan bierny n. p. kupca, przedsiębiorstwa; długi mające być zapłacone.

Pasza lub **Basza** *tur.* namiestnik turecki; paszalik, prowincya przezeń zarządzana.

Paszkwil *w.* pisemko zjadliwe, wymierzone przeciw jakiejś osobie lub partyi politycznej.

Paszport *f.* pisemne pozwolenie władzy na wyjazd do obcego kraju.

Pasztet *f.* potrawa z drobiu, zwierzyny lub ryb; ironicznie: przykra wiadomość, wielka przykrość.

Pat *w.* niemożliwość posunięcia króla w grze w szachy.

Patena *ł.* talerzyk złoty lub pozłacany, służący do złożenia Hostyi w czasie nabożeństwa.

Patent *ł.* wyłączny przywilej prowadzenia pewnego procederu urzędowo zatwierdzony, dalej świadectwo, dyplom n. p. lekarski i t. p. przywilej dla wynalazcy.

Patentowany *ł.* uprzywilejowany, posiadający patent (świadectwo) przedmiot n. p ubezpieczony patentem.

Pater familias *ł.* ojciec rodziny.

Pater noster *ł.* Ojcze noster.

Pater patriae *ł.* ojciec ojczyzny (zbawca).

Patetycznie *g.* rozczulająco, wzruszająco.

Patologia *g.* nauka o rodzajach, przyczynach i oznakach chorób.

Patos *g.* podniosłość, wzruszające i namiętne przedstawienie rzeczy.

Patrol *f.* straż wojskowa, obchodząca ulice i posterunki, podjazd wojenny, stąd patrolować.

Patrologi *g.* nauka o ojcach kościoła katolickiego i pisarzach kościelnych.

Patron *ł.* opiekun św.; opiekun prawny; opiekun naczelny jakiejś instytucyi lub towarzystw, złączonych pod wspólnem opiekuństwem (patronatem) n. p. patron kółek rolniczych w Poznańskiem; mający prawo nadawania prezenty na probostwo; wzór powycinany używany przez malarzy pokojowych; nabój do strzelby.

Patronat *ł.* prawo nadawania prezenty na probostwo.

Patrontasz *n.* torebka na naboje.

Patryarcha *ł.* najstarszy, głowa rodziny, przodek, starzec. najwyższa godność duchowna w greckim kościele.

Patryarchalnie *ł.* według zwyczaju przodków, uznających władzę najstarszego z rodziny.

Patryarchat *ł,* zakres, obręb władzy patryarchy.

Patryca *ł.* stempel do wytłaczania matrycy.

Patrycyat *ł.* szlachta miejska, obywatele możniejsi miasta

Patrycyusz *ł.* szlachta rodowa u Rzymian; arystokrata miejski.

Patrymonium *ł.* ojcowizna; stąd patrymonialny, na prawach ojcostwa oparty.

Patryota *ł.* miłujący ojczyznę.

Patryotyczny *ł.* pełen miłości ojczyzny, obywatelski.

Patryotyzm *ł.* miłość ojczyzny.

Patyna *f.* powłoka brunatno zielona, powlekająca z czasem pod wpływem powietrza i wilgoci przedmioty ze spiżu i z bronzu; stąd patynować znaczy sztucznie nadawać pozór dawnego bronzu.

Pauper *ł.* biedny, nędzny; dawniej ubogi uczeń; ulicznik.

Pauperyzm *ł.* zubożenie pewnej części ludności.
Pauza *ł.* przerwa, znak przestanku; pauzować, zaprzestać.
Pawilon *f.* skrzydło domu, budynek o okrągłym dachu (często w ogrodzie).
Pawiment *ł.* posadzka.
Paź *f.* giermek, młody chłopiec szlachetnego rodu, będący w usługach królów lub książąt.
P. compl. = par complaisance *f.* przez grzeczność.
Pean *g.* hymn, pieśń pochwalna zwycięska, okrzyk radosny pełen zachwytu
Pech *n.* brak powodzenia.
Pecunia *ł.* pieniądz.
Pedagog *g.* wychowawca, nauczyciel.
Pedagogika *g.* umiejętność wychowania, nauka traktująca o wychowaniu.
Pedał *ł.* klawiatura dolna w organach i fortepianie poruszana nogą; pedały, (żartobliwie) nogi.
Pedant *g.* trzymający się do przesady pewnych stałych form w postępowaniu, drobnostkowicz, nudziarz.
Pedanterya *g.* lub pedantyzm, sztywność, drobnostkowośc.
Pegaz *g.* mityczny skrzydlaty rumak muz; dosiadać pegaza, próbować sił na polu poezyi.
Peignoir (penioar) ranny długi kaftanik używany przy czesaniu.
Pejzaż *f.* obraz, krajobraz.
Pejzażysta *f.* malarz widoków.
Pektoralny *ł.* piersiowy.
Pekto ał *ł.* krzyż noszony przez wyższe duchowieństwo katolickie.
Pele-méle *f.* mieszanina, okruchy, nieład, zgiełk, tyle co miscelanea.
Penaty *ł.* opiekuńcze bóstwa domów, stąd dom, rodzina.
Pendant *f.* (pandan) przedmiot odpowiadający drugiemu, tworzący z nim całość.
Pendent *ł.* pas od pałasza.
Penduł *ł.* wahadło; pendułowy (zegar), wahadłowy.
Penelopa, przysłowiowo wierna żona bohatera z pod Troi Odyseusza.
Penetrować *ł.* przeszukiwać, badać, przenikać.

Penitencyarz *ł.* kapłan, mający prawo rozgrzeszania w zastrzeżonych przez kościół wypadkach.
Penitent *ł.* spowiadający się, pokutnik.
Pensum *ł.* zadanie, ćwiczenie.
Pensya *ł.* płaca.
Pensyonat *ł.* (pensya) zakład naukowy prywatny.
Pentametr *g.* pięciostopowy wiersz.
Pentateuch *g.* pięcioksiąg Mojżesza.
Pepiniera *f.* szkółka drzewek; zakład wychowawczy lub praktyka, dostarczająca dzielnych zawodowo ludzi.
Pepsyna *g.* najgłówniejsza czyęść składowa soku żołądkowego; pepton, pokarm przetworzony wskutek działania pepsyny.
Per *ł.* przez.
Per abusum *ł.* przez nadużycie; „wyrażając się per abusum“, wyrażając się niewłaściwie.
Per accord *ł.* za umową
Per aquit *f.* (aki) kwituję z odbioru.
Per cassa *ł.* gotówką.
Percepcya *ł.* odbieranie wrażenia.
Percepta *ł.* wpływ pieniędzy.
Perceptować *ł.* zapisywać wpływ pieniędzy.
Per comptant *ł.* (per kątą) za gotowe pieniądze.
Pereat! niechaj zginie, niech przepadnie!
Peregrynować ł. podróżować.
Peremptorycznie *ł.* stanowczo; bez odroczenia.
Perfekcya *ł.* doskonałość.
Perfidya *ł.* zdradliwe postępowanie, wiarołomstwo; przewrotność.
Perforować *ł.* przedziurkować papier celem łatwego oddzierania pewnej jego cząstki.
Perfumy *ł.* pachnidła.
Pergamin *ł* skóra zwierzęca, przyrządzona do pisania.
Peritus *ł.* biegły, świadomy, doświadczony.
Perkusya *ł.* wstrząśnienie, opukiwanie lekarskie chorego.
Permanencya *ł.* nieustanność, trwałość.
Permanentny *ł* ustawiczny, stały; permanentka, stała karta.
Permutacya *ł.* przemiana.
Peron *f.* miejsce przed dworcem kolejowym do wsiadania i wysiadania z pociągów.
Perora *ł.* przemowa, gadanina.

Perorować *ł.* robić uwagi lub wymówki, zwłaszcza w sposób długi i nużący.
Perpendykuł *ł.* wahadło i pion.
Per procura *w.* w zastępstwie, prawem pełnomocnictwa, prokurą zwanego.
Perpetuum mobile *ł.* przyrząd wiecznie się poruszający; przenośnie mrzonka.
Per saldo *w.* pozostałość z ostatniego obrachunku.
Persekucya *ł.* prześladowanie.
Persona *ł.* osoba (poważna); persona grata, osoba dobrze widziana.
Personal *f.* skład osób pewnej instytucyi; personalia sprawy osobiste.
Personat *ł.* poważna osobistość.
Personifikacya *ł.* usposobienie; przedstawienie poetyckie przedmiotów martwych, pojęć oderwanych pod postacią ludzką
Perspektywa *ł.* luneta, narzędzie do patrzenia na większe odległości, widoki na przyszłość, umiejętność przedstawiania przedmiotów położonych w przestrzeni na jednej płaszczyźnie, tak, aby uwidocznić bliskość i odległość.
Perswadować *ł.* przekonywać, doradzać, odradzać, wybijać z głowy, tłómaczyć.
Pertraktacya, pertraktacye, umawianie się, układy.
Perturbacya *ł.* zaburzenie.
Peryferya *g.* obwód, objęcie.
Peryfraza *g.* omówienie, oznaczenie jakiejś rzeczy nie nazwą, lecz przez opisanie.
Peryod *g.* epoka, przeciąg czasu; kilka zdań złożonych, okres.
Peryodyczny *g.* powtarzający się w pewnych odstępach czasu.
Perypatetyka *g.* sposób wykładania filozofii według Arystotylesa, który przechadzając się nauczał.
Perypetya *g.* nagła zmiana losu, przełom w dramacie.
Perystyl *g.* galerya otoczona kolumnami.
Pesymista *ł.* patrzący na wszystko z najgorszej strony, widzący wszystko w czarnych barwach.
Pesymizm *ł.* zapatrywanie się na świat z najgorszej strony.

Petarda *f.* przyrząd, zawierający nabój, do wysadzania przedmiotów w powietrze.
Petent *ł.* proszący, wnoszący podanie.
Petit *f.* drobny druk.
Petrografia *g.* opis skał.
Petroleum *g.* olej skalny, nafta.
Petycya *ł.* prośba, żądanie, podanie.
P. f. v. na karcie wizytowej: dla złożenia wizyty, (pour faire visite *f.*)
Pia causa *ł.* cel dobroczynny.
Pianino *w.* rodzaj fortepianu z pionowemi strunami.
Pianissimo *ł.* w muzyce jak najciszej.
Pianista *f.* grający na fortepianie.
Piano *ł.* lekko, cicho w muzyce.
Pianoforto *ł.* średnio silnie.
Piastr *w.* moneta włoska, hiszpańska i turecka różnej wartości.
Pik pocket *a.* rzezimieszek.
Pierrot *f.* (pjero) błazen z pantominy (głupi August).
Piedestał *f.* podstawa, podwyższenie, wywyższenie.
Pietyzm *ł.* cześć i poszanowanie czego, gorliwość w sprawach religijnych; pietyści.
Pigmejczyk *g.* karzeł, malutki człowiek. (mieszkający w Abisynii, jak wierzono w starożytnej Grecyi).
Pigment *ł.* barwnik naturalny np. krwi, oczu, włosów.
Pikelhauba *n.* hełm spiczasty; nazwa pogardliwa policyi niemiecko-pruskiej i pruskiego systemu rządowego.
Pikieta *i.* mały oddział żołnierzy, stojący na czatach.
Pikle *a.* młode jarzynki marynowane.
Piknik *f.* towarzyska zabawa.
Pikulina *w.* piszczałka.
Pilastr *ł.* ozdobny słup przy ścianie, podpierający sufit.
Pilot *a.* pal w rzece, sternik wprowadzający do portu okręty, zwłaszcza w miejscach niebezpiecznych; piloty słupy; pilotowanie wbijanie w dno rzeki kafarami (babami) pilotów (pali)
Pinakoteka *g.* galerya obrazów i zbiory dzieł sztuki.
Pince-nez *f.* okulary, cwikier.

Pincety (pęsety), małe sprężynowe szczypczyki do wyciągania i przytrzymywania drobnych przedmiotów i t. p.
Pincz *w.* mały kudłaty piesek.
Pinxit *ł.* napis na obrazie: „malował“.
Pion *f.* przyrząd budowniczy wskazujący kierunek pionowy, prostopadły do powierzchni ziemi, a względnie zmierzający do jej środka.
Pionek *f.* figura w szachach.
Pionier *f.* żołnierz sypiący szańce, człowiek drugim drogę torujący; pionierzy *f.* pierwsi osadnicy w niezaludnionym jeszcze kraju.
Piquant *f.* (pikan) ostry, szczypiący, podniecający ciekawość.
Piramidy *g.* olbrzymie grobowce starożytnych egipskich królów w kształcie czworokątnych ostrosłupów ściętych; przedmioty kształtu piramid; piramidalny, olbrzymi, mający kształt piramidy.
Pirat *g.* rozbójnik morski.
Piroksylina *g.* strzelnicza bawełna.
Pirometr *g.* przyrząd do mierzenia wysokiej temperatury.
Pirotechnika *g.* sztuka wyrabiania sztucznych ogni.
Piruet *f.* w tańcu szybki obrót na jednej nodze.
Piston *f.* przyrząd metalowy w broni palnej z masą zapalną, kapsla, także rodzaj trąby.
Piu *w.* więcej; piu adagio, trochę wolniej.
Pium desiderium *ł.* pobożne życzenie, rzecz trudna do osiągnięcia.
Piuska *ł.* czapka noszona przez duchownych.
Pizzicato *n* w muzyce: granie na instrumencie smyczkowym szarpaniem strun palcami, podobnie jak na gitarze.
Placet *ł.* zezwolenie panującego na ogłoszenie i wykonanie papieskich rozporządzeń.
Plafon *f.* sufit, obraz na suficie.
Plagiat *ł.* kradzież literacka, przywłaszczenie sobie cudzych pomysłów lub pracy.
Plagiator *ł.* pisarz, podający ustępy z obcych dzieł za własne; silniej się wyrażając — rozbójnik literacki.

Plagoskop *g.* przyrząd wskazujący kierunek wiatru.
Plaidoyer *f.* mowa przed sądem, obrona.
Plaka *f.* wyroby platerowane.
Plajta, nowo-żydows. bankructwo.
Plakat *f.* publiczne ogłoszenie nalepione na murach ulic lub innych widocznych miejscach.
Plan *ł.* rysunek, zarys zamiar, cel, układ.
Planeta *ł*, ciało niebieskie, krążące koło słońca, gwiazda, krążąca około innej.
Planetoidy *g.* małe planety.
Planiglob *g*, mapa przedstawiająca obie półkule ziemskie.
Planimetrya *g.* nauka o płaszczyznach (część geometryi).
Planować *f.* projekta układać, zamyślać, ukartować co.
Plansza *f.* płyta rytowana do odbijania rycin, sztych, rycina.
Plant *f.* nasyp np. kolejowy.
Plantacya *ł.* większy obszar gruntu, użyty pod uprawę, miejsce spacerowe, plantator *ł.* właściciel plantacyi.
Plantować *f.* równać ziemię.
Plastyka *g.* przedstawienie kształtów w wydatnych wypukłych formach; plastyczność wyrazistość, wydatność, w rysunku: wybitnie od tła odbijający, wystający; plastyczne sztuki, sztuki, polegające na przedstawieniu w sposób dotykalny kształtów, a więc architektura i rzeźba (także płaskorzeźba).
Platerowanie *f.* powlekanie metali warstwą złota lub srebra lub innego metalu.
Platforma *g.* płaski dach, sztuczne podwyższenie.
Platoniczna miłość *g.* idealna, wolna od zmysłowości.
Platonizm *g.* system Platona, którego podstawą są idee: dobra, piękna, prawdy.
Platyna *hiszp.* szlachetny metal koloru szarawo-białego.
Plazma *g.* pierwiastkowa materya organicznych tworów.
Plebejusz *ł.* człowiek z gminu, z ludu, prosty.

Plebiscyt *ł.* uchwała całego narodu, powzięta na powszechnem zgromadzeniu.
Plebs *ł.* lud, gmin, motłoch.
Pled *f*, wielki szal, zastępujący płaszcz.
Plein pouvoir *f.* (plę puwoar) pełnomocnictwo; zupełne zastępstwo, swoboda działania w zastępstwie.
Plejada *g.* zbiór gwiazd w konstelacyi byka; szereg znakomitych pisarzy, żyjących w jednym czasie.
Plenarny *ł.* ogólny.
Plenarne zebranie (posiedzenie) zebranie się wszystkich członków pewnej instytucyi, towarzystwa.
Plenipotencya *ł.* pełnomocnictwo, upoważnienie do czego.
Plenipotent *ł.* pełnomocnik.
Plenum *ł.* pełne zebranie.
Pleonazm *g.* określenie rzeczy większą ilością wyrażeń, niż w istocie do zrozumienia wystarcza.
Pleorama *g.* przyrząd do przesuwania ruchomych obrazów przed oczyma patrzących.
Pleu itis *g.* zapalenie opłucnej.
Plié *f.* ruch w tańcu połączony ze zgięciem kolan.
Plik *ł.* pęk, zwój papierów.
Plisa *f.* obłożenie damskiej sukni w rodzaju szerszej taśmy.
Plomba *f.* pieczęć ołowiana przy towarach jako dowód oryginalności; zakitowanie zęba wypruchniałego.
Plombowanie *f.* przyczepienie pieczęci, wypełnienie cementem lub metalem zepsutego zęba.
Pludry *n.* szerokie spodnie.
Plumaż *f.* pióropusz, kita z piór.
Plus *l.* więcej; nadwyżka.
Plus catolique que le pape *f.* (plü katolik ke le pap), większy katolik niż papież, przesadnie gorliwy katolik.
Plus minus *ł.* mniej więcej, w przybliżeniu.
Pluta *ł.* słota, ulewa.
Plutokracya *g.* panowanie, możnych kapitalistów.
Pluton *ł.* bóg podziemia; im. pos. oddział wojska.
Plutoniczny *ł.* powstały wskutek działania podziemnego ognia.

Pluwiometr *ł.* deszczomierz, przyrząd do mierzenia ilości spadłego deszczu.
Pneumatyczna *g.* **kolej**, kolej podziemna, poruszana ciśnieniem zgęszczonego powietrza; pneumatyczna maszyna, pompa powietrzna.
Pneumatyczny *g.* powietrzny.
Pneumatyk przy rowerze obręcz gumowy powietrzem napełniony.
Poco allegro *w.* nieco żywiej.
Podagra *g.* choroba polegająca na nabrzmieniu stawów u nóg.
Podesta *w.* burmistrz, wójt we Włoszech.
Podium *ł.* stopień, wzniesienie.
Podminować *f.* podłożyć miny, zrobić podkopy; podkopać (przen. czyjeś stanowisko, powagę, dobrą sławę.)
Poemat *g.* utwór poetyczny większych rozmiarów.
Poeta *g.* rymotwórca, wieszcz.
Poetyczny *ł.* pełen poezyi, obrazowy.
Poetyzować *ł.* marzyć, idealizować.
Poezya *g.* sztuka wyrażania uczuć i myśli wierszowaną mową; utwór wierszowany.
Point *f.* punkt, oko w kartach i grze w kostki; ścieg, haft, rodzaj koronki, point de vue (puę de wiu), punkt widzenia; point d' honneur (puę döner), punkt honoru.
Point d'appui *f.* punkt oparcia.
Pointe *f.* (puęt) ostrze kolec, bystra myśl, dowcip wytworny.
Polarny *ł.* biegunowy, podbiegunowy; gwiazda polarna *ł.* gwiazda północna.
Polemika *g.* spór publicystyczny pomiędzy uczonymi lub dziennikarzami.
Polemizować *g.* prowadzić spór w czasopismach lub broszurach i rozprawach.
Polerować *f.* nadawać metalowi gładką i lśniącą powierzchnię.
Poliandrya *g.* istniejący u niektórych dzikich ludów zwyczaj, mocą którego kobieta poślubia kilku mężów, wielomęstwo.
Poliarchia *g.* forma rządu, według której wielu naraz panuje.

Polichromia *g.* wielobarwność; (w budownictwie.)
Polica lub **polisa** *f.* dowód na zawartą umowę asekuracyjną.
Poliemia *g.* krwistość.
Polifiletyzm *g.* teorya, wyprowadzająca jestestwa od kilku gatunków pierwotnych.
Poligamia *g.* wielożeństwo.
Poliglota *g.* dzieło w wielu językach napisane; człowiek władający wieloma językami.
Poligonia *g.* płodność, urodzajność.
Polihistor *g.* pisarz, autor, wszechstronnie wykształcony, posiadający wiadomości ze wszystkich dziedzin wiedzy ludzkiej.
Polihymnia *g.* muza poezyi lirycznej i muzyki.
Poliklinika *g.* praktyczne uczenie się medycyny na chorych w prywatnych mieszkaniach tychże, praktyka.
Polikracya *g.* panowanie wielu.
Polilalia *g.* wielomówstwo; gadatliwość.
Polimorfizm *g.* wielokształtność.
Polinezya *g.* wyspy australskie; Australia wraz z wyspami.
Polip *g.* zwierzokrzew (żyjący w morzu), także pewna chorobliwa narośl.
Poliszynel *f.* pajac.
Politechnika *g.* wyższa szkoła techniczna.
Politeizm *g.* wiara w wielu bogów, pogaństwo.
Politeista *g.* wierzący w wielu bogów.
Politura *f.* gładkość i połysk nadawane wyrobom z drzewa; ogłada.
Polityczna ekonomia albo ekonomia społeczna— obacz ekonomia.
Polityk *g.* mąż stanu; także człowiek trzymający się form; przebiegły, zręczny.
Polityka *g.* umiejętność rządzenia państwem i utrzymywania stosunków z obcemi państwami; także przebiegłość i zręczność.
Politykować *g.* rozprawiać o polityce, robić ceremonie, udawać, być nieszczerym.
Pomolog *g.* uczony znawca owoców.
Pomologiczny *g.* owocowy.
Pomona *g.* bogini owoców.
Pompa *f.* przyrząd podnoszący wodę do góry n. p. ze zbiornika; przepych, okazałość, wystawność.

Pompatycznie *g.* wystawnie, okazale.
Pompier *f.* strażak ogniowy.
Poncz *a.* napój z wody, rumu, cytryn i cukru.
Poniterować *f.* stawiać na kartę (w grze).
Pons asinorom *ł.* („eselsbryk") *n.* oślimost, podręcznik.
Pontifex maximus *ł.* najwyższy kapłan; Papież.
Pontony *f.* duże łodzie, służące do zarzucania mostów w czasie wojny.
Pontyfikalne nabożeństwo, nabożeństwo odprawione uroczyście przez biskupa.
Pontyfikat *ł.* papiestwo.
Populacya *ł.* ludność, zaludnienie; populacyjna teorya, teorya o warunkach i interesach wzrostu i zaludnienia ziemi.
Popularność *ł.* wziętość u ogółu, uzyskanie dobrego imienia i zaufania u ludzi.
Popularny *ł.* cieszący się wziętością lub miłością ogółu, powszechnie lubiany; przystępny, zrozumiały.
Popularyzować *f.* upowszechniać, uprzystępniać n. p. dzieło jakie uczynić powszechnie zrozumiałem.
Porcelana *w.* najlepszy wyrób garncarski z kaolinu.
Porcya *ł.* część, cząstka, odmierzona ilość pewnej rzeczy.
Pornografia *g.* pisanie o lubieżnych rzeczach; opisy i rysunki skandaliczne.
Port *ł.* przystań morska.
Portal *ł.* wielkie główne drzwi, wspaniałe wejście do budynku.
Portatif *f.* kieszonkowy.
Porte-cigarres *f.* papierośnica.
Port-feuille zobacz Portfel.
Porte-lettres *f.* (port letr) teczka na listy.
Porter *a.* silne angielskie piwo.
Portfel *f.* teka na listy i papiery; portfel wekslowy, zapas weksłów w banku; przen. teka i godność ministeryalna.
Portyer *f.* odźwierny.
Portyera *f.* zasłona u drzwi.
Porto, portoryum *w.* opłata pocztowa.
Portret *f.* wizerunek, podobizna.
Portyk *ł.* przedsionek z rzędami kolumn, galerya.

Pory *g.* drobne otworki
Posesor *ł.* dzierżawca.
Posesya *ł.* posiadłość, posiadanie; dzierżawa.
Posesyonat *ł.* posiadacz gruntowej własności.
Postdatować *ł.* położyć datę późniejszą.
Poste-restante *f.* list, pozostający na poczcie aż do własnoręcznego odbioru przez adresata, oznaczonego czasem literami pewnemi lub znakiem.
Posterunek *f.* straż wojskowa, stanowisko.
Post factum *l.* po spełnieniu czegoś, po dokonaniu.
Post festum *ł.* po uroczystości, po wszystkiem, zapóźno.
Postponować *ł.* lekceważyć.
Post scriptum *ł.* skr. p. s. dopisek do listu.
Postulant *ł.* żądający czegoś starający się o coś.
Postulat *ł.* stanowcze żądanie (wymogi), zdanie nie ulegające zaprzeczeniu, pewnik.
Postument *ł.* podstawa.
Postumus *ł.* pogrobowiec po śmierci ojca narodzony.
Pastylia *ł.* wykład ewangelii na niedziele i święta.
Potencya *ł.* potęga, siła.
Potentat *ł.* mocarz.
Potpourri *f.* (popuri) utwór muzyczny, złożony z poszczególnych ustępów rozmaitych utworów.
Pour acquit *f.* (pur aki) kwit odbioru.
Pour le mérite *f.* (pur le merit) order zasługi.
Pour le roi de Prusse *f.* (pur lö rua de Prius) dosł. dla króla pruskiego t. j. w przenośnem znaczeniu na daremnie, bez skutku; trud niewdzięczny; pracowanie na własną szkodę.
Poza *ł.* mina postawa.
Pozować *ł.* przybierać pewną postawę lub minę, służyć za model artyście; pozer, fotograf, układający osoby do fotografii; udawacz.
Pozycya *ł.* położenie, stanowisko, stan, miejsce.
Pozytywizm *ł.* kierunek filozoficzny, opierający się na stwierdzonych doświadczeniem wynikach nauk.
Pozytywny *ł.* oparty na pewnej podstawie, pewny rzeczywisty, stanowczy.
Pozytywka, mała kataryn ka.

P. P. = par politesse *f.* przez grzeczność (napis na listach); także = per procura.
P. P. == **Praemissis praemittendis** *ł.* napis na okólnikach w miejsce tytułu i wstępu.
Praesens *ł.* obecny, teraźniejszy.
Praeterita *ł.* przeszłość, rzeczy minione
Pragmatyczna *g.* **historya**; przedstawienie dziejów z wykazaniem związku przyczyn i skutków poszczególnych faktów: **pragmatyczna sankcya**, publiczny układ dotyczący ważnych spraw n. p. następstwa tronu.
Pragmatyczny *g.* tyczący się logicznego związku rzeczy.
Pragmatyka *g.* znajomość sprawy w przyczynach i skutkach, przepisy postępowania (n. p. pragmatyka służbowa dla urzędników),
Praktyczny *ł.* doświadczony, umiejący korzystać z okoliczności patrząc zawsze na korzyść.
Praktyka *ł.* wykonanie, doświadczanie, zastosowanie teoryi w działaniu, biegłość w czem, zajmowanie się czemś.
Praktykant *ł.* ćwiczący się w zawodzie pewnym celem nabycia biegłości, wprawy.
Prałat *ł.* (przełożony) wyższy duchowny.
Prasa *ł.* druk, tłoczarnia; dziennikarstwo.
Praszczur, ojciec prapradziada.
Prebenda *ł.* dobra kościelne oddane do użytku proboszczowi.
Precedencya *ł.* pierwszeństwo; to, co przed jakimś faktem zaszło.
Precedens *ł.* wypadek zaszły pierwej; pierwotne zarządzenie, służące za wzór i podstawę do dalszych zarządzeń w podobnych wypadkach (praecedens).
Precepta *ł.* przepisy.
Preceptor *ł.* nauczyciel; wydający przepisy.
Precipitando *w.* spiesznie.
Precyoza *ł.* klejnoty, kosztowności.
Precyzya *f.* dokładność, dosadność, zwięzłość.
Predestynacya *ł.* przeznaczenie, wiara w nie.
Predykant *ł.* kaznodzieja.
Predylekcya *ł.* szczególniejsze upodobanie w czem.
Preegzystencya *ł.* poprzedni byt, istnienie du-

szy przed złączeniem się z ciałem.

Prefacya *ł.* wstęp, przedmowa.

Prefekt *ł.* przełożony, dyrektor policyi we Francyi.

Prefektura *ł.* okręg podlegający władzy prefekta.

Preferans *f.* dawanie pierwszeństwa; gra w karty.

Preferować *ł* przekładać rzecz jaką lub osobę nad drugą.

Prejudykat *ł.* wyrok sądowy poprzedni, służący za normę w podobnych wypadkach późniejszych.

Prekludować *ł.* wyłączyć, usunąć.

Prekluzya *ł.* termin ostateczny, po upływie którego utraca się przysługujące prawa; (termin prekluzyjny).

Prekonizacya *ł.* potwierdzenie nominacyi biskupa przez biskupa.

Prelatura *ł.* godność kościelna ptałata.

Prelekcya *ł.* wykład, odczyt; prelegent, odczytujący.

Preliminarny *ł.* tymczasowy, wstępny.

Preliminarz *f.* uprzednie obliczenie i zestawienie spodziewanych dochodów i rozchodów.

Preludium *ł.* przegrywka, wstęp.

Premedytacya *ł.* rozwaga, rozmysł.

Premier *f.* pierwszy minister prezydujący.

Premiera *f.* pierwszy raz w pewnym teatrze grany utwór dramatyczny.

Premiować *ł.* przyznać nagrodę.

Premissa *ł.* zdanie poprzedzające wniosek, założenie w dowodzie. przesłanka.

Premium lub **premia** *ł.* nagroda, zapłata; bezpłatne dodatki do czasopism; wypłacana w towarzystwie ubezpieczeń roczna rata na rachunek ubezpieczenia.

Prenotacya *ł.* zapisanie jakiegoś faktu, z którego w przyszłości mają lub w ogóle mogą wyniknąć jakieś skutki (prawne); wpis (warunków) jakiegoś prawa tabularnego do ksiąg gruntowych, czyli hipotecznych lub wykreślenie warunkowe t. j. pod warunkiem późniejszego usprawiedliwienia; zanotowanie kogoś jako starającego się o posadę, która nie jest otwartą. w tym celu, aby starający się miał pierwszeństwo przed tymi, którzy potem poczynili starania.

Prenumerando *ł.* przedpłatnie, płacąc z góry.

Prenumerata *ł.* przedpłata t. j. cena uiszczona z góry za wychodzące pismo lub dzieło.

Preopinant *ł.* przedmowca, ten, który pierwej aniżeli drugi z wnioskiem lub z mową wystąpił.

Preparacya *ł.* przygotowanie (zw. pisemne dla szkoły).

Preparat *ł.* przyrządzenie, przetwór, n. p. zabalsamowane lub zakonserwowane po odczyszczeniu narządy ludzkie wewnętrzne. dla celów naukowych.

Preparować *ł.* przyrządzać, przygotowywać.

Preponderancya *ł.* przewaga.

Prepotencya *ł.* nadmierna siła

Prerogatywa *ł.* przywilej, pierwszeństwo, wyjątkowe ulgi.

Prerye *f.* stepy w Ameryce północnej.

Presbiteryanie *g.* protestanci angielscy, nie uznający władzy biskupiej.

Presbyter *g.* kapłan mszalny.

Presbyteryum *ł.* część kościoła, gdzie mieści się wielki ołtarz.

Présence d'ésprit *f.* (prezans despri) przytomność umysłu.

Preskrypcya *ł.* przedawnienie.

Prestacya *ł.* uiszczenie się z długu, wypełnienie powinności, obowiązkowe świadczenie n. p. prestacya drogowa, polegająca na dostarczaniu dla utrzymaniu drogi robocizny.

Prestige *f.* (prestiż) czar, kuglarstwo, dziwne zjawisko, urok, oszustwo.

Prestissimo *w.* jak najszybciej.

Presto *w.* szybko; *ł.* tuż pod ręką; obecnie.

Presto assai *w.* bardzo szybko.

Prestydigitator *ł.* („biegły w palcach“) kuglarz.

Presumcya *ł.* domniemanie prawne, w nauce prawa i praktyce prawnej mające częste zastosowanie.

Presumować *ł.* domniemywać się.

Presupcnować *ł.* z góry przypuszczać.

Presya *ł.* nacisk, przymus.

Pretekst *ł.* pozór.
Pretendent *ł.* roszczący sobie pretensyę do czegoś, ubiegający się o coś n. p. o tron (pretendent do tronu).
Pretendować *ł.* rościć sobie do czego prawo, ubiegać się
Pretensya *ł.* roszczenie sobie prawa, prawo do żądania jakiego świadczenia.
Pretensyonalność *ł.* wymuszoność, przesada.
Pretium *ł.* cena; **pretium affectionis,** cena, polegająca na szczególnem upodobaniu.
Pretoryanie *ł.* przyboczna gwardya dawnych cesarzy rzymskich; z czasem wytworzyła się z niej można partya dworska, decydująca o tem, kto ma panować; stąd pod nazwą pretoryanów rozumie się wojskową kamarylę dworską
Prewencya *ł.* uprzedzenie.
Prewencyjna cenzura *ł.* uprzedzająca cenzura; urząd, przeglądający rękopisy przed wydrukowaniem.
Prewencyjny *ł.* uprzedzający, zapobiegający.
Prezencya *ł.* (dosłownie obecność) postawa i powierzchowność.
Prezent *f.* podarunek.
Prezenta *ł.* przedstawienie kogo do zatwierdzenia na posadę.
Prezentacya *ł.* przedstawienie.
Prezentować *ł* przedstawiać: także przedstawiać kogo jako kandydata na posadę.
Prezerwatywa *ł.* środek zapobiegający, ochraniający.
Prezerwatywny *ł.* ochronny.
Prezes *ł.* przełożony, przewodniczący.
Prezydent *ł.* przewodniczący, przełożony.
Prezydować *ł.* przewodniczyć na zebraniu.
Prezydyum *ł.* władza naczelna jakiegoś urzędu n. p. prezydyum sądu tj. prezydent i jego biuro.
Prima *ł.* pierwsza; w muz. pierwszy ton gamy.
Prima Aprilis *ł.* pierwszy kwietnia.
Prima ballerina *w.* pierwsza baletnica.
Primadonna *w.* pierwsza śpiewaczka opery.
Prima nota *ł.* księga kupiecka, służąca do notowania na prędce, dla celów buhalterycznych.
Prima sorta *ł.* najcelniejszy gatunek.

Prima vista *w.* za pierwszem okazaniem; n. p. wypłata za pierwszem okazaniem weksłu; granie z nut, pierwszy raz widzianych, odrazu bez przygotowania.
Prima volta *w.* w muzyce pierwszy raz
Prima weksel *ł.* pierwszy weksel ciągniony.
Primo *ł.* (pro primo) po pierwsze,
Primogenitura *ł.* pierworodztwo; linia potomków najstarszego syna.
Primo gradu *ł.* piewszego rzędu.
Primo impetu *ł.* za pierwszym popędem, natarciem.
Primo voto *ł.* z pierwszego małżeństwa, „za pierwszym mężem".
Primula *ł.* pierwiosnek.
Primus inter pares *ł.* pierwszy między równymi.
Principium *ł* główna zasada.
Priorytety *ł.* papiery wartościowe, wydane przez Towarzystwo akcyjne, celem zwiększenia kapitału, a zaopatrzone prawem pierwszeństwa do poboru procentu przed wypłatą dywidendy.
Privatim *ł.* poufnie.
Prix fixe (pri fiks) *f.* stała cena.
Pro anno *ł.* na lub za rok.
Probacya *ł.* próba, doświadczanie.
Probatum est *ł.* stwierdzono, dowiedziono.
Probiernia *n.* urząd probierczy, oznaczający próbę złota i srebra, probierz; kamień probierczy, przyrząd lub wogóle rzecz, za pomocą której dowiadujemy się prawdy.
Problemat *g.* zadanie, zagadnienie do rozwiązania, zagadka.
Problematyczny *g.* wątpliwy, zagadkowy; niepewny, niestanowczy (n. p. wniosek).
Procedencya *ł.* pochodzenie, rodowód.
Proceder *ł.* rzemiosło, zajęcie, zawód (fach).
Procederzysta *ł.* zajmujący się pewnym przemysłem, handlem.
Procedura *ł.* ustawa procesowa, przepisy postępowania w sprawach sądowych.
Procent *ł.* odsetki; procentować, dawać na procent; procentować się, przynosić zysk.
Procentowa stopa wysokość dochodu od 100 na przeciąg jednego roku.

Proces *ł.* spór, prowadzenie sprawy drogą sądową, następstwo zmian, dokonywujących się w pewnem ciele (proces chemiczny).

Procesować się *ł.* prawować się, pieniać się.

Procesowicz *ł.* pieniacz.

Procesya *ł.* pochód uroczysty.

Producent *ł.* wyrabiający.

Produkcya *ł.* wytwarzanie, wyrób; płody.

Produkcyjny *ł.* odnoszący się do produkcyi; zdolny do wytworzenia; płodny, wydajny.

Produkować *ł.* wytwarzać, (towary); produkować się, popisywać się.

Produkt *ł.* wytwór, płód.

Produktywny *ł.* wydający owoce, n. p. praca produktywna, skuteczna.

Pro et contra *ł.* za i przeciw.

Profan *ł.* nieznający się na czem, niewtajemniczony.

Profanacya *ł.* zbezczeszczenie, znieważenie.

Profes *ł.* zakonnik, który złożył wszystkie śluby zakonne.

Profesor *ł.* nauczyciel w wyższym zakładzie naukowym.

Profesya *ł.* stan, zawód, rzemiosło, zajęcie; śluby zakonne.

Profil *f.* kontur twarzy lub przedmiotu widzianego z boku.

Profilaktyczny *g* środek, zapobiegający chorobie lub w ogóle jakiemuś niebezpieczeństwu.

Profitować *ł.* zyskiwać.

Pro forma *ł.* dla formy, pozoru, z grzeczności, przyzwoitości.

Progenitura *ł.* potomstwo.

Progimnazyum *ł.* gimnazyum niezupełne 4- lub 6- klasowe.

Prognostyk *g.* znak, przepowiednia, wróżba.

Prognoza *g.* rokowanie, przepowiednia np. przebiegu i końca choroby.

Program *g.* plan, układ polityczny, wyłożenie zasad politycznych i zamierzonych czynów.

Progres *ł.* postęp; progresista, postępowiec, zwolennik postępu.

Progresya *ł.* postępowanie stopniowe naprzód lub w górę, postęp.

Progresywny *ł.* stopniowo się zwiększający.

Prohibicya *ł.* zakaz, wzbronienie.

Prohibicyjny system *ł.* system ograniczający ilość przywozu towarów obcych do kraju.

Projekcya *ł.* rzut; rysunek wykonany podług prawideł geometryi wykreślnej.

Projekt *ł.* zamysł, zamiar, plan.

Projektować *f.* zamyślać, układać plany; rysować rzutami.

Proklamacya *ł.* odezwa do ogółu.

Proklamować *ł.* ogłaszać, oznajmić.

Prokonsul *ł.* zarządca prowincyi w dawnem państwie rzymskiem.

Prokrusta łoże (mitol.) łoże męki; przenośnie wtłaczanie w nieodpowiednie formy.

Prometeusz, tytan, który według mitologii wykradł Jowiszowi ogień dla ludzi, za co go Jowisz ukarał; symbol postępu, nie zważającego na niebezpieczeństwo badań.

Prokura *ł.* pełnomocnictwo; rodzaj obszernego pełnomocnictwa w sprawach handlowych.

Prokuracya *ł.* pełnomocnictwo; małżeństwo przez prokuracyę, ślub pomiędzy dwoma osobami zawarty za pośrednictwem pełnomocnika, który w imieniu mocodawcy poślubia pannę młodą.

Prokurator *ł.* urzędnik, przestrzegający zachowania ustaw; oskarzyciel publiczny; zastępca, rzecznik instytucyi publicznych n. p. skarbu państwa, prokuratorya, dotycząca władza.

Prokurent lub prokurzysta *ł.* pełnomocnik domu handlowego lub bankowego, mający pełnomocnictwo zwane prokurą

Prokurować *ł.* wystarać się, załatwić.

Prolegomena *g.* wstępne objaśnienia.

Proletaryat *ł.* stan ubogi, ludzie bez stałego zajęcia i sposobu do życia; stąd proletaryusz, należący do klasy biednej; proletaryzacya, spadanie w szeregi proletaryatu.

Prolog *g.* wstęp, przedmowa.

Prolongata *ł.* zwłoka, przedłużenie.

Prolongować *ł.* przedłużać termin.

Pro memoria *ł.* dla pamięci.

Promenada *f.* miejsce przechadzki; przechadzka.
Promesa *ł.* obietnica, przyrzeczenie; zapewnienie uskutecznienia wypłaty w razie, gdy należytość stanie się płynną n. p. promesa na przysłać się mającą kwotę pożyczkową, na losy mające wygrać.
Pro mille =‰ *ł.* 1 od 1000 t. j. 0·1 (1/10) część odsetki. =%
Promisoryum *ł.* przyrzeczenie piśmienne.
Promocya *ł.* przejście z klasy niższej do wyższej; udzielenie stopnia akademickiego.
Promotor *ł.* poopierający, protektor, opiekun.
Promować *ł.* popierać, wynosić na wyższy stopień; promować się, uzyskać stopień uniwersytecki.
Promulgacya *ł.* ogłoszenie.
Pronuncyacya *ł.* sposób wymawiania, wymowa.
Propaganda *ł.* rozpowszechnianie pewnych przekonań n. p. wiary; zgromadzenie w Rzymie kształcące misyonarzy.
Propagator *ł.* szerzyciel pewnych zasad.
Propagować *ł*, szerzyć, rozpowszechniać.
Propedeutyka *g.* nauki przygotowawcze, wstępne.
Propinacya *g.* (dosł. przepijanie) utrzymywanie gospody i szynku tj. prawo wyszynku; propinator, szynkujący, wydzierżawiający prawo wyszynku i gospody.
Proponować *ł.* podawać projekt lub wniosek.
Proporcya *ł.* odpowiedni stosunek, wymiar.
Proporcyonalny *ł.* w odpowiednim stosunku będący, kształtny.
Propozycya *ł.* wniosek, projekt.
Propria manu *ł.* własną ręką, własnoręcznie.
Proprio motu *ł.* z własnej chęci z własnego popędu.
Pro primo *ł.* po pierwsze, pro secundo, po drugie, powtóre, pro tertio, po trzecie.
Pro publico bono *f.* dla dobra publicznego.
Pro rato *ł.* w stosunku do udziału.
Prorektor *ł.* zastępca rektora.
Proscenium *ł.* część teatru między orkiestrą, a sceną.
Pro secundo *ł.* powtóre.

Prosektor *ł.* kierujący ćwiczeniami anatomicznemi.
Prosektoryum *ł.* miejsce do ćwiczeń i doświadczeń anatomicznych, sala sekcyjna.
Prosit! *ł.* niech będzie na zdrowie! niech żyje!
Proskrypcya *ł.* wydalenie z kraju, wyjęcie z pod prawa.
Prospekt *ł.* zapowiedzenie, n. p. jakiegoś wydawnictwa, ogólny zarys, pogląd, widok.
Prosperować *ł.* pomyślnie się rozwijać, powodzić się.
Prostracya *ł.* omdlenie, opadnienie z sił.
Prostytucya *ł.* nierząd.
Protégé *f.* (proteże) popierany.
Protegować *ł.* opiekować się, popierać.
Proteina *ł.* białko; ciała proteinowe, ciała białkowe.
Protekcya *ł.* opieka; poparcie.
Protekcyjny system *ł.* opieka rządu nad przemysłem krajowym, zadzająca się na nakładaniu wysokich ceł na wyroby obce.
Protektor *ł*, popierający.
Protektorat *ł.* zwierzchnictwo, władza opiekuńcza; władza zwierzchnicza jednego państwa nad drugiem państwem lub krajem.
Protest *ł.* prawne zastrzeżenie przeciw czemu; sprzeciwienie się; **protest wekslowy**, akt notaryalny, stwierdzający jakiś stosunek wekslowy n. p. protest z powodu niezapłacenia wekslu.
Protestacya *ł.* publiczne oświadczenie się przeciw, wystąpienie przeciw czemu.
Protestantyzm *ł.* wyznanie ewengielickie.
Proteusz *g.* mitologiczny bożek morski, pojawiający się w różnych postaciach; stąd przen. człowiek zmienny, odmieniec.
Protokół *g.* zapisanie pewnego zajścia w głównych zarysach; księga, służąca do zaciągania w streszczeniu bieżących spraw urzędu lub zakładu; oddział urzędu, w którym się ta księga prowadzi.
Protomedyk *g.* główny lekarz.
Protonotaryusz *g.* wysoki dostojnik w kościele katolickim, poświadczający dokumenty papieskie.

Protoplasta *g.* najstarszy przodek rodu; pierwotwór.

Protoplazma *g.* pierwowoszcza, pierwotna materya organiczna.

Prototyp *g.* pierwowzór, wzór.

Protozoa *g.* pierwotniaki zwierzęta najniższego ustroju.

Protuberancye *l.* pochodnie słoneczne. obserwowane dokoła słońca.

Prowent *ł.* dochód z miejskiego gospodarstwa; prowentowy pisarz, utrzymujący kontrolę dochodów wiejskiego gospodarstwa.

Prowiant *ł.* żywność.

Prowiantować *ł.* zaopatrzyć w żywność; prowiantura, urząd wojskowy dla zaopatrywania wojska.

Prowidencya *ł.* opatrzność.

Prowidować *ł.* zaopatrywać.

Prowincya *ł.* część państwa lub kraju,' przen. miejscowość od miasta głównego oddalona.

Prowincyał *ł.* naczelnik klasztoru.

Prowincyonalizmy *ł.* wyrazy i zwroty właściwe pewnej okolicy lub prowincyi.

Prowizor *ł.* zastępca (aptekarza), zarządzający apteką.

Prowizoryczny *ł.* tymczasowy, zastępczy.

Prowizoryum *ł.* stan tymczasowy; tymczasowe załatwienie sprawy spornej przed ostatecznem jej rozstrzygnięciem w drodze procesu.

Prowizya *ł.* wynagrodzenie, procent, zapasy żywności.

Prowokacya *ł.* wyzwanie, napaść.

Proza *ł.* zwykła mowa; powszedność, rzeczywistość; prozaika, nauka prozy.

Prozaiczny *ł.* pisany prozą, zwykły, pospolity.

Prozaik *ł.* piszący prozą.

Prozaipa *ł.* początek rodu; linia genealogiczna:

Prozelita *g.* przyjmujący inne wyznanie; nowonawrócony na wiarę lub do przekonań stronnictwa.

Prozelityzm *g.* żarliwość w nawracaniu na inną wiarę.

Prozerpina *g.* bogini śmierci.

Prozodya *g.* nauka o iloczasie zgłosek (długości i krótkości) w wierszowaniu; iloczas.

Pruderya *f.* udana skromność, wstydliwość.

P. r. v. = **pour rendre visite** *f.* (pur rafidr wizit) z oddaniem wizyty.

Prym *ł.* pierwszeństwo pierwszy głos w chórze; najwyższy głos w utworze muzycznym.

Prymarya *ł.* pierwsza msza św. poranna.

Prymaryusz *ł.* najstarszy lekarz.

Prymas *ł.* pierwszy arcybiskup kraju.

Prymicye *ł.* pierwsza msza św. nowo wyświęconego kapłana.

Prymitywny *ł.* pierwotny, pospolity.

Pryncypalny *ł.* główny.

Pryncypał *ł.* właściciel zakładu (n. p. handlowego) w stosunku do podwładnego n. p. pomocnika.

Prywacya *ł.* ogołocenie kogo z czegoś, pozbawienie.

Prywata *ł.* szukanie własnej jedynie korzyści, osobiste cele.

Prywatny *ł.* domowy, niepubliczny, nieurzędowy.

Pryzmat *g.* trójścienny, graniastosłup, szkło, rozszczepiające światło na jego składowe barwy przen. patrzyć przez pryzmat, widzieć coś zwyczajnego w łudzących barwnych kolorach.

P. s. post scriptum *ł.* dopisek (na liście).

Psalmodya *g.* melodya i śpiewanie psalmów.

Psalmy *g.* pieśni religijne starego testamentu; psalmista, autor psalmów, Dawid.

Pschutt *a.* (pszütt) modne dziwactwo.

Pseudo *g.* (w złożeniach) fałszywy n. p. pseudo uczony, podający się za uczonego.

Pseudonim *g.* zmyślone imię lub nazwisko, przybrane przez autora nie chcącego występować jawnie.

Psyche *g.* dusza, uosobienie duszy, symbol nieśmiertelności.

Psychiatria *g.* nauka leczenia umysłowych chorób; **psychiatra**, lekarz chorób umysłowych.

Psychiczny *g.* umysłowy, duchowy, dotyczący duszy.

Psychologia *g.* część filozofii traktująca o duszy i objawach tejże; psychologiczny.

Psychofizyka *g.* nauka o związku między obja-

wami ducha, a zewnętrznemi podnietami przyrody; psychofizyologia, nauka o związku objawów ducha z fizycznym ustrojem ciała.

Psycholog *g.* uczony badacz objawów ducha ludzkiego.

Psychopata *g.* chory umysłowo.

Psychrometr *g.* przyrząd do mierzenia zawarrości wilgoci w powietrzu.

P. T. = Pleno titulo *ł.* (całym tytułem), napis na okólnikach, ogłoszeniach zamiast tytułów.

Publicysta *ł.* piszący w dziennikach (o polityce i rzeczach społecznych).

Publicystyka *ł.* dziennikarstwo.

Psychoza *g.* choroba umysłowa.

Publika *ł.* publiczność, widzowie, słuchacze; wyciągnięcie jakiej sprawy przed sąd publiczny.

Publikacya *ł.* ogłaszanie, wydanie na widok publiczny świeżo wydrukowanego dzieła, lub świeżo wydanej ustawy.

Publikować *ł.* głosić, ogłaszać.

Publiczny *ł.* odnoszący się do ogółu, powszechny, jawny, dostępny dla wszystkich.

Puder *f.* bielidło; proszek ryżowy, używany jako bielidło.

Pudreta *f.* sproszkowany nawóz.

Pucować *n.* czyścić, wyczyścić.

Pudding *a.* budyń, obacz Plumpudding.

Pufer albo **bufer,** zderzak przy wagonach kolejowych.

Puff *a.* umyślnie w obieg puszczone kłamstwo.

Pugilares *ł.* kieska na pieniądze, sakiewka.

Puginał *ł.* długi obosieczny nóż, sztylet.

Pularda *f.* tuczona, kura; potrawa z kury.

Pulcinello *w.* pajac.

Pulpa *ł.* miazga zębowa pod szkliwem.

Pulpit *ł.* podstawka, podpórka; stolik do pisania z pochyłą płytą.

Puls *ł.* tętno (krwi w żyłach).

Pulsacya *ł.* bicie serca.

Pulweryzator *ł.* przyrząd do rozpylania płynów itp.

Pulweryzować *ł.* rozpylać.

Punkt *ł.* kropka; warunki umowy.

Punktacya (e) *ł.* przedwstępna umowa w zarysie.

Punktualność *ł.* dokładność, słowność.

Pupil *ł.* wychowaniec, zostający pod opieką.

Pupilla *ł.* źrenica (w oku).

Purée *f.* (piure) owoce lub warzywa rozgotowane na gęsto i przecierane.

Purgans *ł.* środek przeczyszczający.

Purgacya *ł.* przeczyszczenie.

Purgatywny *ł.* przeczyszczający.

Purpura *ł.* farba pąsowa (czerwono-fioletowa).

Purpurat *ł.* kardynał, dostojnik kościelny.

Pur sang *f.* (pür sąę) czystej krwi.

Puryfikacya *ł.* oczyszczenie

Purysta *ł.* dbający o czystość języka.

Purytanie *ł.* sekta religijna; purytanin, przestrzegający czystości obyczajów.

Puryzm *ł.* oczyszczenie języka z cudzoziemskich wyrazów i zwrotów, przestrzeganie czystości mowy.

Pusować *f.* naprzód pchać, popierać osobę lub interesa wszystkiemi siłami.

Puszta *węg.* step.

Puzon *f.* rodzaj trąby.

Pyrhusowe zwycięstwo, zwycięstwo okupione wielkiemi stratami, pozorne.

Pytya *g,* kapłanka Apollina posiadająca dar wieszczenia, wróżka.

Q.

Quai *f.* (ke) nadbrzeże portu, ulica nad brzegiem rzeki.

Quand meme *f.* (kaą mem) bądź co bądź.

Quantum *ł.* obacz kwantum.

Quantum satis *ł.* tyle, ile potrzeba.

Quarto *ł.* po czwarte.

Quasi *ł.* jakoby, na kształt, pozornie (także w złożeniach jak pseudo).

Question *a.* (kweszczn) pytanie; that is the question (zöt is zō kweszczn) oto pytanie.

Quid novi? *ł.* co nowego? co słychać?

Quinto *ł.* po piąte.

Qui pro quo *ł.* jeden zamiast drugiego, zamiana, polegająca na przestawieniu.

Qui vive *f.* (ki wiw) kto żyw; kto idzie? kto kto tam?
Qui vivra, verra *f.* kto dożyje, zobaczy.
Quod libet *ł.* co kto lubi, rozmaitości.
Quos ego! ja was (wyuczę)! dam ja wam!
Quo titulo *ł.* z jakiego tytułu, jakiem prawem.
Quo vadis *ł.* dokąd idziesz?
Quo usque tandem *ł.* dopókiże! jak długo? (zw. z oburzeniem).

R

R. w zegarku (= retard) zwalnia się bieg.
R. przy stopniach ciepła = podług Reaumura.
Rabat *ł.* ustępstwo z ceny towaru dla kupującego w większej ilości.
Rabaty *ł.* wyłogi munduru odmiennej barwy, wąskie grządki kwiatów, otaczające trawnik.
Rabbi hebr. **rabin** mistrz, nauczyciel; uczony żydowski, przełożony gminy żydowskiej.
Rabulista *ł.* krętacz; krzykacz; rabulizacya, rabulistyka, krętactwo, matactwo, krzykactwo.
Raca *w.* zobacz rakieta.
Race *a.* (res) wyścig bieg do mety; racer, wyścig.
Rachitis *g.* choroba angielska u dzieci, polegająca na skrzywieniu kości.
Racya *l.* rozumny powód, uzasadnienie, słuszność.
Racyonalista *ł.* tłumaczący sobie wszystko rozumowo, wytłumaczający rozumowo wiarę objawioną.
Racyonalizm *ł.* kierunek filozoficzny, opierający swe twierdzenia jedynie na wywodach rozumowych.
Racyonalny *ł.* rozumowo uzasadniony.
Radius *ł.* promień.
Radix *ł.* korzeń, pierwiastek.
Radykalista lub **Radykał** *ł.* dążący do gruntownej zmiany społecznego ustroju państwa; krańcowy.
Radykalizm *ł.* dążność do zupełnego przekształcenia isniejących urządzeń w państwie.
Radykalny *ł.* gruntowny, sięgający do podstaw.
Radża sansk. książe u Hindusów.
Rafa *n.* ławica, skała podwodna; czochracz do lnu.

Rafinada *f.* oczyszczanie cukru, oczyszczony cukier w głowach.
Rafinerya *f.* fabryka oczyszczająca pewien wytwór n. p. cukier, naftę; część fabryki, w której oczyszczają pewien materyał.
Rafinowanie *ł.* oczyszczanie chemicznym sposobem; drobiazgowe obmyślanie czego.
Rafinowany *ł.* oczyszczony; doświadczony; przemyślny.
Ragout *f.* (ragu) potrawka.
Reisbret *n.* rysownica.
Rajtarya n. ciężka kawalerya.
Rajtszula n. ujeżdżalnia.
Rakieta *w.* rodzaj ognia sztucznego, wylatującego w górę, często jako sygnał używany.
Ramifikacya *ł.* rozgałęzienie.
Ramota *g.* lichy utwór literacki
Rampa *f.* poręcz, pomost, podjazd.
Ranga *f.* stopień, godność.
Rankor *ł.* uraza, żal do kogo.
Ranżerować *f.* porządkować, wybrakować.
Raport *f.* sprawozdanie (piśmienne); stąd raportować.
Rapsod, Rapsodya *g.* część większego utworu epicznego; samoistny poemat bohaterski; utwór muzyczny.
Rapsodyczny *g.* urywkowy.
Raptularz *ł.* brulion, zeszyt na dorywcze zapiski.
Raptus *ł.* porywczy.
Raptus puellae *ł.* uprowadzenie dziewicy.
Rara avis *ł.* dosł. rzadki ptak; rzadka rzecz.
Rarytas *ł.* rzadkość.
Rasa *f.* plemię, pokolenie ludzi, gatunek u zwierząt.
Rasowy, posiadający cechy dobrej rasy.
Raster *ł.* przyrząd do ciągnienia naraz więcej linii n. p. 5 linij nutowych; stąd **rastrować**, ciągnąć, drukować linie.
Rata *ł.* część dłużnej sumy w pewnym czasie do zapłaty przypadająca.
Ratafia *w.* wódka korzenna.
Ratyfikacya *ł.* zatwierdzenie umowy.
Raut *f.* zabawa wieczorna bez tańców; także rodzaj szlifowanego dyamentu.
Razzia *arab.* rabunek, rzeź.
Reagować *ł.* oddziaływać, działać w przeciwnym kierunku.

Reakcya *ł.* oddziaływanie, działanie w przeciwnym kierunku, odporne działanie; usiłowanie powstrzymania postępu w życiu społecznem.

Reakcyonista *ł.* człowiek wstecznych dążności.

Real *hiszp* obiegowa moneta w Hiszpanii i Portugalii.

Realista *ł.* zapatrujący się na wszystko z rzeczywistego punktu widzenia; zwolennik realizmu.

Realizm *ł.* kierunek filozoficzny, opierający wszelką wiedzę na rzeczywistych spostrzeżeniach; naśladowanie natury, jako najwyższy cel sztuki.

Realizować *ł.* urzeczywistniać, sprzedać, spieniężyć, zapłacić dług.

Realne nauki *ł.* lub **realia**, nauki kształcące w praktycznym kierunku, będące głównym przedmiotem studyów w szkołach realnych i na politechnice (w przeciwieństwie do klasycznych); stąd szkoła realna.

Realność *ł.* rzeczywistość, posiadłość.

Realny *ł.* rzeczywisty, istotny; realna wartość, wartość materyału w przeciwstawieniu do wartości nominalnej pieniądza.

Réaumur' (Reomiur) termometr, ciepłomierz 80-stopniowy.

Reasekuracya *ł.* ubezpieczenie na wypadek straty w wskutek asekuracyi.

Reasumcya *ł.* wznowienie n. p. procesu.

Reasumować *ł.* zebrać pokrótce jeszcze raz, wziąć jeszcze raz pod rozwagę; wznowić np. proces.

Rebelia *ł.* bunt, powstanie.

Rebelizant *ł.* powstaniec.

Rebus *ł.* zagadka obrazkowa.

Recenzent *ł.* sprawozdawca, oceniający dzieło lub sztukę.

Recenzya *ł.* ocena dzieła lub utworu sztuki, sprawozdanie recenzenta.

Recepcya *ł.* przyjęcie.

Recepis *ł.* potwierdzenie odbioru.

Recepta *ł.* przepis lekarski.

Reces *ł.* odstąpienie od skargi, zrzeczenie się pretensyi.

Recipient *ł.* (dosł. przyjmujący) zbiornik gazów w pracach chemicznych.

Recitativo *w.* śpiew, przybierający formę zwyczajnej mowy, zwykle w operze z towarzyszeniem orkiestry.

Record *a.* wyścig na możliwie najdalszą metę dla udowodnienia umiejętności i wytrwałości w sporcie; także współubieganie się w grach.

Recte *ł.* należycie.

Recedywa *ł.* powtórzenie się pewnej choroby, powtórne zapadnięcie w tę samą chorobę.

Recydywista *ł.* powtórnie popełniający zbrodnię, występek.

Recytować *ł* wygłaszać z pamięci.

Redagować *ł.* układać, wydawać czasopismo, kierować wydawnictwem.

Redakcya *ł.* skład osób, należących do literackiego kierownictwa pismem peryodycznem lub wydawnictwem dzieła zbiorowego itp.

Redaktor *ł.* kierujący literackim układem czasopisma lub dzieła, a zwykle i wydawnictwem tegoż.

Redivivus *ł.* zmartwychwstały.

Reductio *ł.* patrz redukcya; reductio ad absurdum *ł.* dowód przez wykazanie niedorzeczności przeciwnego twierdzenia.

Redukcya *ł.* sprowadzenie do pierwotnego stanu (zasadniczego), sprowadzenie do oznaczonej mniejszej miary.

Redukować *ł.* ograniczać, zmniejszać.

Reduta *f.* szaniec polny; bal maskowy.

Reeskontować odsprzedać zdyskontowany weksel, dyskontując na nowo.

Re et nomine *ł.* z czynów i z imienia.

Refakcya *hol.* potrącenie należytości zw. przewozowej za dostarczone towary z powodu uszkodzenia tychże, zniżenie należytości przewozowej.

Refektarz *ł.* sala jadalna w klasztorze.

Referat *ł.* piśmienne opracowanie pewnej sprawy, sprawozdanie.

Referencya *ł.* rekomendacya, polecenie.

Referendarz *ł.* urzędnik, zdający sprawę z podawanych próśb.

Referent *ł.* wypracowujący sprawę; wypra-

cowujący referaty; przedstawiający jakąś sprawę.

Referować *ł.* urzędownie załatwiać lub przedstawiać pewną sprawę; referować przysięgę, odrzucić ją, a żądać jej od przeciwnej strony.

Refleks *ł.* odbicie się światła lub głosu, odblask, bezwiedny odruch.

Refleksya *ł.* zastanawianie się, rozważanie; odbicie promieni światła

Reflektant *ł.* liczący na pewną rzecz, mający na celu pewien interes.

Reflektować *ł.* przywieść kogo do zastanowienia się rozwagi; odbijać promienie światła.

Reflektor *ł.* przyrząd do odbijania światła i zwracania go w dowolnym kierunku za pomocą zwierciadła wklęsłego obracanego na osi.

Reforma *ł.* przekształcenie, poprawa.

Reformacya *ł.* zmiana dogmatów kościoła katolickiego, wprowadzona przez Lutra w 16-tym wieku.

Reformator *ł.* wprowadzający zmianę, ulepszenie.

Reformować *ł.* przekształcać, poprawiać, ulepszać.

Refrain *f.* (refrę) wiersz, powtarzany w każdej zwrotce często powtarzane wyrażenie.

Refrakcya *ł.* załamanie się promieni światła.

Refraktor *ł.* luneta, przyrząd powiększający przedmioty na mocy załamywania światła.

Refugium *ł.* ucieczka, schronienie.

Reputacya *ł* odparcie, odbicie dowodów przeciwnej strony.

Reg zob. rej.

Regalia *ł.* wyłączne prawo państwa do pewnych dochodów lub źródeł dochodu, oznaki godności królewskiej.

Regat *ł.* rząd piszczałek w organach, rejestr organowy.

Regaty *w.* wyścigi na łodziach.

Regencya *ł.* rząd tymczasowy sprawowany zwykle przez grono osób w zastępstwie n. p. małoletniego panującego.

Regeneracya *ł.* odrodzenie, odnowienie.

Regens *ł.* przełożony zakładu.

Regent *ł.* tymczasowy zawiadowca spraw państwa, członek regencyi.

Regesta *ł.* zbiór dokumentów w chronologicznym porządku

Regestr — obacz rejestr.

Registratura *ł.* oddział gdzie się przechowuje akta

Regiae collationis *ł.* parafie takie, w których rząd wykonuje prawo patronatu.

Regime *f.* (reżim) porządek, system pewny w postępowaniu; rządy.

Regiment *ł.* pułk.

Regimentarz *ł.* zastępca hetmana w Polsce.

Region *ł.* okolica; regiony, warstwy powietrza.

Regle, leśne przestrzenie w Tatrach.

Regres *ł.* prawo żądania od pewnej osoby wynagrodzenia za straty poniesione z powodu innej osoby; n. p. regrez wekslowy do ręczyciela.

Regresya *ł.* wsteczność, regresywny, wsteczny.

Regulacya *ł.* uporządkowanie, sprostowanie n. p. koryta rzeki.

Regulamin *ł.* zbiór przepisów i reguł.

Regularność prawidłowość, kształtność, punktualność.

Regulator *ł.* przyrząd do regulowania ruchu maszyny.

Regulatywa *ł.* przepis, postanowienie, które wykonawcy ma służyć za wskazówkę.

Regulówka, spulchnienie ziemi głębokiem skopaniem.

Reguła *ł.* prawidło.

Rehabilitacya *ł.* uniewinnienie się, odzyskanie czci i znaczenia, przywrócenie do czci i pierwotnego stanowiska.

Reintegracya *ł.* przywrócenie do posiadania.

Reja, poprzeczny drąg żaglowy na maszcie.

Rejencya zobacz: regencya.

Rejent zobacz notaryusz.

Rejestr *ł.* spis, wykaz.

Rejestry u organów i harmonium, zasuwy, służące do wywoływania zmiany głosu piszczałek, względnie stroików.

Rejterada *ł.* odwrót.

Rejwach *n.* hałas, zamięszanie.

Rekapitulacya *ł.* powtórzenie w krótkości

głównych punktów poprzednio wypowiedzianej rzeczy, zestawienie działów rachunkowych.

Reklama *ł.* polecanie się za pomocą ogłoszeń; rozgłos.

Reklamacya *ł.* dopominanie się zwrotu; zarzut, skarga.

Reklamacya od służby wojskowej, podanie o zwolnienie od służby z powodów prawnie uzasadnionych, a władzy wojskowych z urzędu nie obowiązujących, tylko na żądanie interesowanych.

Reklamować *ł.* domagać się zwrotu; reklamować się, polecać się w pismach.

Rekognoscent *ł.* poświadczający tożsamość osoby.

Rekognoskować *ł.* śledzić, rozpoznawać okolicę.

Rekolekcya *ł.* rozmyślanie, ćwiczenia duchowne, pokuta za przekroczenie.

Rekomendacya *ł* polecenie; rekomendowany, polecony (list).

Rekompenzacya *ł.* potrącenie swej pretensyi przy wypłacie długu; wynagrodzenie.

Rekoncyliacya *ł.* zjednanie na nowo, poświęcenie powtórne sprofanowanowanego kościoła.

Rekonesans *f* zwiady celem rozpatrzenia nieprzyjacielskiego stanowiska.

Rekonstrukcya *ł.* odbudowanie.

Rekonstytuować *ł.* napowrót urządzić, przywrócić, odnowić.

Rekonwalescencya *ł.* powrót do zdrowia.

Rekonwalescent *ł.* przychodzący do zdrowia.

Rekreacya *ł.* wypoczynek, rozrywka, czas wolny.

Rekredytywa *f.* pismo odwołujące.

Rekrut *f.* świeżo zaciężny żołnierz; stąd rekrutować, zaciągać.

Rekryminacya *ł,* wyrzut, wzajemne oskarżanie się.

Rektor *ł.* zwierzchnik wyższego naukowego zakładu.

Rektyfikacya *ł.* sprostowanie n. p. granic; oczyszczanie n. p. spirytusu.

Rekurs *ł.* odwołanie się do wyższej władzy.

Rekuza *ł.* odmowa, odprawa.

Rekwirować *ł.* wymagać, żądać.

Rekwizycya *ł.* żądanie ze strony jednej władzy, aby druga załatwiła jaką sprawę; w ogóle żądanie ze strony władzy.

Rekwizyta *ł.* sprzęty do pewnego celu lub zatrudnienia potrzebne.

Rekwizytor *ł.* dostarczający scenicznego urządzenia teatrowi; dozorca rekwizytów.

Relacya *ł.* zdanie sprawy, wzajemny związek, stosunek.

Relata *ł.* wieści.

Relatywny *ł.* względny, odnośny.

Relegować *ł.* wydalać, usuwać n. p. ucznia ze szkoły.

Relewacya *ł.* ulżenie, ułatwienie.

Relicytacya *ł.* powtórna licytacya.

Relief *f.* wypukła robota, płaskorzeźba.

Religia *ł.* wiara i przywiązane do niej obrzędy.

Religiant *ł.* zachowujący ściśle zasady i przepisy religii.

Relikwie *ł.* szczątki świętych, drogie pamiątki.

Relikwiarz *ł.* puszka na relikwie.

Relsy *a.* szyny kolejowe.

Relutum *ł.* wynagrodzenie za ubytek czego.

Remanent *ł.* pozostałość; zaległość podatkowa.

Remedium *ł.* środek zaradczy.

Remessa zob. Rimessą.

Reminiscencya *ł.* przypomnienie, wspomnienie.

Remis *f.* odłożenie; w grze w szachy: nierozegrana partya.

Remisya *ł.* odłożenie sprawy na inne posiedzenie.

Remitenda *ł.* książki otrzymane w komis, a odesłane napowrót.

Remitent *ł.* ten, któremu lub na zlecenie którego ma być weksel wypłacony.

Remitować *ł.* zwracać, odsyłać.

Remiza *f.* wozownia, powóz do najęcia.

Remonstranci *ł.* sekta w kościele protestanckim.

Remonstrować *ł.* czynić zarzuty, występować z zarzutami.

Remont *f.* zakupno koni dla wojska; ponowne zmontowanie przemontowanie, (ob. montować) naprawa.

Remonta *f.* koń zakupiony dla wojska, nie wyćwiczony w służbie wojskowej; (remunda).

Remontoir *f.* (remontuar) zegarek z przyrządem do nakręcania.

Remuneracya *ł.* wynagrodzenie, zapłata.
Renaissance *f.* (renesans) odrodzenie, w dziejach kultury europ. zwrot, przypadający na XV. i XVI. w.. a odznaczający się rozbudzonem upodobaniem ku sztuce i literaturze starożytnych Greków i Rzymian; styl renesansowy, styl odrodzenia, wzorowany na starożytnych stylach, rzymskich i greckich.
Rendant *f.* prowadzący rachunki; poborca.
Rendez-vous *f.* (rande wu) umówiona schadzka, randka.
Renegat *ł.* odszczepieniec; odstępca od wiary, zaprzedaniec narodowy.
Renesans zob. Renaissance
Renitencya *ł.* oporność; renitent, oporny.
Renoma *f.* dobre imię, dobra opinia, wziętość.
Renomowany *f.* z ustalolonem dobrem imieniem; zwykle o jakiemś przedsiębiorstwie lub przedsiębiorcy, o kupcu, o przemysłowcu.
Renons *f.* odmowa; w kartach; brak pewnego koloru, zieli.
Renowacya *ł.* odnowienie.
Renta *f.* czysty dochód; renta gruntowa, czysty dochód z ziemi, oznaczony dochód roczny od majątku, danego komuś w zamian za ten dochód.
Rentier *f.* człowiek, pobierający rentę lub z renty żyjący.
Rentować się *f.* przynosić dochód, opłacać się.
Renuncyacya *ł.* zrzeczenie się czego, zaniechanie.
Reorganizacya *ł* przekształcenie.
Reparacya *ł.* naprawa.
Repartycya *ł.* podział, rozłożenie stosunkowe n. p. podatków.
Reperkusya *ł* odbicie.
Repertorium *ł.* skorowidz, wykaz.
Repertuar *f.* spis sztuk teatralnych, przeznaczonych do odegrania na scenie.
Repetier *ł.* zegarek bijący kieszonkowy.
Repetitorium *ł* lekcya powtarzania i ćwiczeń; książka, zawierająca w skróceniu wykłady szkolne.
Repetować *ł.* powtarzać.
Repetycya *ł.* powtórzenie.
Replika *ł.* odpowiedź powoda na obronę oskarżonego; w muz. powtórzenie melodyi
Reponenda *ł.* akta odłożone dla oddania registraturze w przechowanie.

Reponować *ł.* odkładać.
Report f. przeniesienie sumy z jednej strony na drugą; na giełdzie, spekulacya na różnicę kursu papierów w końcu miesiąca.
Reporter *a.* zbierający wiadomości dla codziennego pisma; nowiniarz.
Represalia *ł.* odwet, środki prześladowcze, gwałtowne środki odwetu.
Represya *ł.* ucisk, gnębienie, odwet.
Reprezentacya *ł.* przedstawienie kogo w zastępstwie, zastępstwo; rząd reprezentacyjny, rząd rządzący przy współudziale przedstawicieli narodu, względnie stanów i krajów.
Reprezentant *ł.* przedstawiciel.
Reprobacya *ł.* odrzucenie; nagana; reprobowany przy egzaminie, odrzucony, spalony.
Reprodukcya *ł.* odtwarzanie; odbicie obrazu lub szkicu.
Reprymenda *ł.* nagana, bura.
Reptilia *ł.* (reptylia), płazy, gady, przen. płaszczący się przed rządem pisarze i dziennikarze (w Niemczech: Reptilienfond — „fundusz gadzinowy“ na popieranie półurzędowej prasy i tajne cele polityczne).
Republika *ł.* rzeczpospolita, **republikanin**, zwolennik ustroju republikańskiego.
Repugnancya *ł.* niechęć, odraza.
Repulsya *ł.* odrzucenie, wstręt.
Reputacya *ł.* znaczenie, opinia, dobre lub złe imię.
Requiem *ł.* śpiew żałobny; requiem zaśpiewać komu, pochować kogo.
Reskrypt *ł.* rozporządzenie wyższej władzy.
Res nullius *ł.* rzecz do nikogo nie należąca, którą można sobie przywłaszczyć.
Resort *f.* zakres władzy, urzędowanie.
Resorbcya *ł.* chłonienie.
Resory *ł.* sprężyny; podtrzymujące pudło powozu lub bryczki.
Respective *ł.* odnośnie, względnie.
Respekt *ł.* wzgląd, szacunek.
Respiracya *ł.* oddychanie.
Respirator *ł.* przyrząd chroniący od wdychania zimnego powietrza.

Respiro *w.* przeciąg czasu, przez który mimo zapadnięcia należytości n. p. dłużnej raty lub należnej opłaty nie jest się w myśl umowy narażonym na zaskarżenie ze strony wierzyciela.
Respons *ł.* odpowiedź.
Res publika zob. republika.
Restancya *ł.* zaległość, pozostałość dłużna.
Restauracya *ł.* naprawa, odnowienie, przywrócenie na tron upadłej dynastyi; traktyernia, jadłodajnia.
Restrykcya *ł.* ograniczenie, zastrzeżenie.
Restytucya *ł.* zwrot, przywrócenie; restitutio in integrum *ł.* przywrócenie do pierwotnego stanu.
Résumé *f.* streszczenie (przebiegu rozprawy przed sądem przysięgłych przez przewodniczącego).
Resurrecturi *ł.* mający zmartwychwstać; **resurrecturis** dla tych, co mają zmartwychwstać.
Resursa *f.* lokal, przeznaczony na miejsce zabaw dla członków towarzystwa zabawowego i samo towarzystwo.
Retardacya *ł.* ociąganie się, zwlekanie, spóźnianie.
Retman *n.* sternik.
Retor *g.* mowca; gaduła.
Retoryka *g.* teorya wymowy; nauka wymowy; gadanina.
Retorta *f.* naczynie do destylacyi i prac chemicznych.
Retorsya *ł.* odwet.
Retour *f.* (retur) napowrót.
Retradycya *ł.* zwrot publicznie zabranych rzeczy.
Retro *l.* napowrót, wstecz.
Retrogradacya *ł.* cofanie się n. p. pozorne cofanie się planety.
Retrospektywny *ł*, spoglądający wstecz, odnoszący się do tego, co dawniej było; historyczny.
Retuszer *ł.* wykończający tuszem fotografie.
Retuszować *f.* poprawiać tuszem fotografie lub rysunki, wykończać.
Reumatyzm *ł.* gościec, ból w stawach lub mięśniach.
Reunion *f.* (rejinjon) połączenie, zgromadzenie; zgromadzenie się w celu zabawy; wojny zaborcze Ludwika XIV.

Revanche *f.* (revaęsz) obacz; rewanż.
Reverie *f.* dumanie, marzenie.
Reverendissimus *ł.* najczcigodniejszy, najprzewielebniejszy.
Revers *f.* odwrotna strona monety, medalu.
Review *a.* zobacz Revue.
Revue *f.* przegląd, tytuł czasopisma.
Rewanż *f.* odwet, odwzajemnienie się.
Rewelacya *ł.* wykrycie, objawienie, wyjawienie.
Rewerber *f.* blacha, wzmacniająca światło latarni.
Rewerencya *ł.* uszanowanie.
Rewerenda *ł.* suknia księży.
Rewers *ł.* dowód otrzymania; skrypt dłużny.
Rewia *ł.* przegląd wojska.
Rewident *f.* urzędnik rewidujący.
Rewidować *ł.* przeglądać, kontrolować.
Rewindykacya *ł.* odebranie, odzyskanie.
Rewir *f.* obwód, dzielnica, cyrkuł.
Rewizor *ł.* urzędnik kontrolujący.
Rewizya *ł.* przetrząsanie, sprawdzanie.
Rewokacya *ł.* odwołanie, cofnięcie.
Rewolta *f.* powstanie, bunt.
Rewoltować *f.* podbudzać, buntować.
Rewolucya *ł.* powstanie.
Rewolucyonista *ł.* dążący do zmiany formy rządu lub do politycznego przewrotu w kraju.
Rewolwer *a*, pistolet kilkostrzałowy z przyrządem magazynowym obracającym ładunki do otworu w lufie.
Rezerwa *ł.* odwód, wojska zapasowe, rzecz zachowana na wypadek potrzeby.
Rezerwista *ł.* żołnierz, do rezerwy należący.
Rezerwoar *f.* zbiornik.
Rezerwować *ł.* zachowywać; zastrzegać.
Rezolucya *ł.* rozstrzygnienie sprawy, postanowienie, uchwała, stanowcza odpowiedź.
Rezolutny *f.* stanowczy, śmiały, odważny.
Rezolwować *ł.* rozstrzygać.
Rezon *f.* pewność siebie, dobra mina.
Rezonans *ł.* oddźwięk; oddźwięczna skrzynka instrumentu muzycznego, (pudło) wzmacniająca głos strun itp. drgających przedmiotów.

Rezoner *f.* rozprawiający o czemś w bardzo długich wywodach, zarozumiały gaduła.

Rezonować *f.* rozprawiać, długo dowodzić.

Rezultat *ł.* wynik ostateczny.

Rezurekcya *ł.* (dosł. powstanie na nowo) zmartwychwstanie, Zmartwychwstanie Pańskie; nabożeństwo uroczyste rozpoczynające święto Zmartwychwstania.

Rezydencya *ł.* stolica, miejsce zamieszkania panującego, wysokiego dygnitarza, dostojnika.

Rezydent *ł.* minister, pełnomocnik państwa przy obcym rządzie; stale w czyim domu bawiący; zarządca domu, w którym sam właściciel nie mieszka.

Rezydować *ł.* stale mieszkać.

Rezygnacya *ł.* zrzeczenie się czegoś, poddanie się losowi; odstąpienie od żądania.

Rezygnować *ł.* zrzec się czego; odstąpić od jakiegoś żądania lub dążenia.

Reżyszer *ł.* artysta, wybierający do gry utwory dramatyczne, rozdający role i pilnujący dobrego wykonania tychże.

Ripienista *w.* aktor uzupełniający i wzmacniający swą grą główne role.

Riposta *w.* żywa, a trafna odpowiedź, odcięcie się; w szermierce, trafne odparowanie.

Ritardando *w.* zwlekając, wolniej (w muzyce).

Ritornela *w.* powtarzająca się zwrotka pieśni.

Risconto *w.* księga rachunków bieżących; wyrównanie rachunków.

Ritus *ł.* obrządek; ritus latini, obrządku rzymskiego; ritus graeci, obrządku greckiego.

Riviera *w.* wybrzeże morskie.

Robinsonada *a.* przesadne opowiadanie o niezwykłych przygodach, opowiadania żeglarzy.

Rober *a.* dwie partye wygrane w wista przez jedną stronę.

Roboracya *ł.* wzmocnienie, urzędowe potwierdzenie prywatnej umowy.

Robron *f.* rodzaj dawnej sukni.

Rodomontada *w.* samochwalstwo, junakerya, blaga.

Rojalista *f.* stronnik władzy królewskiej

Rojalizm *f.* zwolennictwo królewskiej władzy,

przeciwieństwo republikanizmu.

Rokoko *w.* nazwa stylu odznaczającego się, krzywemi liniami, zwojami i girlandami i t. p. licznemi, a rozmaitemi ozdobami.

Roksolania *ł.* Ruś Czerwona.

Rola *f.* część dramatycznego utworu, przeznaczonego dla każdego aktora do grania; przybranie obcego charakteru; stanowisko, działalność.

Rolada *w.* zimna potrawa mięsna.

Rolka *f.* zwój, kółko, bloczek ruchomy.

Romans *f.* powieść osnuta na tle stosunku miłosnego, miłosny stosunek.

Romańskie języki, języki biorące początek z łacińskiego n. p. włoski francuski; **romański styl** styl w architekturze odznaczający się półkolistymi łukami.

Romantyczność, Romantyzm, w literaturze: oddalenie się od wzorów klasycznych, a zwrócenie się do pierwiastków swojskich, narodowych i indywidualnych tj. do podań, pieśni ludowych i własnych uczuć.

Romantyczny *f.* odnoszący się do romantyzmu; pełen uczucia fantazyi, marzycielstwa.

Romantyk *f.* autor, tworzący na tle życia narodu i uczuć swoich; zwolennik romantyzmu.

Romanca mały poemat na tle pieśni ludowej.

Romb *g.* skośny kwadrat; romboid, skośny prostokąt (ukośny kwadrat wydłużony).

Rondeau *f.* (rondo) utwór muzyczny, w którym główny temat powtarza się kilkakrotnie.

Rondel *f.* okrągła wieża, baszta.

Rondo *f* okrągłe pismo, koło w tańcu lub zabawie; miejsce koliste dla zabawy.

Roraty *ł.* ranne nabożeństwo adwentowe.

Rosolis *f.* wódka słodka, likier.

Rosynant *hiszp.* szkapa Don Kiszota, przen. lichy pegaz, licha fantazya.

Rota *ł.* oddział żołnierzy; formuła przysięgi.

Rotacya *ł.* obrót, krążenie; okres czasu w płodozmianie.

Rotacyjny *ł.* wirowy (ruch) obrotowy.

Rotowy ogień, szeregowy, plutonowy.

Rotunda *ł.* okrągły budynek, altana; rodzaj okrycia damskiego.

Rouge et noir *f.* (ruż e noar) czerwona i czarna (barwa karty), gra hazardowa

Royal *f.* (rojal) królewski; nazwa wspaniałych hoteli, kawiarń i t. p. nazwa papieru w wielkim formacie.

Rozeta *f.* mały, z jednej strony w trójkątne ścianki szlifowany dyament; ozdoba w kształcie rozety.

Rubikon przejść, uczynić krok stanowczy.

Rubrum *ł.* napis na złożonych podaniach zawierający treść (osnowę) tychże.

Rubrycela *ł.* Kalendarz z wykazem duchownych i porządkiem nabożeństw na każdy dzień roku.

Rubryka *ł.* linie i przedziałki w książkach, przeznaczono na wpisywanie.

Rudel *g.* ster na statku.

Rudera *ł.* zniszczony budynek.

Rudymenta *ł.* podstawowe wiadomości; rudymentarny, początkowy.

Rufa *n.* tylna część okrętu.

Rugować *ł.* usunąć z miejsca; **rugi**, masowe wydalania z kraju obcych poddanych.

Ruina *ł.* gruzy, zwaliska, strata majątku, upadek.

Rujnować, gubić, niszczyć, stąd rujnacya.

Rulada *f.* rodzaj potrawy; w śpiewie: szybkie następstwo tonów.

Ruleta *f.* hazardowa gra.

Rulon *f.* zwój.

Rumacya *ł.* przymusowe. wyprowadzenie się, termin do wyprowadzenia się pod zagrożeniem przymusowego usunięcia,

Rumfordzka zupa, zupa z kości, krwi i jarzyn dla biednych.

Rumor *ł.* zgiełk, hałas; pogłoska, rozruch.

Ruptura *ł.* przepuklina.

Rustykalny *ł.* włościański.

Ruszt, krata w spalenisku.

Rutyna *f.* wprawa, biegłość.

Rydwan *ł.* dwukołowy wóz wyścigowy lub wojenny.

Rygał, stół zecerski ze skośnym wierzchem, na którym kładzie się kasztę, mieszczący w sobie także schowki na

kasztv; także papier rysunkowy.

Rygor *ł.* surowość, karność, przymus prawny.

Rygoroza *ł.* ścisłe egzamina akademickie dla uzyskania doktoratu.

Rygorysta *ł.* surowy przestrzegacz prawa lub obyczajów.

Rygoryzm *ł.* surowość, ścisłość (zbyteczna).

Rygować *ł.* liniować papier n. p. na nuty; przeszywać rzadkim ściegiem.

Rym *f.* jednakowe brzmienie końcowych zgłosek w wierszach.

Rymesa *w.* patrz rimesa

Rymować *ł.* układać wiersze; r. się, zgadzać się.

Rynsztunek *n.* uzbrojenie, zbroja.

Ryps *f.* gęsta tkanina w prążki.

Rys *n.* oznaka, znak, krótki wykład, szkic.

Rysa *n* szpara, kresa, blizna.

Rytm *g.* miarowy takt, harmonia wiersza.

Rytmiczny *g.* miarowy, dźwięczny, stąd także rytmiczność.

Rytmy *g.* wiersze.

Rytuał *ł.* księga obrządków kościelnych.

Rywal *f.* współubiegający się, współzawodnik, przeciwnik.

Rywalizacya *f.* współzawodnictwo.

Ryzyko *w.* niebezpieczeństwo; przedsiębiorstwo niebezpieczne.

Ryzykować f. odważyć się na co, narazić się, stawić na los szczęścia.

S.

S = dolar, moneta amerykańska 4 K. przeszło.

Sabeizm *hebr.* oddawana gwiazdom cześć boska.

Saboty *f.* drewniane trzewiki.

Sacharyna *ł.* wytwór z węgli kamiennych 250 razy słodszy jak cukier.

Sacré-coeur f. (sakre-kör) serce Chrystusa, nazwa zakonu żeńskiego wychowawczego.

Sacrilegium *ł.* świętokradztwo.

Safian *tur.* delikatnie wyprawiona i ofarbowana skóra owiec i kóz.

Safo *g.* słynna poetka grecka w starożytności; stąd kobieta-poetka.

Sago *malaj.* krupy i mączka jadalna z rdzenia azyatyckiej palmy.

Salwować *ł.* ratować, ocalić.

Sahajdaczny, wódz kozacki, drugi po atamanie.

Saint-Simonizm (sę simonizm) system religijno-socyalny zbudowany na podstawie pism Saint Simona o połączeniu ludzi w jedną wielką moralno-polityczną rodzinę.

Saison morte *f.* (sezą mor) martwa pora roku, nie dająca zajęcia, nie przynosząca zmian; czasy ogórkowe.

Sajdak *tat.* kołczan.

Sajeta *f.* cienkie sukno.

Sakada *f.* silne a szybkie pociągnięcie smyczkiem, biorące kilka tonów naraz.

Sakra *ł.* wyświęcenie kapłana, święcenie kapłańskie.

Sak *f.* worek, sieć na ryby lub ptaki; rodzaj zarzutki.

Sakramentalny *ł.* uroczysty, uświęcony.

Sakryfikować *ł.* poświęcić co komu, czynić ofiary.

Sakrament *ł.* obrządek religijny, znak widomy udzielenia człowiekowi łaski Bożej.

Sakramentalia *ł.* błogosławieństwa kościelne i poświęcenia obrządkowe n. p. wody, oleju, palm itp.

Saldo *w.* pozostała reszta do zapłacenia, po obrachunku; saldować, zamykać rachunki w księdze; wyrównać rachunek.

Salem alek *tur.* pokój z tobą.

Saliny *ł.* żupy solne lub warzelnie soli.

Salmiak, sól amoniakowa.

Salon *f.* pokój bawialny, wystawa (galerya) obrazów.

Salonowość *f.* wykwintne ułożenie, sposób obejścia się.

Salto mortale *w.* niebezpieczny skok, skok śmiertelny.

Salutować *ł.* pozdrawiać, oddawać honory wojskowe.

Salve! *l.* witaj.

Salve Regina *ł.* witaj królowo! początek pieśni do N. M. P.

Salvo calculo *w.* z możnością omyłki w rachunku.

Salvo honore *ł.* bez ujmy honoru; salvo jure, z zachowaniem prawa.

Salwa *f.* zbiorowe, ogólne strzelanie, strzelanie w czasie uroczystości.

Samson *hebr.* człowiek niezwykle silny.

Sanacya *ł.* uzdrowienie.

Sanatorium *ł.* zakład leczniczy.

Sanctus *ł.* święty; część mszy świętej.

Sanctissimum *ł.* Hostya; Najświętszy Sakrament.

Sancyt *ł.* wyrok sejmowy; uchwała.

Sandały *g.* obuwie, zwykle podeszwy przywiązane rzemykami.

Sandżak *tur.* chorągiew; obwód, powiat.

Sangwiniczny *ł.* krwisty, żywy, gorący (temperament).

Sangwinik *ł.* człowiek prędki, krewki.

Sanitarny *ł.* zdrowotny, tyczący się zdrowia.

Sankcya *ł.* zatwierdzenie przez najwyższą władzę, uprawomocnienie.

Sankcyonować *ł.* potwierdzić; nadać moc prawną.

Sankiuloci *f.* nazwa szydercza nadawana w czasie wielkiej rewolucyi francuskiej partyi ludowej (dosł. bez spodni).

Sanktuaryum *ł.* miejsce dla przechowania Najśw. Sakramentu.

Sanktyfikacya *ł.* ogłoszenie świętym.

Sans façon *f.* (saę fasą) bez ceremonii; formy.

Sans gêne *f.* (saę żen) bez żenady, bez krępowania się.

Sanskryt, dawny język Hindusów, z którym spokrewnione są języki indo-europejskie.

Sans peur et reproche *f.* (saę per e reprosz) bez trwogi i bez zarzutu.

Sans souci *f.* (saę susi) bez troski.

Saperzy *f.* oddziały wojska, zajmujące się sypaniem szańców lub innemi robotami ziemnemi.

Saraceni *arab.* nazwa Arabów i Turków.

Sardanapal, imię króla assyryjskiego; przen. człowiek zniewieściały, w zbytkach i rozkoszach zatopiony.

Sardoniczny *g.* naigrawający się, uszczypliwy, szyderczy.

Sarkastyczny *g.* szyderski, złośliwy.

Sarkazm *g.* przycinek, szyderczy.

Sarkofag *g.* wspaniały grobowiec, (w kształcie trumny).

Sarkoma *g.* mięsna narośl.

Sarmacya *g.* starożytne obszary siedzib sło-

wiańskich; starożytna Polska; Słowiańszczyzna.

Saszetka *f.* woreczek lub poduszeczka napuszczona perfumą.

Satelita *ł.* nieodstępny towarzysz, planeta około głównej planety krążąca.

Satis *ł.* dosyć.

Satrapa *g.* wielkorządca perski; przen. tyran.

Saturacya *ł.* nasycenie płynu rozpuszczalnym przedmiotem n. p. solą, cukrem.

Saturn *ł.* bożek czasu, jedna z planet.

Saturnalie *ł.* uroczystości dawne w Rzymie; rozpustne zabawy.

Satynować *f.* gładzić, nadawać połysk; papier satynowany.

Satynówka *f.* maszyna do gładzenia.

Satyr *g.* bożek leśny; symbol nieokrzesania, prostactwa i zmysłowości.

Satyra *g.* rodzaj utworu poetyckiego, wyszydzający z humorem i dowcipem wady, ułomności tak ludzi pojedynczych jak i całego społeczeństwa.

Satysfakcya *ł.* zadość uczynienie.

Savoir faire *f.* (sawuar fer) zręczność, znajomość rzeczy.

Savoir vivre *f.* (wiwr) sztuka życia, znajomość form towarzyskich.

Sawantka *f.* kobieta popisująca się uczonością.

Scena *g.* widownia, zdarzenie, widok, zajście.

Scenaryusz *ł.* książka, do której wpisuje się porządek występów aktorów.

Scenerya *ł.* przyozdobienie sceny; krajobraz.

Sceptrum *ł.* berło, oznaka władzy monarszej,

Sceptycyzm *g.* filozoficzny kierunek powątpiewania, podawania wszystkiego w wątpliwość; sceptyczny, powątpiewający, niedowierzający, niewierzący.

Sceptyk *g.* człowiek wątpiący o wszystkiem; w nic niewierzący.

Scheda *ł.* spadek.

Schemat *g.* zarys, wzór, forma.

Schematyzm *g.* postępowanie podług pewnych oznaczonych wzorów; rocznik rządowy, skorowidz urzędów itd.

Scherzando *w.* (skerzando) w muzyce: żartobliwie.

Scherzo *w*, (śkerco) utwór muzyczny żartobliwej, wesołej treści.

Scholastyk *ł.* filozof (średniowieczny), tudzież zajmujący się filozofią średniowieczną czyli scholastyką; jeden z kanoników.

Scholia *ł.* krótkie objaśnienia wyrazów w księgach naukowych.

Schwamm drüber częste u Niemców wyrażenie (gąbką po tem) „nie mówmy o tem", przytaczane u nas niekiedy.

Schyzma *g* odszczepieństwo od kościoła.

Scientyficzny *ł.* ściśle naukowy.

Scil. skróc. **scilicet** *ł.* rozumie się, to jest mianowicie.

Sconto (dysconto) *w.* potrącenie pewnego wynagrodzenia za zapłacenie należytości przed terminem.

Scorso *w.* ubiegły miesiąc, miniony termin wekslu.

Scylla, niebezpieczna dla żeglugi skała w cieśninie sycylijskiej naprzeciw wiru Charybdy; stąd „między Scyllą a Charybdą", znaczy: być w niebezpieczeństwie.

Scyoptykon *g.* czarnoksięska latarnia.

Scysya *ł.* rozdwojenie, niezgodność zdań, nieporozumienie.

Seans *f.* posiedzenie.

Secesya *ł.* odłączenie się, wystąpienie z czego; odstąpienie od panującego w sztuce kierunku i szukanie nowych dróg artystycznych, secesya w malarstwie; odstąpienie od jakiegoś stronnictwa.

Secesyonista *ł.* odstępca.

Secundo *ł.* powtóre.

Secundo voto *ł.* drugiego ślubu.

Sedentaryusz *ł.* prowadzący siedzące życie.

Segno *w.* (senio) znak; dal segno, od znaku; al segno, do znaku (w muz).

Segregować *ł.* odłączać, oddzielać.

Seigneur *f.* (seniór) pan.

Sekatura *w.* dokuczanie, ciemiężenie.

Sekciarz *ł.* odszczepieniec, stronnik jakiejś sekty.

Sekcya *ł.* otwieranie zwłok; wydział, oddział.

Sekować *w.* dokuczać, dręczyć, nękać.

Sekrecye *ł.* wydzieliny.

Sekret *ł.* tajemnica.

Sekretarz *ł* urzędnik pomocniczy, zw. czuwający nad biegiem spraw do biura wpływających; gra towarzyska; wzory pisania listów.
Seksta *ł.* szósta klasa; w muzyce: szósty ton od głównego.
Sekstant *ł.* przyrząd astronomiczny do mierzenia kątów.
Sekstern *ł.* zeszyt do pisania.
Sekstet lub Sekstuor *ł.* utwór na 6 głosów ludzkich, lub tyleż instrumentów muzycznych.
Seksualny *ł.* płciowy.
Sekt *hiszp.* mocne słodkie wino z suchych winogron.
Sekta *ł.* stronnictwo religijne odstępujące od zasad kościoła głównego.
Sekularyzacya *ł.* przemiana stanu lub dóbr zakonnych na świeckie.
Sekund *ł.* drugi głos, wtór.
Sekundant *ł.* świadek przy pojedynku.
Sekundarya *ł.* następne groźniejsze objawy pewnej choroby, następstwa pierwszej niewyleczonej.
Sekundaryusz *ł.* lekarz, podwładny prymaryusza; drugi skrzypek w orkiestrze.
Sekundogenitura, druga linia rodu; prawo dziedzictwa drugiego syna.
Sekundować *ł.* służyć za świadka przy pojedynku.
Sekundycye *ł.* pięćdziesięcioletni kapłański jubileusz.
Sekutnica *ł.* kobieta dokuczliwa, swarliwa, Ksantypa.
Sekwencya *ł* następstwa, kolej.
Sekwens obacz sequens,
Sekwestr *ł.* (sekwestra) zajęcie dochodów czyjej własności na rzecz wierzyciela lub skarbu.
Sekwestrator *ł.* urzędnik dokonujący sekwestru.
Selecta *ł.* wyjątki z dzieł, wypisy, najwyższa klasa gimn.
Seledynowy *hiszp.* bladozielony.
Selenici *g.* domniemani mieszkańcy księżyca.
Selenografia *g.* opis księżyca.
Self-help *a.* samopomoc; pomoc własna.
Self made man *a.* (self med man) człowiek, który o własnych siłach doszedł do celu.
Semafor *g.* telegraf do dawania sygnałów (kolejowych.)

Semasiologia *g.* nauka o znaczeniu wyrazów.
Semestr *ł.* półrocze szkolne.
Semici, narody szczepu semickiego np Arabowie i Żydzi; zw. Żydzi.
Seminaryum *ł.* zakład naukowy dla kształcenia duchownych i nauczycieli szkół ludowych.
Semiotyka *g.* nauka o zewnętrznych oznakach chorób.
Semper idem *ł.* zawsze ten sam (to samo).
Senat *ł.* najwyższa rada w państwie rzymskim i obecnie w niektórych państwach; senat akademicki.
Senator *ł.* członek senatu.
Senior *ł.* starszy, przełożony.
Se non è vero è ben trovato *w.* jeżeli to jest nieprawdą, to przynajmniej jest dobrze zmyślone.
Senor *hiszp.* (senjor) pan; **senora** (senjora) pani; senorita panna.
Sens *ł.* treść, znaczenie, myśl, rozum; s. moralny, nauka płynąca z bajki, z opowiadania itp.
Sensacya *ł.* wielkie wrażenie.
Sensacyjny *ł.* sprawiający wielkie wrażenie.
Sensat *ł.* przesadnie poważny.
Sensualizm *ł.* zmysłowość; systemat filozoficzny biorący za podstawę wszelkich pojęć wrażenia zmysłowe.
Sentencya *ł.* myśl, zdanie treściwe.
Sentencyonalny *ł.* pełen zdań, lub myśli pouczających
Sentyment *ł.* uczucie.
Sentymentalność *ł.* czułostkowość, też sentymentalizm.
Senza *w.* (w muzyce) bez np. senza fiori, bez ornamentacyi; senza sordino, bez tłumików.
Separacya *ł.* odłączenie, rozłączenie małżeństwa.
Separatka *ł.* oddzielny pokój n. p. w restauracyi.
Separatyzm *ł.* wyodrębnianie się, wyłączanie się.
Sepja *g.* mątewka (mięczak); czarna farba.
Septenat *ł.* (septenium) siedmiolecie.
Septet *ł.* muzyczny utwór na 7 głosów lub 7 instrumentów.
Septyczny *g.* sprowadzający gnicie.

Septyma *ł.* siódmy ton od głównego.
Sepultura *ł.* akt stwierdzający zgon.
Sequens *ł.* sąsiad, następny.
Seraf, Serafin *hebr.* anioł
Seraj *tur.* pałac sułtana; oddział domu tureckiego przeznaczony dla kobiet.
Serenada *hiszp.* muzyka pod oknami ukochanej lub czczonej osoby; w ironicznem znaczeniu: hałas, kocia muzyka.
Serenissimus *ł.* jaśnie oświecony.
Serpentyna *ł.* krzywa szabla, droga prowadząca wężowato; wężownica.
Servus *ł.* sługa.
Servus servorum Dei *ł.* sługa sług Bożych, tytuł papieża.
Serwantka, oszklona szafa.
Serwilizm *ł.* płaszczenie się, niewolnicza uniżoność; serwilista, płaszczący się.
Serwis *f.* zastawa stołu, z porcelany, szkła lub srebra.
Serwitut *ł* służebność ciążąca na nieruchomości n. p. służebność przechodzenia przez grunt sąsiada.
Serya *ł.* szereg liczb kolejno po sobie następujących; dział.
Seryo *ł.* poważanie, bez żartu.
Sesya *ł.* posiedzenie.
Sezam *arab.* środek magiczny; klucz do tajemnic.
Sezon *f.* pora roku; pora stosowna n. p. do kąpieli, (sezon kąpielowy) itp.
Sfera *g.* przestrzeń nieba okalająca ziemię; zakres myśli, wiedzy, warstwa społeczna.
Sferoida *g.* ciało kształtu kuli spłaszczonej.
Sferoidalny *g.* kulisty.
Sferyczny *g.* kulisty.
Sfinks *g.* mityczny potwór o lwim tułowiu a kobiecej głowie i piersiach; symbol tajemniczości.
Sformułować *ł.* ująć w prawidło.
Sforsować *f.* zmęczyć.
Sforzando *w.* w muzyce: silnie, z naciskiem.
Sfragistyka *g.* nauka o pieczęciach i znajomość tychże.
Shocking *a.* (szoking) nieprzyzwoicie, niewłaściwie.
Shylok *a.* (szajlok) postać z komedyi Szekspira; nieubłagany li-

chwiarz; bezlitośny chciwiec
Sic *ł.* tak, dosłownie.
Siecle *f.* wiek, stulecie.
Sierżant *f.* podoficer.
Siesta *w* wypoczynek.
Signor *w.* (sinior) **signora,** pan, pani.
Signum temporis *ł.* znak, (znamię) czasu.
Silentium *ł.* milczenie.
Silograf *g.* satyryk.
Silva rerum *ł.* tytuł książki lub rękopismu, zawierającego różne zdarzenia i rzeczy w luźnym związku.
Simplex *ł.* pojedynczy, zwykły.
Sine cura *ł.* bez troski p. synekura.
Singularis *ł.* liczba pojedyncza.
Singleton *a.* jedyna karta z pewnego koloru (przen. a żartobliwie samotny człowiek, samotnik).
Sir *a.* (sör) pan.
Sire *f.* (sir) najjaśniejszy panie.
Sirocco *w.* suchy, gorący wiatr południowowschodni.
Siurpryza *f.* niespodzianka.
S. J. *ł.* skróc. **Societatis Jesu,** z Towarzystwa Jezusowego; z zakonu Jezuitów.
Sit saluti *ł.* na zdrowie.
Skafandra *g.* korkowe ubranie lub pęcherze nadęte, służące do utrzymywania ciała na wodzie, względnie pomagające do wypłynięcia po zanurzeniu jak n. p. nurka; ubranie nurka.
Skala *w.* miara, objętość; stosunek mapy do rzeczywistości, wykazany na podziałce; pewien szereg tonów.
Skalp *a.* skóra z włosami ściągnięta z głowy zabitego, znak zwycięstwa u Indyan; stąd skalpować.
Skalpel *f.* nóż chirurgiczny.
Skandal *f.* zdarzenie przynoszące wstyd, awantura.
Skandaliczny *f.* przynoszący wstyd, oburzający, gorszący.
Skandować *ł.* czytać wiersze z uwzględnieniem iloczasu.
Skarpa *f.* przymurowanie lub nasyp, podpierający ścianę, a rozszerzający się ku końcowi.
Ski *norw.* łyżwy do biegania po śniegu.
Skioptikon *g.* patrz Scyoptikon.
Skir *g.* rak (choroba).

Skofia *g.* rodzaj czapeczki używanej przez duchownych.

Skolioza *g.* skrzywienie stosu pacierzowego.

Skomplikowany *ł.* składający się z wielu różnych części.

Skoncentrowany *ł.* skupiony, sprowadzony w jeden punkt, w jedno miejsce.

Skondensowany *f.* zgęszczony.

Skonsolidowanie *ł* ubezpieczenie papierów publicznych na dochodach państwowych; ściślejsze wewnętrzne zorganizowanie się i wzajemne zbliżenie członków jakiego stronnictwa itp.

Skonstatować *ł.* sprawdzić, przekonać się o czem.

Skonsternowany *ł.* zbity z tonu, z tropu, zatrwożony, zgnębiony.

Skorbut *a.* rodzaj choroby, polegającej na gniciu dziąseł, łamaniu kości itp.

Skorpion *ł.* niedźwiadek, skorupiak jadowity; jadowity język itp.

Skrofuły *ł.* choroba odziedziczona, objawiająca się gruczołami na szyi, ranami i niszczeniem kości.

Skrupulatność *ł* dokładność w najdrobniejszych szczegółach.

Skrupuł *ł.* wątpliwość, czy co jest dobre, czy złe; waga aptekarska = 20 granom.

Skrupulizować *ł.* być zbytnio ostrożnym.

Skrutynium *ł.* badanie wyniku głosowania.

Skryba, skrybent *ł.* pisarz.

Skrypt *ł.* pismo, rewers, „skrypt dłużny“.

Skrystalizowany *ł* posiadający stały kształt.

Skulptura *ł.* snycerstwo, rzeźba.

Skupczyna *serb.* sejm w Serbii.

Skwer *a.* miejsce zasiane trawą i zasadzone drzewami.

Skweres, wielki kłopot.

Sky *skand.* obacz Ski.

Sleeping-car *a.* wagon sypialny.

Slöjd *szw.* nauka zręczności.

Słowianofil, przyjaciel Słowian i wszystkiego, co słowiańskie.

Snob *a.* człowiek, udający pana, z niskimi popędami, głupiec z siebie zadowolony.

Snycerz *n.* rzeźbiarz.

Socyalista *ł.* stronnik socyalizmu.

Socyalizm *ł.* dążenie do zupełnej równości praw i równego podziału mienia i pracy.

Socyalny *f.* dotyczący społeczeństwa ludzkiego.

Socynianie *ł.* sekta religijna, nie uznająca bóstwa Chrystusa.

Socyologia *ł.* nauka o podstawach, rozwoju i urządzeniach społeczeństwa.

Socyusz *ł.* towarzysz, wspólnik.

Sławista, badacz języków słowiańskich.

Sławistyka, językoznawstwo słowiańskie.

Sodalis *ł.* członek bractwa.

Sodalis Marianus *ł.* członek bractwa Maryi.

Sofista *g.* filozof w Grecyi, należący do pewnej odrębnej szkoły; dzisiaj: człowiek umiejący fałsz przedstawić w wrzekomem świetle prawdy.

Sofisterya *ł.* wnioskowanie oparte na fałszywych podstawach.

Sofizmat *g.* wniosek pozornie prawdziwy, oparty na błędnem rozumowaniu lub błędnej zasadzie.

Soirée *f.* (soare) zabawa wieczorna.

Soi-disant *f.* (soa dizan) tak zwany, niby.

Sokratyczna ironia *g.* udawanie nieświadomości, celem dokładniejszego poznania sposobu myślenia innego człowieka.

Sokratyczna metoda, naprowadzanie na odpowiedź właściwą za pomocą stosownych pytań.

Solarny *ł.* słoneczny.

Solaryum *ł.* zegar słoneczny.

Soldateska *w.* żołnierstwo niekarne.

Solecyzm *g.* gruby błąd gramatyczny.

Solenizacya *ł.* uroczystość.

Solenizant *ł.* obchodzący swoją uroczystość, n. p. imieniny.

Solenny *ł.* świąteczny, uroczysty.

Solfeggio *w.* (solfedżio) ćwiczenia głosowe w nauce śpiewu.

Solicytant *ł.* niepokojący, domagający się; pomocnik adwokata udający się do strony przeciwnej **solicytator** *ł.* = solicytant.

Solidarnie *ł.* łącznie, wzajemnie.

Solidarność *ł.* łączność, wzajemne wspieranie się.

Solidny *ł.* mocny, pewny, rzetelny.

Solista *f.* śpiewak lub muzyk sam jeden występujący lub trzymający prym w muzyce.

Soliter *f.* tasiemiec; duży dyament osobno oprawiony.
Solo *w.* sam jeden.
Solsticyum *ł.* przesilenie dnia z nocą.
Solucya *ł.* rozwolnienie żołądka; rozwiązanie zagadnienia.
Solwować *ł.* rozwiązać, zapłacić.
Somacya *ł.* żądanie lub odezwa połączona z zagrożeniem, ultimatum.
Somatologia *g.* nauka o ciele ludzkim.
Somnambulizm *ł.* zobacz lunatycyzm.
Sonata *w.* utwór klasyczny, muzyczny z 3 lub 4 części złożony.
Sonatina *w.* mała sonata; śpiewka dla dzieci.
Sonda *f.* przyrząd do mierzenia głębokości morza; instrument chirurgiczny do mierzenia głębokości rany.
Sondować *f.* badać, mierzyć głębokość.
Sonet *w.* rodzaj utworu poetycznego, złożony z 14 wierszy w 4-ech zwrotkach, zawierający zwykle 4 rymy.
Sonore *w.* w muzyce: jasnymi tonami, dźwięcznie.
„Sontangs-jäger“ *n.* dosłownie „niedzielny myśliwy“, strzelec niewprawny; rzadko polujący; kiepski myśliwy.
Sontagsreiter *n.* niewprawny jeździec.
Soporyficzny *ł.* usypiający, senny; nudny.
Sopran *w.* najwyższy głos kobiecy.
Sorbet *arab.* chłodzący napój.
Sordino *w.* przyrząd do przytłumiania tonów skrzypcowych.
Sortować *f.* gatunkować.
Sortyment *f.* wybór towarów lub książek.
Sospirando *w.* w muzyce: żałośnie.
Sostenuto *w.* w muzyce: wstrzymując tony.
Sotto voce *w.* półgłosem.
Sous bande *f.* (su band) pod opaską (przesyłka pocztowa).
Souvenir *f.* (suwnir) pamiątka, pamiętnik.
Spacya *ł.* w drukarstwie: odstęp między literami.
Spacyum *ł.* przestrzeń, odstęp między wyrazami (w druku), spacyować litery rozstawiać, spacyowany druk, rozstrzelony.
Sparodyować *f.* naśladować śmiesznie dzieło lub myśl poważną.
Spartański *g.* surowych obyczajów.

Spauzować *ł.* przerwać, wstrzymać się.
Spazmatyczny *g.* kurczowy.
Spazmy *g.* kurcze, choroba nerwowa.
Species *ł.* gatunek, rodzaj.
Specimen *ł.* okaz, wzór.
Spectrum *ł.* zobacz Spektrum.
Speculum *ł.* (w chirurgii) wziernik.
Specyalista, *ł.* kształcący się przeważnie w pewnym kierunku i oddający się wyłącznie pewnemu zajęciu.
Specyalizować, szczegółowo określać.
Specyalność, wyłączna znajomość czego, biegłość w czem.
Specyalny, wyłączny, właściwy, szczegółowy; umyślny.
Specyał, przysmak wyszukany.
Specyficzny *ł.* wyłączny, właściwy czemu.
Specyfik *ł.* lekarstwo używane wyłącznie w pewnej chorobie.
Specyfikacya *ł.* szczegółowe wyliczenie, spis.
Spedycya *w.* załatwienie, wysyłanie rzeczy lub towarów.
Spedytor *w.* tyle co ekspedytor.
Spektakl *ł.* widowisko, scena publiczna, teatralne przedstawienie, zwykle w znaczeniu ujemnem.
Spektator *ł.* widz.
Spektralna analiza, badanie naukowe widma słonecznego, widm ciał niebieskich i w ogóle ciał płonących w celu poznania ich składu chemicznego.
Spektroskop *ł. g.* przyrząd do obserwowania widma słonecznego tudzież widm innych ciał płonących.
Spektrum *ł.* widmo; obraz, który się ukazuje przy patrzeniu na ciała płonące przez pryzmat.
Spekulacya *ł.* badanie; dociekanie; rachuby; widoki; prowadzenie interesów.
Spekulant *ł.* goniący za zyskiem.
Spekulatywny *ł.* badawczy.
Spelunka *ł.* pieczara, jaskinia, przen. lokal brudny.
Speranda *ł.* spodziewany zysk, nadzieje lub widoki.
Sperma *ł.* płyn nasienny.
Spiralny *ł.* ślimakowaty; śrubowaty.
Spiritus *ł.* duch.
Spiritus movens *ł.* główny sprawca, pobudka, sprężyna jakiejś sprawy.

Spirometr *ł. g.* przyrząd do mierzenia ilości powietrza, jaką płuca mogą objąć.

Spirytualia *ł.* trunki.

Spirytualizm *ł.* pogląd filozoficzny, traktujący o niezależności duszy od ciała i odrębnem istnieniu tejże.

Spirytus *ł.* wyskok alkoholowy.

Spirytyzm *ł.* wiara w istnienie, duchów i w związek, jaki ma istnieć między nimi a światem żyjących.

Spirytysta *ł* zwolennik spirytyzmu, wywołujący duchy.

Spleen *a.* (splin) choroba śledziony, smutek i przykre usposobienie; obrzydzenie życia.

Splendor *ł.* świetnosć, okazałość.

Spodyum *ł.* nawóz z kości.

Spolia *ł.* łupy wojenne.

Spoliacya *ł.* złupienie; wyzucie gwałtem z posiadania.

Spontaniczny *ł.* dobrowolny.

Sporadyczny *g.* w pojedynczych okazach się objawiający.

Sporco *w.* w handlu tyle co brutto.

Sport *a.* gry, rozrywki, polegające na zręczności, n. p. polowanie, jazda konna, ślizgawka itp.

Sportsmen *a.* lubownik polowania, jazdy i innych podobnych rozrywek.

Squire *a.* (skuajr) wielmożny.

S. T. = **Salvo titulo** *ł.* z uwzględnieniem należących tytułów.

Stabilizacya *ł.* zatwierdzenie na posadzie zajmowanej dotąd prowizorycznie; stąd stabilizować.

Staccato *m.* w muzyce: w sposób urywany.

Stacya *ł.* miejsce zatrzymania się (pociągu, poczty itp.)

Stacyonować *ł,* przebywać; (o wojsku) stać.

Stacyonarny n. p. st. ludność, nie zwiekszająca się ani ubywająca.

Stadyum *g.* przebieg lub stan jakiegoś zdarzenia n. p. choroby itd.

Staffage *f.* (stafaż) ozdoby obrazu, przedstawiające postacie ludzkie lub zwierzęce.

Stagnacya *ł.* zastój.

Stalagmity *g.* nacieki wapienne na spodzie jaskini.

Stalaktyty *ł.* nacieki u sklepienia w kształcie sopli.

Stalugi lub Sztalugi n. nogi, kozły do umieszczenia tablicy szkolnej lub ram malarskich.

Stalle *ł.* ławki kościelne przy wielkim ołtarzu.

Stambuł *tur.* Konstantynopol.

Staniol *w.* blaszka cynowa, cynfolia.

Stante pede *ł.* natychmiast.

Stanza *w.* rodzaj zwrotki ośmiowierszowej; freski Rafaela w Watykanie.

Start *a.* miejsce, od którego konie wyścigowe bieg zaczynają.

Starter *a.* dający znak do rozpoczęcia biegu przy wyścigach konnych.

Statua *ł.* posąg figura.

Statuder *hol.* namiestnik (w Holandyi).

Statuetka *ł.* posążek, figurka.

Statura *ł.* postać, postawa.

Status *ł.* stan, położenie.

Status in statu *ł.* państwo w państwie; status quo: jak dotąd; extra statum, nadzwyczajny.

Status quo *ł.* obecny stan; na podstawie istniejącego porządku rzeczy.

Status quo ante *ł.* stan dawniejszy; przywrócenie do dawniejszego stanu.

Statut *ł.* zbiór ustaw, praw; zbiór postanowień, któremi się ma rządzić jakieś towarzystwo.

Statyczny *g.* znajdujący się w stanie równowagi

Statyka *g.* nauka o prawach równowagi sił.

Statysta *ł.* mąż stanu, dyplomata; figurant na scenie.

Statystyka *ł.* w liczby ujęte przedstawienie życia społecznego pewnego kraju lub narodu; umiejętność cyfrowego przedstawienia społecznego życia i jego rozwoju.

Steplechase *a.* (stiplczes) wyścigi z przeszkodami.

Stelegrafia *g.* rycie napisów na słupach, kolumnach.

Stenografia *g.* sztuka szybkiego pisania za pomocą właściwych skróceń i znaków.

Stenogram *g.* rzecz napisana stenografią, szybkiem pismem.

Stentando *w.* wstrzymując.

Stentorowy głos *g.* bardzo silny głos.
Ster *n.* przyrząd do kierowania statkiem; naczelnictwo, kierownictwo.
Stereochromia *g.* rodzaj malarstwa na ścianie podobnego do fresków.
Stereografia *g.* rysowanie brył w perspektywie na płaszczyźnie.
Stereometrya *g.* część geometryi, traktująca o bryłach.
Stereoskop *g.* przyrząd optyczny, w którym dwa jednakowe obrazy obok siebie umieszczone przedstawiają się przez szkła jako jeden plastyczny.
Stereotyp *g.* płyta metalowa z odlewem czcionek na powierzchni, ułożonych już do druku; oddruk na papierze z takiejże płyty; stąd stereotypia.
Stereotypowy *g.* odbity z płyty stereotypowej; niezmienny.
Sterkoryzacya *ł.* użyźnianie pól przez nawóz.
Sterling *a.* moneta angielska wartości 24 K.
Sterylizacya *ł.* wyjałowienie np. surowego mleka i oczyszczenie z bakteryi.
Stetoskop *ł.* przyrząd do badania chorych.
Stoicyzm *g.* system filozoficzny, żądający znoszenia jednakowym umysłem dobrej i złej doli; stałość, niezłomność; obojętność na wszelkie cierpienia.
Stoik *g.* zwolennik stoicyzmu, człowiek stały, niezłomny.
Stop *a.* wstrzymaj, stój, (wyrażenie marynarskie).
Stora *ł.* zasłona u okna.
Storno (ristorno) *w.* sprostowanie pomyłki w buchalteryi.
Straca *w.* dziennik handlowy, księga podręczna.
Strangulacya *ł.* uduszenie, powieszenie.
Strategia, Strategika *g.* sztuka umiejętnego prowadzenia wojny, działania wojenne.
Strategik *g.* obeznany ze sztuką wojenną.
Strategiczny *g.* dotyczący sztuki prowadzenia wojny; kolej strategiczna, kolej zbudowana w celach wojskowych.
Strefy *g.* pasy klimatyczne na ziemi.
Stretto *w.* ciasno, kuso; w muzyce: szybko przyspieszając.

Stricte *ł.* dokładnie, ściśle.
Strike *a.* (strajk) zmowa robotników i powstrzymanie się od pracy celem uzyskania lepszych warunków płacy.
Stroboskop *g.* zabawka optyczna, w której figury przez szybkie obracanie przybierają pozorny ruch.
Strofa *g.* zwrotka.
Strofować *n.* ganić, karcić.
Struggle for life *a.* (strögl for lajf) walka o byt.
Struktura *ł.* budowa, także wewnętrzna budowa n. p. tkanek w drzewie, naczyń w organizmie itp.
Stryktura *ł.* zwężenie się przewodu w organizmie (med.)
Studiosus *ł.* uczeń.
Studya *ł.* nauki, badania.
Studyować *ł.* uczyć się badać, rozważać.
Stuła *ł.* część ubioru kapłańskiego.
Stygmat *g.* znak, blizna, znaki krwawe u ascetów mimo braku rany.
Styl *g* narzędzie do pisania u starożytnych; sposób przedstawiania rzeczy ustnie lub piśmiennie; sposób budowania; (styl dorycki, sposób budowania o prostych kolumnach z głowicami bez ozdób; styl gotycki, odznaczający się ostrymi łukami i szeregami długich, a cienkich kolumn; styl joński, odznaczający się lekkością budowy i ozdobami u głowic słupów); w ogóle sposób wykonania dzieła, rachuba czasu (według starego i nowego stylu).
Stylista *g.* piszący ładnym stylem.
Stylistyka *g.* nauka prawidłowego i pięknego wyrażania się i opisywania.
Stylizacya *ł.* sposób przedstawiania pewnego tematu.
Stylowy *g.* posiadający cechy pewnego stylu; doskonały pod względem formy.
Stymulacya *ł.* podniecenie, pobudzenie.
Stypendyum *ł.* żołd; stała roczna zapomoga z odsetek kapitałów funduszowych dla uczącej się młodzieży.
Stypendysta *ł.* pobierający stypendyum.
Styptyczne środki *g.* środki do tamowania krwi.

Stypulacya *ł.* umowa, ugoda, postanowienie.
Stypulować *ł.* zastrzegać w umowie warunki, układać się.
Styx *g.* mitologiczna rzeka w świecie podziemnym.
Sua sponte *ł.* dobrowolnie, z własnej woli.
Sub *ł.* pod.
Subaltern *n.* podwładny.
Subarendować *ł.* poddzierżawiać.
Subarktyczny *ł.* podbiegunowy.
Sub auspiciis Imperatoris *ł.* pod opieką cesarza; doktorat **sub aus. Imp.** po zdaniu wszystkich egzaminów z odznaczeniem.
Sub conditione *ł.* pod warunkiem.
Subdelegat *ł.* zastępca delegata, wysłannika.
Subdyakon *g.* kleryk z wyższem święceniem, ale niższem od dyakona.
Subdywizya *ł.* poddział.
Subhastacya *ł.* przymysowe wywłaszczenie z majątku nieruchomego; licytacya przymusowa.
Subjekcya *ł.* trud, kłopot.
Subjekt *ł.* podmiot, jednostka, indywidyum; pomocnik handlowy.
Subjektywność *ł.* osobiste zapatrywanie się na rzeczy.
Subjektywny *ł.* podmiotowy, zależny od osobistego zapatrywania się.
Sub Jove *ł.* pod gołem niebem.
Sublimacya *ł.* uwolnienie pewnego ciała stałego od związku z innemi ciałami.
Sublimat *ł.* chemiczne połączenie rtęci z chlorem; środek desinfekcyjny, używany przez lekarzy.
Sublime *f.* (sjublim) wzniosły.
Sublokator *ł.* odnajmujący mieszkanie od lokatora, podnajemca.
Submisya *ł.* pokora, uległość; oddanie robót w akord przez licytacyę.
Subordynacya *ł.* karność, posłuszeństwo.
Subordynować *ł.* poddawać pod władzę.
Subretka *f.* sprytna pokojówka.
Sub rosa *ł.* w tajemnicy, toż: **Sub secreto** *ł.*
Subsekwencya *ł.* następstwo.
Sub Sigillo *ł.* pod pieczęcią tajemnicy; sub sigillo confessionis, pod pieczęcią spowiedzi św.
Subskrybent *ł.* podpisujący się na coś w dowód pewnego zobowiązania się n. p. do współudziału w przedsiębiorstwie akcyjnem.
Subskrypcya *ł.* podpisy, zobowiązujące do składki lub do finansowego udziału w przedsiębiorstwie.
Substancya *ł.* istota, główny pierwiastek składowy; majątek, mienie.
Substrat *ł.* podstawa, podścielisko, podłoże.
Substytucya *ł.* podstawienie, zastępstwo.
Substytuować *ł.* podstawiać, dać w zastępstwo.
Substytut *ł.* zastępca.
Subsumować *ł.* podporządkować, podciągnąć pod jedno prawidło.
Subsydyum *ł.* zasiłek; pomoc pieniężna.
Subtelność *ł.* dokładność, delikatność, bystrość.
Subtelizować *ł.* traktować drobnostkowo, rozumować drobiazgowo.
Subtelny *ł.* wątły, drobny, delikatny.
Subwencya *ł.* pomoc pieniężna.
Sufficit *ł.* wystarcza, dosyć.
Suffrage universelle *ł.* (süfraż üniwerzel) powszechne głosowanie.
Suffragium *ł.* głos wyborczy, głosowanie.
Sufiks *ł.* w gramatyce: przyrostek.

Sufit *w.* pułap.
Sufler *f.* podpowiadający (w teatrze); **suflerować**, podpowiadać.
Sufragan *ł.* biskup, nie mający własnej dyecezyi; pomagający innemu biskupowi.
Suicidium *ł.* samobójstwo.
Sui generis *ł.* w swoim rodzaju.
Suite *f* szereg, ciąg, ciąg dalszy.
Sujet (süże) osobnik; temat, treść.
Sukces *f.* powodzenie, poklask.
Sukcesor *ł.* spadkobierca.
Sukcesya *ł.* spadek
Sukcesyjny *ł.* dziedziczny, dotyczący dziedzictwa (tronu).
Sukurs *l.* pomoc, zasiłek.
Sułtan *arab.* cesarz turecki.
Sumarycznie *ł.* ogólnie, krótko, bez formalności.
Sumaryusz *ł.* spis, zbiór, wyciąg.
Summa *ł.* suma, wynik z dodania kilku ilości, ogół; msza św. wielka.
Summa cum laude *ł.* z najwyższą pochwałą.
Summa summarum *ł.* w ogóle, krótko, słowem.
Summum *ł.* najwyżej, najwyższy stopień.
Sumpt *ł.* koszt, nakład.

Superabundacya *ł.* nadmiar.
Superarbiter *ł.* rozjemca, sędzia, którego zadaniem jest godzenie niezgodnych zdań arbitrów.
Superata *ł.* przewyżka.
Superbe *f.* (süperb) wyśmienity.
Superdywidenda *ł.* powtórnie do podziału przypadający zysk spółki.
Superrewizya *ł.* sprawdzanie powtórne (sprawdzanie stanu zdrowia i budowy fizycznej rekrutów).
Superfosfat *l.* nadfosforan wapna używany na nawóz sztuczny.
Superintendent *ł.* w kościele ewangelickim: starszy pastor, przełożony nad pewnym kościelnym okręgiem.
Superior *ł.* wyższy, starszy, przeor klasztoru.
Superlatywy *ł.* przymiotniki w najwyższym stopniu; stąd przesadnie określone przymioty.
Superstycya *ł.* zabobon.
Syplement *ł.* uzupełnienie.
Suplent *ł.* zastępca profesora.
Suplika *ł.* pisemna prośba.
Suplikacye *ł.* pieśni błagalne, przedewszystkiem pieśń zaczynająca się od słów: „Święty Boże“.
Suplikant *ł.* podający prośbę.
Suponować *ł.* przypuszczać, domyślać się.
Supozycya *ł* przypuszczenie.
Supremacya *ł.* przewaga (n. p. władzy kościelnej nad świecką; sup. papieża lub odwrotnie).
Supremat *ł.* najwyższa władza w kościele, przysługująca Papieżowi.
Suprymować *ł.* przytłumić; znieść.
Surogat *ł.* sędzia duchowny, zasiadający w konsystorzu; w medycynie środek podobny pod względem własności do innego, zastępujący go w handlu; towar naśladowany, zastępujący towar właściwy.
Sursum corda *ł.* w górę serca.
Suscepcya *ł.* przyjęcie.
Suspendować *ł.* zawiesić w pełnieniu obowiązków.
Suspensa *ł.* zawieszenie w urzędowaniu.
Suspens ryum *ł.* bandaż dla podwiązywania i podtrzymywania uszkodzonej lub chorej części ciała,
Sustentacya *ł.* utrzymanie.
Sutanna *f.* ubiór księdza.
Sutasz *f.* plecionka wełniana do obszywania.
Sutereny *f.* mieszkanie pod parterem
Suum cuique *ł.* każdemu, co się mu należy.
Suweren *a.* moneta angielska — 20 szylingów.
Suweren *f.* panujący, zwierzchnik.
Suzeren *f.* udzielny pan, oddający ziemię na prawach lennych.
Swada *ł.* łatwość wysławiania się, dar wymowy.
Sweepstake *a.* rodzaj biegu na wyścigach, bieg „składkowy“.
Świta *f.* orszak, towarzyszący panującym i wysokim dygnitarzom.
Sybaryta *g.* prowadzący życie zniewieściałe wśród roskoszy.
Sybilla *g.* prorokini, wróżbitka, wieszczka.
Syfilis *g.* przymiot (choroba weneryczna zaraźliwa); kiła, wenerya; francuska słabość.
Syfon *g.* przyrząd do przechowywania cieczy i przelewania tejże za pomocą ciśnienia gazów.
Sygnalizować *ł.* dawać znak, uwiadamiać.
Sygnał *ł.* znak; sygnał semaforyczny, telegraf optyczny na kolei żelaznej.
Sygnatura *ł.* znak na towarze, napis, podpis, liczba porządkowa arkuszy w książce, rowek w czcionce.
Sygnaturka *ł.* karteczka przy lekarstwie z opisem sposobu użycia; dzwonek na wieży kościoła.
Sygnet *ł.* pierścień z drogim kamieniem, na którym zwykle jest herb lub litery, służący do pieczętowania.
Sygnifikacya *ł.* znaczenie wyrazów, zaznaczenie.
Sygnować *ł.* oznaczyć, podpisać; dzwonić.
Sykofant *g.* donosiciel, oszczerca, szpieg.
Sylaba *g.* zgłoska.
Sylabus *ł.* spis wszystkich nauk i teoryi, przez papieża potępionych.
Sylf, Sylfida *g.* bajeczne duchy napowietrzne przen. sylfida, baletnica
Sylogizm *g.* pewnego rodzaju wniosek logiczny.

Sylwan *ł.* bożek leśny.
Sylweta (**tka**) *f.* rysunek twarzy lub postaci zrobiony czarno, zdjęty z cienia; szkicowa charakterystyka.

Symbioza *g.* współżycie, wspólne życie kilku gatunków zwierząt lub roślin i wzajemne wyzyskiwanie się, a zarazem pomaganie sobie.

Symbol *g.* znak, godło, uzmysłowienie pewnego pojęcia; symbol wiary, wyznanie wiary.

Symboliczny *g.* obrazowy, uzmysławiający za pomocą znaków widomych, pojęcia nadzmysłowe i oderwane w ogóle.

Symbolika *g.* nauka o symbolach; **symbolizm**, sposób artystyczny, wywołujący wrażenie nie wprost lecz za pomocą symbolów; **symbolista**, używający tego sposobu.

Symetrya *g.* układ i wymiary poszczególnych części zgodne z całością.

Symfonia *g.* utwór muzyczny, przedstawiający pewną ideę za pomocą instrumentalnej charakterystyki.
Symonia, świętokupstwo, kupczenie urzędami duchownymi.
Sympatya *g.* współczucie, przychylność, skłonność.
Sympatyczny *g.* pociągający, miły; sympatyczny atrament, stający się widocznym dopiero po wystawieniu na działanie wilgoci, ognia lub po upływie pewnego czasu.
Sympatyzować *g.* podzielać uczucia czyje, mieć wzajemną skłonność.
Symplegma *g.* grupa kilku posągów, stanowiących jedną całość.
Symplifikacya *ł.* uproszczenie, ułatwienie.
Symptomat *g.* objaw, oznaka (n. p. choroby).
Symptomatologia *g.* nauka o oznakach choroby.
Symulacya *ł.* udawanie.
Symulant *ł.* udający, nieszczery, obłudnik.
Symulator *ł.* naśladowca.
Symultanny *ł.* wspólny, współwyznaniowy.
Synagoga *g.* bożnica.
Synapizm *g.* okład z gorczycy.
Synchronistyczny *g.* współczesny; s. tablica,

przedstawienie graficzne współczesnych w różnych krajach wypadków dziejowych.
Synchronizm *g.* zestawienie wypadków współczesnych w dziejach; równoczesność.
Syndyk *g.* doradca prawny jakiejś instytucyi n. p. gminy, banku; pełnomocnik wierzycieli masy upadłości; burmistrz.
Syndykat *g.* rzecznictwo, orędownictwo; wspólna opieka; związek producentów lub kapitalistów dla wspólnego przeprowadzenia jakiegoś przedsiębiorstwa lub popierania pewnej gałęzi przemysłu.
Synekura *ł.* korzystny urząd, nie wymagający pracy, odpowiedniej dochodom.
Synod *g.* zjazd biskupów; zebranie wyższych duchownych ewangelickich.
Synonimy *g.* wyrazy równo- lub blizkoznaczne.
Synonimika *g.* nauka, objaśniająca synonimy.
Synoptyka, **synopsis** *g.* krótki przegląd pewnej nauki.
Syntaxis *g.* składnia.
Syntetyczny *g.* zbierający i grupujący poszczególne części lub szczegóły w całość.
Synteza *g* skupianie, metoda, prowadząca od szczegółów do ogólnych poglądów i zasad, przeciwieństwo analizy.
Syon *hebr.* Jerozolima.
Syonizm, idea osiedlania się Żydów w Palestynie i odbudowania państwa żydowskiego; syoniści, zwolennicy tej idei
Syrena *g.* mityczna istota: pół ryby, pół kobiety, nimfa wabiąca śpiewem; stąd kobieta wabiąca wdziękami; w przenośnem znaczeniu kobieta zwodnicza wabiąca wdziękami; syrena oznacza też przyrząd do mierzenia drgań głosu.
Syrop *f.* cukier rozpuszczony i gotowany sam lub z dodatkiem soków owocowych.
Syrta *g.* ruchome piaski.
Sysmograf i Sysmometr *g.* przyrząd do oznaczania kierunku trzęsienia ziemi.
System, systemat *g.* ułożenie w pewną całość, układ naukowy, sposób postępowania, metoda.

Systemulogia *g.* nauka o umiejętnemu porządkowaniu rzeczy.
Systematycznie *g.* według pewnego porządku.
Systematyk *g.* trzymający się pewnego stałego, obmyślonego porządku w postępowaniu; pedant.
Systematyka *g.* umiejętne ułożenie podług pewnego systemu.
Sytuacya *ł.* położenie.
Syzyfa praca *g.* ciężka, a bezcelowa, daremna praca, (toczenie głazu na stromą górę, który wciąż na dół opada).
Szablon *f.* model, wzór wycinany.
Szablonowy *f.* podług jednego wzoru, jednostajny, zwyczajny, zbyt pospolity.
Szach *pers.* król perski; w grze w szachy: zagrożenie królowi lub królowej; szach-mat, w grze w szachy: przegrana.
Szachy *pers.* rodzaj gry, zasadzającej się na kombinacyi ruchów figur do gry należących.
Szachrować *n.* oszukiwać, okpiwać.
Szafir *g.* ciemno niebieski szlachetny kamień, barwa czarno-niebieska.
Szafot *f.* rusztowanie przeznaczone do tracenia przestępców.
Szafować *n.* rozdawać, trwonić.
Szagryn *f.* skóra koźla, delikatnie wyprawiona i groszkowana.
Szala, Szalka *n.* talerzyk przy wadze, na który kładzie się przedmioty do ważenia.
Szalet *f.* szałas górali szwajcarskich, domek wiejski w guście szwajcarskim.
Szalować *n* obijać deskami.
Szalupa *f.* łódź wiosłowa z pomostem do obsługi okrętu.
Szaman *sanskr.* kapłan i czarodziej u ludów półn. Azyi.
Szambelan *f.* urząd dworski; podkomorzy.
Szamerować *n.* bramować; obszywać.
Szamoa *f.* kolor żółtawy.
Szampinion *f.* pieczarka (grzyb).
Szampion *f.* zapaśnik; rycerz turniejowy; obrońca, poplecznik.
Szaniec *n.* obronny wał ziemny.
Szansa *f.* widoki powodzenia, dobre i złe.

Szansonetka *f.* piosnka wesołej i pustej treści.
Szansonistka *f.* śpiewaczka kawiarniana.
Szantaż *f.* wymuszanie groźbą, zdrada tajemnicy; wyzysk.
Szanża *f.* zmiana,
Szapoklak *f.* cylinder do składania.
Szarada *f.* zagadka.
Szorlatan *f.* sprzedawacz rzekomo cudownych niezawodnych środków leczniczych, wogóle wydrwigrosz, oszust.
Szarlotka *f.* legumina z jabłek.
Szarmant *f.* grzeczny wobec kobiet, elegancki młodzieniec.
Szarpia *f.* skubane płótno do zaopatrywania ran.
Szarwark *n.* obowiązek członków gminy do utrzymywania drogi w dobrym stanie i dostarczania w tym celu robocizny, materyału lub gotówki.
Szarytka *f.* siostra miłosierdzia.
Szarża *f.* atak; ranga; w teatrze: przesada.
Szarżować *f.* napadać, przesadzać.
Szaser *f.* strzelec pieszy lekkozbrojny.
Szatra *węg.* namiot, szaniec.
Szatyn *f.* mający włosy ciemno-blond.
Szef *f.* naczelnik, przełożony, dyrektor.
Szeik *arab.* naczelnik arabskiego plemienia.
Szellak *n.* rodzaj żywicy figowej.
Szemat zob. Schemat.
Szematyzm zob. Schematyzm.
Szeryf *a.* urzędnik sądowy w Anglii i w Stanach Zjednoczonych Ameryki.
Szewiot *f.* gatunek tkaniny wełnianej.
Szewron *f.* pasek naszyty na rękawie munduru; odznaka lat służby lub rangi.
Szezlong *f.* rodzaj sofy.
Szkarlatyna *w.* choroba gorączkowa, płonica.
Szkarłat *w.* barwa ciemno-czerwona, purpurowa.
Szkarpa zob. Skarpa, podmurowanie podtrzymujące ścianę.
Szkic *w.* zarys, rysunek w zarysie tylko; plan czegoś n. p. mowy, budowy.
Szkielet *g.* kościotrup; kościoskład; przen. główne wiązanie jakiejś budowy.
Szkorbut zob. Skorbut.
Szlak *n* droga; pas ozdobny przy ubraniu, na meblach itp.

Szlaka *n.* rodzaj odpadu przy wytapianiu żelaza; żużle.
Szlam *n.* muł; szlamować, oczyszczać z zamulenia i błudu.
Szlichtada *n.* przejażdżka saniami.
Szlichtować *n.* pocierać nici osnowy tkackim klejem.
Szlifa *n.* oznaka oficerska, noszona na ramionach.
Szlifować *n.* wygładzać, ostrzyć.
Szluza *n.* upust przy młynach itp.
Szmaragd *g.* kamień szlachetny zielonego koloru.
Szmelc *n.* emalia.
Szmelcować *n.* topić, przetapiać.
Szermel *n.* rodzaj sztucznych ogni.
Szminka *n.* farba do barwienia twarzy.
Szmuklerstwo *n.* ozdobnictwo, posamonnictwo.
Szosa *f.* gościniec, droga.
Szowinizm *f.* przesada w objawach patryotyzmu
Szpaler *f.* dwa rzędy drzew lub krzewów, prowadzone równolegle z obu stron ścieżki ogrodowej; szereg podwójny.
Szpalta *n.* szereg wierszy druku złożonych wiersz pod wierszem; łam; także miejsce odpowiadające szerokości i długości szpalty.
Szpanować *n.* naciągać; naprężać.
Szpunt *n.* czop.
Szrama *n.* blizna z cięcia
Szranki *n.* miejsce ogrodzone na igrzyskach; granica, kres.
Szrapnel *a.* pękająca kula działowa napełniona mniejszemi kulami.
Sztab *n.* starsi oficerowie, zarządzający korpusem lub pułkiem.
Sztaba *n.* płaski drąg metalowy.
Sztafeta *f.* goniec, depesza.
Sztafirowanie *f.* strojenie się z przesadą.
Sztajngut *n.* kamionka; kamienne naczynia.
Sztambuch *n.* pamiętnik, książka do wpisywania imion osób przyjaznych.
Sztamować *n.* jeden kawałek drzewa wpuszczać w drugi.
Sztanca *w.* forma stalowa do wytłaczania odcisków np. na blasze lub skórze; sztancować, wytłaczać.
Sztandar *n.* chorągiew, sztandary, słupy podtrzymujące rusztowanie.

Sztanga *n.* drążek.
Sztolnia *n.* podkop, chodnik podziemny pochyły.
Sztos *n.* pchnięcie; gra hazardowna w karty; szczęście; dobry humor.
Sztygar *n.* dozorca górniczy.
Sztraca, obacz Straca.
Sztucer, sztuciec *n.* krótka strzelba.
Sztuka *n.* pojedyncza rzecz, część, okaz; sposób, podstęp; umiejętność.
Sztukaterya *w.* ozdoby architektoniczne z gipsu; sztukator sporządzający te ozdoby.
Szturm *n.* uderzenie, natarcie.
Sztych *n.* pchnięcie! rycina ryta; wystawić na sztych, narazić kogo.
Sztychować *ł.* rytować.
Sztylet *w.* krótki nóż; szydło zecerskie.
Sztylpy *n.* wyłogi na cholewach; cholewki.
Szufla *n.* szeroka łopata.
Szwadron *ł.* oddział konnicy, liczący 130 do 200 koni.
Szwank *n.* uszkodzenie.
Szwankować *n.* cierpieć, utykać.
Szwarc *n.* czernidło.
Szwarcować *n.* czernić; przemycać.
Szweiggeld *n* łapówka za zamilczenie o nieczystej sprawie.
Szwejsowanie *n.* spajanie żelaza w ogniu.
Szwindel *n.* oszustwo.
Szwoleżery *f.* lekka jazda.
Szyb *n.* pionowa studnia w kopalni, wejście do kopalni.
Szych, haft fałszywem złotem lub srebrem; fałszywy blask.
Szychta *n.* warstwa; czas pracy wyznaczony górnikowi.
Szychtować *n.* porządkować, układać warstwy.
Szyfer *n* łupek.
Szyfonierka *f.* schowek z tektury na drobiazgi kobiece.
Szyfrowe, szyfrowane pismo lub depesza, tajemniczemi znakami pisane.
Szyk *f.* porządek wyrazów, układność.
Szykana *f.* dokuczanie, pośmiewisko.
Szykować *n.* przygotować, przysposobić.
Szyldkret *n.* skorupa z morskiego żółwia.
Szyldwach *n.* żołnierz stojący na warcie; warta.
Szynion *f.* warkocz przyprawiony.

Szyper *n.* zawiadowca statku rzecznego, mający dozór nad flisakami, najstarszy dozorca okrętowy.
Szyszak *węg.* hełm.
Szyzma = Schizma.

T.

Tabela *ł.* spis lub wykaz zestawiony w odpowiednim porządku.
Tabelaryczny, *ł.* ułożony w postaci tabeli.
Tabernaculum *ł.* namiot; szafka na ołtarzu do przechowywania komunikantów.
Tabes *ł.* schnięcie mlecza pacierzowego; tabetyk, dotknięty tą chorobą.
Tablatura *n.* dawne pismo muzyczne, oznaczające tony literami; płótno do malowania.
Tableau *f.* (tablo) obraz, widowisko, żywy obraz, tablica obwieszczeń.
Table d' hote *f.* (tabld'ot) obiad dla wszystkich gości w restauracyi (zwykle hotelowej) w oznaczonym czasie, bez wybierania w jadłospisie.

Tabor *tur.* obóz, otoczony bagażami; bagaże ciągnące za wojskiem.
Tabula *ł.* patrz hipoteka.
Tabula franka *w.* wspólna uczta ze składki uczestników.
Tabula rasa *ł.* starta tablica; przen. pusta głowa, pusta przestrzeń ziemi, zniszczona, ogołocona.
Tabun, stado koni na stepie.
Taburet *f*, krzesło wyścielone bez oparcia.
Tachlować *n.* szachrować.
Tachygrafia *g.* sposób prędkiego pisania zapomocą skróceń, tyle co stenografia.
Tachymetr *g.* przyrząd do mierzenia kątów i odległości.
Tacito consensu *ł.* za milczącem zezwoleniem.
Tafla *n.* płyta.
Tafta *f.* kitajka.
Taille *f.* (tajl) kibić, figura, stan; stanik, postawa; obacz talia.
Taksa *ł.* urzędownie ustanowiona cena, szacunek.
Taksacya *ł.* oszacowanie.
Taksametr *g.* przyrząd automatyczny na dorożkach, wskazujący w miarę upływu czasu jazdy należytość za jazdę.

Taksator *ł.* biegły w ocenianiu wartości rzeczy.
Takt *g.* (w muzyce) podział melodyi na części równe co do czasu; rozsądne i stosowne postępowanie.
Taktowny *g.* rozsądnie, oględnie postępujący.
Taktyka *g.* umiejętne prowadzenie wojny, przezorne postępowanie.
Talent *g.* dar wrodzony; w staroż., suma pieniędzy około 2.400 zł.
Talia *f.* kibić, figura, postawa; odpowiednia ilość kart do grania.
Talion *f.* odłożone karty, które otrzymuje najwyżej licytujący.
Taliter qualiter *ł.* jako tako.
Talizman *arab.* środek czarodziejski, przedmiot tajemniczej mocy.
Talmi-złoto, pozłacany mosiądz, lub inny aliaż platerowany złotem.
Talmud *hebr.* komentarz Pisma św. u Żydów.
Talon *f* przekaz na dalsze kupony wartościowego papieru.
Tama *n.* grobla, zawada, przeszkoda.
Tamborek *f.* bębenek do robót kobiecych, haftów.

Tamborino *w.* bębenek ręczny z dzwonkami.
Tambor-major *f.* najstarszy dobosz w kapeli wojskowej.
Tamować *n.* powstrzymywać.
Tandem *a.* welocyped na dwie osoby.
Tandem *ł.* nareszcie, nakoniec.
Tandeta *ł.* handel starzyzną; ladajaki wyrób.
Tanina *ł.* garbnik.
Tantala męki, męczarnia mitycznego Tantala, polegająca na niemożności zaspokojenia pragnienia i głodu mimo bliskości wody i pięknych owoców, stąd męczarnie z powodu niemożności osiągnięcia czegoś, mimo bliskiego celu.
Tantiema *f.* udział w zyskach pracowników względnie uczestników przedsiębiorstwa przemysłowego lub handlowego, wypłacony dodatkowo w miarę zwiększania się zysków.
Tantum quantum *l.* o tyle o ile.
Tapisserie *f.* (tapisri) roboty hafciarskie.
Tapeta *g.* papierowe obicie ścian.

Tapirować *n.* drobno u-karbować włosy.
Tara *w.* waga samego opakowania towaru.
Taran, machina do rozbijania murów.
Tarantela *w.* taniec włoski w bardzo szybkiem tempie.
Taranty, konie białe, czarno centkowane.
Taras *f.* ziemne lub kamienne wzniesienie podnoszące się stopniami.
Tarasować *f.* mocno zamykać, zastawiać czem.
Tarcza *m.* broń ochronna kształtu owalnego lub krągłego; płyty takiego kształtu; ochrona.
Tarlatan *f.* delikatny muślin.
Tarok *w.* rodzaj gry w karty.
Tarpejska skała, skała z której w starożytnym Rzymie zdrajców w przepaść rzucano; (nazwa od Tarpei, która pierwsza z tej skały rzuconą została).
Tartan *szk.* tkanina szkocka w różno-kolorowe kraty.
Tartar *ł.* piekło u starożytnych Greków i Rzymian.
Tartuffe *f.* (Tartiuf) świętoszek. (postać z komedyi Moliera).
Taryfa *arab.* spis cen, wykaz opłat celnych.
Tattersal *a.* (tetersel) zakład przeznaczony na publiczną sprzedaż koni lub powozów; także ujeżdżalnia.
Tatuowanie *polinez.* robienie rysunków na ciele ludzkiem za pomocą nakłuwania i zapuszczania farbą.
Taumatologia *g.* nauka o cudach.
Taumaturg *g.* cudotwórca.
Tautogram *g.* utwór poetyczny, w którym każdy wiersz zaczyna się od tej samej litery.
Tautologia *g.* powtarzanie zbyteczne tej samej myśli innymi wyrazami.
Tawerna *f.* szynk, karczma, gospoda.
Teatr *g.* budynek na widowiska sceniczne przeznaczony; widownia; pole działania; n. p. teatr wojny, pole wojny.
Teatromania *g.* przesadne zamiłowanie teatru.
Techniczny *g.* odnoszący się do nauk technicznych; w ogóle właściwy pewnej umiejętności n. p. wyraz, termin techniczny.
Technik *g.* posiadający teoretyczne i praktyczne wiadomości w zakresie pewnego zawodu.

Technika *g.* zbiór prawideł, dotyczących wyrobów w dziedzinie przemysłu i rzemiosł; biegłość, wprawa w wykonaniu.
Technolog *g.* biegły w naukach, dotyczących wytwarzania wyrobów przemysłowych.
Technologia *g.* nauka o sposobach przetwarzania surowców na wyroby przemysłowe.
Te Deum *ł.* (dosłownie: Ciebie Boga chwalimy) nazwa hymnu pochwalnego — od początkowych słów tegoż.
Teina *g.* trujący alkaloid zawarty w herbacie.
Teint *f.* (tę) barwa skóry, cera, płeć.
Teista *g.* wierzący w Boga jako jedyną przyczynę wszechrzeczy.
Teka *ł.* okrycie, futerał na papiery lub książki; teka ministeryalna, zakres działania ministra
Tekst *ł.* treść, osnowa; objaśnienia do illustracyi: słowa podkładane pod muzykę; rodzaj czcionek.
Tekstualnie *ł.* dosłownie.
Tektonika *g.* umiejętność wyrabiania snycerskich ozdobnych przedmiotów z drzewa lub kamienia.
Tektura *ł.* gruby papier w kilkoro sklejony.
Telautograf *g* rodzaj telegrafu, odtwarzającego pismo lub rysunek.
Telefon *g.* przyrząd do rozmawiania ze znacznych odległości.
Telegraf *g.* elektro-magnetyczny lub optyczny przyrząd, służący do szybkiego przesyłania wiadomości za pomocą znaków.
Telegram *g.* telegraficzna wiadomość, depesza.
Teleologia *g.* nauka o celowości w wszechświecie.
Telepatya *g.* przenikanie i przesyłanie myśli na odległość bez pośrednictwa zmysłowych przyrządów.
Teleskop *g.* dalekowidz, przyrząd optyczny do badania ciał niebieskich.
Telurium *ł.* przyrząd, uzmysławiający obrót ziemi i księżyca.
Teluryczny *ł.* odnoszący się do ziemi (tellus *ł.* ziemia).

Temat *g.* przedmiot do opracowania, myśl główna, zadanie; źródłosłów; motyw muzyczny.
Temblak *tat.* pas przy szabli; pas zawieszony u szyi dla podtrzymywania chorej ręki.
Temida *g.* bogini sprawiedliwości.
Temperament *ł.* wrodzone usposobienie zależne od ustroju nerwowego w człowieku.
Temperatura *ł* ciepłota, stan powietrza.
Temperować *ł.* łagodzić, miarkować; zacinać.
Tempi passati *w.* minione czasy.
Tempo *w.* iloczas w wykonywaniu utworu muzycznego; stopień szybkości.
Temporalia *ł.* dochody z urzędami kościelnymi połączone.
Temporyzować *ł.* stosować się do czasu i okoliczności, zwlekać.
Tendencya *ł.* cel, dążność, kierunek; zabarwienie utworu artystycznego, mające na celu oddziaływanie w pewnym kierunku obyczajowym lub społecznym.
Tendencyjny *ł.* z pewną dążnością, z jawnym lub ukrytym celem.
Tender *a.* mniejszy statek, służący większemu na posyłki po paliwo itp. wóz przy lokomotywie z paliwem i wodą.
Tenor *w.* wysoki głos męski.
Tenor *ł.* brzmienie, osnowa (np. wyroku, pisma).
Tensya *ł.* natężenie, wyprężenie.
Tentent *ł.* odgłos kroków konia.
Tentacya *ł.* usiłowania; chętka, pokusa.
Tentować *ł.* usiłować, kusić się, próbować.
Tenuta *w.* dzierżawa, rata dzierżawna.
Teogonia *g.* rodowód starożytnych bogów.
Teokracya *g.* rządy kapłańskie sprawowane w imieniu bóstwa.
Teolog *g.* uczony w rzeczach wiary.
Teologia *g.* nauka o Bogu i religii.
Teorban, rodzaj lutni.
Teoremat *g.* twierdzenie naukowe, mające być dowiedzione.
Teoretyk *g.* uczony posiadający dokładnie jakąś umiejętność, bez względu na praktyczne jej zastosowanie.

Teorya *g.* pogląd naukowy, znajomość lub zbiór prawideł jakiejś nauki lub sztuki.
Teozofia *g.* znajomość Boga na podstawach filozoficznych.
Ter *n.* smoła pogazowa.
Terakota *w.* rodzaj palonej gliny; wyroby z tej gliny nieemaliowane.
Terapeuta *g.* biegły w leczeniu, lekarz.
Terapia *g.* sztuka lecznicza.
Tercerol *f.* krótki pistolet, krócica.
Tercet *w.* utwór na 3 głosy lub 3 instrumenty muzyczne; także wykonanie takiego utworu.
Tercya *ł.* w muz: trzeci ton od głównego; trzecia klasa w szkołach.
Tercyan *n.* woźny, stróż szkolny.
Tercyarze i Tercyarki *ł.* bracia i siostry trzeciego zakonu św. Franciszka; ludzie świeccy, zachowujący regułę zakonną, bez prawa noszenia habitu.
Teren *f.* obszar ziemi, miejscowość, okolica, grunt; widownia; pole działania.
Tergiwersacya *ł.* zwrot w tył, wykręty, matactwo.
Termin *ł.* granica, czasokres, czas oznaczony; określenie, wyraz zawodowy pewnego rodzaju.
Terminologia *ł.* wyrazy i nazwy właściwe pewnej nauce lub sztuce.
Termoelektryczność *g.* elektryczność, powstająca pod wpływem ciepła.
Termomagnetyzm *g.* magnetyzm, powstający pod wpływem ciepła.
Termometr lub Termoskop *g.* ciepłomierz.
Termomikrofon *g.* telefon megnetyczny o wielkiej sile i wrażliwości.
Tormostat *g* przyrząd do utrzymywania w zamkniętem weń naczyniu przez dłuższy czas mało zmiennej temperatury.
Termy *g.* gorące źródła, ciepłe kąpiele.
Terno *f.* delikatny wyrób wełniany; *w.* trzy numery wygrywające na loteryi.
Tororyzm *ł.* panowanie przy pomocy postrachu i kar.
Terpentyna, płyn żywiczny.
Terpsychora *g.* muza tańców.

Terra incognita *ł.* ziemia nieznana, przen. rzecz nieznana.

Terrakota *w.* obacz terakota.

Tertio *ł.* po trzecie.

Teryna *f.* miseczka.

Terytoryalny *ł.* należący do pewnego obszaru ziemi, do pewnego kraju.

Terytoryum *ł.* obszar ziemi, obwód, posiadłość.

Testacya *ł.* poświadczenie.

Testament *ł.* rozporządzenie ostatniej woli, zawierające ustanowienie dziedzica; pismo św.; testament polityczny, tendencya polityczna pozostawiona następcom.

Testator *ł.* robiący testament.

Testimonium *ł.* świadectwo; testimonium maturitatis, świadectwo dojrzałości; testimonium paupertatis, świadectwo ubóstwa; testimonium baptismi, świadectwo urodzin, metryka; testimonium copulationis świadectwo ślubu; testimonium mortis, świadectwo śmierci.

Testować *ł.* świadczyć, zapisać coś; przekazać testamentem.

Testyfikacya *ł.* dowody świadków.

Tetanus *g.* tężec (choroba).

Tete a tete *f.* (tet a tet) sam na sam, w cztery oczy.

Tetrachord *g.* czworostrunny instrument, akord.

Tetrametr *g.* wiersz cztero-stopowy.

Tetrarcha *g.* wielkorządca 4-tej części kraju.

Teutonowie *n.* dawny szczep Germański: prz. Niemcy.

Teutoński zakon *n.* Krzyżacy.

Teza *g.* zdanie, mające być dowiedzionem, temat publicznej dysputy.

Thalia *g.* jedna z 9 muz, opiekunka sztuki dramatycznej.

That is the question *a.* patrz: Question.

Tiara *g.* potrójna korona papieska.

Tiers-état *f.* (tier zeta) trzeci stan we Francyi, mieszczanie i wieśniacy.

Tilbury *a.* (tilböri) lekki powozik o dwu kołach.

Timbre *f.* (tębr) brzmienie, barwa głosu.

Time is money *a.* (tajm is möni) czas to pieniądz.

Times *a.* (czasy) nazwa światowej gazety londyńskiej.

Tingl-tangl, podrzędna kawiarnia lub piwiarnia z śpiewaczkami „szansonistkami“.

Tiul *f.* delikatna tkanina siatkowata.

Tivoli *w.* nazwa pięknych ogrodów publicznych.

Toaleta *f.* gotowalnia, strojne ubranie.

Toast *a.* wzniesienie zdrowia.

To be or not to be *a.* (tu bi or no tu bi) być albo nie być (Hamletowskie pytanie).

Toccata *w.* rodzaj utworu muzycznego.

Toga *ł*, długa suknia rzymska; używany obecnie strój profesorów uniwersytetu; przen. oznaka powagi.

Tokologia *g.* położnictwo.

Toksykologia *g.* nauka o truciznach.

Tolerancya *ł.* znoszenie czego, poszanowanie, pobłażanie, n. p. tolerancya religijna, poszanowanie innych religii.

Tolerować *ł.* znosić, cierpieć, pobłażać, zezwalać.

Tomahawk *ind.* topór wojenny Indyan północnej Ameryki.

Tombak *f.* czerwony mosiądz.

Tombola *w.* zabawa publiczna połączona z loteryą.

Ton *g.* dźwięk, głos; sposób życia, obejścia się.

Tonacya *g.* w muz. uporządkowanie szeregu tonów według pewnego prawidła.

Tonika *g.* zasadniczy ton gamy.

Tonna *a.* okrętowa waga = 1000 kg.

Tontyna, *w.* ubezpieczenie rent tego rodzaju, że po śmierci którejkolwiek z osób należących do grona tontynowo ubezpieczonych, renta tej osoby przyrasta do rent reszty osób, tak iż największą rentę dostaje ta osoba, która żyje najdłużej.

Tonsura *ł.* koliste wystrzyżenie włosów na głowie u księży na znak przyjęcia święceń.

Topika *g.* dowody i źródła przytaczane przez uczonych na poparcie

twierdzenia, nauka o wyszukiwaniu i umiejętnem zestawieniu dowodów dla poparcia twierdzenia, o szyku wyrazów.

Topograf *g.* opisujący miejscowość.

Topografia *g.* opisanie szczegółowe miejscowości, stąd topograficzny np. mapa topograficzna, zawierająca dokładne oznaczenie miejscowości.

Tor *f.* droga, kolej, bieg.

Tora *hebr.* księga praw Mojżeszowych.

Toreador. torero *hiszp.* zapaśnik w walce byków.

Torf *n.* gatunek ziemi powstałej z rozkładu roślin, używanej na paliwo.

Tornister *n.* torba skórzana.

Torpeda h*iszp.* miny podwodne.

Torpedowiec, łódź podwodna do wyrzucania torped.

Torpilla, *f.* przyrząd wybuchowy podwodny; ryba wydająca prądy elektryczne tj. „drętwa".

Tors *w.* tułów, posąg bez głowy i odnoży.

Toreada *f.* frendzla.

Torsya *ł.* skręcenie, wymioty.

Tortury *ł.* męki w dawnem sądownictwie zadawane dla wymuszenia zeznań; przyrządy do męczenia, katusze.

Torysi *a.* stronnictwo arystokratyczno-konserwatywne w Anglii.

Totalizator *ł.* rodzaj loteryi przy wyścigach konnych.

Totumfacki *ł.* powiernik.

Totus *ł.* cały wszystek.

Tour de force *f.* (tur de fors) czyn wymagający siły i zręczności.

Tour de meins *f.* (tur de mę) obrót dwu osób trzymających się za ręce w tańcu.

Tout comme chez nous *f.* (tu kom sze nu) wszystko, jak u nas.

Towianizm nauka mistyczna reliyijno-społeczna Towiańskiego.

Trab *w.* kłus, trucht, (bieg konia.)

Trabant *w.* straż przyboczna; księżyc, planeta, satelita.

Trachea *g.* kanał oddechowy, tchawica.

Trachit *g.* rodzaj wulkanicznej skały.

Trachoma *g.* egipskie zapalenie oczu.

Trade-mark *a.* (tred mark) marka fabryczna, znak ochronny.

Tredes-Unions *a.* (tredz juniens) związki robotnicze.

Tradować *ł.* oddawać urzędownie własność za dług; wykładać przedmiot naukowy.

Tradukcya *ł.* tłumaczenie, przekład.

Tradycya *ł.* podanie; przechodzenie wieści z pokolenia w pokolenie.

Tradycyonalizm *ł.* nauka kościoła opierająca się na podaniach.

Tradycyonalny *ł.* przekazany podaniem.

Tragedya *g.* utwór dramatyczny, w którym bohater ginie w walce z przeciwnościami.

Tragiczny *g.* smutny, przerażający, okropny.

Tragi-komiczny *g.* smutno-wesoły.

Training *a.* (trening) ćwiczenia w celu nabycia zręczności i wprawy.

Trajekcya *ł* przerzucenie, przestawienie.

Trakcya *ł.* siła pociągowa lokomotywy i sam przewóz za jej pomocą.

Trakt *ł.* droga bita, gościniec.

Traktament *ł.* częstowanie, uczta, żołd, płaca.

Traktat *ł.* nauka, rozprawa, układ między państwami.

Traktować *ł.* mówić o czem, układać się o co.

Tram *n.* belka podpierająca inne.

Trambolina *f.* deska pochyła służąca do skakania (przy gimnastyce).

Tramwaj *a.* kolej konna lub elektryczna itp. dla potrzeb lokalnych.

Tranchons le mot *f.* (trąszą lö mo) nazwijmy rzecz po imieniu.

Trans *ł.* za, poza.

Transatlantycki *ł.* zatlantycki.

Transcedentalność *ł.* nadzmysłowość.

Transcedentalny *ł.* dotyczący pojęć pozazmysłowych, oderwanych.

Transferować *ł.* przenosić.

Transfert *ł.* przeniesienie na inną osobę.

Transfiguracya *ł.* przekształcenie.

Transforacya *ł* przedziurawienie.

Transformacya *ł.* przekształcenie, przemiana, przeobrażenie.

Transformator *ł.* (przekształcacz), przyrząd elektryczny do zmieniania prądów.

Transfuzya *ł.* przelewanie, przenikanie.

Transito *w.* przewóz towarów przez pewien kraj do innego.

Transskrypcya *ł.* przepisanie, przerobienie n. p nut do śpiewu, na fortepian.

Translator *ł.* tłómacz.

Translitawia *ł.* Zalitawia, kraje korony węgierskiej.

Translokacya *ł.* przeniesienie na inne miejsce.

Transmigracya *ł.* przesiedlenie; wędrówka dusz

Transmisya *ł* przenoszenie sił za pomocą np. pasów; przyrządy do przenoszenia siły i zmiany jej kierunku; w prawnictwie przekazanie uprawnienia na osobę trzecią.

Transmutacya *ł.* przemiana, przeobrażenie.

Transparent *ł.* przeźroczysty rysunek lub napis oświetlony z tyłu, przeźrocze.

Transpiracya *ł.* wyparowywanie przez co, pocenie się, poty; stąd transpirować.

Transponować *ł.* przełożyć n. p. sztukę muzyczną na inny ton.

Transport *ł.* w rachunku przeniesienie sumy na drugą stronicę; wywóz lub przywóz towarów, w ogóle przewóz.

Transportowy *ł.* przewozowy.

Transpozycya *ł.* w muzyce: przełożenie utworu muzycznego na inny ton.

Transsept *ł.* skrzydło poprzeczne w budowlach, skrzydło przecinające nawę kościoła.

Transsubstancyacya *łać.* przeistoczenie chleba i wina w ciało i krew Chrystusa Pana.

Transudacya *ł.* przesiąkanie.

Transwersalny *ł.* poprzeczny, w poprzek przecinający.

Transze *f.* rowy oblężnicze.

Tranzakcya *ł.* układ, umowa, pisemna ugoda.

Tranzytowy handel *ł.* handel przewozowy.

Trapez *g.* czworokąt; w gimnastyce: orczyk, drążek wiszący.

Trapiści *ł.* zakon męski o bardzo surowej regule.

Trapper *a.* (treppr) myśliwy w pustyniach Ameryki północnej.

Trasa *f.* wytyczona droga.

Trasant *w.* wystawiający weksel.

Trasat *w.* ten, na którego weksel wystawiono.

Trasować *w.* na drugą osobę weksel wystawić; wytknąć kierunek drogi.

Trata *w.* weksel trasowany, ciągniony.

Traumatyczny *g.* dotyczący rany.

Traviata *w.* zbłąkana, uwiedziona.

Trawers *f.* poprzeczna belka.

Trawestacya *w.* przekręcenie, żartobliwe przerobienie poważnej rzeczy np. utworu poetyckiego.

Trefić *n.* włosy strojnie czesać, zapiekać.

Trefl *f.* (koniczyna) maść w kartach zwana po polsku żołądź.

Trel *w.* drżący ton śpiewu.

Trema *w.* drżenie, obawa; punkty nad samogłoskami w piśmie.

Tremolo i Tremolando *w.* w muz.: drżącym głosem, wibrująco.

Tren *g.* pieśń żałosna, żal.

Tren *f.* ogon u sukni damskiej; tabor wozowy np. w wojsku.

Trener *a.* zajmujący się układaniem, wprawianiem koni i ludzi do wyścigów.

Trenodya *g.* żałobne pieśni.

Trenowanie *a.* wprawianie konia do wyścigów; stąd trener.

Trente et quarente *f* (trant e karant) rodzaj hazardowej gry w karty.

Trepanacya *g.* operacya przepiłowania lub przewiercania czaszki.

Tresowanie *n.* układanie koni do jazdy; psów do myśliwstwa i w ogóle oswajanie i układanie zwierząt.

Tre volte *w.* w muzyce trzy razy powtórzyć.

Trianguł *g.* trójkąt, trójkącik ze stali używany przy muzyce.

Triennium *ł.* trzylecie, trzechletni przeciąg czasu.

Trieur *f.* (trier) przebieracz, sortownik. (przyrząd do oczyszczania).

Trio *w.* trzecia część utworu muzycznego.

Triolet *f.* forma zwrotki złożonej z 7-miu wierszy, z których pierwszy powtarza się po trzecim, a następnie wraz z drugim po szóstym.

Triple aliance *f.* (tripl-alians) trójprzymierze, związek trzech państw.

Triplex *ł.* potrójny.
Trofeje *g.* znaki zwycięstwa, (broń, sztandary itd.)
Troglodyci *g.* starożytni mieszkańcy jaskiń.
Tron *g.* krzesło monarsze; wstąpić na tron, objąć rządy.
Tropiczny *g.* obrazowy, przenośny.
Tropikalny *g.* podzwrotnikowy.
Troppo *w.* nazbyt; non troppo, niezbyt, umiarkowanie.
Trop *g.* retoryczna figura, obrazowy sposób mówienia.
Trotuar *f.* chodnik.
Trubadur *f.* średniowieczny śpiewak i poeta (truwer).
Trucht *n.* kłus konia.
Trufla *f.* grzyb rosnący pod ziemią.
Trumeau *f.* (trümo) duże zwierciadło od sufitu do podłogi.
Trupa *n.* towarzystwo aktorów dramatycznych.
Trust *a.* (tröst) kartel, zmowa fabrykantów dla podniesienia cen wytworów.
Trutynować *ł.* rozbierać, rozstrząsać; badać (rachunki).
Tryangulacya *g.* mierzenie płaszczyzn za pomocą podziału na trójkąty; stąd punkty tryangulacyjne.
Tryb *n.* sposób; koło zębate.
Trybularz *ł.* kadzielnica.
Trybun *ł.* obrońca praw ludu u Rzymian; przywódca ludu.
Trybuna *ł.* miejsce wzniesione dla mowcy lub widzów.
Trybunał *ł* miejsce posiedzeń sądu; sąd wyższy instancya sądowa; sąd w ogóle.
Trybuszon *f.* korkociąg.
Trybut *ł.* danina, haracz, podatek.
Trychina *g.* robak drobny znajdujący się w mięsie trzody chlewnej.
Trycykl *f.* trójkołowiec, welocyped o 3 kołach.
Trygonometrya *g.* nauka o mierzeniu trójkątów.
Trykoty *f.* tkanina robiona sposobem pończoszkowym.
Trylogia *g.* powieść, dramat i t p. złożony z trzech części z których każda stanowi dla siebie całość.
Trynitarze *ł* dawny zakon Św. Trójcy zajmujący się wykupywaniem jeńców z tureckiej niewoli.

Tryolet *f.* rodzaj formy wiersza.
Trypla *f.* glinka do polerowania; w grze bilardowej: uderzenie powodujące dwukrotne odbicie się kuli.
Tryplika *ł.* trzecie pismo powoda w procesie piseninym.
Tryplikat *ł.* trzecia kopia.
Tryton *g.* bóstwo morskie, postaci pół człowieka pół ryby z nogami konia.
Tryumf *ł.* zwycięstwo, oznaka zwycięstwa; radość z powodu zwycięstwa.
Tryumfalna brama, ozdobna budowla w kształcie bramy.
Tryumfalny *ł.* zwycięski.
Tryumfator *ł.* zwycięzca.
Tryumwirat *ł.* panowanie, rządy trzech mężów, (władców).
Trywialny *ł.* gminny, pospolity, płaski, nieprzyzwoity.
Tuba *ł.* rura z blachy do przesyłania głosu na większą odległość, instrument o najniższym tonie.
Tubalny *ł.* głośny, grzmiący, donośny.
Tuberkuloza *ł.* gruźlica, suchoty płucne.
Tuberkuły *l.* wrzodziki na płucach i częściach ciała zarażonych tuberkulozą.
Tubka *f.* rurka na farby i t. p. w jednym końcu zamknięta.
Tu l' as voulu *f.* (tü la wulü) sam tego chciałeś.
Tum *n.* kościół katedralny.
Tuman *tur.* gęsta kurzawa.
Tumult *ł.* zgiełk, zbiegowisko.
Tundra *fińsk.* trzęsawisko pokryte liściastym mchem.
Tunel *a.* droga podziemna przeprowadzona przez górę lub pod rzekę.
Tunika *ł.* rzymska suknia spodnia; suknia pod ornatem; część sukni kobiecej.
Tupet *f.* czupryna, peruka.
Tura *f.* obrót (w tańcu); droga, podróż, następstwo.
Turbacya *ł.* niepokój, kłopot.
Turban *tur.* zawój na głowę.
Turbina *ł.* koło wodne poziome, służące do poruszania machin.
Turbować *ł.* niepokoić.
Turf *a,* tor wyścigowy.
Turkus *g* kamień drogi, zielonawo-niebieski.

Turma *n.* wieża, więzienie.
Turmalin *g.* minerał okazujący po ogrzaniu zjawiska elektryczne.
Turnieje *f.* średniowieczne igrzyska rycerskie.
Turnikiet *f.* przyrząd chirurgiczny do tamowania krwi; kołowrót; kołowrotowy przyrząd do liczenia osób, przechodzących przez wejście np. na wystawę.
Turnus *ł.* porządek, kolej.
Turysta *f* odbywający dalsze wycieczki lub podróże pieszo.
Tusculum *ł.* wiejskie zacisze.
Tusz *f.* czarna farba; kąpiel natryskowa; huczna muzyka trąb i kotłów.
Tuszować *f.* malować, cieniować tuszem; natryskiwać wodą; coś zatrzeć np. złe wrażenie.
Tutti *w.* wszyscy.
Tutti-frutti *w.* owoce wszelkiego rodzaju, mięszanina.
Tutti-quanti *w.* i tym podobne.
Tużurek *f.* rodzaj surduta.
Tybet, tkanina wełniana.
Tyfoidalna gorączka, tyfusowa gorączka.
Tyfus *g.* dur, choroba gorączkowa.
Tygiel *n.* naczynie do topienia metali, rynka.
Tymokracya *g.* arystokracya pieniężna, panowanie i rządy bogatych.
Tympan, Tympanon *g.* łuk nad drzwiami ozdobiony mozajką lub płaskorzeźbą.
Tynk *n.* wapienna powłoka ścian budynku.
Tynktura *ł.* alkoholowy wyciąg z leczniczych ziół.
Tynta *w.* ton, barwa obrazu.
Typ *ł.* kształt zasadniczy, znamię, przedstawiciel rodzaju lub gatunku.
Typografia *g.* drukarnia.
Typotelegraf *g.* talegraf elektryczny, drukujący literami.
Typy *g.* czcionki drukarskie; postacie charakterystyczne.
Tyrada *f.* w muz.· szybkie przebieganie tonów; przesadna mowa.
Tyran *g.* samowładca; okrutnik, ciemięzca.
Tyralier *f.* tyralierzy celni strzelcy wysunięci przed główną linię bojową w szyku rozrzuconym.
Tyralierka *f.* bitwa prowadzona szykami rozrzuconymi, podjazdowo.

Tyrania *g.* okrutne, samowolne rządy; ciemięstwo.
Tyranizacya *g.* dręczenie, znęcanie się.
Tyranizować *g.* znęcać się, dręczyć.
Tytan *g.* olbrzym.
Tytaniczna praca *ł.* praca wymagająca olbrzymich sił, ogromnego natężenia.
Tytularny *ł.* posiadający tytuł bez władzy, honorowy.
Tytulatura *f.* forma tytułowania.
Tytuł *ł.* nazwa, napis na dziele; prawo do czegoś; miano.

U.

Ubikacya *ł.* pomieszkanie.
U. J. D. skr. Utriusque Juris Doctor doktor obojga praw
Ukartować *ł.* uknuć, usnuć.
Ukaz *ros.* rozporządzenie carskie.
Ulceracya *ł.* ropienie rany, jątrzenie się.
Ulem *tur.* uczony duchowny i prawnik u Turków.
Ultima dies *ł.* ostatni dzień (życia, terminu itp.)
Ultima ratio *ł.* rozstrzygające zdanie, ostateczny ratunek.
Ultimatum *ł.* nieodwołalny warunek, ostateczne postanowienie.
Ultimo *ł.* w ostatnim dniu miesiąca, *w.* na ostatku.
Ultimus *ł.* ostatni.
Ultra *ł.* z tamtej strony, nadto, zbyt wiele.
Ultra-demokrata *ł.* krańcowy demokrata.
Ultra-liberalny *ł.* krańcowo-wolnomyślny.
Ultramarina *ł.* niebieska farba.
Ultramonarchista *ł.* gorliwy stronnik monarchii.
Ultramontanin *ł.* stronnik wszechwładzy duchowieństwa.
Ultra-rojalista *ł.* zapalony stronnik władzy królewskiej.
Umbra *ł* kreda brunatna; zasłona na lampę.
Umbrelka *ł.* zasłona, daszek na lampę.
Una corda *w.* znak naciśnięcia lewego pedału przy fortepianie.
Uncya *ł.* dwunasta część funta.
Uncyalne litery *ł.* calowe czcionki, jedne z największych.
Undulacya *ł.* falowanie.
Undyna *f.* wodna dziewica, nimfa

Unia *ł.* związek, połączenie.
Unifikacya *ł.* zjednoczenie.
Uniform *ł.* przepisane przez władzę jednolite ubranie.
Uniformiści *ł.* stronnictwo dążące do równego ukształtowania państw pod względem praw i religii.
Unikat *ł.* jedyny w swoim rodzaju, nadzwyczajna rzadkość.
Union fait la force *f.* (ünion fe la fors) w łączności siła.
Unioniści *ł.* zwolennicy związku, unii.
Unisono *w.* jednogłośnie, jednym głosem tonem.
Unitaryusze lub Unitaryanie *ł.* sekta przecząca istnieniu Trójcy św. a wierząca w Boga o jednej tylko osobie.
Uniwersalizm *ł.* powszechność, dążność do objęcia wszystkiego.
Uniwersalny *ł.* powszechny, wszechstronny.
Uniwersał *ł.* list panującego, odezwa do narodu.
Uniwersum *ł.* wszechświat.
Uniwersytet *ł.* najwyższy zakład naukowy, wszechnica.
Uproporcyonować *ł.* stosownie ułożyć, ustosunkować.
Uragan *arab.* burza gwałtowna.
Urania *g.* muza astronomii; nazwa zakładów, w których na scenie przedstawia się scyoptykonem itp. cuda wszechświata i wygłasza odpowiednie odczyty.
Uranografia *g.* opis nieba.
Urjańskie perły (oryentalne, wschodnie). prawdziwe, w doborowym gatunku.
Urlop *n.* czasowe uwolnienie od pełnienia służby.
Urna *ł.* gliniane lub metalowe naczynie służące do przechowywania popiołów zmarłych.
Uroskopia *g.* badanie moczu.
Uryańskie perły *f.* patrz urjańskie.
U. s. (ut supra) *ł.* jak powyżej.
Usance *f.* (jusagęs) przyjęty zwyczaj.
Uso *ł.* zwykły termin wypłaty wekslu.
Usque ad finem *ł.* aż do końca.
Usus *ł.* zwyczaj.
Utensylia *ł.* sprzęty, narzędzia, przybory.

Utile cum dulci *ł.* przyjemne z pożytecznem.
Ut infra *ł.* jak niżej.
Uti possidetis *ł.* — **status quo,** tak jak dotychczas, w dotychczasowym stanie posiadania.
Utopia *g.* wymarzona kraina; rzecz urojona, sprzeczna z rzeczywistością, mrzonka.
Utopista *g.* marzyciel.
Utrakwistyczny *ł* o dwu językach.
Utrakwizm *ł.* system dwujęzykowy, zastosowany w zakładach naukowych w krajach, gdzie są dwa krajowe języki; dwupostaciowe przyjmowanie Komunii św.
Utriusque juris doktor *ł.* doktor obojga praw (kanonicznego i cywilnego).
Ut supra *ł.* jak powyżej.
Utylitarność *ł.* pożyteczność.
Utylitaryzm *ł.* system filozoficzny nakazujący tak żyć i postępować, aby jak najwięcej korzyści przysporzyć sobie i społeczeństwu; dążenie do osiągnięcia największego dobrobytu społecznego.
Uwertura *f.* wstęp, otwarcie; wstęp do muzycznego utworu.
Uzurpacya *ł.* bezprawne roszczenie, przywłaszczenie; stąd uzurpator *ł.* przywłaszczyciel bezprawny; uzurpować *ł.* rościć sobie niesłuszną pretensyę, przywłaszczyć sobie niesłusznie.

V.

V. — vide *ł.* „zobacz".
Vacuum *ł.* próżnia, miejsce całkiem puste.
Vacans *ł.* nie zajęte, wolne miejsce.
Vacat *ł.* brak, brakuje; miejsce wolne.
Va banque *f.* (wa bąk) w grze „o cały bank" (stawka hazardowna).
Vademecum *ł.* przewodnik, podręcznik.
Vade retro satanas, *ł.* odstąp szatanie.
Vadium *ł.* patrz kaucya
Vae *ł.* biada n. p. vae victis, biada zwyciężonym; vae soli! biada samotnemu.
Vale *ł.* bądź zdrów.
Varia *ł.* rozmaite rzeczy, rozmaitości.
Vel *ł.* skróc. v. albo.
Veloce *w.* w muz.: szybko.
Vendetta *w.* krwawa zemsta wykonywana przez całe pokolenia i ro-

dziny we Włoszech i u mieszkańców Korsyki, oraz Sycylii.

Veni Creator *ł.* początek hymnu: przyjdź Duchu św.

Venia aetatis *ł.* zwolnienie kandydata na posadę od warunku posiadania pewnego oznaczonego wieku wymaganego do objęcia posady.

Venia legendi *ł.* udzielenie docentowi prawa wykładania na uniwersytecie.

Venia studiorum *ł.* zwolnienie kandydata na posadę od warunku wykazania się ukończonemi studyami, wymaganemi dla objęcia posady.

Ventre a terre *f.* (wantr a ter) co koń wyskoczy, galopem.

Verba veritatis *ł.* słowa prawdy.

Vertatur albo **Verte** *ł.* obrócić (kartę).

Veto *ł.* nie pozwalam.

Via *ł.* droga; przez np. via Kraków, przez Kraków.

Vice *ł.* zamiast, w złożeniach: zastępca. n. p. wicekonzul, zastępca konzula; wiceprezes zastępca prezesa itp.

Vice versa *ł.* naodwrót, nawzajem.

Victoria *ł.* zwycięstwo.

Vide *ł.* zobacz.

Vidi *ł.* widziałem.

Viola *w.* altówka.

Virago *ł.* dragon - baba; Herod-baba.

Vigoroso *w.* żywo, z naciskiem.

Viribus unitis *ł.* wspólnemi siłami.

Virtuti millitari *ł.* za zasługi wojskowe.

Vis a vis *f.* (wizawi) naprzeciw.

Vis major *ł.* siła wyższa, elementarna; przewaga fizyczna.

Visum repertum *ł.* lekarskie sprawozdanie z oględzin ciała.

Viva *w.* **vive!** *f.* (wif) **vivat** *ł.* niech żyje! **vivant**: niech żyją.

Vivace *w.* żywo, ochoczo.

Vogue *f.* (wog) wziętość, sława, rozgłos.

Vogue la galere *f.* (wog la galer) niech się dzieje, co chce.

Vol zob **Volumen**.

Volapük, sztuczny język międzynarodowy.

Vol au vent *f.* (wolowan) lekki pasztecik.

Volens nolens *ł.* chcący niechcący.

Volte face *f.* (wolt fas) zmiana frontu, obrót.

Volumen *ł.* zeszyt pewnego wydawnictwa, tom,

w muzyce: objętość i siła głosu.

Volumina legum *ł.* zbiór praw.

Vostro *w.* wasz n. p. conto, wasz rachunek.

Votum *ł.* ślub, głos przy głosowaniu.

Voto *ł.* za ślubem, ślubem.

Votum separatum *ł.* wniosek jednego z uprawnionych do głosowania zapisany do protokołu, ale odmienny od uchwalonego.

V. s. — veteris styli *ł.* według kalendarza Juliańskiego.

Vulgo *ł.* zwykle, pospolicie, powszechnie.

W. a. — walutą austryacką.

Wachmistrz *n.* najwyższy stopień podoficerski.

Wagabunda *ł.* włóczęga.

Wagon *a.* wóz kolejowy.

Wagon-lit *f.* (wagą li) wagon sypialny.

Wajdelota *lit.* pogański kapłan w Litwie; wieszcz.

Wakacye *ł.* czas wolny od nauki szkolnej, ferye

Wakans *ł.* nieobsadzone miejsce, posada niezajęta.

Wakcyna *ł.* krowianka.

Wakcynacya *ł.* szczepienie ospy.

Walc *n.* taniec w tempie $^3/_4$; utwory muzyczne zastosowane do tego tempa.

Walcownia *n.* zakład w którym walcują żelazo tj. wygniatają i wyciągają w szyny, sztaby, druty.

Walenrodyzm, pobijanie wroga jego własną bronią; zdrada wobec wroga.

Walet *f.* figura w kartach: chłopiec.

Walhalla (w giermańskiej mitologii), raj, niebo poległych w boju bohaterow; nazwa dawana budowlom przeznaczonym na przedstawienia

Wali *tur.* gubernator tureckiej prowincyi.

Waliza *f.* kuferek.

Walkirye *n.* mityczne boginie kierujące losami bitew.

Walor *ł.* znaczenie wartość.

Walory *ł.* papiery wartościowe.

Waltornia *a.* instrument dęty metalowy.

Waluta *ł.* nadanie cha-

rakteru, wartości pieniądza przez państwo, wartość pieniężna.
Walwacya *f.* ocenienie wartości, urzędowe ustanowienie stosunków cen różnych pieniędzy.
Wąmpir *w.* upior.
Wandalizm *ł.* niszczenie, zabytków oświaty, żądza niszczenia, barbarzyństwo, dzikość; duch zniszczenia.
Wapory *ł.* wyziewy.
Waporyzacya *ł.* parowanie.
Warrant *a.* świadectwo wydane na złożone w składzie towary, uprawniające do zaciągnienia pożyczki.
Waryacya *ł.* przemiana; w muzyce: przeprowadzanie pewnej melodyi w coraz odmieny sposób; obłąkanie.
Waryant *ł.* odmienny tekst utworu literackiego (n. p. przed poczynieniem poprawek).
Waryat *ł.* obłąkany.
Waselina lub wazelina, tłuszcz otrzymany przy destylacyi
Wassal *f.* hołdownik, lennik.
Wata *f.* w odpowiedni sposób przyrządzona bawełna
Wataha *tat.* banda.
Watażka *tat.* dawny kozak ukraiński, przywódca bandy zbójeckiej.
Waterklozet *a.* wychodek z przypływem wody.
Watykan *ł.* pałac papieski w Rzymie; rząd papieża, stolica papieska.
Waza *ł.* naczynie w kształcie głębokiej misy; stąd wazon, doniczka.
Weba *n.* cienkie płótno lniane.
Weda *sans.* święte księgi Hindusów.
Wedgewood *a.* (uedżyd) cenne wyroby garncarcarskie.
Wegetabilia *ł.* rośliny; pokarmy roślinne.
Wegetacya *ł.* roślinność.
Wegetaryanizm *ł.* żywienie się wyłącznie roślinnymi pokarmami.
Wegetować *ł.* żyć roślinnym trybem; rosnąć, wzrastać, żyć z dnia na dzień.
Wehikuł *ł.* pojazd, wóz.
Weksacya *ł.* dręczenie, dokuczanie.
Weksel *n.* w pewnej ustawą wekslową przepisanej formie napisane zobowiązanie do

wypłaty oznaczonej sumy pieniężnej.
Welfowie *n.* dzisiaj nazwa ta oznacza zwolenników samodzielności byłego królestwa Hanowerskiego.
Welin *f.* piękny, gładki papier.
Welocyped *f.* przyrząd do jazdy, poruszany nogami jadącego.
Welon *ł.* zasłona kobieca.
Welwet *a.* tkanina bawełniana robiona na sposób aksamitu.
Wena *ł.* żyła, talent poetycki, ochota do czego; humor.
Wendeta *w.* obacz vendetta.
Wenerować *ł.* czcić, poważać.
Wenerya *ł* syfilis; weneryczny, odnoszący się do chorób płciowych
Wenta *f.* sprzedaż, targowisko.
Wentyl *ł.* klapa w maszynie.
Wentylacya *f.* urządzenie do przewietrzania, odświeżania powietrza w pokoju.
Wentylator *ł.* przyrząd wpuszczający świeże powietrze.
Wenus *ł.* bogini miłości i piękności; nazwa gwiazdy porannej.
Weranda *hiszp.* rodzaj altany przybudowanej do budynku.
Werbalny *ł.* słowny, dosłowny.
Werbel *n.* bębnienie; przen. terkotanie.
Werbować *n.* zbębniać, zaciągać.
Werbunek *n.* zaciąg do wojska.
Werdykt *a.* wyrok sądu przysięgłych.
Weredyk *ł.* mówiący prawdę, tnący prawdę w oczy.
Werk *n.* mechanizm.
Werkführer i Werkmistrz *n.* kierownik techniczny warsztatu lub fabryki.
Werniks *f.* płyn przeźroczysty służący do nadawania przedmiotom (n. p. obrazom) błyszczącej powierzchni.
Wersaliki *ł.* w drukarstwie: początkowe wielkie litery.
Wersya *ł.* zwrot w mowie; pewien sposób opowiadania jakiejś wieści; według innej wersyi: według innego przedstawienia rzeczy.
Wersyfikacya *ł.* wierszowanie.
Wersyfikować *ł.* układać wiersze.

Wertykalny *ł.* pionowy, wierzchołkowy.
Werwa *f.* uniesienie, zapał.
Weryfikować *ł.* sprawdzać.
Weryfikacya *ł.* sprawdzanie n. p. wyborów.
Westa *ł.* bogini ogniska domowego; nazwa planety.
Westalka *ł.* kapłanka Westy, dziewica strzegąca wiecznego ognia Westy; dziewica niepokalanie czysta.
Westybul *ł.* przedsionek, przedpokój.
Westminster *a.* opactwo i miejsce grobów królów i ludzi zasłużonych w Londynie.
Weteran ł. stary, wysłużony żołnierz.
Weterynarya *ł.* nauka leczenia chorób zwierzęcych.
Weterynarz *ł.* lekarz zwierząt,
Wety, przysmaki, zakończenie uczty.
Wezykatorya, naciągający plaster.
Wezyr *tur.* minister; wielki wezyr, pierwszy minister.
Whisky *a.* (uiski) angielska wódka ze zboża.
Whist *a.* patrz wist.
Wiadukt *ł.* droga budowana nad wąwozami, ulicami lub bagnami i t. p.

Wiatyk *ł.* opatrzenie na drogę, ostatnia komunia dawana konającym.
Wibracya *ł.* drganie.
Wice = **vice**; oznaka zastępstwa n. p. wice-dyrektor: zastępca dyrektora; wice-burmistrz: zastępca burmistrza i t. p
Wicynalny *ł*, do wsi prowadzący; kolej wicynalna, poboczna kolej, prowadząca do mniejszych miejscowości.
Wideta *w.* placówka, warta.
Widymat *ł.* urzędowe poświadczenie.
Widymować *ł.* poświadczać urzędownie.
Wigilancya *ł.* czuwanie, czujność.
Wigilia, Wilia *ł.* dzień poprzedzający święto, wigilie, nabożeństwo za zmarłych.
Wigor ł. siła, dzielność, rzeźkość.
Wigowie *a.* liberalne stronnictwo w Anglii.
Wigwam *a.* namiot Indyan amerykańskich.
Wikaryusz lub Wikary *ł.* pomocnik proboszcza; wikary apostolski, dostojnik duchowny mający pełnomocnictwo papieża.
Wikt *ł.* żywność; stół, życie.

Wiktuały *ł.* artykuły spożywcze.
Willa *w.* letni domek, pałacyk wiejski.
Willegiatura *w.* (willedżatura) letni pobyt na wsi, wypoczynek.
Winda *n.* przyrząd do podnoszenia ciężarów.
Windować *n.* podnosić do góry.
Winduga *n.* miejsce nad rzeką, przeznaczone na skład mającego się spławiać drzewa.
Windykacya *ł.* wywalczenie prawne, dochodzenie własności.
Windykować *ł.* domagać się prawnie oddania własności.
Winiety *f.* drobne rysunki na listach, w książkach i t. p.
Winkielak *n.* drukarniany, zecerski przyrząd do umieszczania czcionek przy składaniu tychże w wyrazy.
Winkulować *n.* zaznaczać, że jakieś papiery wartościowe, płatne zwyczajnie na okaziciela, mogą być wypłacone tylko do rąk pewnej osoby lub pewnych osób.
Wiolacya *ł.* znieważenie, gwałt, zgwałcenie.

Wiolencya *ł.* gwałtowność, porywczość, przemoc.
Wiolinowy klucz (w muzyce) klucz skrzypcowy.
Wiolonista *f.* skrzypek.
Wiolonczela *w.* instrument smyczkowy większy od skrzypiec.
Wir *f.* kręcenie się w kółko, zamięszanie, odmęt.
Wirować *ł.* kręcić się, w kółko; krążyć.
Wirtuoz *ł.* artysta po mistrzowsku wykonujący utwory muzyczne.
Wirydarz *ł.* ogródek kwiatowy.
Wirylny głos *ł.* osobny głos, oddzielny, w imieniu własnem dawany; prawo zasiadania z urzędu w sejmie lub radzie państwa.
Wist *a.* gra w karty.
Wiszor *n.* szczotka do czyszczenia dział po strzale.
Wiszorek *n.* przyrząd do cieniowania ołówkiem wykonanych rysunków.
Witalny *ł.* życiowy.
Witerunek *n.* węch, przynęta na zwierzęta.
Witraż *f.* okno malowane.
Witryna *f.* szafa oszklona, okno wystawowe.

Witryol *ł.* siarczan żelaza lub miedzi.
Wiwandierka *f.* markietanka (sprzedająca wiktuały w obozie).
Wiwat *ł.* niech żyje!
Wiwisekcya *ł.* krajanie żywych zwierząt celem doświadczeń fizyologicznych.
Wiza *ł.* urzędowe poświadczenie paszportu.
Wizować *ł.* potwierdzić; mierzyć do celu.
Wizya *ł.* widzenie, urojenie, przywidzenie.
Wizyoner *ł.* miewający wizye.
Wizyta *ł.* odwiedziny.
Wizytacya *ł.* zwiedzanie.
Wizatator *ł.* zwiedzający np. zakłady naukowe.
Wizytki *ł.* zakon żeński Nawiedzenia Najśw. Maryi Panny.
Woal *f.* zasłona.
Wodewil *f.* sztuka dramatyczna lekkiej treści przeplatana śpiewami.
Wojaż *f.* podróż.
Wojażer *f.* podróżny.
Wokabuły *ł.* wyrazy, słówka.
Wokabularz (z łacin. vocabularium) słownik.
Wokacya *ł.* powołanie, skłonność.
Wokalna muzyka *ł.* śpiew.
Wokanda *ł.* spis spraw przeznaczonych do osądzenia, porządek wywoływania tychże.
Wolant *f.* piłka do zabawy; lekki powozik odkryty.
Wolta *f.* zręczny, szybki obrót, kręty bieg koni (w koło).
Woltyżer *f.* dawniej żołnierz piechoty walczący w rozprószonym szyku; linoskok; woltyżerowanie *f.* zeskakiwanie i wskakiwanie na konia, zręczne toczenie koniem, sztuki na koniu lub linie.
Woluntaryusz *ł.* ochotnik.
Wotant *ł.* głosujący; sędzia zasiadający w trybunale kolegialnym.
Wotować *ł.* czynić ślub, głosować.
Wotum *ł.* ślub, dar ofiarowany na czyją intencyę, głos oddany na pewną osobę.
Wotywa *ł.* msza odprawiana na czyją intencyę; msza śpiewana przed sumą.
Wrak *n.* kadłub rozbitego okrętu.
Wulgarny *ł.* pospolity, gminny.
Wulgata *ł.* przekład łaciński pisma św.
Wulkan *ł.* bożek ognia, góra wybuchająca ogniem.

Wulkaniczny *ł.* powstały pod działaniem ognia.
Wulkanizm *ł.* teorya o powstaniu ziemi skutkiem działania ognia.
Wulkanizować *ł.* hartować w ogniu przy użyciu siarki; wulkanizowany kauczuk, zmieszany z siarką.
Wyderkaf *n.* odkup; datek wyłudzony.
Wyrafinowany *f.* wyszukany, wymyślony.
Wysforować, wykierować, wyprzeć kogo.

X.

X. rzymska cyfra = 10.
X. skrócone ksiądz; **XX.** księża.
x. = krajcar, cent.

Y.

Yachtclub *a.* klub wioślarzy.
Yankee *a.* obacz Jankesi.

Z.

Zabastować *w.* zaprzestać (pracy).
Zadokumentować *ł.* stwierdzić podpisem, zaznaczyć.
Zakasować *n.* zaćmić kogo, przewyższyć.
Zakrystya *g.* izba przy kościele służąca do przechowywania przyborów kościelnych.
Zakrystyan *g.* sługa kościelny mający dozór nad zakrystyą
Zamsz *n.* wyprawiona skóra giemzy (kozicy alpejskiej).
Zamtuz *n.* dom nierządu.
Zaratustra, patrz Zoroaster.
Zbir *w.* siepacz, oprawca; we Włoszech policyant.
Zblazowany *f.* przesycony, znudzony.
Zdar *czesk.* powodzenie; Na zdar! (powitanie) — na darzenie się! na zdrowie!
Zecer *n.* składający czcionki drukarskie; składacz.
Zefir *g.* łagodny wietrzyk zachodni.
Zelotyzm *g.* gorliwość w wierze; stąd zelota.
Zendawesta *pers.* księga święta starożytnych Persów.
Zendrówka *n.* cegła mocno wypalona.
Zenit *arab.* najwyższy punkt na niebie, wprost nad naszą głową, najwyższy punkt wzniesienia się.

Zero znak 0; nic, nuła; przenośnie osoba nic nie znacząca.
Zeus *g.* Jowisz.
Zmanierowany *f.* przesadny, nienaturalny.
Znicz *lit.* ogień święty w pogańskiej Litwie; przen. ogień miłości tego, co święte, zapał.
Zodyak *g.* zwierzyniec niebieski zawierający 12 konstelacyi.
Zoil *g.* zazdrosny krytyk; uszczypliwie wszystko krytykujący.
Zoochemia *g.* chemiczne badanie zwierzęcego ciała.
Zoofag *g.* mięsożerca.
Zoofity *g.* zwierzokrzewy.
Zoografia *g.* opisanie zwierząt.
Zoolatrya *g.* oddawanie czci bałwochwalczej zwierzętom.
Zoologia *g.* historya naturalna zwierząt.
Zoolity *g.* skamieniałości zwierzęce.
Zoomagnetyzm *g.* magnetyzm zwierzęcy.
Zoonomia *g.* fizyologia zwierząt.
Zooplasta *g.* snycerz lub rzeźbiarz, modelujący zwierzęta.
Zooterapia *g.* nauka leczenia zwierząt.
Zootomia *g.* anatomia zwierząt; sekcya zwierząt w naukowych celach.
Zoroaster, założyciel religii starożytnych Persów; prorok wiary w walkę dwu sił: dobrego i złego
Zygzak *f.* linia kręta.

Ż.

Żabot *f.* fałdowany przód koszuli.
Żagiel *n.* płótno rozpinane na masztach okrętowych.
Żakiet *f.* rodzaj surduta męskiego.
Żaluzya *f.* zasłona u okna.
Żandarm *f.* żołnierz wojskowej policyi.
Żardiniera *f.* ozdobna podstawa lub kosz pod kwiaty.
Żargon *f.* zepsuta mowa, pełna poprzekręcanych wyrazów.
Żelatyna *f.* klej z kości, galareta.
Żenada *f.* nieśmiałość, przymus.
Żenować się *f.* wstydzić się.
Żerant *f.* — patrz Gerant.
Żeton *f.* metalowy znaczek.
Żiwio! *serb.* niech żyje!

Żokiej *a.* foryś, lokaj.
Żołd *n.* płaca, zwłaszcza wojskowych.
Żongler i Dżongler *f.* kuglarz.
Żuawi *f.* francuska piechota w Algierze.
Żupan *czes.* naczelnik pokolenia, kraju, powiatu, wódz; dawna suknia polska.
Żurnal *f.* dziennik; pismo modom poświęcone.
Żyrandol *f.* pająk, ozdobny świecznik.
Żyrant *w.* przekazujący sumę wekslową osobie trzeciej.
Żyro *w.* przekazanie sumy wekslowej na osobę trzecią (obacz giro).
Żyrondyści *f.* umiarkowane republikańskie stronnictwo w czasach pierwszej rewolucyi francuskiej.

ZWROTY i PRZYSŁOWIA ŁACIŃSKIE

NAJCZĘŚCIEJ UŻYWANE.

Ab irato. W gniewie.

Ab ovo. Od początku

Ab uno disce omnes. Z jednego sądź o wszystkich.

A capite et membris. Hasło zupełnej reformy społeczeństwa od warstw najwyższych do najniższych.

Ad captandam benevolentiam. W celu zjednania sobie względów.

Aequam memento rebus in arduis servare mentem. W przykrem położeniu zachowaj niewzruszony umysł.

Ad feliciora tempora. Do lepszych czasów.

Ad impossiblilia nemo tenetur (obligatur). Nikt nie jest obowiązany do rzeczy niemożliwych.

Ad maiorem Dei gloriam. Ku większej chwale Boga; na większą chwałę Bożą.

Ad meliora tempora. Do lepszych czasów.

Ad multos annos. Długich lat.

Ad perpetuam rei memoriam. Ku wiecznej rzeczy pamięci

Ad pias causas. Na cele dobroczynne.

Ad unum omnes. Wszyscy co do jednego.

Ad usum Delphini. Nazwa prac piśmiennych przeznaczonych dla młodzieży.

A fortiori. Tem bardziej.

Alea iacta est. Kości (w grze) zostały rzucone. (Słowa Cezara, wyruszającego z wojskiem przeciw Rzymowi; oznacza: śmiałe a nieodwołalne postanowienie, zdecydowanie się na wszystko).

Ambo meliores. Jeden lepszy od drugiego

Amicitia vitam ornat. Przyjaźń jest ozdobą życia.

Amicus Plato, sed magis amica veritas. Drogi mi jest Platon, droższa jednak prawda (słowa oznaczające bezwzględną wyższość prawdy;) także: **Amicus mihi Cato, amicus mihi Plato, amicissima autem veritas.**

Amor omnia vincit. Miłość wszystko zwycięża.

A nesoire ad non esse. Wniosek, że pewnej rzeczy niema, wyprowadzony stąd, że się o niej nie wie.

Antiquo more. Starym zwyczajem.

Aquila nen captat muscas. Orzeł nie chwyta much; przen. onby się tak nie poniżył.

Ars longa, vita brevis. Sztuka długa, życie krótkie.

Artificem commendat opus. Dzieło mistrza chwali.

Asinus asinorum. Osieł nad osłami.

Asinus asinum laudat Osieł osła chwali. Chwali swój swego.

Audaces fortuna iuvat. Śmiałym sprzyja szczęście.

Auri sacra fames. Przeklęta żądza złota.

Audiatur et altera pars. Niechaj będzie wysłuchana i druga strona; zasada bezstronności.

Aurea mediocritas. Złota mierność; umiarkowanie.

Aurora musis amica. Jutrzenka przyjaciółką muz; kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.

Aut Caesar aut nihil. Albo starosta albo kapucyn.

Ave Caesar, morituri te salutant. Witaj Cezarze, mający umrzeć pozdrawiają cię (okrzyk gladyatorów).

B.

Beati possidentes. Szczęśliwi posiadający.

Beatus, qui tenet. Szczęśliw, kto posiada, kto jest w posiadaniu.

Bellum omnium contra omnes. Wojna wszystkich przeciw wszystkim, powszechna wojna.

Bene natus et possessionatus. Dobrze urodzony i uposażony (określenie majętnego szlachcica).

Bis dat, qui cito dat. Dwa razy daje, kto prędko daje.

Bis repetita placent. Dwa razy powtórzone podoba się; dobrze jest jeszcze powtórzyć.

Bona fide. W dobrej wierze.

C.

Caecus de coloribus. Ślepy o barwach

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet. Pies bojaźliwy bardziej szczeka, niż kąsa; krowa, co dużo ryczy, mało mleka daje.

Cantabit vacuus coram latrene viater. Goły nie boi się rozboju.

Caveant consules. Niech konsulowie pilnie baczą; ostrzeżenie o niebezpieczeństwie.

Carpe diem. Używaj dnia (życia); korzystaj z każdej chwili.

Ceteris paribus. Przy równych zresztą warunkach.

Ceterum censeo... (Carthaginem delendam esse) — Słowa Katona Starszego, którémi miał kończyć każdą swoją mowę polityczną; w ogólności: uważam za konieczne.

Clara pacta claros faciunt amicos. Szczere układy robią szczerych przyjaciół.

Cogito, ergo sum. Myślę, więc istnieję.

Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur. Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.

Communi omnium consensu. Za wspólną zgodą.

Conditio, sine qua non. Warunek, bez którego obejść się nie można; konieczny, nieodzowny.

Consensu omnium. Za zgodą wszystkich.

Consuetudo est altera natura. Przyzwyczajenie staje się drugą naturą.

Contraria contrariis curantur. Przeciwne leczyć przeciwnem.

Crescat, floreat. Niech wzrasta, niech się rozwija!

Crescit in adversis virtus. Wzrasta męstwo w przeciwieństwach; potrzeba matką wynalazków.

Cui bono? Dla czyjego dobra? dla kogo?

Cum beneficio inventarii. Z dobrodziejstwem inwentarza.

Cum duobus testamentis nemo deceditur. Tylko jeden testament może być ważny (zasada prawnicza w Rzymie.)

Cum exemia laude. Z najwyższą pochwałą.

Cum grano salis. Ze szczyptą dowcipu; rozsądnie, z niedowierzaniem.

Cum recte vivis, ne cures verba malorum. Żyjąc uczciwie, nie dbaj o złe języki.

Curantes iura iuvant. O dbałych prawa dbają.

Currente calamo. Szybko i bez namysłu.

D

De gustibus non est disputandum. Nie ma co rozprawiać o gustach, tj. każdy ma swe upodobanie.

De lana caprina. O drobnostki się sprzeczać.

Delenda est Carthago. Należy zburzyć Kartaginę; (uporczywie nastawać na co); por. wyż.: Ceterum censeo...

De mortuis nil nisi bene. O zmarłych należy mówić tylko dobre rzeczy.

De mortuis aut bene, aut nihil. O zmarłych albo dobrze wspominać, albo wcale nic.

De nihilo nihil. Z próżnego nic nalejesz.

Do publicis. O sprawach publicznych.

De rebus omnibus et quibusdam aliis. O wszystkich rzeczach i niektórych innych; o wszystkiem i o niczem.

Deus mirabilis, fortuna variabilis. Fortuna kołem się toczy; człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.

Dimidium facti iam, qui coepit, habet. Połowy czynu dokonał, kto zaczął.

Dictum, factum. Powiedziano, skończono; sprawa skończona.

Diem perdidi. Straciłem dzień.

Dies diem docet. Z każdym dniem nabywa się doświadczenia; także: **Dies diei consulit.**

Difficile est satiram non scribere. Trudno nie pisać satyry.

Divide et impera. Rozdzielaj, siej niezgodę (waśń) i panuj; wprowadzaj waśni w stronnictwa, celem osłabienia tychże.

Divitiae grandes sunt homini vivere parce. Oszczędność jest wielkiem bogactwem.

Docendo discimus. Ucząc drugich, uczymy się sami.

Donec eris felix, multos numerabis amicos; tempora si fuerint nubila, solus eris. Jak długo będziesz szczęśliwym, będziesz miał wielu

przyjaciół; w nieszczęściu będziesz sam jeden.

Dos est magna parentum virtus. Dzielni rodzice wielkim są skarbem.

Do, ut des. Daję tobie, abyś mnie dał (zasada płatności w prawie).

Dubius eventus belli. Wątpliwy wynik wojny.

Dum Romam veneris, romano vivito more. Gdy jesteś w Rzymie, żyj wedle zwyczaju tamtejszego (gdyś wlazł między wrony, musisz krakać jak i one.)

Cum spiro, spero. Dopóki żyję, ufam; nadzieja do grobu nie opuszcza człowieka.

Duobus litigantibus tertius gaudet. Gdy się dwóch czubi, to trzeci korzysta.

Dura lex, sed lex. Twarde prawo, lecz prawo.

Dura necessitas. Twarda konieczność.

E.

Eiusdem farinae. Z tej samej mąki; tensam gatunek.

Eo ipso. Temsamem.

Errare humanum est. Ludzka rzecz jest błądzić.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines. W każdej rzeczy jest pewna miara, są pewne granice (których przestąpić nie wolno).

Et haec facienda et illa non omittenda. Należy zrobić i to i tamtego nie pominąć.

Et haec meminisse iuvabit. Przyda się i to zapamiętać.

Exegi monumentum. Wystawiłem pomnik.

Exitus acta probat. Koniec dzieło chwali.

Ex libro doctus, ex capite stultus. Z książki uczony, z głowy (z natury) głupi.

Experientia est optima rerum magistra. Doświadczenie jest najlepszym mistrzem.

Experimentum in anima vili. Doświadczenie na zwierzętach, na istotach nie mogących się bronić.

Extra Hungariam non est vita. Poza Węgrami niema życia. (Szowinizm węg.).

Ex ungue leonem. Poznać lwa z pazurów; poznać pana po cholewach.

Ex uno disce omnes. Zob. Ab uno.

F.

Facilis descensus Averno. Łatwo zejść do podziemia tj. śmierć czyha na każdym kroku.

Fama crescit eundo Wieść rośnie z każdą chwilą; wyleciało wróblem, powróciło wołem.

Festina lente. Spiesz się powoli tj. ciągle postępuj i pracuj, ale nie w nagłych skokach.

Fiat voluntas tua. Bądź wola twoja.

Finis coronat opus. Koniec wieńczy dzieło.

Floreat et crescat zob. Crescat, floreat.

Fortuna audaces iuvat. Szczęście sprzyja śmiałym; także **Fortes fortuna iuvat.**

Fortuna vitrea (caeca) est. Fortuna kołem się toczy.

Frondem in silvis non vides. Liści w lesie nie widzisz (tj. patrzysz, a nie widzisz.)

Fugit irreparabile tempus. Czas mija i nie wraca.

Fuimus Troes, fuit ilium. Przen. minęły owe czasy.

Furor Teutonicus. Szał teutoński; dosadne określenie niemieckiego szowinizmu i dążności germanizacyjnych.

G.

Gaudeamus igitur. A więc radujmy się (początek pieśni studenckiej).

Genus irritabile poetarum. Drażliwy ród poetów.

Gesta Dei per Francos. Dokonane przez Franków (Francuzów) dzieła Boże.

Gloria in exelsis Deo. Chwała Panu na wysokościach.

Gradus ad Parnassum. Stopień do Parnasu (siedziby muz).

Graeca fides — nulla fides. Grecka rzetelność nie jest żadną rzetelnością — nie można na niej polegać.

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae. Przyjemniej pić wodę z samego źródła.

H.

Habemus Papam. Mamy Papieża; okrzyk po dokonaniu wyboru papieża lub wogóle wyboru jakiego dostojnika.

Haec facienda et illa non omittenda. Należy zrobić to, ale i tamtego nie pomijać.

Haec meminisse iuvabit. zob. Et haec meminisse.

Hannibal ante portas. Hannibal przed bramami miasta (okrzyk trwogi Rzymian na wieść o zbliżaniu się Hannibala), stąd przen.: Nieprzyjaciel się zbliża.

Hic et nunc. Tu i zaraz, natychmiast.

Hic haeret aqua. W tem sęk, w tem rzecz, toż **Hic iacet lepus.**

Hic Rhodus, hic salta. Tutaj pokaż swoją sztukę.

Hinc illae lacrimae. Tu jest istotna przyczyna.

Historia est magistra vitae. Historya jest mistrzynią życia.

Hoc erat in votis. Tego gorąco pragnąłem.

Hodie fac, quod cras fieri debet. Zrób dziś, co masz zrobić jutro.

Hodie mihi, cras tibi. Dziś mnie, jutro tobie.

Homo homini lupus. Człowiek względem człowieka jest wilkiem (tj. nieprzyjazny.)

Homo proponit, Deus disponit. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Człowiekiem jestem i obchodzą mię wszystkie sprawy ludzkie.

Honores mutant mores. Godności zmieniają obyczaje (tj. człowieka).

Honoris causa. Dla zaszczytu.

Honos alit artes. Sztuka potrzebuje uznania.

Horribile dictu. Okropność, o zgrozo!

I.

Ibi patria, ubi bene zob. Ubi bene.

Idem Accio, quod Titio ius esto. Równe prawo dla wszystkich (tak dla Akcyusza, jak dla Ticyusza).

Idem per idem. Podobne podobnem (objaśniać).

Iliacos intra muros peccatur et extra. Wina po jednej i po drugiej stronie.

In articulo mortis. W obec niebezpieczeństwa śmierci.

In cauda venenum. (dosł. „w ogonie trucizna“) przy końcu dopiero jad; uszczypliwe zakończenie grzecznej z początku mowy.

Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim. Wpada w Scyllę, kto unika Charybdy; być między młotem a kowadłem. Z deszczu pod rynnę.

In corpore sano mens sana. W zdrowem ciele, zdrowa dusza.

In dubiis lenius. W razie wątpliwości należy sądzić (i karać) łagodniej.

Ingratus unus omnibus miseris nocet. Jeden niewdzięcznik szkodzi wszystkim biednym.

In hoc signo vinces. Pod tym znakiem zwyciężysz.

In medias res. W sam środek rzeczy (od razu do rzeczy).

In medias res rapit poeta. Poeta przedstawia nam rzecz odrazu w pełnym toku (t. j. nie opowiada od początku).

In medio virtus. Miara we wszystkiem najlepsza.

In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas. W potrzebach jedność, w wątpliwych rzeczach swoboda, a we wszystkiem miłość.

In optima forma. W najlepszej formie.

In partibus infidelium. W okolicach należących do niewiernych ustanowiony biskup lub kapłan, ale tam nie przybywający.

In perpetuam rei memoriam. Ku wiecznej rzeczy pamięci.

In statu, quo ante. W tym samym stanie, co przedtem.

In summo. Razem.

In summo gradu. W najwyższym stopniu.

Intra muros. W murach, u siebie.

In turbido piscari. Łowić ryby w mętnej wodzie.

In nomine Dei. (skr. I. N. D.) W imię Boga.

In verba magistri iurare. Iść za słowami nauczyciela.

In vino veritas. Prawda w winie (człowiek pijany wszystko wypowie.)

Irritabile genus zob. Genus.

Is fecit, cui prodest. Ten uczynił, komu to korzyść przynosi.

Iucundi acti labores. Miły spoczynek po pracy.

Iurare in verba magistri zob. In verba.

L.

Lana caprina. Wełna koźla; mowić „de lana caprina“, mówić o czczej rzeczy.

Laudateur Jesus Christus, niech będzie pochwalony Jezus Chrystus.

Laus T bi, Domine. Chwała Tobie, Panie.

Littera docet, littera nocet. Czasem jedna litera pomoże lub zaszkodzi.

Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla. Przykład lepszy, niż nauka.

Lucus a non lucendo. Dlatego gaj zwie się „lucus“, że w nim ciemno. („a non lucendo“). Nazywając! kogoś np. wielkim chociaż jest mały, możemy takie postępowanie określić tym łacińskim frazesem

Lupus in fabula. O wilku mowa, a wilk tu.

M.

Magister dixit. Mistrz powiedział.

Magnum vectigal est parsimonia. Oszczędność jest wielkim dochodem.

Mala fide. W złej wierze.

Male parta, male dilabuntur. Male parta do czarta.

Malum necessarium. Złe konieezne.

Manu propria. Własną ręka.

Manus manum lavat. Ręka rękę myje.

Mater semper certa est — pater, quem nuptiae demonstrant. Zasada prawa rzymskiego: Matka dziecięcia zawsze jest wiadomą — a za ojca należy uważać tego, na którego wskazuje stosunek małżeński.

Maxima debetur puero reverentia. Dziecko należy chronić od złych wpływów.

Maximo cum labore. Z ogromnym trudem.

Maximo cum studio. Z największą usilnością.

Medice, cura te ipsum! Lekarzu, wylecz naprzód siebie samego; widzi cudze pod lasem, a swego nie widzi pod nosem.

Medium tenuere beati. Błogosławieni umiarkowani.

Memento mori. Pamiętaj o śmierci.

Mens agitat molem Duch rządzi materyą.

Mens sana in corpore sano. Zdrowa dusza

w zdrowem ciele.

Mirabile dictu, rzecz dziwna, trudna do wiary.

Miserum est miseris insultare. Nikczemną jest rzeczą znęcać się nad nieszczęśliwymi.

Morituri te salutant. Mający umrzeć pozdrawiają cię (okrzyk gladyatorów przed walką.)

Mors ultima ratio. Śmierć jest ostatecznem przeznaczeniem.

Motu proprio. Z własnego popędu.

Mundus vult decipi, ergo decipiatur. Świat chce być oszukiwanym, a więc go oszukujmy.

Mutatis mutandis. Zmieniwszy to, co zmienić należy.

N.

Natura horret vacuum. Natura nie znosi próżni.

Naturalia non sunt turpia. To, co jest przyrodzone, nie jest szpetne.

Necessitas frangit legem. Konieczność łamie ustawę.

Nec Hercules contra plures. Ani Herkules (sławny bohater grecki) wielom się nie oprze (wiele złego, dwóch na jednego.)

Nec locus, ubi Troja (fuit). Niema ani śladu z Troi (przysł. oznacza zupełną zagładę czegoś).

Neminem captivabimus nisi jure victum. Zasada I-szej konstytucyi angielskiej: Nikt nie może być uwięzionym przed prawnem zasądzeniem.

Nemo iudex in causa sua. Nikt nie powinien być sędzią w swej własnej sprawie.

Nemo nostrum sine vitiis est Nikt z nas nie jest bez błędów.

Nemo propheta in patria sua. Nikt nie jest prorokiem we własnej ojczyznie.

Nemo sapiens, nisi patiens. Nikt nie będzie mądrym, jeśli nie przejdzie cierpień; niema

mądrości bez doświadczeń i cierpień.

Ne simus severi censores aliorum. Nie bądźmy surowymi sędziami drugich.

Ne sutor ultra crepidam. Szewc niech kopyta pilnuje (przysł. wyśmiewające tych, którzy się biorą do nieswoich rzeczy.)

Ne quid nimis. Aby nie nadto, t. j. co zanadto, to niezdrowo.

Nihil agendo homines male agere discunt. Próżnowanie jest matką występków.

Nihil est in intellectu, quod non erat in sensu. Nie ma tego w umyśle, co nie weszło przez zmysły.

Nihil est ab omni parte beatum. Nie masz zupełnego szczęścia na świecie.

Nihil probat, qui nimium probat. Niczego nie dowiedzie ten, kto zawiele dowodzi.

Nil admirari. Nie dziw się niczemu.

Nil ad rem. Nie ma to nic do rzeczy (żadnej łączności ze sprawą).

Nil desperandum. Nie należy rozpaczać.

Nil nisi bene. Nie inaczej, tylko dobrze.

Nil novi sub sole. Nic nowego pod słońcem.

Nolens, volens. Chcąc nie chcąc.

Noli me tangere. Nie dotykaj mnie.

Nomen et omen habet. Nazwa sama wskazuje człowieka.

Nomen (est) omen. Nazwisko bywa wróżbą (nieraz w niem tkwi myśl pewna).

Nomina sunt odiosa. Wymienianie nazwisk często bywa szkodliwe.

Non bis in idem. Tego samego nie powtarza się dwa razy.

Non licet. Nie wolno.

Non multa, sed multum. Nie mnogo różnych rzeczy — ale wiele; nie należy czytać mnó-

stwa książek. ale czytać wiele tj. wiele z książek czytanych korzystać.

Non plus ultra. Nic nad to lepszego.

Non scholae, sed vitae discimus. Uczymy się dla siebie, nie dla szkoły.

Nosce te ipsum. Poznaj siebie samego.

Nulla dies sine linea Ani jednego dnia bez kreski (trosk).

Nulla regula sine exceptione. Nie ma reguły bez wyjątków.

Nulla salus bello! Pacem te poscimus omnes. Na nic zda się wojna! Wszyscy błagamy cię o pokój.

Nunc est bibendum. Teraz pić należy (czas do picia, sposobność) itp.

O.

Oderint, dum metuant; „niech nienawidzą, byleby się bali“ maksyma ludzi despotycznych.

Oleum et operam perdidi. Szkoda czasu i atłasu.

Omne initium defficillimum est. Każdy początek jest trudny.

Omne trinum, perfectum. Wszystko czego po trzy razem, to najlepsze.

Omnia ad maiorem Dei gloriam. Wszystko ku większej chwale Boga.

Omnia cum Deo, nihil sine Eo. Wszystko z Bogiem nic bez Niego.

Omnia mea mecum porto. Cały majątek noszę przy sobie (to moje, co na mnie).

Omnia praeclara rara. Co dobre, to rzadkie.

Ora et labora. Módl się i pracuj.

Ordo est anima rerum. Porządek jest duszą wszystkiego.

O sancta simplicitas! O święta prostoto! święć się prostoto!

O tempora! o mores! O czasy! o ludzie!

Otium post negotium. Wypoczynek po pracy.

Ovem lupo credis. Wpuszczasz wilka do owczarni.

P.

Panem et circenses. Chleba i zabaw (okrzyk motłochu rzymskiego w czasach cesarstwa.)

Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus. Wiele krzyku, roboty mało; z wielkiej chmury mały deszcz.

Parva scintilla magnum saepe excitat incendium. Mała iskra wznieca często wielki pożar.

Pater noster. Ojcze nasz. Powiedzieć komu „Pater noster“, powiedzieć mu prawdę w oczy, zgromić go.

Pater, peccavi. Ojcze, zgrzeszyłem.

Patientia omnia vincit. Cierpliwość mury przebija.

Paulatim summa petuntur. Powoli dosięga się celu; nie odrazu Kraków zbudowano.

Pax tecum. Pokój z tobą.

Pax vobiscum. Pokój z wami.

Peccavi. Zgrzeszyłem.

Pecunia non olet. Pieniądz nie cuchnie; ma wartość bez względu na to, z jakiego źródła pochodzi.

Pereat mundus, fiat iustitia. Świat niech zginie, lecz sprawiedliwości niech stanie się zadość.

Per angusta ad augusta i Per aspera ad astra. Przez ciernie do sławy.

Poetarum irritabile genus. Ród poetów drażliwy.

Per Dominum Nostrum. Przez Pana Naszego; za sprawę Bożą; przekręcone żartobliwie: „per dominum pstrum‘ byle jak, niedbale, do dyabła.

Per fas et nefas. Godziwie i niegodziwie (wszelkimi sposobami).

Periculum in mora. W zwłoce niebezpieczństwo (leży).

Per non sunt. Uważać za nie byłych, nieobecnych.

Per pedes. Nogami, pieszo; per p. Apostolorum, podróżować pieszo na wzór Apostołów.

Per nefas. W sposób niegodziwy, niegodziwie.

Per risum multum debes cognoscere stultum. Poznać głupiego po śmiechu jego.

Pia desidera Pobożne życzenia; życzenia usilne, ale trudne do spełnienia.

Piscem natare doces. Ryby uczysz pływać (daremnej imasz się roboty, dając rady doświadczonym).

Plaudite cives! klaskajcie, obywatele (słowa zakończenia przedstawień rzymskich.)

Plenus venter non studet libenter. Pełny żołądek do pracy przeszkadza.

Plus potest negare asinus quam probare philosophus. Lada osioł potrafi krytykować.

Post pisces vinum misces. Po rybie pij wino.

Post hoc, ergo propter hoc. Po tem, więc dla tego. Błędny wniosek, że wcześniejszy wypadek musi być przyczyną późniejszego.

Post nubila Phoebus. Po deszczu pogoda tj. nic stałego pod słońcem.

Post tot discrimina rerum Po tylu różnych kolejach losu.

Prima charitas ab ego. Pierwsza miłość od siebie (zasada egoizmu).

Primus inter pares. Pierwszy między równymi.

Principiis obsta, sero medicina paratur. Opieraj się w początkach złemu, (chorobie), bo potem będzie za późno.

Pro anno. Rocznie, na rok.

Pro aris et focis. Za ołtarze i ogniska domowe.

Procul negotiis. Zdala od zajęć.

Pro domo sua. We własnej sprawie, we własnym interesie.

Pro et contra. Za i przeciw.

Pro forma. Dla formy, dla pozoru.

Pro honore domus. Dla honoru domu.

Pro informatione. Dla wiadomości.

Propria laus sordet. Własna chwała śmierdzi.

Proprio motu. Z własnego popędu.

Pro publico bono. Dla dobra publicznego.

Pro venia legendi. Dla uzyskania prawa wykładania na uniwersytecie.

Q.

Quantum mutatos ab illo. Jakże odmienny, różny od owego; jak niepodobny do tego, czem był ongiś.

Quantum satis. Tyle, ile potrzeba.

Quantum tantum. Tyle, ile.

Quid novi (ex Graecia)? Co słychać nowego?

Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi. Błędy królów opłakują narody.

Quidquid agis — prudenter agas et respice finem. Cokolwiek czynisz — czyń roztropnie i oglądaj się na koniec.

Quieta non movere Tego, co spokojne — nie trzeba ruszać. Rzeczy schowanej, skończonej nie odgrzebywać, nie zaczynać na nowo.

Qui nimium probat, nihil probat. zob. Nihil probat.

Quisque suae fortunae faber. Jak sobie pościelisz, tak się wyspisz.

Quis scit? Któż wie?

Quod Deus bene vertat! Oby Bóg dobrze pokierował sprawą!

Quod erat demonstrandum. Czego należało dowieść.

Quod felix, faustum fortunatumque sit. Co oby przyniosło szczęście i pomyślność; w imię Boga.

Quod licet Jovi, non licet bovi. Co wolno Jowiszowi, nie wolno wołowi; co wolno wojewodzie, nie wolno gołibrodzie.

Quod scripsi, scripsi. Co napisałem, napisałem, tj. ma pozostać

Quorum pars magna fui. W czem i ja brałem wielki udział.

Quos ego! Ja was (nauczę).

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu. Czem skorupka za młodu nasiąknie, tem na starość trąci.

Quo titulo? Jakiem prawem?

Quot capita, tot sensus i Quot homines, tot sententiae. Ile ludzi tyle zdań tj. co głowa, to rozum.

Quo usque tandem abutere Catilina patientia nostra? Jak długo nadużywać będziesz, Katylino, naszej cierpliwości (początek mowy Cycerona) przysł. ostrzegające.

Quo vadis? Dąkąd idziesz?

R.

Rara avis. Rzadkość.

Raro fumant felicibus arae. Rzadko dymią się ołtarze szczęśliwych (kiedy trwoga, to do Boga).

Ratio physica. To ci powód! to ci wytłumaczenie!

Reddenda est terra terrae. Ziemię trzeba oddać ziemi; z prochu powstałeś i w proch się obrócisz.

Redde quod debes. Oddaj coś winien.

Relata refero. To co usłyszałem, przytaczam, opowiadam.

Requiescant in pace. Niech spoczywają w pokoju (używa się także ironicznie).

Repetitio est mater studiorum. Powtarzanie jest matką nauk

Respice finem. Patrz końca! Uważaj na koniec!

Res sacra miser. Nędza jest świętą rzeczą.

Ridendo castigant mores. Śmiech poprawia obyczaje.

Risum teneatis amici. Powstrzymajcie śmiech przyjaciele, nie śmiejcie się z tego (iron).

S.

Saepe stylum vertas. Poprawiaj, co napisałeś.

Salus rei publicae suprema lex. Dobro ojczyzny jest najwyższem prawem.

Saluta libenter! Bądź uprzejmy dla wszystkich.

Sancta simplicitas. Święta prostota; zwykle ironicznie w odniesieniu do ludzi niewykształconych.

Sapere audę. Odważ się się być mądrym; staraj się być rozumnym; mędrszym.

Sapienti sat. Mądrej głowie dość dwie słowie.

Senectus ipsa morbus Starość sama jest chorobą.

Septem horas dormivisse satis est iuveni. Siedm godzin snu młodzieńcowi wystarcza.

Sero venientibus ossa. zob. Tarde venientibus.

Servus servorum Dei. Sługa sług bożych — tytuł Papieża.

Sic fata tulere. Tak los zrządził.

Sic itur ad astra. Tak postępuje się na szczyt sławy i dostojeństw.

Sic transit gloria mundi. Tak mija sława świata.

Sic volo, sic iubeo. Tak chcę, tak rozkazuję.

Sic vos non vobis. Pracujecie nie dla siebie.

Si fabula vera. Jeżeli prawdą to, co mówią.

Si duo faciunt idem, non est idem. Jeżeli dwóch czyni tosamo, to już to nie jest tosamo.

Similia similibus curantur. Podobne leczy się podobnem.

Similis simili gaudet. Równy z równym chętnie przestaje.

Simplex servus Dei. Prostaczek dobroduszny, zwykły sługa boży.

Sine dubio. Bez wątpienia.

Sine ira et studio. Całkiem bezstronnie.

Sine me de me. Bezemnie o mnie.

Sine qua non — domyślne: **conditio.** Warunek nieodzowny.

Sint, ut sunt, aut ne sint. Niech będą tak, jak są — lub niech ich wcale nie będzie.

Si parva licet componere magnis. Jeżeli można czynić porównanie pomiędzy rzeczami wielkiemi i wzniosłemi a małemi.

Si rota defuerit, tu pede carpe viam. Gdy nie ma wozu, ruszaj piechotą. (Tak krawiec kraje, jak materyi staje).

Si tacuisses, philosophus mansisses. Gdybyś był milczał, uchodziłbyś był dalej za filozofa.

Sit modus in rebus. Dał ci Bóg dary, używajże miary.

Sit tibi terra levis. Niech ci ziemia będzie lekką.

Sit venia verbo. Że tak się wyrażę, że tego wyrazu użyję.

Si vis pacem, para bellum. Jeżeli chcesz używać pokoju, bądź gotów do wojny.

Si vis vera loqui, disce pati. Jeżeli chcesz mówić prawdę, naucz się cierpieć.

Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. Pogardzaj rozkoszami: rozkosz opłacona boleścią szkodzi.

Spiritus flat, ubi vult. Duch objawia się tam, gdzie chce.

Status quo (ante). Stan dotychczasowy.

Stat pro ratione voluntas. Wola (chęć) starczy za powód.

Suae quisque fortunae faber. Zob. Quisque suae.

Sua sunt cuique vitia. Wszystko ma swoje ujemne strony; nikt nie jest bez „ale“.

Suaviter in forma, fortiter in re. Łagodnie w formie, ale stanowczo w czynie.

Sub auspiciis imperatoris. Pod opieką monarchy.

Sub iudice lis est. Sprawa jeszcze nie rozstrzygnięta.

Sub uno, w załączeniu.

Summa cum laude. Z najwyższem odznaczeniem.

Summum ius, summa iniuria. Zbytnie (przesadne) przestrzeganie prawa, prowadzi (czasem) do wielkiej niesprawiedliwości.

Sunt lacrimae rerum. Martwe przedmioty leją łzy (zapatrywanie pessymisty).

Suprema lex regis voluntas. Wola monarchy jest najwyższem prawem.

Surdo fabulam narras. Głuchemu opowiadasz; próżne twoje gadanie.

Suum cuique. Każdemu oddać, co się mu należy.

T.

Tacito consensu. Za milczącem zezwoleniem.

Tarde venientibus ossa. Kości temu, co późno przychodzi na ucztę, (kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.)

Tempora mutantur et nos mutamur in illis. Czasy się zmieniają i my z nimi.

Tendit in ardua virtus. Na strome szczyty wspina się cnota. Cnota sięga w niebiosa.

Tertius gaudet. zob. Duobus litigantibus.

Tertium non datur. Trzeci wniosek niemożliwy — tylko tak sądzić można; innej drogi niema.

Terque quaterque beati. Trzykroć i czterykroć szczęśliwi; bardzo szczęśliwi, błogosławieni.

Timeo Danaos et dona ferentes. Obawiam się Greków, nawet dary niosących (zdanie Wergiliusa znaczy: obawiać się trzeba złego człowieka, nawet gdy sprzyja pozornie.)

Toto caelo aberravit. Pomylił się o całe niebo.

Tres faciunt collegium. Trzech wystarcza, stanowi komplet (zw. do rozpoczęcia wykładu przez profesora).

U.

Ubi bene, ibi patria. Tam ojczyzna, gdzie dobrze (zdanie kosmopolitów.)

Ultra posse nemo obligatur. Nikt nie jest obowiązanym czynić więcej, niż może.

Una salus victis nullam sperare salutem. Jedynym ratunkiem dla zwyciężonych jest nie oczekiwać żadnego ratunku.

Unguibus et rostro. Dziobem i pazurami t. j. wszelkimi sposobami n. p. bronić się.

Urbi et orbi. Miastu (Rzymowi) i światu.

Usus est magister optimus. Doświadczenie jest najlepszą nauką.

Ut aliquid fecisse videatur. Aby się zdawało, że się coś zrobiło; dla pozoru, niby coś niby nic.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Dobre chęci staną za uczynek.

Ut exemplum docet. Jak przykład uczy.

Ut fabula docet. Jak bajka (przypowieść) uczy.

Utinam ego tertius vobis amicus adscribar! Wszyscy trzej odtąd bądźmy przyjaciółmi.

Utinam falsus vates sim. Obym był fałszywym prorokiem.

Utriusque iuris doctor. Doktor obojga praw t. j. cywilnego i kanonicznego.

Ut salutabis, ita salutaberis. Jak ty komu, tak on tobie. Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

Ut semel emissum est, volat irrevocabile verbum. Co raz powiesz, tego nie odwołasz.

Usque ad finem. Aż do końca.

V.

Vade retro, satanas. Precz, szatanie.

Vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis. Po śmiechu następuje płacz.

Vae victis! Biada zwyciężonym!

Vale! Bądź zdrów.

Vale et salve et me amare perge! Bywaj zdrów i o mnie nie zapominaj.

Vana sine viribus ira. Próżny gniew, gdy nie ma sił.

Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Próżność nad próżnościami i wszystko próżność.

Varietas delectat. Rozmaitość bawi.

Variae sunt rerum figurae. Różne postacie rzeczy. Rozmaicie się przedstawiają sprawy.

Veni creator. Początek pieśni: „Przyjdź duchu Święty“.

Veni, vidi et Deus vicit. Przybyłem, ujrzałem a Bóg zwyciężył.

Veni, vidi, vici. Przybyłem, ujrzałem, zwyciężyłem (słowa Cezara; oznaczają szybkie i pomyślne załatwienie sprawy).

Ventuarae memores iam nunc estote senectae. Już dziś pamiętajcie o starości.

Verba docent, exempla trahunt. Słowa uczą, przykłady pociągają; przykład lepszy, niż nauka

Verba et voces, praetereaque nihil. Słowa, więcej nic.

Verba veritatis. Słowa prawdy.

Verba volant, scripta manent. Słowa ulatują, pismo zostaje.

Verbum nobile debet esse stabile. Słowo honoru winno być dotrzymane.

Vice versa. Na wzajem, na odwrót.

Vide, cui fidas. Patrz, komu ufasz; zaufaniem nie darz lada kogo.

Video meliora proboque, deteriora sequor. Widzę i uznaję co lepsze, ale czynię źle.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. Tańszem jest srebro od złota, od cnót złoto.

Vincuntur molli pectora dura prece. Twarde serca pokorna prośba

zwycięża; pokora przebija niebiosa.

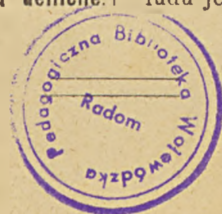
Vita brevis, ars longa. Życie krótkie, sztuka długa (wieczna).

Volens nolens. Chcąc nie chcąc.

Volenti nihil est defficile. Dla chcącego niema nic trudnego.

Volenti non fit iniuria. Stało mu się to, czego sam żądał, więc nie ma się czego żalić

Vox populi, vox Dei. Głos ludu jest głosem Boga.

58514

400—
414143/16.18